ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM

LIBRI DECEM.

In quibus plurimi veterum ſcriptorum loci conferuntur, explicantur, & emendantur multò aliter, quàm hactenus à quoquam factum ſit.

CVM DVPLICI INDICE.

AD

FRANCISCVM MVGGHIONIVM
Virum integerrimum.



FLORENTIAE,
Apud Bartholomæum Sermartellium.
CIƆ IƆ LXXXIII.

ROBERTVS TITIVS FRANCISCO MVGGHIONIO AMICO SINGVLARI. S. P. D.

QVANTO magis mecum ipse cogito (Francisce Mugghieni) & in omnes partes animum conuerto aliquam rationem quærens, qua meam erga te voluntatem aliquandò tandem aperire possim, tantò magis perplexus hæreo, huiusque mei explendi desiderij difficultate laboro: nam & fortuna tua, & rerum mearum status omnem mihi facultatem prorsus adimit re ipsa ostendendi, quod tacitus mecum assidua cogitatione complector: atque ego quidem hac mea conscientia, qua sola tu, tuique similes abundè vobis satisfieri existimatis, facilè contentus fuissem, nisi etiam curandum scirem, quid de nobis quisque loquatur, aut sentiat: quamquam tamen alia me ratio potissimum impulit, vt hoc tempore hos tibi libros inscriberem, volebam enim tuorum erga me beneficiorum testificationem aliquam apparere, & quod ipse in amicorum congressu, ac cœtu libenter profiteor, absentibus etiam patefacere: nam, sicut magnis acceptis beneficijs paria non reddere, si facultas desit, excusationem meretur, & in eo saltem, quod libenter debemus, gratiam vtcunque referre existimamur, ita ea non prædicare, & apud omnes testata facere (cuius rei facultas nulli non suppetit) fraus capitalis censeri debet. Itaque cùm iustis de causis in animo haberem lucubrationes aliquot meas

publicare, commodam occasionem mihi esse oblatam iudicaui beneficia, quæ sunt abs te sæpè, ac varijs modis in me profecta prædicandi; ipsam igitur libenter arripui, ita tamen vt ea singillatim recensere nolim, videlicet ne modestiam tuam suboffendam, nam, etsi animo meo obsequi decreui, id tamen bono modo facere oportet, ne te, cui placere plurimùm studeo, importuna (sic.n.appellare soles) commemoratione lædam. Itaque in vniuersum illud verè dixerim, pluribus me tibi nominibus obstrictum esse, quàm vel cognatis, affinibusq; meis, atque alijs amicis omnibus; recordor.n. illius temporis, quo rerum mearum status importunissimorum hominum audacia concussus propemodùm corruisset, nisi tu ipsum tuo consilio sustinuisses, atque ope subleuasses; neque hîc tua liberalitas conquieuit, sed ex illo tempore, quasi verò necessitas aliqua rationes meas iuuandi tibi esset imposita, perpetuis officijs me prosequi non destitisti, quod etsi ipsum per se plurimi faciendum est, longè maximum tamen existimari debet, me illo meo calamitosissimo tempore benignitatem tuam expertum fuisse, & , cùm res mea in cardine versaretur, ac paulò momento hùc, atque illùc impelli posset, salutarem operam abs te vno mihi esse allatam cæteris omnibus fortunæ casum ex tuto spectantibus, multis etiam aduersum cupientibus: Equidem, si præteriti infortunij, superatæque difficultatis recordatio suauissimè ad animum accidere solet, incredibilem nunc voluptatem ex huius rei commemoratione capere debeo: itaque mihi veniam abs te dari peto, si huius sermonis dulcedine illectus, pluribus ea sum prosequutus, quæ tu ne leuiter quidem attingi libenter pateris, fateor enim me maiorē voluptatis meæ rationem habuisse, quàm modestiæ tuæ: neque tamen propterea

rea silentio præterierim, te, cùm Cæsaris aulam certis de causis adire cogitassem, liberaliter mihi pecuniam, quæ ad iter illud conficiendum, & illic aliquot menses commorandum necessaria videbatur, obtulisse, prudentique consilio fluctuantem animum constituisse: denique, ne tuo pudore diutius abutar, nullum beneficij genus reperitur, quod mihi tu benignè, & cumulatè omni tempore non præstiteris: quibus cùm paria facere nequeam, Mugghionij partes erunt, id est eius, qui liberalitatis exercendæ rationem optimè nouit, hoc exiguum grati animi documentum non aspernari, nam præterquam quòd tutius ipse posthac tibi debebo, calcar etiam mihi admotum esse non leue existimabo ad hunc literarium cursum, quem institui, alacrius conficiendum: ac fortasse quandoque fiet, vt aliquo te munere prosequi poßim, quod omni auro preciosius censeri debeat, certè tu pro tua humanitate non aliter deputabis: nam (verum vt fatear) mihi ipse non tantum tribuo, vt de me quicquam tale audeam polliceri; noui enim quàm mihi sit curta supellex: ex ea tamē hoc munus tibi nunc adornaui, paruum illud quidem, si tua erga me beneficia spectentur, at magnum profectò, si ingenij mei vires intueri libeat, ac sanè ea præcipuè inter amicos lex est perpetuò custodienda, vt non ex rei magnitudine, sed ex concedentis animo, ac voluntate dona pendantur: quamquam non ita exiguum fartasse censeri debet munus nostrum, vt nihil prorsus dedisse videamur: quid.n. magis arduum, ac laboriosum reperiri potest, quàm res à summis in omni literarum genere viris olim tractatas iterum attingere, atque ita quidem, vt non tanquam cæcus aliorum vestigijs perpetuò insistas, sed diuersis, atq; interdum contrarijs itineribus in ipsius veritatis arcem

ascen-

scendere coneris? quod adeò sæpè facio, vt reprehensionem interdum verear, quasi cornicum oculos configere voluerim: sed eximendæ fuerunt prauæ quorumdam doctorum hominũ sententiæ ex animis eorum, qui nil nisi communiter sapiunt, nec per se quicquam audere sciunt, eis, inquam, ostendendum fuit, suis, proprijsque fundamentis, non alienis tibicinibus veritatem niti: hoc ego vel præstiti, vel saltem, vt efficerem, qua maximè potui diligentia laboraui; in quo non modò vituperationem me effugisse arbitror, sed nonnihil etiam laudis consequuturum esse apud prcbos, eruditosque viros sperare iuuat: caue enim putes vllo me erga ipsos odio, aut liuore, obtrectandiue studio hoc opus conficiendum suscepisse, quis enim malit cùm adeò politis, præstantibusque viris inimicitias exercere, quàm officijs, atque humanitate certare? deinde meus pudor tibi probè cognitus non patitur, vt ego, quasi nouus tyro, veteranos milites, atque emeritos in certamen prouocem animo eosdem occidendi, sed vt ab ipsis pugnandi artem edoctus vtiliorem operam posthac in Rep. literaria nauare posim. Nunc reliquum est, vt qua ego mente hos libros tibi do, dicoque, eadem tu eosdem accipias, ac tuearis, quod quidem te facturum esse confido vel eorum merito, si modò quicquam merentur, vel mea caussa, si me amas, vel quia, cùm iam tui effecti sint, ad te vnum potissimùm eorum cura pertinere videtur. Vale. Florentia Kal. Augusti.

CIↃ IↃ LXXXIII.

AD EVNDEM CARMEN.

QVi tibi nunc possum dignas persoluere grates,
Officijue tui memorem me ostendere saltem
Francisce, ingrato ne te fecisse benignè
Credas, inque hominem durum benefacta locasse?
Nil opibus, nil ingenio, nil denique possum
Viribus exiguis: nam pro te mille subire
Non verear mortes, mille & discrimina rerum:
Tu me iuuasti officio, studioque perenni,
Tu me consilio dubijs in casibus vrges,
Atque animos addis, si quid succumbere sentis:
Tu mihi te comitem prębes, grauiumque laborum
In partem simul ipse venis, simul omnia tentas,
Atque iuuas opibus, meque ad maiora reseruas.
Sed, si etiam volumus magnas percurrere dotes,
Ingenijque nouos, variosque expandere cultus,
Tu multùm sophię studijs, tu carmine polles:
Tu penetrare vales quicquid natura negauit
Omnibus, & cęcis latebris, mersitque profundo.
Solus Apollinea tu dignus fronde corona:
Tempora cui cingat Permessi ad fluminis vndas:
Tu medicas artes cælesti munere tractas,
Atque homines reuocas medijs è faucibus Orci.
Appositus mirè tu vrbanis rebus agendis:
Tu decus es patriæ, tu ornamentumque supremum.
Sed quid carminibus pergo tenuare minutis
Eximias laudes, & facta ingentia cęlo
Aequanda his leuibus numeris comprendere conor?
Maius opus moueo de te, Francisce, quod vlla
Deleat haud ætas, non inclementia cœli,
Non Iouis irati terris demissa corusca
Fulmina, non si quid pote fulmine tristius esse.
Interea tantùm tibi me dixisse iuuabit,
Ne pigeat memorem nostri te sumere curam.

Rob. T.

AVCTOR AD LECTOREM.

NON potui ea diligentia huic editioni præesse, qua cupiebam, propter multas, variasque occupationes meas, quibus etsi non ita totus distinebar, vt non possem vnam, atque alteram diei horam, aut eo etiam plures huic negocio impartiri, illud certè incommodum eæ mihi afferebant, vt, cùm operæ typographicæ formas (vt vocant) confecissent, quas emendare oporteret, ego essem occupatus, contrà, cùm aliquid ocij nactus essem, tunc nihil, quod emendarem, in promptu erat: præterquamquòd re ipsa intellexi, quod vix alij mihi narranti credidissem, multò ferè plura errata committi solere, cùm auctor ipse editioni præest, quàm cùm alteri eius rei cura demandatur, proptereaquòd auctor cursim, ac properanter scripta sua percurrat, &, vtpote in re sibi valdè nota, negligenter admodùm in ipsis versetur: alij verò, quibus ea tunc primùm ad aures accidunt, paulatim, ac pedetentim progrediuntur ingenij, atque oculorum aciem in singula quęque acrius contendentes, atque omnia diligentius cōsiderantes, ita vt, non modò syllaba nulla, aut litera, sed ne apex quidem eos effugiat: Hinc factum est vt plura, & grauiora, quàm vt dissimulari debeant, peccata in his libris edendis admissa fuerint, quę ipse partim calamo tollenda, atque emendanda curaui, partim, quia commode castigari non poterant, adhuc conspiciuntur non absque magno meo dolore, ac molestia, veluti (exempli gratia) quod legitur p. 3. Videri etenim poterit nulla inter duo hæc instrumenta similitudo intercedere: Nam quis non videat legendū esse, Nullam similitudinē? quō etiā p. 21. scriptū διαλφθὲν est pro διαλυθὲν: & ἀναιθητεῖ. & ἀνηθητοῦν pro ἀναισθητεῖ, & ἀναισθητοῦν. in suas quippe sedes, pro quique. & p. 25. in quibus ea vox ita vsurpari existimarunt, pro eam vocē. p. 43. Dandanim pro Dandamin. p. 142. panem ex humilibus constare pro partim. p. 150. κεχρυσάλλωτε pro κεχρυσάλλωται. p. 169. à Romanis attritas, pro Thebanis. p. 249. ne ventus garrula pinus pro vento. p. 270. Spatium, quod intercedit inter illa duo verba ὀρετο ματὶετα, superuacaneum est, & expleri debet dictionibus illis propius accedere coactis. Denique prudentis lectoris erit has, atque alias huiusmodi lapsiones mihi condonare, & sua manu ad oram codicis veram scripturam adnotare, vt, si qui typographi posthac hos libros iterum suis formis excudere voluerint, ne errent. Illud insuper non pręterierim, addenda esse ad caput 19. lib. 1. vbi de Gellij loco disputamus, hæc Ammiani verba ex lib. 20. ad confirmationem vulgatæ scripturæ.
„ Persæ assiduè malleolos, atque incendiaria tela torquentes laborabant in cassum: ea re, quòd humectis scortis, & centonibus erant opertæ materiæ plures, aliæ vnctę alumine diligenter, vt ignis per eas laberetur innoxius.

INDEX CAPITVM QVAE SINGVLIS LIBRIS CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

LIBER QVINTVS.

LIBER SEXTVS.

Dispu-

LIBER SEPTIMVS.

LIBER OCTAVVS.

Alias

LIBER NONVS.

LIBER DECIMVS.

FINIS.

ROBERTI TITII BVRGENSIS.

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER PRIMVS.

Quo sensu accipienda sit vox ἄπορον apud Gellium, & quæstionis cuiusdam exitus ex Iurisconsultorum placitis explicatus. Caput 1.

DE REO septem Iudices cognoscant; eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint: Cùm septem Iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandum, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex sententia trium Iudicum,& contradicitur. Scribit Gellius hanc quęstionem tentamenti gratia propositam fuisse à Iuliano Rhetore cuidam adolescenti declamandi studioso, quiq; in ea facultate iuueniliter nimis se efferret, inq; ea re modestiæ terminos excederet, appellat autem hanc controuersiam illic Gellius ex genere ἀπόρων: quod vt intelligamus, scire oportet, vocem hanc duobus modis capi solere, nam & quod nullo pacto, aut saltem ægrè ob sui perplexitatem solui potest ἄπορον dicitur, & quod ita expeditum est, vt omni prorsus difficultate careat, vel minimam certè dubitandi causam præbeat, atque iccirco accuratioris explicationis non indigeat, illo modo τετραγωνισμός, aut Vulcani vinculum, siue etiam Gordius, aut Cassioticus nexus inexplicabilis dicetur; hac posteriore notione ἄπορον appellabitur ἀξίωμα quodlibet, vel κοιναὶ ἔννοιαι, cuiusmodi aliquot extant apud Euclidem, veluti exempli gratia τὸ ὅλον τοῦ μέρους μεῖζόν ἐστι hoc .n. ἄπορον dicitur, quia in disquisitionem à nemine vocatur, nec de eo quemquàm dubitare contingit: huius generis fuisse quæstionem ab Antonio Iuliano adolescenti illi propositam declarat festiua ipsius responsio ad eos, qui ipsum interrogabant, quidnam existimaret. Nolite quærere, inquit Iulianus, quid sentiam; adolescens hic sine controuersia disertus est: quo acuto dicto dum adolescentis eloquentiam commendare voluisse videtur, ipsum interim inscitiæ tectè notauit, vtpote qui fraudem sibi fieri non intellexerit in controuersiæ genere sibi proponendo, quod omni prorsus

dubitatione careret, & quod propterea haud multis verbis opus haberet, vt dissolueretur, si quidem quæ manifestò falsa sunt, confutari non solent, neque in eo efficiendo longiorem sermonem effundere prudentis est, cùm de omnibus, aut contra omnes passim disputare non deceat, quare Parmenidis, ac Melissi ratiocinationes, quibus rerum naturæ principia tollere conabantur sophistæ illi, haud magnopere curat dilucre Aristoteles, illud insuper γενικῶς addēs ἅμα
„ δὲ οὐδὲ λύειν ἅπαντα προσήκει, ἀλλ᾽ ἢ ὅσα ἐκ τῶν ἀρχῶν τις ἐπιδεικ-
„ νὺς ψεύδεται, ὅσα δὲ μή, οὔ. οἷον, τὸν τετραγωνισμὸν, τὸν μὲν διὰ τῶν
„ τμημάτων, γεωμετρικοῦ διαλῦσαι, τὸν δὲ Ἀντιφῶντος, οὐ γεωμε-
„ τρικοῦ: quæ sic latinè sonant, Neque verò omnia diluere conuenit, sed ea solùm, quæ ex principijs demonstrando falsò concludit, quæ autem non sunt huiusmodi, haud conuenit: vt quadraturam, quę per segmenta fit, ad geometram pertinet soluere, at quam Antiphon excogitauit, haudquaquàm. In questione igitur Iuliani statim exitus apparebit, ac constiterit, quæ maior pars dicenda sit propositi iudicum numeri, quæ res quoniam apertissima est, fit vt controuersia illa controuersiæ nomine appellari non mereatur: est igitur ex eo genere
„ ἀπόρων, de quo loquitur Quintilianus, cùm ait, Idemque ἄπορον
„ καὶ προληπτικὸν dicunt, quo dubium, & præsumptum significatur,
„ de quo liquet. certum est autem in proposita facti imagine nullam sententiam valere, sed omnes in suspenso esse, donec aptus iudicum numerus in vnam aliquam sententiam conueniat, id est ex eis minimū quatuor consentiant, veluti ex Celsi, ac Modestini responsis, quæ titulo De Re Iudicata in Pandectis leguntur, facilè colligitur, si quis ea diligenter inspiciat: nam cum ij de tribus duntaxat iudicibus loquantur, Iuliani quæstionem non omnino dissoluūnt, itaq; attentione opus est, vt eius dirimendę ratio inde colligi possit: sed vt ad Græcæ vocis rationem, de qua initio dicere ceperam, reuertar; sciendum est Plutarchum ipsam priore significatu vsurpasse in vita Alexandri, illic.n. quæstionem, cuius exitus omnino inueniri non posset, ex ἀπόρων genere esse pronunciauit, etenim cùm Alexander ex Gymnosophistarum vno quæsiuisset diem ne, an noctem prius extitisse crederet, responsum accepit τὴν ἡμέραν ἡμέρᾳ μιᾷ: subdit de-
„ inde Plutarchus καὶ προσεῖπεν (οὕτως θαυμάσαντος τοῦ βασιλέως)
„ ὅτι τῶν ἀπόρων ἐρωτήσεων, ἀνάγκη καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀπόρους εἶναι·
„ eandem quoq; rem totidem fermè verbis narrat Clemens Alexandrinus Στρωματ. ς. apud hos igitur vox ἄπορον valet id, quod prorsus explicari nequit.

Cur arcus dictus sit à Theognide φόρμιγξ ἄχορδος, & de forma lyræ antiquorum. *Cap. II.*

NISI veterum lyræ forma teneatur, haud commodè sciri poterit quo consilio à Theognide arcus lyra absque neruis dictus fuerit, videri etenim poterit nullā inter duo hæc instrumenta similitudinem intercedere, si antiquę lyræ formam cum nostra hac lyra metiamur: & tamen translatum illud rectè vsurpasse Theognidem existimat Demetrius Phaleræus in commentario περὶ ἑρμηνείας: sciendum itaque est lyram ex bouum cornibus à Mercurio primùm confectam fuisse, nam cum is Apollini boues furto abstulisset, eisdem cornibus detractis ad testudinis similitudinem iugo addito ex eis lyram concinnauit, quam deinde Apollini dono dedit, vt scribit Germanicus Arati interpres, quamq; Philostratus ex caprarū cornibus ipsam confectā fuisse tradat, inquit.n.in Amphione πρώτην οὖν διαθεῶ τὴν λύραν, εἰ καθ' αὐτὴν γέγραπται. τὸ μὲν γὰρ κέρας αἰγὸς ἴξαλυ ποιηταί φασι, χρῆται δέ αὐτῷ ὁ μὲν μουσικὸς, εἰς τὴν λύραν. ὁ δὲ τοξότης, ἐς τὰ οἰκεῖα. hoc est. Primum igitur lyram inspice an verè expressa sit. cornu namq; capræ petulcæ esse poëtæ dicunt; ipso autem cornu musicus quidem ad lyram, sagittarius verò ad sua vtitur commoda: cui etiam adstipulatur vetus prouerbium ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα natum, vt tradunt parœmiographi, ex voce capræ saggitta vulneratæ, quæ cum arcum esset contemplata dixerit κατ' ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα: arcus.n.forma & similitudine cornua ipsa referre videtur, quæ cùm lyra quoq; imitaretur, de ea etiam cornua non absurdè dicta sunt. Manil. lib. 1.

Et lyra deductis per cœlum cornibus inter
Sydera conspicitur.

Atq; hac de caussa ipsam appellauit curuam Horatius in Odis.

Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæq; lyræ parentem.

Vnde apparet vehementer decipi illos, qui veterum lyræ formam non absimilem formæ lyræ, qua nunc ipsi vtimur, fuisse putant, namq; hæc quantumuis chordas ei demas, ne minima quidem ex parte arcum referet, nec quicquam ἀνάλογον inter hæc duo instrumēta vmquam reperies: verum igitur est quod statim diximus, idq; manifestius adhuc cognoscitur ex Antonino Liberali, qui de cerambice auicula loquens ait τοῦτον οἱ παῖδες παίγνιον ἔχουσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνοντες, φέρουσιν, ἡ δὲ ἔοικε σὺν τοῖς πτέροισι λύρᾳ τῇ ἐκ τῆς χελώνης.

Plinij vulgata lectio custodita, quam M. Antonius Muretus immutauerat, & de mira quadam natura Bonasi. *Cap. III.*

INDIGNVM est Plinij grauitate, atq; doctrina ipsum adeò supinè res, quas memoriæ consignauit, pertractasse, vt eas legentibus risum moueat, mouit autem Mureto, cum in hęc verba is incidisset
„ ex libro Natur. histor. VIII. cap. XV. Tradunt in Pœonia feram, quę bo
„ nasus vocetur, equina iuba, cætera tauro similem, cornibus ita in
„ se inflexis, vt non sint vtilia pugnæ, quapropter fuga sibi auxiliari,
„ reddentem in ea fimum interdum trium iugerum longitudine, cuius
„ contactus sequentes, vt ignis aliquis, amburat. Hic in arctum cogor, aut enim fatendum mihi est vehementer Plinium errasse, qui existimauerit fieri posse, vt bestia aliqua ad centum viginti passus fimum iaculetur, quò ne minora quidem ista igniuoma tormenta bellica vehementiore suo impetu plumbeas pilulas emittere consueuerunt: aut Muretum vicissim imperitiæ notare cogor, qui mentem Plinij adeò non perceperit, vt ridendi materiã sibi ab ipso oblatã esse crediderit: verumenimuerò dicendum est liberè, quod sentio, neq; iccircò Muretus iniuriam sibi à me fieri existimare debebit, veteris .n. eruditiq; in primis auctoris dignitatis conseruandæ gratia, non ipsius viri, vt ego quidem sentio, & docti omnes fatentur, eruditissimi carpendi studio, ac desiderio hunc sermonem ingredior, nam quæ mihi inde laus, aut cõmoditas euenire potest? Dico igitur, quòd vtcumq; maior pars rerum, quas illo capite tractat Plinius, ex Aristotele desumpta fuisse videatur, id sanè, quod de bonasi fimi eiaculatione illic commemoratur, Aristotelem auctorem non agnoscit, sed aut ex alio quopiam scriptore id Plinius deprompsit, aut Peoniæ regionis venatorum fidem sequutus fuit, aut etiam ipse hanc rem alicubi spectauit, nam pro comperto habeo illorum verborum hanc esse sententiam; cùm bonasus cornibus ad pugnam minime accomodatis præditus sit, fuga elabi consueuit, reddens interim fimũ per longitudinem trium iugerum, id est dum fugit, non cessat asiduè stercus emittere, quo adeo abundat, vt vel tria iugera cursu emetiens eius copia nunquam destituatur, sed id asiduè fundit, atq; in uenatores toto illo spatio iaculatur, donec se in tutum constituat; valet itaque
„ in Plinij codice; reddentem fimum interdum trium iugerum longitudine; id est per spatium trium iugerum asiduè egerentem, sic .n. Solinus Plinij simia à quibusdam nuncupatus cùm de eadem re loquitur, hæc verba interpretatur, atq; hanc fuisse Plinij mentem eo in loco sciri etiam potest ex quibusdam Solini codicibus, in quibus ita
„ scriptum fuisse testatur Camers. Cum in fugam vertitur (bonasus)

 pro-

" proluuiè citi ventris fimum egerit per longitudinem trium iugerum, "
" per longas aſpergines, quarum ardor quicquid attigerit, adurit: "
" ita egerie noxia ſummouet inſequentes. Antigonus quoque in ſua illa congerie Mirabilium narrationum de bonaſo, qui tamen μόνωτος, neſcio an codicis vitio, illic vocatur, inquit ipſum διωκόμενον προσαφοδεύειν πόρρωθεν nulla certa ſpatij menſura deſignata, quam quidem ſilentio nullo pacto prӕterijſſet, ſi apud quemquam ſcriptorem tam inſigne miraculum reperiſſet; ſummo etenim ſtudio, ac diligentia huiuſmodi res ab opinione communi longè diſsitas tunc tẽporis conſectabatur ſcriptor ille: doleo autem ridendi materiam hac animaduerſione me ademiſſe Mureto, quem omnibus lӕtitijs nunquam non exultare peruelim.

Caroli Sigonij peccatum in Plutarchi, & Quintiliani codice emendando patefactum, & vnde Syllӕ nomen. Cap. IIII.

FALSO putauit Carolus Sigonius Plutarchi locum in Coriolano mendoſum eſſe, ac deprauatum, cùm omni vitio prorſus careat, atque ita ſe habeat, vt Sigonius ipſe, ſi velit illum ſuo arbitratu additis, detractis, immutatiſq; ſurſumuerſum omnibus verbis in meliorem ſtatum redigere, ac denuo etiam totum conformare, & ſub ſuã incudem reuocare, non modo boni quicquam non ſit effecturus, ſed etiam vehementer lӕſurus Plutarchi ſententiam: locus autem, quem intelligo, ſitus eſt in Coriolano, vbi de cognominum impoſitione
" diſputans Plutarchus prӕter cętera inquit τῶν δὲ σωματικῶν, οὐ "
" μόνον Σύλλας, οὐδὲ Νίγρους, οὐδὲ Ῥούφους, ἀλλὰ καὶ Καίκους, καὶ Κλω-
" δίους ἐπωνυμίας τίθενται καλῶς ἐθίζοντες. Hic Sigonius in commentario de Nominibus Romanorum, qua parte vnde cognomina ducta ſint, explicat, legi oportere ſuſpicatur Σίλλους ἀντὶ τοῦ Σύλλας, cauſſamque inſuper addit, nimirum quia alia longè ſit eius nominis origo, vt tradit Macrobius: rectè quidem ille, ſi Plutarchũ cum Macrobio conſentire oporteat: atqui oſtendam ego id minime neceſſe eſſe, atque aliam quandam coniecturam de Syllӕ appellatione Plutarchum ſequutum fuiſſe, cui deinde mirificè concinit, quod ſcriptum reliquit in Coriolano. Plutarchus igitur Syllӕ oris ſpeciem penicillo ferè exprimens, lectorique ſpectandam proponens in eiuſdem ſummi viri vita, ſic inquit. τοῦ δὲ σώματος αὐτοῦ τὸ μὲν ἄλλο
" εἶδος ἐπὶ τῶν ἀνδριάντων φαίνεται, τὴν δὲ τῶν ὀμμάτων γλαυκότητα,
" δεινῶς καὶ πικρὰν καὶ ἄκρατον οὖσαν, ἡ χρόα τοῦ προσώπου φοβερω-
" τέραν ἐποίει προσιδεῖν. ἐξήνθει γὰρ τὸ ἐρύθημα τραχύ, καὶ σποράδην
" καταμεταγμένον τῇ λευκότητι. πρὸς ὃ καὶ τοὔνομα λέγουσι γενέσθαι τῆς

„ *χρόας ἐπίθετον. καὶ τῶν Ἀθήνησι γεφυριστῶν ἐπέσκωψέ τις εἰς τοῦτο* „ *ποιήσας. συκάμινον ἔσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον.* Quorum verborum hæc est latina Guarini interpretatio. Eius autem corporis speciem aliam statuæ ipsæ declarant: glaucos oculos cùm vehementer acerbi, ac sæui essent, color in facie terribiliores reddebat aspectu, rubor.n.sparsim immistus albedini efflorebat, quam quidem ad rem & coloris nomen inditum fuisse dicunt. quidam etiã ex dicacibus Syllam Athenis mordens. Sylla, inquit, morum est farina inspersum: Atque ex his quidem verbis manifestò apparet Syllæ nomenclaturam ex corporis colore desumptam fuisse nonnullos existimasse, quorum sententiam tanquã probabiliorem sequutus est, ac retulit Plutarchus; itaq; rectè illam deinde inter eorum cognominum exempla, quę à colore, quo quis præditus esset, imponi consueuerunt, retulit Gręcus auctor, est.n.eiusdem prorsus generis cum Nigri, & Rufi cognominibus, quę & ipsa quoq; ab oris colore deriuantur, quòd si vera eius loci scriptura esset, quam Sigonius arbitratur, rectius fecisset Plutarchus, si cognomen Sylorũ cum Cæcis, & Claudis coniunxisset hoc modo, *οὐ μόνον* Νίγρου, *οὐδὲ* Ρύφου, *ἀλλὰ* καὶ Σύλλους, καὶ Καίκους, καὶ Κλωδίους: vt quæ eiusdem generis essent, in propinquo posita conspicerentur, id quod satis admonere poterat Sigonium de sinceritate scripturæ: quare tum hic, tùm in Quintiliani contextu (nam & hunc quoque auctorem pari ratione tentauit Sigonius) veterem, peruulgatamque omnium impressorum, & calamo descriptorum codicum lectionem sedulo retinendam esse contendo Festo præsertim pro ea fideiubente his verbis. „ Rauiliæ à rauis „ oculis, quemadmodum à colore fusco Sullæ. Scire autem operæpretium est (vt de hoc etiam obiter lectorem admoneam) hominis illius scomma, qui Syllam Athenis pupugit appellans ipsum *συκάμινον ἀλφίτῳ πεπασμένον*: referri debere ad Syllæ oris colorem, vt dictum est, non ad saporem sicomori, & placentæ, qui simul confusi, ac permisti ignauissimi sint, vt hoc pacto Syllæ itidem ignauia argueretur, quæ fuit Marcelli Vergilij *φαντασία*, nam hoc falsum omnino esse ipsiusmet Plutarchi verba superius memorata, si quis ea diligenter, atque accuratè perpendat, apertissimè ostendunt.

Non videri peccasse M. Tullium in historia quadam referenda, & de sententia Petri Victorij, qui Ciceronis lapsionem (vt ipse putauit) notauerat, disputatum. *Cap. V.*

ADEÒ illustri, excelsoque loco posita est Petri Victorij laus, vt nemo suspicari debeat, eius deterendæ consilio, ac volun-

tate

tate me nonnulla interdum adnotasse, atque his libris inseruisse, quæ cum illius doctissimi viri sententia non modo non conueniant, sed aduersis etiam, vt dici solet, frontibus quandoq; pugnent, neq; .n. vsque eò desipio, vt cùm probo, atque erudito sene illo priuatas inimicitias exercere velim, aut meam inopiam cum affluentibus ipsius diuitijs conferre audeam: sed quoniam semper existimaui licere bonarum literarum studiosis liberè, quod sentiunt, eloqui, vt si possint, aliorum studia non nihil, atq; adeo multum iuuent, quam legem cùm Victorius ipse sibi dixerit, alijs etiam dixisse censeri debet, mihi quoq; tentare libuit, ecquid hoc scriptionis genere efficere possem, atque hinc vires meas explorare, vt quid de me posthac sperare possem, non leui mehercule indicio cognoscerem, neq; enim leue, aut contemnendum scribendi genus hoc esse arbitror, quo selectiores aliorum opiniones explorantur, & quasi ad lapidem lydium reuocantur: sed hæc fortasse longius, quàm oportuit, itaque ad id, quod initio mecum decreueram, accedo. Non puto Ciceronem alicui cul-
„ pæ affinem esse in his verbis ex libro de Diuinat. II. Hoc sentit Ho-
„ merus, quùm querentem Iouem inducit, quòd Sarpedonem filium
„ à morte, contra fatum, eripere non posset. nam quod ait Victorius Homerum non inducere Iouem cum dolore dicentē, se non posse interitu liberare filium, cùm cuperet: verum id quidem est, si Homeri versus à Victorio prolatos respexerit Cicero, quos tamen arbitror nullo modo ipsum innuere voluisse, sed illos potius indicare in animo habuisse crediderim, qui post Iunonis orationem Iouis consilium improbantis leguntur.

Ὣς ἔφατ'. οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Αἱματοέσσας δὲ ψιάδας κατέχευεν ἔραζε
Παῖδα φίλον τιμῶν, τὸν οἱ Πάτροκλος ἔμελλε
Φθίσειν ἐν Τροίῃ ἐριβώλακι τηλόθι, πάτρης.

Quoniam verò hæc non Victorio modò, sed vniuersæ studiosæ iuuentuti communia esse volumus, visum est Latinam interpretationem attexere, vt qui Græcè ignorant, fructum etiam aliquem hinc
„ percipere possint. perinde igitur est, ac si latinè dicamus. Sic ait.
„ neque abnuit pater hominumq; deorumq; ; cruentas autem guttas
„ fudit humi carum filium honorans, quem ei Patroclus erat perditu-
„ rus in Troia longe à fertili patria: nam quòd consilium mutauerit Iuppiter, & Iunonis oratione permotus filiū occidi permiserit, nunc perinde à M. Tullio accipitur, ac si omninò morti ipsum eripere nō potuisset, neque enim ea fieri posse dicuntur, quæ fieri minimè decet: hùc illud etiam accedit, quòd Iuppiter à Iunone admonitus de fati necessitate, diligentius secum cogitasse videtur, ne, si quidem

maximè

maximè vellet, id, quod summopere cupiebat, se prestare posse; nam cùm mortem à Sarpedone semel auertisset, fatique necessitatem retardasset, quod vnum in rebus tristibus perfugium aduersus fati vim inexpugnabilem Dij habere putantur, vnde est,

At trahere, atq; moras tantis licet addere rebus

Ac rursus *Troiam nec fata vetabant*

Stare, decemq; alios Priamum superesse per annos.

Item illud Horatij *Te Iouis impio*

Tutela Saturno refulgens

Eripuit, volucrisque fati

Tardauit alas.

Id amplius præstare fatorum lege prohibebatur Iuppiter, qui tamen amoris erga filium abundátia quasi obcæcatus, & extra se positus (neque.n. patrius consistere mentem Passus amor, vt inquit ille) ea non videbat, quæ deinde ad se reuersus Iunonis admonitione perspexit, verè igitur dictum est à M. Tullio Iouem ab Homero querentem induci, quòd mortem à Sarpedone filio arcere non posset.

Horatii locus, qui alicui culpæ affinis videri poterat, explicatus. Cap. VI.

VELIM diligenter considerent studiosi, & rationem, si quam probabilem inire poterint, in commune conferant, cur dictũ sit ab Horatio. *ara castis*

Vincta verbenis auet immolato

Spargier agno.

nam si quis id ad veterum sacrificiorum normam, & consuetudinem reuocet, statim intelliget non leui culpę Horatium affinem esse, quippe qui Genio sacrificandi ritum parùm diligenter custodierit, constat enim huic Deo nullum animal immolari consueuisse, propterea quod minimè consentaneum existimarent sacrorum Pręsides die, qua ipsi lucem accipimus, alijs adimere: Genius autem est Deus cuius in tutela, vt quisque natus est viuit; eo itaque die manus à cæde, ac sanguine abstinebantur, sicut à Varrone libro de Muneribus, qui Atticus inscribitur, & à Censorino De die Natali disertè proditum est; quod nec Horatium ipsum latuit, namq; ad Augustum scribens rectè inquit

Tellurem porco, Syluanum lacte piabant,

Floribus, & vino Genium memorem breuis æui.

Ritus.n.erat notior; quam vt à quoq; posset ignorari. Tibul.

Hùc ades, & centum ludos, Geniumque choreis

Conce-

Concelebra, & multo tempora funde mero.
Illius è nitido stillent vnguenta capillo,
Et capite, & collo mollia serta gerat.
Sic venias hodierne; tibi dum thuris honores,
Liba, & Mopsopio dulcia mella feram.

Ac rursus alibi de eadem re loquens

Ipse suos adsit Genius visurus honores,
Cui decorent sanctas florea serta comas.
Illius è puro distillent tempora nardo,
Atq; satur libo sit, madeatq; mero. Ouidius.
Quid, quasi natali, cùm poscit munera, libo. Persius.
Hunc Macrine diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos,
Funde merum Genio.

Eadem quoque de causa Palilibus nihil animatum sacrificare moris erat; propterea quod eo die Roma condita esset, auctore Plutarcho in Romulo, id quod & in Terminalibus, quamquam alia de caussa, custoditum fuisse apud eundem scriptorem legimus ἐν Ῥωμαϊκοῖς: neque non item apud Dionysium Halicarnaseum Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. lib. 2. vbi de Numa fit mentio: ac, vt manifestius intelligatur, Horatius illic Phyllidem inuitare ad Mecenatis natalem diem celebrandum, ipsius poëtæ verba, quæ statim consequuntur audiamus.

Vt tamen noris quibus aduoceris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.
Iure solemnis mihi, sanctiorque
Penè natali proprio, quòd ex hac
Luce Mæcenas meus affluentes
Ordinat annos.

Verùm, vt culpa hæc ab eruditissimo poëta vtcunque interim depellatur, fortasse dicendum erit, non sentire ipsum, neque hoc sibi velle, vt agnus, cuius illic meminerat, Genio mactetur, sed in honorem Veris alicui Deo, puta Fauno, aut Zephyro sacrificetur, sicut Od. IIII. lib. I.

Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis
Seu poscat agna, siue malit hædo.

Atq; hunc quidem nodum, donec melior aliqua mihi ratio succurrat, ita dissoluo, nam ille alter

Cras Genium mero
Curabis, & porco bimestri

Cum famulis operum solutis,

Nullam prorsus difficultatem habet, cùm non de sacrificio, sed de epulo, & conuiuio loquatur Horatius, aliud enim omninò est Genium curare, aliud Genium piare, quod qui non intellexerunt, turpiter in eo exponendo lapsi sunt. verùm hac tota de re fusius à nobis, atque exactius perscriptum est in ijs libris, quos De ritibus sacrorum Ethnicorum confecimus.

Aemilii Probi locus aliter, quàm à Dionysio Lambino castigatus. Cap. VII.

NVLLI dubium esse potest, quin locus hic apud Æmilium Probum in Datame corruptè, ac mendosè circumferatur. Artaxerxes reminiscens à quanto bello ad quàm paruam rem principem ducum misisset, se ipse reprehendit, & nuncium ad exercitum acrem misit, quòd nondum Datamen profectum putabat. nam (vt nihil aliud de mendo nos admoneat) varietas certè scripturæ id manifestò clamat, neq; enim in omnibus codicibus eodem pacto legitur, quod vitiati contextus non leue est indicium: in Basiliensibus quidē ita, vt proposui, impressū est. manuscriptus Burgēsis habebat atrē, Venetus Ageen. Hieronymus Magius, qui primus politissimo huic auctori manum admouit, ingenuè fatetur, nihil se longa disquisitione, quod ad loci emendationem faceret, inuenire potuisse. Dionysius Lambinus, qui omnia propemodum à Magio prius adnotata, eius nomine suppresso in suos Commentarios parùm immutata retulit, primò legendum putauit Carem, deinde Aceum vel Acensem, postremò ad primam illam coniecturam redijt, postquam Henrico Memmio satis eam probasse visus est. mihi tamen adhuc neutram persuadere potuit, nec docto cuiquā persuasurum sat scio, caussam adderem, nisi coniectura mea prolata, satis superq; ipsa sese proderet. existimo igitur minimo prorsus vulgatę scripturæ detrimento Acem legi oportere, ita suadente, ac tantùm non cogente Strabone, cuius verba adscripsi, vt res melius innotesceret, sunt autem hæc γεωγραφυμένον. 16. Μετὰ τὴν Τύρον ἡ παλαίτυρος ἐν τριάκοντα σταδίοις. εἶθ' ἡ Πτολεμαῒς ἐστὶ μεγάλη πόλις. ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον, ᾗ ἐχρῶντο ὁρμητηρίῳ πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Πέρσαι. quę sic vertit interpres. Post Tyrū est antiqua Tyrus xxx. stadijs distans. postea Ptolemais magna ciuitas, quam prius Acem nominabant. ea Persæ receptaculo contra Ægyptios vtebantur. eiusdem vrbis meminit etiam Suida: fuerunt autem quædam ciuitates, quibus ob loci, in quo sitæ essent, opportunitatem pro munimentis, ac propugnaculis aduersus vicinos

hoſtes, ſubitasq; incurſiones vterentur veteres, & in quibus, cùm expeditionem aliquam contra ipſos ſuſcepturi eſſent, exercitum cogerent, bellique vniuerſum apparatum illùc comportarent, atque diſponerent, cuiuſmodi Oenonem fuiſſe tradit Thucydides: in hûc eundem vſum Philippus Demetrij filius tres vrbes aduerſus Græciam muniuiſſe traditur, quas Græciæ claues nuncupare conſueuerit, Corinthum videlicet in Peloponneſo, Chalcidem ad Euripum contra Euboeam, Beotos, & Phocenſes; tertiam Magneſiam ſub Pelio monte, quæ aduerſus Theſſalos, & Æthlolos propugnaculum eſſet, de quibus mentio extat apud Pauſaniam in Achaicis.

Plinii, ac Varronis quædam ſententia aduerſus Melchiorem Guilandinum aſſerta. Cap. VIII.

ETSI æquo lectori, nec, plusquàm oporteat, diligenti, ſatis ſuperque eſſe debuerat Plinij, Varronis, ac Seruij Grammatici eruditiſsimi auctoritas ad oſtendendum veteres ante chartarum inuentionem in palmarum folijs ſcribere conſueuiſſe, attamen, vt ſuperſtitioſis quibuſdam magis adhuc ſatisfiat, cuiuſmodi Melchiorem Guilandinum eſſe deprehendi, cùm eius commentarios in Plinij cap. 11. lib. 13. vbi de papyro, chartarumque confectione loquitur, perlegerem, libet argumentum ad eam ipſam opinionem conſtituendam proferre, quod nullo artificio couuelli poſsit, namque adeò inualuit interpolandorum codicum licentia, vt imbecille, ac parùm omninò tutum præſidium eſſe ceperit veterum librorum auctoritas, itaque aliunde veritati robur eſt conciliandum. Tradit Plinius, quod & Varro multò ante ſcriptum reliquerat, palmarum folia chartæ vicem præſtitiſſe, antequam charta ipſa in vſu eſſe ceperit, quod tamen Guilandino veriſimile non videtur ijs de cauſis, quas in illo ſuo commentario ipſe exponit, itaq; Plinij contextū emendandum cenſet, vt ἀντὶ τοῦ palmarum, legatur maluarum. Sed (quod eruditiſsimi viri pace dixerim) valdè infirmę, atque imbecillæ eius rationes mihi videntur, nec ſatis dignæ ſuo auctore; de quibus tamen non libet in præſentia pluribus diſputare, cùm Suidæ teſtimonio, immò potius vna omnium Cretenſium voce facillimè ſim, quod volo, euicturus, & veritatis lumine oblato tenebras omnes confeſtim diſcuſſurus. Græ-
„ ci ſcriptoris verba ſunt hæc. Λυδοὶ καὶ Ἴωνες τὰ γράμματα ἀπὸ Φοί-
„ νικος τοῦ Ἀγήνορος εὑρόντος ἔλαβον. τούτοις δὲ ἀντιλέγουσι Κρῆτες,
„ ὡς εὑρέθησαν ἀπὸ τοῦ γράφειν ἐν φοινίκων πετάλοις. Quibus accedat auctarij loco Iſidori calculus, qui Originum lib. VI. qua parte
„ de libris conficiendis loquitur, ſic inquit. At verò hiſtoriæ maiore

„ modulo ſcribebantur, & non ſolùm in charta, vel membranis, ſed „ etiam & in dentibus (ſic.n. legere malo, non omĕtis, vt inualuit in „ vulgatis libris) elephantinis, textilibusq; maluarum folijs, atq; pal- „ marum: vide nunc Guilandine quàm timidè, atq; cunctanter aggre diendæ ſint vulgatæ editiones.

Diſputatio de ſententia quadam Petri Victorii. Cap. VIIII.

LIBET in preſentia indicare Petro Victorio homini alioquin eruditiſsimo, & in bonorum auctorum lectione diligenter verſato, Grecum ſcriptorem, qui Herculi haſtam tributam fuiſſe refert, quod apud Sophoclem ſemel à ſe obſeruatum adeò nouum, inauditumque exiſtimauit, vt ſuſpicatus fuerit Tragicum illum λόγχας pro ſagittis vſurpaſſe, quod tamen verum non eſt, aut ſaltem nihil neceſſe eſt, cur vocem illam circunducamus, & à propria ſignificatione longius trahamus: ſiquidem Ioannes Zetzes auctor hac in re minimè malus, & aliorum grauiſsimorum ſcriptorum ſententiarum fideliſsimus relator, hiſtoriam quandam narrat de Hercule, qui Periclymenum Nelei filiũ haſta interfecerit, inquit.n. quòd Periclymenus ὑφ' Ηρακλέυς

· Δορὶ βληθὰς ἀνήρητο, μεταφραπεὰς ἐς μῦαν.

Sed & Heſiodus quoq; Herculem haſta armatum ad pugnam prodijſſe narrat in ipſius Herois clypeo (eſt autem hoc poëmatis nomen) cum Herculem ipſum ita loquentem facit

Τρίς μὲν ἐμῶ ὑπὸ δουρὶ τυπεὰς, ἠρεάσατο γαίῃ ·

Οὐταμένυ σάκεος. loquitur

Autem de Ceyce Trachiniorum Rege, quem Hercu'es in conflictu ſuperauit, de quo etiam addit, quòd pronus in pulueribus humi ceciderit lanceę impetu

Πρηνὴς δὲ (inquit) ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν, ἔγχεος ὁρμῇ.

Sed & ipſam haſtam haud longè illinc longam appellat, quod ſagittis conuenire non poteſt: ac rurſus eandem homicidam fraxinum vocat, propterea quod ex ea arbore materia cæditur haſtis conficiendis accommodatiſsima: quamquam non licet ignorare priſcos λόγχλω tùm manibus retentam agitare, tùm pili, teliquc ritu iaculari conſueuiſſe, quo modo ſi quis ea vtatur, ſagittas inijcere haud abſurdè dicetur, non quòd λόγχν telum illud propriè ſignificet, ſed quòd eius nonnullam ſpeciem præſeferat, dùm illo pacto vibratur, atque emittitur: ac nos quidem in Hetruria telorum genus quoddam habemus, quod vtriusque (haſtæ inquam, & ſagittæ) vicem præſtat; id vulgò zagaglia, & à populis, quibus frequentiore in vſu eſt, corſeſca nuncupatur. Haſta manibus inter pugnandum retineri conſueuiſſe notum

„ tùm eſt, eandem procul emitti ſolere docet Chrion his verbis. προ-
„ σελάσαντες δ᾽ οἱ Θρᾶκες πρὶν ἐς ἐφικτὸν ἐλθεῖν, ἠκόντισαν τρεῖς λόγ-
„ χας ἕκαστος. Et ex noſtris Lucanus, quùm ait

nec enim ſolis excuſſa lacertis
Lancea, ſed denſo balliſtæ turbine rapta

„ Necnon. Q. Curtius dicens, Igitur Macedo haud dubius eminus
„ interfici poſſe, lanceam emiſit.

Locus quidam Ciceronis aduerſus Franciſci Luiſini ſententiam defenſus. *Cap. X.*

XENOPHONTIS locum quendam perperam à Cicerone conuerſum fuiſſe adnotauit Franciſcus Luiſinus in ſuis παρέργων
„ libris: Græci ſcriptoris verba ſunt hęc Κύρου παιδίας. 8. εἰ μὲν οὖν
„ οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα,
„ καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι. quorum po-
„ ſtremis hæc M. Tullij reſpondent ex libro de Senectute: quare, ſi hæc
„ ita ſunt, ſic me colite (inquit) vt Deum. à quo quidem Luiſino ipſe non diſſentio ſi verbum verbo reddendum fuit, at ſi ſententiam tantùm reſpiciamus, quam nobis repreſentare voluit M. Tullius, non video, cur τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταδούμενοι non potuerit latinè exprimi ſic me colite, nam Græca verba præciſè hoc ſonant; animum meum venerantes; quid autem prohibet ſententia manente nos dicere, & me colite? ſiquidem cùm animos immortales eſſe docuerit Cyrus, ſeque beatitatem conſequutum credi vellet, dixerat.n. initio illius orationis, ὑμᾶς χρή, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν, καὶ ποιεῖν πάντα. rectè infert, & me .i. τὴν ἐμὴν ψυχὴν animum meum, qui maior, meliorq; mei pars eſt, vnde pro toto homine quandoque ponitur, vt docet Epiphanius in libro, cui titulus ἀγκυρωτός, colite.i. mutato verbi tempore καταδούμενοι; omiſit autem Cicero particulam ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι, quoniam cùm ſimile addidiſſet, ſic me colite, vt Deum, non videbatur ea admodum neceſſaria, id.n. conſequens, conſectariumq; erat, nam, ſi ipſum tanquam Deum coluiſſent, profectò dicta eius perfeciſſent: Neque verò barbarum iudicari debet Cyri poſtulatum, ſiquidem non affirmat ipſe Deum ſe eſſe, neque diuinos honores ſibi vendicat, ſed vult de ſe eam opinionem haberi, quæ de Deo habetur, nimirum quòd humanam beatitudinem adeptus eſſet, vt initio dixerat; porrò Dij beati ſunt, & nuncupantur, vt in prouerbio σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες humanum autem animum eſſe ἀπόσπασμα θεοῦ .i. quiddam è Deo tractum, & ſumptum perſuaſum omnibus rectè ſentientibus iamdiù

diù est; & copiosè disputat, præter cæteros, M. Tullius in fragmento lib. 6. de Rep. hunc aũt Cyri sermonem perperàm à nonnullis exceptum fuisse, docet Callisthenis reprehensio apud Arrianum ἀναβάσ. Ἀλεξάνδρ. lib. 4. nam cùm Alexander prosperis belli succesibus elatus, atque illa sua fortuna ebrius diuinos honores appeteret, seque iam hominem esse dedignaretur, Anaxarchusq; vnus ex regijs adulatoribus multa in eam sententiam dixisset, vt Alexandrum maiore iure pro Deo habendum esse ostenderet, quàm Liberum, & Herculẽ; hominis insolentiam compescere studens Callisthenes disertam orationem contra Anaxarchum habuit, in qua exemplo, quod aduersarius de Cyro afferebat, occurrens, ita inquit.
„ εἰ δὲ ὑπὲρ Κύρου τοῦ Καμ-
„ βύσου λέγεται, τὸ πρῶτον προσκυνηθῆναι ἀνθρώπων Κῦρον, καὶ ἐπὶ
„ τῷδε ἐμμεῖναι Πέρσαις τε καὶ Μήδοις τὴν δὲ τὴν ταπεινότητα, χρὴ ἐν-
„ θυμεῖσθαι ὅτι τὸν Κῦρον ἐκεῖνον Σκύθαι ἐσωφρόνισαν, πένητες ἄν-
„ δρες, καὶ αὐτόνομοι.

hoc est. Si verò de Cyro Cambysæ filio dicitur, primũ omnium mortalium Cyrum ab hominibus adoratione cultum fuisse, atq; ab hoc summisionem hanc Persis, & Medis permansisse, cogitare te oportet Scythas populum inopem, liberum tamen, Cyri insolentiam compescuisse; verùm (vt dixi) Cyri sermo dextra manu porrectus, sinistra exceptus fuit; aut etiam Arrianus ex historiæ fide loquitur, Xenophon optimi principis ideam nobis spectandam proponit. non rectè igitur fecit Luisinus, qui falsam inscitiæ notam Ciceroni aspersit.

Virgilii carmen secus, quàm ab aliis declaratur. Cap. XI.

SEDIT, *æternùmque sedebit Infælix Theseus.* quod est apud Maron. tanq̃ contra fidẽ historię, vel potius contra opinionẽ fabulę pronunciatum notauit olim Iulius Hyginus Grãmaticorũ præstantissimus, & in Vergiliana lectione mirificè exercitatus, putauitque ipsum correcturum, nisi mors occupasset. Ioannesbaptista Pius vir patrum nostrorum memoria insigniter eruditus, Petrus Mosellanus, Nascimbenus Nascimbenius, & alij complures docuerunt ex suo sensu quomodo locus ille esset accipiendus, quorum tamen commentum vsq; adeò frigidum mihi videri solet, vt ipsas Neronis thermas refrigerare possit: intelliget me vera loqui quicunque nostram cùm Pij, Mosellani, & Nascimbenij sententia super eadem re conferre voluerit, nam, quòd Ioannes Brodęus pro Theseo Thereum supponit, ridiculum est, nec tanti faciendum, vt velim confutare. sed iam tempus est, quid ego sentiam, planum facere. Narrat Suida Athenienses Νώπας ideò esse dictos, quòd naui-

gatio-

gationibus dediti, ob aſsiduam remigationis ſeſsionem attenuatis eſſent natibus, vel etiam ita nuncupatos in Theſei honorem, qui cùm ad inferos cum Perithoo deſcendiſſet, atque in rupe quadam à Proſerpina collocatus eſſet, poſtquam ab Hercule Cerberum educturo conceſſu Deæ liberatus ſurgeret, affixam rupi natium partem reliquerit: ad hanc igitur fabulam reſpiciens Maro non abſurdè dixit fore, vt Theſeus æternùm ſedeat in petra illa, nam cùm eam corporis partem, quæ ſedendi munere fungitur, illic reliquerit, rectè dicitur adhuc ſedere, perpetuòque in eo ſtatu permanſurus: quòd ſi hoc pacto locus ille Maronis accipiatur, non modò non videbitur contra fabulæ opinionem pronunciatus, ſed ex puriſsimis, atque reconditiſsimis Græcorum fontibus depromptus, quod veluti per nebulam vidit Seruius illius poëtæ eruditus, ac diligens interpres: eius enim verba ad illum locum indicium quoddam præbent huius rei, quam deinde Suida expreſsius narrat hoc quidem modo. λέγονται
„ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιθετικῶς λίσπαι, διά τὸ ναυτικοὺς ὄντας ἕνεκα τῆς
„ ἐπὶ τῷ κωπηλατεῖναι συνεχοῦς ἐφέδρας, ἀπογλούτος εἶναι. ἐν ᾧ
„ διὰ τὸ, Θησέα μετὰ Πειρίθου καταβάντα εἰς ᾅδου, καὶ πρός τινα πέτραν
„ ὑπὸ Περσεφόνης ἐπικαθυς θέντα σὺν τῷ Πειρίθῳ, Ἡρακλέους ἤδη τὸν
„ κέρβερον κατελθόντος, παρὰ τῆς θεῶς τε αὐτὸν ἐξαιτησαμένου, καὶ
„ τῆς πέτρας ἀποσπῶντος, ἐγκαταλειφθῆναι τὸ προσηλωμαίνον αὐτῇ
„ τῶν γλουτῶν μέρος. vidit idẽ, quod nos, Cælius Rhodiginus, ſed obſcurè adeò, atq; conciſè in illud ſuum volumen id ab ipſo conictum eſt, vt nullo modo prætermittendum eſſe iudicauerimus veteris Grãmatici teſtimonium, Cælius .n. dùm myſteria prodere videri vult, ſuarum rerum auctorem Harpocratem ſæpe agnoſcere conſueuit. Nos ijs, per quos profecimus, gratiam hoc pacto ingenuè referre volumus, eademque opera ſententiam noſtram haud inani teſte confirmare.

Horatii locus, de exili Plutonis domo, præter aliorum ſententiam explicatus. Cap. XII.

CVR Plutonis domum exilem appellauerit Horatius, ſatis probabilem cauſſam hactenus viſi ſunt attuliſſe interpretes, quicunque in hoc poëta explicando incubuerunt, epithetum enim illud ad vmbrarum tenuitatem, infernęque illius aulæ exiguitatem referendum eſſe cenſuerunt, quod vt ſimpliciter, atque abſolutè verum eſt, & Maronis, aliorumque veterum poëtarum teſtimonijs ſatis ſuperque confirmatur, ita illi Horatij loco minimè poſſe conuenire puto: neque.n. quicquam attinuit mentionem illic facere de tenuitate, atque

exi-

exiguitate manium, cùm res illa nullam vim, nullumq; robur ad persuasionem, quam illic poëta instituit ad L. Sextium, addere posset, neque is est Horatius, qui vana, ociosaque epitheta suis poëmatijs temerè aspergat: multò autem minus recipienda est Gulielmi Xilandri interpraetatio, qui iccircò adiuncto illo vsum esse Horatium existimauit, quoniam vmbræ sine viribus degunt. quid igitur fiet huic dictioni? Arbitror ego voluisse Horatium amico suo Sextio opinionem illam eximere, quæ apud multos inualuerat de animabus, & vmbris mortuorum, eæ siquidem creditæ sunt magna earum rerum copia apud Inferos abundare, quarum amore, ac studio, dum in suis corporibus adhuc degerent, tenerentur, seque eis exercitijs oblectare, quæ sibi olim grata præ cæteris fuerint. ita autem existimasse veteres docet Virgilius Æneid. 6. ab eo versu

Pars in gramnineis exercent membra palæstris,

Et quod Horatij locum propius attingit, inquit ibidem Maro

Conspicit ecce alios dextra, lęuaque per herbam,
Inter odoratum lauri nemus, vnde supernè
Plurimus Eridani per syluam voluitur amnis. & cętera

Qua de re meminit etiam Macrobius in somnio Scipionis; Sed festiuissimi sunt Æschili versus apud Stobęum, quibus ostendere conatur Plutonis regnum omnibus diuitijs, & commoditatibus affluere, cuius rei, præter cætera, argumentum hoc affert, vt dicat

Οὐ γὰρ ἂν ποτε οὕτως ἐστεφανωμένοι,
Γεγύκειμεθα οὐδ᾽ ἂν κατακεχριμένοι,
Εἰ μὴ καταβάντας εὐθέος πίνειν ἔδει.

Hoc est. Numquam enim sic coronis redimiti proponeremur in funeribus, nec vnguentis delibuti, nisi statim, vt descendimus, bibere nos oporteret. Hortatur igitur Horatius amicum suum ad voluptates ab anni tēpore, & à communi moriendi conditione; inquit. n. moriendum omnibus esse, nec quo tempore id euenturum sit, certò sciri posse; itaque decere interim conuiuijs, & amoribus operam dare, neque putandum esse, si quis forte voluptatibus, ac delicijs maximè delectetur, propter alia tamen grauiora negocia ab eis interim se abstineat, easdem vita functis in campis Elysijs contingere: domus. n. Plutonis exilis est, id est minimè instructa, & referta ijs bonis, quib. nunc tutò, & sine reprehensione frui licet: existimare autem facilè possumus mutuò sumpsisse Horatium hanc sententiam, eamdemque propemodum transtulisse ex Philetæro in Oenopione, cuius versus citat Athenæus δειπνοσοφιστῶν lib. 7.

θνητῶν δ᾽ ὅσοι,
Ζῶσιν κακῶς ἔχοντες ἄφθονον βίον

Ἐγὼ

Ἐγὼ μὲν αὐτὲς ἀθλίους εἶναι λέγω,
Οὐ γὰρ θανών γε δήπουθ' ἔγχελυς φάγοις
Οὐδ' ἐν νεκροῖσι πέττεται γαμήλιος.

Quorum hæc est latina sententia: Ex mortalibus qui possidentes multa viuunt hic malè, solos misellos esse certè prædico. Nec mortuus vesceris anguillis, neque Plutonis in Regno videntur nuptiæ. Tetigit etiam hanc sententiam Theognis illis verbis.

Οὐδὰς ἀνθρώπων, ὃν ἐπὰ πότε γαῖα καλύψει,
Εἴς τ' ἔρεβος κάταβῇ, δῶμά τε Περσεφόνης,
Τέρπεται, οὔτε λύρης, οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων,
Οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσαειράμενος.

Hoc est Nullus hominum, quem postquam tandem terra texerit, inque Erebum descenderit, domumque Proserpinæ, oblectatur, neq; lyram, neque tibiam audiens, neque Bacchi dona tollens. confert huc quod legitur apud Plautum Bacchidibus postrema totius comediæ Scæna Bacc. *non tibi venit in mentem, amabo dum viuas,*

Tibi bene facias, iam pol id quidem esse haud perlonginquum.
Neque si hoc hodie amiseris, post in morte id eventurum esse vnquam.

Quò etiam pertinet illud Tibulli

Non seges est infra, non vinea culta, sed audax
Cerberus, & Stygiæ nauita turpis aquæ.

Atque hæc (ni prorsus fallor) vera, ac germana Horatij mens est, quæ etiam manifestius apparet ex eo, quod statim dixerat.

Iam te premet nox, fabulæq; manes.

Nam quæ de inferis traduntur, vana omninò esse, ac mera poëtarum figmenta notũ est, idq; Callimachus quodam epigramate luculẽtè testatur. vocem autem exile valere interdum idem, quod tenue, inops, & parùm instructum, apparet ex collatione alterius loci, qui extat apud eundem latinum poëtam.

Exilis domus est; vbi non & multa supersunt.

Plauti locus emendatus ex Bacchidibus. Cap. XIII.

ISTOCCINE *hic pacto potest*
Inhibere imperium, magister si ipsus primus vapulet.

Quod est apud Plautum Bacchidibus in Philoxeni ore positum, non modicam habet difficultatem, neq; adeò facile est ad intelligendum, vt quidã existimant, quorũ sermonibus super eorũ verborũ sensu habitis cùm persæpè interfuissem, nihil tñ inde haurire potui, quod poëtæ menti, latiniq; sermonis proprietati paululùm modo cohæreret, nam quòd putat Lambinus inhibere imperium valere illic imperium

exercere, adhibere, retinere, vſurpare, non poteſt à me facilè reci-
pi, itaque poſt multam animi in diuerſas partes agitationem ſtatuo
non incommodè legi poſſe, ac nulla penè literarum mutatione caſti-
gari Imbibere imperium magiſtri: vt hoc pacto planiſsimus huius lo-
ci ſenſus, atq; elegantiſsimus relinquatur: eſſe autem hanc loquendi
formam ab obtimis quibuſque auctoribus crebrò vſurpatam, notiſ-
„ ſimum eſt, nec M. Tullius aliter ea vtitur Verr. 3. ibi. An iſte vnquã
„ de ſe bonam ſpem habuiſſet, niſi de vobis malam opinionem animo
imbibiſſet: neq; aliter ab eodem dictum eſt in Oratione pro P. Quin
„ ctio. Quòd ſi facere nolit, atque imbiberit eiuſmodi rationibus il-
„ lum ad ſuas conditiones perducere: cùm antea legeretur inhiberet:
cuius loci caſtigationem eruditiſsimo viro Petro Angelio acceptam
ferre debemus, a quo demum cùm illam habuiſſet Paulus Manutius,
auctoris nomine ſuppreſſo pro ſua publicare non eſt veritus, quam-
quàm M. Antonius Muretus aliter videri vult: ego tamen Angelij
verbis, quæ mecum de hac re quandoque habuit, fidem detrahere
nec poſſum, nec debeo.

Paræmia quædam Græci ſcriptoris auxilio illuſtrata.
Cap. XIIII.

REQVIRIT omninò dilucidiorem interpratationem illud Græ-
corum adagiũ in tetricos, ac ſeueros vulgò iactatum Ἀκαδημίηθεν ἥκεις, quàm Eraſmus attulerit, id enim ieiunè nimis, atque aridè
in illud ſuum volumen ab ipſo coniectum eſt, quod vix tolerari po-
teſt; itaque faciendum mihi putaui, vt quod inter legendum à me
obſeruatum eſt, ad eius explicationem conferrem. Ælianus igitur
auctor Græcus, & cui hac in re magna fides adhiberi debeat, quòd
ad eius parœmiæ intellectum pertinet, ita ſcriptum reliquit Var.
„ hiſt. lib. 3. λόγος δὲ τις διαῤῥεῖ καὶ οὗτος Ἀττικὸς, ὅς λέγει πρότερον
„ ἐν Ἀκαδημίᾳ μηδὲ γελάσαι ἐξουσίαν εἶναι. ὕβρει γὰρ, καὶ ῥᾳθυμίᾳ ἐπει-
„ ρῶντο τὸ χωρίον ἄβατον φυλαχθῆναι. quaſi dicas. Fama etiam il-
la percrebuit Attica, quæ refert, ne ridendi quidem poteſtatem in
Academia prius fuiſſe, nam ab iniuria, & laſciuia purum, & inaceſ-
ſum hunc locum ſeruare conabantur. Quibus verbis abundè liquet,
cur ex Academia venire dicerentur, qui ſeueriorem, auſterioremq;
vultum præferrent: hancque huius parœmiæ originem fuiſſe nil
prorſus dubito.

Diſpu-

Disputatum de Gulielmi Canteri, & Dionysii Lambini sententia super emendatione cuiusdam Plautini loci. Cap. XV.

GVLIELMI Canteri sententiā super emendatione Plautini versus ex Asinariæ prologo

Vt vos item aliàs, pariter nunc Mars adiuuet;

vanam esse, & à Comici mente penitus alienam iam olim adnotaram, idque cùm his lucubrationibus inserere vellem, vt de tota re diligentius statuerem, Lambini commentarios in illam fabulam adiui, in quibus Canteri φαντασίαν eadem prorsus ratione confutari animaduerti, qua ipse reijci oportere censueram: itaque huius facti laudem Dionysio Lambino libentissimè defero, quam tamen cum Adriano Turnebo aliqua ex parte communicari volo, nam & is quoque in suis Aduersar. verum illius carminis sensum demonstrauit: illam verò alteram omnem mihi vendico, quæ maior, & vberior est, vtpote ex duplici velut hoste parta, nam qui paulò ante inuicem dissentiebant, nunc pace facta communibus auspicijs bellum gerunt pro assertione cuiusdam lectionis in eodem Comico, apud quem cùm in Casinæ prologo antea legeretur

Aures votiuæ si sunt, animum aduortite,

Contendunt ipsi restituendum esse vaciuæ, quoniam hæc vox apud Plautum sæpius accipiatur pro vacuo: quod bellum etsi rectè ab vtroque administratum est, mihi tamen videri solet minimè necessariò susceptum fuisse, imò verò iniustè, pessimoque exemplo, nam eius loci possessionem summo iure sibi vendicat pristina illa dictio, quam inde per iniuriam deijcere conantur isti, quòd si de eius iure docuero, futurum spero, vt confestim bellum dissoluatur, nam hostes ipsi pro caussæ æquitate se pugnare profitentur: eius ergo loci sensus hic est: si iam ex animi nostri sententia aures compositas habetis,

Animum aduortite,

Comediæ iam nomen dare vobis volo:

Is, qui Prologi partes sustinet, vt attentionem captet, conatur omnes molestias ex animis spectatorum euellere pluribus enumeratis, quæ ad hoc multùm valebant, deinde cùm id abundè se præstitisse arbitraretur; tempusque poscere iudicaret, vt iam fabulæ argumentum exponeret, inquit velle se id facere ita demum, si spectatorum aures votiuæ sint, id est ex voto suo, & ita, vt ipse cupiebat, affectæ, ac dispositæ, dixerat autem

Vos omnes opere magno esse oratos volo,

Benignè vt operam detis ad nostrum gregem.

Votiuum autem vocabulum hac notione interdum ſumi, diuerſorum ſcriptorum teſtimonijs doceri poſſe arbitror: mihi nunc ex Sidonio Apollinare exempla aliquot ſuccurrunt, quę adſcripſi. epiſt. 7. lib. 4.
„ Attamen qualis ipſe, quantuſque eſt, percopioſè me officij votiui
„ compotem fecit. & epiſt. 25. hic apice votiuo ſi potiretur, tacita pa
„ ctione promiſerat, eccleſiaſtica ploſoribus ſuis prędæ predia fo-
„ re. & lib. 6. epiſt. 5. Nam dum votiui mihi ſit gerulus oportunus
„ officij, beneficium præſtat, & reliqua. rurſus lib. 9. epiſt. 9. Idq;
„ votiuum mihi granditer fuit, ac peroptatum, vt epiſtola iniuncta nec
„ negaretur ſcripta amicitiæ, nec ſubderetur lecta cenſuræ. & ep. 14.
„ Nanque eminet tibi thematis celeberrimi votiua redhibitio, laus
„ videlicet peroranda, quam edideris Cæſaris Iulij: nec aliter vſurpaſſe videtur Cornelius Gallus elegia, cuius initium Miſſus ad Eoas, eo nimirum in loco, vbi ait

Sternitur icta tuo votiuo vulnere virgo,
Et percuſſa nouo læta cruore iacet.

Memini etiam eodem vocabulo in Aurelij Symmachi epiſtolis aliquoties me legere; ſed & Apuleius quoque eodem vſus eſt non vno loco,
„ veluti exempli gratia Metamorphoſ. 7. Quam ſimul acceſsimus, tota
„ ciuitas ad votiuum conſpectum effunditur. Peto igitur a Cantero, & Lambino, vt de vetere iure illius dictionis edocti, velint iam exercitum dimittere, & ab oppugnatione deſiſtere.

Propertij locus de opinione reſtitutus. *Cap. XVI.*

PRISCA ſcribendi ratio, quæ conſonantes non geminabat, peccandi anſam inferioris ętatis amanuenſibus præbuiſſe videtur in carmine illo excipiendo, quod legitur apud Propertium.

Ah quoties pulchros vſſit regina capillos:

Nam cùm antea rectè legeretur vulſit, vel, quemadmodum tunc ſcribi in more poſitum fuiſſe docent Grammatici, vlſit, ſecundæ literæ apice inflexo repreſentatum eſt vſsit deteriore ſententia, nam quamuis Tibullus alicubi habeat.

Vre meum potius flamma caput, & pete ferro,

Exiſtimo tamen hanc ſententiam parùm commode in Propertij carmine retineri poſſe, ac prorſus ex illa altera, quam propoſui, deprauatam contendo, itaque non dubito ſcripturam interpolare, & pro vſsit, vulſit, audacter reſtituere; cùm perſæpè animaduerterim tùm Græcos, tùm Latinos poëtas non diſsimili locutione in re pari vſos fuiſſe. Noſter hic lib. 4.

Cæditur & Lalage tortis ſuſpenſa capillis:

Virgil. Æneid. 2.

Ecce trahebatur passis Priameia virgo
Crinibus à templo Cassandra.

Ouid. epist. Acontij ad Cydippem.

Ipsa meos scindas licet imperiosa capillos;
Oraque sint digitis liuida nostra tuis. Plaut. Mercat.
Me istam pertracturam esse in viam, nisi hinc abducit. Idē Menęch.
Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?

Terent. Eunuc. *tum ipsam capillo conscidit.*

„ Æschines quoque in oratione περὶ παραπρεσβείας: οὐ κατασχόμην
„ τὴν ὕβριν, inquit, ἀλλὰ παρακαλεσάμενος, ὅθ' ἡμᾶς εἰστία ξενοδόχος
„ τῶν ἑταίρων τὶς τῦ φιλίππυ, ἑλκοίμην τῶν τριχῶν, καὶ λαβὼν ῥυτῆ-
„ ρα μαστιγοῖμι τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα. i. Non perpessus fuissem contumeliam, sed incanduissem quùm nos exciperet conuiuio quidam è Philippi amicis excipiendis hospitibus præfectus, & capillis traxissem, & arrepto loro flagellassem captiuam mulierem.

Epicuri Syllogismus parùm ex arte confectus demonstratur. Cap. XVII.

AVT ego me plus æquo diligentem præbeo in veterum scriptorum monumentis cognoscendis, aut parùm διαλεκτικῶς argumentationem connexuit Epicurus cùm mortem nihil ad nos pertinere ostē-
„ dere volens, inquit. ὁ θάνατος ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναι-
„ σθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητῦν πρὸς ἡμᾶς. neque verò loquor nunc de lapsione illa, quam ei Plutarchus obiecit, siquidem Gellius abundè demonstrauit falsam notam philosopho illi à Plutarcho fuisse inustā. Qui paululùm modò in disceptandi facultate versati sunt, ignorare nequeunt, Syllogismum ex quatuor terminis (sic.n. vocant) coagmentatum nullam ex se firmam sententiam emittere, idque adeò certum, exploratumque est, vt nihil opus sit pluribus demonstrare: ostendo igitur Epicuri argumentationem quatuor terminos continere. inquit ille, τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, hic duo sunt termini, prout in qualibet propositione esse debent; sequitur minor τὸ δὲ ἀναισθητῦν ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, & hic item duo termini continentur vnus ex maiore repetitus, qui est ἀναισθητῦν; alter foris sumptus, nimirum ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. sequitur conclusio ergo διάλυσις, vel ὁ θάνατος ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. hic terminus διάλυσις inculcatur, cui nullus extitit locus in propositionibus, sed pro eo dictum fuit διαλυθὲν, quod longè aliud significat: διάλυσις.n.est ipse actus, διαλυθὲν verò dicitur ὑποκείμενον, circa quod actus ille versatur: quemadmodum aliud est κατόρθωσις, aliud κατόρθωμα, quare Cicero alterum rectam affe-

effectionem, rectum factum alterum latinè exprefsit; itaque verum quidem est, mortē esse διάλυσιν, at διάλυθεν nequaquā: recto autem sensu incedet argumentatio, si dicatur, ergo τὸ διαλυθὲν ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς: at hoc sibi non vult Epicurus, cui propositum erat ostendere mortem nihil ad nos pertinere, id est διάλυσιν, non quod dissolutū est, id est διάλυθεν, sic.n.ipsam definiunt διάλυσις σώματος, ϰὴ ἀφανισμος αἰθήσεος σωματικῆς.i. corporis dissolutio, & corporei sensus abolitio; apparet tamen in praua colligendi forma, si quis diligenter intueatur, mens Epicuri; nam Hermacus, cùm in animo haberet, id
„ ipsum demonstrare, hoc sermone vsus est. Εὐκαταφρόνητος ὁ θά-
„ νατος, ἄπρακτον γὰρ τὸ ποιῦν, τῦ πάσχοντος ἀνῃρημένυ. hoc est
Mors facilè contemni potest, causa.n.efficiens irrita fit, quando patiens interijt. Plato quoque in Apologia Socratis eodem argumento probare conatur mortem non esse timendam, sed & in Axiocho
„ ita inquit. Ὅτι ὁ θάνατος ὔτε πρὸς τὺς ζῶντάς ἐςιν, ὔτε πρὸς τὺς
„ μετηλλαχότας. πῶς φὴς ὦ Σώκρατες; ὅτι περὶ μὲν τὺς ζῶντας
„ ὐκ ἔςιν. οἱ δὲ ἀποθανόντες ὐκ εἰσίν. quid quòd Epicurus ipse,
quid eo sermone sibi voluerit, planum fecit ita.n. ipsum colligere solitum ex Plutarcho, & Laërtio nouimus: πᾶν ἀγαθὸν ϰὴ κακὸν ἐν αἰσθήσει. ςέρισις δὲ ἐςιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον: hinc prouerbij loco Euripidis carmen vsurpatur.

Τὺς γὰρ θανόντας ὐχ' ὁρῶ λυπυμένυς.

Videtur autem M. Tullius hanc falsò argumentandi rationem in Epicuro notare voluisse, cùm libro de Finibus secundo de illo ipso philosopho loquens, ait.
„ Scripsit & multis sæpè verbis, & breuiter,
„ aptèque in eo libro, quem modo nominaui, mortem nihil ad nos per-
„ tinere, Quod enim dissolutum sit, id esse sine sensu: quod autem si-
„ ne sensu sit, id nihil omninò ad nos pertinere. Hoc ipsum elegan-
„ tius poni, meliusque potuit; nam quod ita positum est, quod disso-
„ lutum sit, id esse sine sensu; id eiusmodi est, vt non satis plane dicat,
„ quid sit dissolutum: sed tamen intelligo, quid velit. Tertullianus
quoque entymematis huius vitium detexit libro De Anima dicens.
„ De morte iam superest, vt illic materia ponat, vbi ipsa anima con-
„ summat: quamquam Epicurus vulgari satis opinione negarit mor-
„ tem ad nos pertinere: Quod enim dissoluitur (inquit) sensu caret;
„ & quod sensu caret, nihil ad nos. dissoluitur autem, & caret sen-
„ su non ipsa mors, sed homo, qui eam patitur. At ille ei dedit pas-
„ sionem, cuius est actio. Quòd si hominis est pati mortem dissolu-
„ tricem corporis, & peremptricem sensus, quàm ineptum vt tanta
„ vis ad hominem non pertinere dicatur. Cùm hæc ego in hoc capite,

ita

ita digeſsiſſem, recordatus ſum M. Antonium Muretum eiuſdem in argumentando imperitiæ Epicurum notaſſe; verùm cùm cernerem longè plura me obſeruaſſe ad rei, de qua agitur, explicationem, quàm Muretus ipſe attulerit, non putaui eorũ lectione ſtudioſos adoleſcentes eſſe defraudandos; itaq; viſũ mihi eſt ea hic ſpectanda proponere.

Francisci Hotomani ſententia quædam ſuper C. Cæſaris verbis notata. Cap. XVIII.

NON videtur Franciſcus Hotomanus locum quendam apud C. Cæſarem diligenter admodum perpendiſſe, vbi Heluetiorum numerus recenſetur, qui poſt ingens illud prælium infæliciter cum Romanis pugnatum victoris permiſſu in ſuas quiſque ſedes reuerterunt; cùm illic.n.ita ſcriptum extet Eorum, qui domum redierunt, „ cenſu habito, vt Cæſar imperauerat, repertus eſt numerus mil- „ lium centum & decem: Hotomanus ſic ratiocinatur. Superfuerunt ex prælio centum triginta millia: rebellarunt, atque in hoſtium numero habiti ſunt ad ſex milia, reliqui omnes in deditionem accepti ſunt; remiſsi ſunt ergo centum vigintiquatuor millia: ponamus in itinere quatuor millia deperijſſe, tamen ſupererant centum viginti millia, quomodo ſcripſiſſe Cæſarem arbitramur: Rectè quidem ille argumentationem colligit, ſed in eo fallitur, quòd vnum quiddam prætermittit, quod erat aſſumendum, vt ratio conſtaret, forma igitur argumentationis ex anteſumptis procedit, ſed materia, ex qua conficitur, vitioſa eſt, & manca: rectè autem habebit, ſi dicamus, Superfuerunt ex prælio centum triginta millia, rebellarunt, atque in hoſtium numero habiti ſunt ad ſex millia, quatuordecim millia Boiorum petentibus Æduis, quòd egregia virtute erant cogniti, vt in finibus ſuis collocarent, conceſsit Cæſar; remiſsi ſunt ergo centum & decem millia: quod autem de Bois dixi, ipſemet Cæſar paulò antè, quàm numerum ſuperſtitum Heluetiorum iniret, ſcriptum reliquit, ne quis me finxiſſe putet: fuiſſe verò Boios quatuordecim millia ex numero eorum, qui poſt illud prælium reliqui fuerunt; & ex ſumma eorum, qui domum redierunt, manifeſtò colligitur; nam quòd Hotomanus ponit in itinere quatuor millia perijſſe, id verò nullo modo concedi debet; Cæſar.n. ſummam recenſuit antequam domum redirent, non poſtquam in ſuas quippe ſedes peruenerunt.

De A. Gelii loco diligenter diſputatum, vbi de aluminis natura fit mentio. Cap. XIX.

SATIS adhuc mirari nequeo vnde factum ſit, vt doctorum virorum oculos effugerit macula illa, quæ iamdiù eruditiſsimum, diligen-

ligentiſsimumque ſcriptorem Gellium occupauit, ſiquidem apud ipſum ita alicubi legitur magno tùm impreſſorum, tùm in bibliothecis
„ latentium librorum conſenſu. Tùm Sylla conatus eſt, & tempore
„ magno eduxit copias, vt Archelai turrim vnam, quam ille interpo-
„ ſuit, ligneam incenderet: venit, acceſsit, ligna ſubdidit, ſubmouit
„ Græcos, ignem admouit: ſatis ſunt diù conati, nunquam quiuerũt
„ incendere, ita Archelaus omnem materiã obliuerat alumine: quod
„ Sylla, atque milites mirabantur. itane Quadrigari alumen igni reſiſtit? cur non & bitumen, & ſulphur, & picem, & naphtam, atque huius generis alia incendia reſtinguere dicimus? nimium de lectoris eruditione diffidere videar, ſi velim hanc rem fuſius proſequi, & firmioribus argumentis comprobare; ſiquidẽ exploratiſsimũ eſt aluminis vires oẽs à calido ipſius tẽperamento prouenire, licet nõ defuerint, qui exiſtimauerint ipsũ refrigerandi vim habere, quos tñ ſumo in errore verſari non dubito: Plura, ac certiora de foſsilis huius natura cognita haberemus, niſi Theophraſti librum περὶ ἀλῶν νίτρων στυπτηρίας edax tempus nobis inuidiſſet: Scire autem oportet, poſtquã in hunc ſermonẽ incidi, καυστὰ non vno modo dici, nam & φλογιστὰ, & ἀφλόγιστα in genere καυστῶν collocantur ab Ariſtotile, quamquã autem alumen φλογιστὸν non ſit, iure tamen καυστὸν cenſeri debet, nempè ἀφλόγιστον, vel Dioſcoride teſte, cuiuſmodi etiam eſt ſal, & nitrum; qua ſola ratione vulgatam Gellij ſcripturam aliquo pacto tueri poſſumus; quòd ſi neque hæc quidem ſatisfecerit, inueſtiganda ratio eſt mendi, locique perpurgandi: ac mihi quidem legendum videtur, litera immiſſa, albumine pro alumine, ſcribit. n. Plinius lignũ ouo perfuſum non ardere, ac ne veſtem quidem contactam aduri: & Dioſcorides, quod & ipſum hùc aliquo pactò confert, tradit faciem oui albumine inunctam ſole non aduri: vt poſthac minime dubitare oporteat, quin hęc vera, germanaque ſit eius loci ſcriptura, quam deinceps librorum impreſſores poterunt tutò (ſi modò a vulgata recedere placuerit) me auctore in ſuis codicibus reponere.

Lapſus quidam Mureti, ac Turnebi detegitur: & qui dicantur lenti debitores. *Cap. XX.*

QVI maioribus negocijs intenti ſunt, & grauioribus ſtudijs occupantur, inque eis cogitationes ferè omnes exhauriunt, ſolent interdum in leuioribus ponderis rebus offendere, atque halluci nari, quod cùm alibi ſæpè offendi, tùm verò maximè intelligi volo M. Antonij Mureti, atque Adriani Turnebi virorum omni precioſa literarum ſuppellecti inſtructiſsimorum exemplo: ij etenim cen-

censuerunt aliter à M. Tullio dictos esse lentos debitores, aliter à Lucilio, quoniam quidem Cicero lentum Antonium appellauerit, propterea quod tergiuersaretur, & diem ex die duceret, neque promptus esset ad dissoluendum, quod deberet. Lucilius autem lentum soluere acceperit pro eo, qui facilè solueret, bonumque nomen esset. Lucilij versus, in quibus eã vocẽ ita vsurpari existimarunt docti illi viri, citantur à Nonio corruptè, ac deprauatè, quos tamen illi rectè omninò restituerunt, hoc modo.

Lucius Cotta senex Crassi pater huius peracer

Aut etiam *Paceni*, vt emendat Turnebus.

Magnu' fuit trico nummarius, soluere nulli *Lentus.*

Hic Nonius nulli lentus id est facilis optimè exponit; neque .n. solũ verbum lentus interprætatur, verum etiam quod eidem cohæret, ad illudque refertur, nulli: iam verò quis non videt valere in Latino sermone lentus nulli soluere, idem quod minimè tardus, ac segnis ad soluendum? vt vox lentus propriam, vulgatamque notionem retineat, quæ tamen ibi commutatur, vt contrarium significet ob negationem adiectiuo nomini appositam: deniq; sermo hic est huiusm. Lucius Cotta senex non fuit lentus cuiquam soluere, id est tardus, ac piger, quomodo etiam vsus fuit Cicero eadem dictione: ac multò
„ post Annæus Seneca De Beneficijs. Multi sunt (inquit) qui nec
„ negare sciant, quod acceperunt, nec tàm mali, quàm ingrati, segnes,
„ & tardi, lenta nomina, non mala.

Liuii contextus, quem Petrus Nannius deprauauerat, restitutus & quid valeat interdum vox auctor in Latino sermone. Cap. XXI.

EDICO tibi, Petre Nanni, & pro summa, quæ inter nos communium studiorum caussa intercedit amicitia sedulò moneo, ne quid noui moliaris in illo T. Liuij colo, quod legitur lib. 2. ab Vrbe cond.
„ hoc quidem pacto. Principio statim anni nihil prius, quàm de lege
„ agebatur, sed vt inuentor legis Volero, sic Lectorius collega eius
„ auctor tùm recentior, tùm acrior erat: optimè .n. conceptus est, cõmodissimamque sententiam continet, quam tu tamen videre non potuisti, propterea quod auctorem idem semper valere, quod inuentorem falsò tibi persuaseris; quę res tibi ansam peccãdi prębuit: nunc igitur tibi narro, vocem illam apud Latinos capi interdum pro suasore, ac monitore, quoniam qui alteri quicquam suadet, plurimùm auctoritate valeat necesse est, alioquin suadebit quidem, sed non persuadebit, nisi potius eius oratio strepitu, ac sibilis explodetur, ac penitus reijcietur, ex quo natæ sunt hæ loquendi formulæ, tibi

auctor sum, vt illud facias, & hoc te auctore feci: Horatius certè in hunc sensum vocem illam sumpsisse videtur, cùm inquit ad Pisones

Auctoris partes chorus, officiumque virile *Defendat:*

Dicit.n.chorum suadentis, dissuadentisque partes sustinere debere, quod ipsius munus in primo Aiacis choro apud Sophoclem obseruare licet, & apud Senecam Tragicum sępissime: rursus Od. 5. lib. 3. loquens de Regulo, qui captiuos reddendos esse negabat, orationeque in Senatu habita, vt hoc ipsum euinceret, vehementissimè contendebat

Fertur (inquit) *virilem*
Toruus humi posuisse vultum,
Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor nunquam aliàs dato.

Senecæ contextus duobus in locis emaculatus. *Cap. XXII.*

TEMPORVM iniuria factum est, & eorum, qui ex dictantium voce verba calamo excipiebant, negligentia, vt Senecæ philosophi scripta mutila, ac turpiter deprauata ad nostram ætatem peruenerint, vnde non leuis labor doctis viris fuit subeundus, Erasmo, Curioni, Pinciano, Iunio, Rhenano, Agricolæ, cæteris, quò eius philosophi monumenta si non prorsus emendate, minori saltem molestia legerentur, quòd si eruditi omnes aliquid suæ in eum scripto rem industriæ, ac diligentiæ pro virili conferre voluerint, breuiter futurũ spero, vt emendatum, omnibusq; suis numeris absolutum Senecam habeamus: ego etsi meum nomen in eorum ordinem reponere non ausim, existimaui tamen à politiorum literarum studiosis gratiam aliquam ipso saltem iuuandi conatu, ac desiderio me initurum, si quantùm in me esset hęc mitiora studia, vnius, atque item alterius Annæi loci emendatione promouere pergerem, ac in præsentia quidem occurrit mihi Controuersia quinta lib. 10. illic, vbi legitur. „ Æmilianus quidam Græcus Rhetor, quod genus studiorum amabilissimum est: in quibus verbis (ni prorsus fallor) mendum residet, quod ego facilè cùm illum scriptorem percurrerem, deprehendi, eademque opera sustuli dictione studiorum in stultorum commutata, videlicet vt sit allusum ad Horatianum illud

Auditis? an me ludit amabilis *Insania?*

Quod Senecæ mens procul dubio exposcit, ac tantùm non clamat: Est autem duplex insaniæ genus (vt hoc etiam auctarij loco apponã) aliud absurdum, vt delirantium, aliud expetendum, vt poëtarum, & vatum, quibus, auctore Seneca, Rhetores quoq; adiungere licet; docet

,, docet hoc Suida in suo Lexico. Μανίαι (inquit) οὐ πᾶσιν ὅμοιαι.
,, τῶν μανιῶν, αἱ μέν ἐισὶν ἄτοποι, ὡς αἱ τῶν παραπαιόντων. αἱ δὲ,
,, αἱρεταὶ καὶ σπουδῆς ἄξιαι, οἷαι τῶν ποιητῶν καὶ τῶν χρησμολόγων. Et Plato in Phædro plures laudabilis insaniæ species enumerat. Sed postquam Senecam emendandum suscepi, antequam ipsum è manibus deponam, libet alterum ex eadem Controuersia locum castigare: ibi igi-
,, tur non longè inferius ita vulgò circumfertur. Zeusim (vt puto)
,, pinxisse puerum vuam tenentem, & cùm tanta esset similitudo vuæ,
,, vt etiam admirationem faceret operi, quendam ex præceptoribus
,, dixisse, aues malè existimasse de tabula, non fuisse enim aduolaturas, nisi similis esset. Existimo hæc postrema verba manca esse, neque omnia fideliter, quomodo ab auctore scripta fuerant, ab amanuensibus in codicem relata fuisse, quod cæteris quoque facilè me persuasurum confido, si eandem rem ab alio scriptore expressam illis spectandam proposuero. Plinius igitur idem factum narrans inquit. Fertur
,, Zeusis pinxisse puerum vuas ferentem, ad quas cùm aduolassent a-
,, ues, eadem ingenuitate processit iratus operi, & dixit: vuas melius
,, pinxi, quàm puerum, nam si & hoc consummassem, aues timere debuerant. quare puto Senecæ contextus lacunam expleri debere immissa dictione puer, & alteri negandi particula detracta, hoc modo
,, non fuisse.n. aduolaturas, si puer similis esset.

Dionysii Lambini, & Germani Valentis error super capitis diminutione patefactus. Cap. XXIII.

HORATIVS in Odis de Regulo ita loquitur

Fertur pudicæ coniugis osculum,
Paruosque natos, vt capitis minor
A se remouisse.

Quem locum Dionysius Lambinus de minima capitis diminutione accipi debere putat ex Germani Valentis sententia: verùm ipse in omnia alia transeo, existimoque nullo pacto de ea intelligendum esse, cùm minima capitis diminutio, per quam status solummodo commutatur, nequaquam potuisset impedimento esse, quominus Regulus vxorem, & liberos amplecti debuerit, atque osculari, nam alioquin pater ab aliquo adoptatus eadem de causa filios complecti prohiberetur, notum est.n. adoptionem minimam capitis diminutionem inducere. neque quicquam prorsus eum adiuuat Ciceronis auctoritas ex 3. Offic. nam quod ibi dicitur Regulus Senator non fuisse, verum id quidem est, propterea quod ne ciuis quoque esset, amiserat .n. per captiuitatem ciuitatis iura, sicut etiam prodit Suida in Ρῆγουλος, ac

diſertè ſcriptum reliquit Paullus Iuriſconſultus in Pandectis, cuius verba, quoniam rei, de qua loquimur intelligendæ non parùm conferunt, libuit apponere. Capitis diminutionis (inquit) tria genera
„ ſunt, maxima, media, minima. tria enim ſunt, quæ habemus, liber
„ tatem, ciuitatem, & familiam; igitur cum omnia hæc amittimus,
„ hoc eſt libertatem, ciuitatem, & familiam, conſtat maximam eſſe ca
„ pitis diminutionem, cùm verò amittimus ciuitatem, & libertatem
„ retinemus, mediam eſſe capitis diminutionem: cùm & libertas, & ci
„ uitas retinetur, familia tñ mutatur, minimam eſſe capitis diminutionē conſtat. cùm itaque Attilius Regulus ſeruus hoſtium per captiuitatem factus eſſet, & ciuitatis iura vnà cum libertate amiſiſſet, videor mihi non iniuria notaſſe Lambinum, qui aliter cenſuerit: ac ne quis mihi obijciat, ipſum Regulum iure poſtliminij ciuitatem, & libertatem recuperaſſe, operæprecium duxi Pomponij Iuriſconſulti verba adſcribere, quibus hanc totam rem planiſsimè nobis declarat Pan
„ dectarum libro 49. Captiuus autem (inquit) ſi à nobis manumiſſus
„ fuerit, & peruenerit ad ſuos, ita demum poſtliminio reuerſus intel
„ ligetur, ſi malit eos ſequi, quàm in ciuitate noſtra manere: & ideo
„ M. Attilio Regulo, quem Carthaginenſes Romam miſerunt, reſpon
„ ſum eſt, non eſſe eum poſtliminio reuerſum, quia iurauerat Cartha-
„ ginem ſe reuerſurum, & non habuerat animum Romæ remanendi. hinc igitur ſatis conſtat, Romani iuris ignoratione tranſuerſum raptum fuiſſe Valentem, eiuſque ductu Lambinum deinde in præceps ruiſſe, quod ne alijs identidem accidat hoc capite præſtitimus.

Plutarchi locus perperàm ab Eraſmo conuerſus. *Cap.* XXIIII.

OSTENDERE volens Plutarchus nullum de fortuna querendi locum illis relinqui, qui abſurdo, præpoſteroque conſilio quippiam aggrediuntur, ſic ait in commentario de animi tranquillitate.
„ Οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βουλόμενος καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνη-
„ γετεῖν, δυστυχής ἐστιν. οὐδὲ γὰρ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνον-
„ τι μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρὸς, ἀλλὰ ἀβελτηρία καὶ μοχθη-
„ ρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν. quem locum ita latinè conuertit De-
„ ſiderius Eraſmus. Neque.n. qui aratro velit iaculari, ac boue vena-
„ ri leporem, infortunatus eſt, neque ei, qui laqueis, aut retibus cer-
„ uos non ceperit, vllus malus aduerſatur genius, ſed ſtultitia, & per-
„ uerſitate aggrediuntur, quæ fieri, non poſſunt: quam Plutarchi ſen tentiam ita ab Eraſmo expreſſam ſi ſequamur, non video cur veluti ſtultum quippiam, & parum ad ceruorum venationem appoſitum

commemorare debuerit Græcus auctor laqueos, & retia, cùm ijs præcipuè instrumentis feræ illæ capi soleant, vnde à Marone dictũ est

Nec lupus insidias pecori, nec retia ceruis
Vlla dolum meditantur. Et in Georgicis.
Tùm gruibus pedicas, & retia ponere ceruis.

Ac rursus in tertio eiusdem rustici Operis.

Montesque per altos
Ingentem clamore premis ad retia ceruos.

Iulius Pollux Onomatst. lib. 5. scribit ceruos retibus capi, si quis eos agitans venetur, pedicis verò, si quis insidians eos irretiat, hæc
„ ipsius sunt verba ἁλίσκονται δὲ δικτύοις μὲν, εἴ τις ὀγμάσας αὐτὰς
„ ἐπελάσειε, ποδοστράβαις δὲ, εἴ τις ἐνεδρεύσας αὐτὰς ἐμποδίσειε.
„ Xenophon de Cyri instit. lib. 1. τί δὲ ἐλάφους ποδάγραις καὶ ἀρπεδό-
„ ναις repete ἀπὸ τοῦ κλινε, ἐμανθάνετε; hoc est; cur ceruos pedicis, & laqueis capere discebatis? mitto iam Gratium, Nemesianum, ex Græcis Oppianum, alios item non paucos, apud quos crebra extat mentio retium, & laqueorum in huiusm. ferarum venatione, neque .n. dubium esse potest, quin cerui rete, & laqueo capiantur: itaque existimo Parœmiographum Plutarchi mentem perperàm nobis reddidisse, nec suis coloribus eam fideliter repræsentasse, debuit.n. ad proprium magis, ac particulare laquei, & retis genus descendere, quod Plutarchus fecerat appellans rete γρῖφον, καὶ σαγήνην, quorum vtrũque in retis genere certam quandam speciem significat, qua in piscatione vti consueuimus, atque ita constabit Plutarchi sententia, namque stultè nimis, præpostereque is agere ab omnibus iudicabitur, qui funda, ac sagena ceruos capere voluerit instrumentis nimirum piscatorijs, ac propterea ceruorum venationi parùm omninò aptis: eorum meminit Pollux lib. 10. vbi de piscatorijs, & nauticis instrumentis loquitur: Xenophon certè cùm de ceruorum agit venatione, gryphi, & sagenæ numquam meminit, sed pro his δίκτυα, καὶ ποδοστράβας crebrò nominat, vt appareat illa altera non ad venandum, sed ad piscandum magis fuisse accommodata. Plutarchi igitur locus ita
„ vertendus fuit. Neque.n. qui aratro velit iaculari, ac boue leporem
„ venari infortunatus est, neque ei, qui frustra verriculo, aut funda
„ captauit ceruos vllus malus aduersatur genius: sed stultitia, & per-
„ uersitas eum ad tentanda impossibilia adigunt. Quoniam verò nullũ docendi tps alienũ videri debet, volo Plutarchi sententiã Xenophontis auctoritate aliquo pacto constituere, & grauissimi huius philosophi verbis nonnihil, atq; adeò multũ illustrare: is igitur De Cyri Inst.
„ sic scriptum reliquit. ναὶ μὰ δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα
„ ἀκούσας σοῦ. καὶ γὰρ ἀνάγκη ἦν πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. καὶ γὰρ

„ οἶδά σε λέγοντα ἀεὶ ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἱππεύ-
„ ειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. οὔτε μὴ ἐπιθισαμένους τοξεύ-
„ ειν ὄντας κρατεῖν τῶν ἐπιθισαμένων τοξεύειν. οὔτε μὴ ἐπιθισαμένους κυ-
„ βερνᾶν σώζειν εὔχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείροντας γε σῖτ,
„ εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πο-
„ λέμῳ σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ
„ τοιαῦτα εἶναι. τοὺς δὲ ἀθέμιστα εὐχομένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι
„ παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομένους. quæ verba sic latinè vertit interpres. Equidem memini per Iouem, inquit Cyrus, hæc me de te audiſſe, atque illi ſermoni tuo aſſentiri me neceſſe erat. Addentem etiam te memini, nefas quidem eſſe à Dijs petere, vt equeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qui equitandi artem non didicerunt: vel ſagittandi rudes, eiuſdem peritos ſagittando ſuperent, vel vt gubernandi rudes precentur, quò gubernando ſeruare naues poſsint: vel qui ſementem non fecerunt, optent bonum ſibi frumentum naſci: vel ſalutem petant, qui ſibimet in bello non caueant: nam huius generis omnia præter leges diuinas eſſe: quotquot autem optarent ea, quæ non fas ſit: illos aiebas haud iniuria ſic apud Deos nihil impetrare, vt qui illicita poſtulant, repulſam apud homines ferunt.

Catulli verſus emendatus in nauis deſcriptione. Cap. XXV.

BONORVM poëtarum mos eſt alterum pro altero ſæpiſsimè ponere, idque adeò frequenter in eorum ſcriptis reperitur, vt poſſit quilibet etiã mediocriter eruditus ſexcenta huius rei exẽpla producere, nullum.n.figuræ genus communius, atque vſitatius propemodum inuenitur; itaque longior hac de re ſermo in præſentia omittetur: illud breuiter tenendum eſt, ex eo ipſo figuræ genere dictum eſſe à Catullo in carmine De nuptijs Pelei, & Thetidis.

Peliaco quondam prognatæ vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per vndas.

Quomodo etiam locutus fuit Horatius, cùm dixit.

Non hic Argoo contendit remige pinus:

Videtur.n. vtrobique pinus pro qualibet arbore nauibus edificandis apta poni: alioqui Orphæus poëta vetuſtiſsimus, & ex Argonautarum numero vnus nauem illam;

qua lecti iuuenes Argiuæ robora pubis
Auratam optantes Colchis auertere pellem,
Auſi ſunt vada ſalſa cita percurrere puppi.

Ex piceis, quercubusque compactam fuiſſe dicit; Euripides in Medea

dea πολύχην ipſam appellat nulla quercus mentione facta, cuius loci ſententiam, de verbis nihil interim ſollicitus, vertens Ennius abiegnam'q; trabem nominauit, cum eam ipſam nauem intelligeret: ſic etiam equum illum Durateum, cuius ope, atq; auxilio Troiam Græci expugnarunt, ex picea, quernaque materia fabricatum fuiſſe canit Maro, cùm tamen ex cornis in Ida Troiæ monte ex Apollinis luco exciſis conſtructum fuiſſe conſtet, veluti Pauſanias ſcriptum reliquit in Laconicis: Et de hac quidem figura, præter cæteros, videndus eſt Macrobius Saturnal. 6. Sed quod paulò poſt ſequitur in eo ipſo carmine.

Ipſa leui fecit volitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexæ texta carinæ:

Vt eadem figura dictum cenſeri poteſt, velut etiam vſurpauit Ouidius, cùm cecinit.

Pinea texta ſonant pulſi ſtridore rudentes,
Aggemit & noſtris ipſa carina malis.

Ita mihi neſcio quo pacto elegãtius & poëtæ ſententiæ accommodatius videri ſolet, ſi legamus quomodo in margine codicis, qui apud me eſt, adnotatum inueni.

Linea coniungens inflexæ texta carinæ:

Siquidem cùm nauem illam appellaſſet Catullus περιφραστικῶς volitantem flamine currum, conſequens eſſe videbatur vt ſingula ſingulis deinde redderet, circumſcriptionemq; illam, tanquam ænigma aliquod obſcurius propoſitam explanaret, itaque manifeſtius adhuc oſtendere volens cuiuſmodi eſſet currus ille, appellat inflexam carinam, quoniam verò flamine, id eſt vento impelli dixerat, hoc etiam dilucidius aperiens, inquit, coniuncta illi fuiſſe linea texta. i. vela habuiſſe, quæ ventos exciperent: Et de hac quidem re ita ſentio.

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER SECVNDVS.

Adagii cuiusdam ratio vera demonstratur. Cap. I.

VTVNTVR iure suo, bonique insuper viri officio funguntur poëtæ, cùm res parùm honestas honestis tamen vocabulis exprimunt, ac sententiæ turpitudinem orationis artificio ita celant, vt non modò infamiam fugiant, verùm etiam insignem laudem interdum consequantur; cuius artificij exempla nusquam non occurrunt in antiquorum scriptis: huius generis est Horatianum illud.

Nondum subacta ferre iugum valet
Ceruice: nondum munia comparis
Aequare; nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus. Atque item illud
Sperat malè, quæ te,
Lesbia quærenti taurum monstrauit inertem.

Quod exemplum ex multorum numero ea potissimum de causa delegi, vt hinc mihi occasio daretur adagij explicandi, in quo eadem honesta translatio rei turpitudinem apparere non sinit, & in quo Desiderius Erasmus sui se dissimilem præbuit: prouerbium est hoc. Taurum tollet, qui vitulum sustulit, quod si nequiuscule intelligere volumus, interpraetationem recipit ex his Petronij Arbitri verbis.
„ Iunonem meam iratam habeã, si vnquam me meminerim virginẽ fuisse: nam infans cùm paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni: hinc etiam puto natum prouerbium illud, dicatur vt posse taurum tollere, qui vitulum sustulit. Nam vituli seu iuuenci dicuntur adolescentiores. Hor.

Te suis matres metuunt iuuencis.

Tauri verò dñr iam adulti: vt exempla superius ex eodẽ Horatio à me posita demonstrant. Si verò sensu omni obscæno remoto illud accipere malumus, Phauorinus eius nobis originem aperit, cuius hæc

sunt

funt apud Stobæum ſermone de Aſsiduitate. *Γραιῶ τινά φασι μόσχον μικρὸν ἀραμένλω, κ̀ τοῦτο καθ' ἡμέραν ποιοῦσαν, λαθεῖν βοῦν φέρουσαν.* hoc eſt. Ferunt anum quandam cùm quotidie paruum vitulum ſublatum geſtaret, & nullum diem internitteret, tandem adultum quoque bouem geſtaſſe. Eraſmus ad Milonem Crotoniatem huius prouerbij originem refert, de quo tamen nihil tale apud vllum ſcriptorem ipſe adhuc me legere memini, poſtquam verò Phauorini teſtimonium nactus fui, haud magnopere præterea laboraui, vt de hoc Milonis facto aliquid certius cognoſcerem.

Terentii locus magis adhuc explicatus de ſtudio mulierum in ſe ornando, nimiaq; ipſarum diligentia, quam ea in re ponunt. Cap. II.

MVLIERVM in ſe ornando ſtudium, nimiamque diligentiam oſtendere volens Terentius, ita cum ſtomacho loquentem facit Clitiphonem Heautontimor.

Non cogitas hinc longius abeſſe, & noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.

Quibus verbis abundè inſectatus eſt fœminarum vitium in pulchritudine comparanda, quod alij longiore ſermone, ac paſsim vituperare non deſinunt, nanque omni tempore hoc vitium ſe extulit, magnumque campum ſcriptoribus reliquit, vbi eloquentiæ vires exercerent, & Clemens quidem Alexandrinus, cùm & vt philoſophus, & vt Chriſtianus ſuæ ætatis luxum amplius iam ferre non poſſet, ad huiuſmodi vitium coercendum multa præcepta ſibi exquirenda eſſe putauit, quæ in libros *Παιδαγόγου* coniecit: ſed vt propius ad Latini poëtæ mentem accedam, exiſtimo ipſum illic Sybaritarum morem reſpexiſſe, apud quos legem fuiſſe produnt, anno priore mulieres inuitandi, ſi quas ad conuiuium, aut publicum aliquod ſacrificium intereſſe vellent, concedebant enim ipſis illud ſpacium, quo ſe comere, atq; ornare per ocium poſſent: meminit autem huius legis Plutarchus in Conuiuio ſeptem ſapientum, neque non Athenæus *δειπνοσοφιστῶν* lib. 12. his verbis. „ *Συβαρῖται ἐξωκέλαντες εἰς τρυφὴν,* „ *ἔγραψαν νόμον τὰς γυναῖκας εἰς τὰς ἑορτὰς καλεῖν, κ̀ τοὺς εἰς τὰς* „ *θυσίας καλοῦντας πρὸ ἐνιαυτοῦ τὴν παρασκευὴν ποιεῖσθαι, ἵνα ἀξίως* „ *ποιούμενοι τοῦ χρόνου, τῶν θ' ἱματίων κ̀ τοῦ λοιποῦ κόσμου, προάγωσιν οὕτως εἰς τὰς κλήσεις.* hoc eſt. In delicias ſoluti Sybaritæ legem ſanxerunt, vt mulieres ad feſta vocarentur, atque eas, quæ vocarentur ad ſacrificia, oportebat per annum priorem apparatum comparare, quò dignum tẽpore veſtium, aliusque mundi muliebris facientes in conuentus adducerentur: neq; verò hoc cuiquam incredibile videbitur,

qui de Sybaritarum luxu cognita habuerit, quæ apud diuersos scriptores huius generis plura memoriæ prodita sunt.

Lucretii locus animaduersus. *Cap. III.*

FVNGI verbum idem valere interdum, quod pati adeò nouum, atque inusitatum mihi videri solet, vt dubitem quandoque de sinceritate scripturæ Lucretiani codicis, vbi semel atque iterum ea vox hac notione vsurpari videtur, veluti cùm de animo loquens inquit.

Præterea pariter fungi cum corpore. Rursus.

Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum.

Ac sæpe etiam alibi, quibus omnibus in locis Beroaldus, Lambinus, Gyfanius, cæteri dictum esse putant fungi pro pati, id est, atrum pro candido, noctem pro die: quòd si meum super hac re consilium aperire licet (cur autem non liceat, in hoc præsertim scriptionis genere?) malim legere pungitur minima sanè, ac tantùm nulla mutatione: quis .n. non videt facillimam fuisse librarij scriptoris lapsionem in formandis duobus illis elementis, in quibus omnis residet difficultas? cæterum ita loquitur idem poëta.

At non esse tamen perplexis endopedita,

Pungere vti possint corpus, penetrareque saxa. Ibi tamen

At facere, & fungi, nisi corpus, nulla potest res.

Ferè admiserim fingi. atque hæc mea pura puta coniectura est, cui si vetusti alicuius exemplaris auctoritas accesserit, non verear opinionem in certißimam, exploratißimamque sententiam conuertere: interim tamen lectoris iudicium esto.

Nihil firmi attulisse Muretum cur potius inficetum, quàm infacetum dicendum sit. *Cap. IIII.*

PARVM certum, ac firmum attulit argumentum M. Antonius Muretus ad suam de voce inficetus opinionem muniendam, nam quid sit, quamque vim habeat ad id nobis persuadendum, quòd multa huic similia vocabula, eiusdemque propemodum compositionis eo pacto Latinè efferantur, ego non satis perspicere queo, ac possum sanè nullo negocio totidem, longèq; etiam plura illis contra obijcere, atque ita ipsius argumenti robur non mediocriter labefactare: Mureti super hac re sententia, ne quemquam lateat, posita est Var. lect. 8. cap. 12. atque in summa hoc sibi vult: vocis infaceti secunda syllaba scribi, pronunciariq; debet per tertiã vocalem, non quo hactenus vsu inualuit, per primam, vt sit inficetus, non infacetus, auctoribus vetustis

custis codicibus, nec non Angelo Politiano, & Hermolao Barbaro doctissimis viris: denique plura eiusdem generis vocabula non aliter proferuntur, dicimus.n. ab æquo non inæquus, sed iniquus, & ab amico, non inamicus, sed inimicus, & ab eo quod est sapiens, non insapiens, sed insipiens, & à facio non infacio, sed inficio, sic à faceto, non infacetum, sed inficetum dicendum videtur: horum quodlibet argumentorum quam vim habeat, nemo non videt, quocirca non ero longior in eis confutandis, vnum tantùm silentio non prętererierim, quod firmius, ac solidius cuipiam videri posset, nimirum illud, quod ab exemplo depromptum est: in quo primùm animaduertere oportet, non respondere exemplum vocis æquo huic nostræ, quam in manibus habemus, neque eiusdem esse generis; deinde à facio non fit inficio, quod est tingo, vt putauit Muretus, id.n. verbum simplex est, nec aliunde originem petit, sed à facio per negationem dicitur infectus, non infictus: restant duo exempla, quibus ego totidem, ac longè plura oppono, vt omnem argumenti vim penitus conuellam: dico igitur ab amœno fieri inamœnum, non inimœnum, ab arato inaratum, non iniratum, à fabrefacio infabrefactum, & infabre apud Pacuuium, non infibrifactum, & infibre, & à farcio infarcio, aut infercio, certè non infircio, à pasco impastum, non impistum, à fando infandum, non infindum, à sano insanum, non insinum, à mane, quod est bonum, immane pro non bono teste Macrobio, non immine: ab amabili inamabile, non inimabile, ab animo inanime, non ininime, & vt magis adhuc Mureti coniecturam debilitem, ostendamque ipsum parùm certam regulam in hac re tradenda sequutum fuisse, addo illa altera: à damno fit indemne, non indimne, ab armis inerme, non inirme, ab arte iners, non inirs, ab apto, ineptum non iniptum, & reliqua huius generis plura: his igitur ita breuiter constitutis, ne sim longior, idem mihi de Mureto iure dicere posse videor, quod olim de Scipione Africano Paulli filio dixisse Lucilium scribit Festus, cuius verba ponit hunc in modum.

Quo facetior videare, & scire plus quam cæteri
Pertisum hominem, non pertesum dicere ferunt:

Vnde putiditatis vitium, & nimis affectatæ in loquendo diligentiæ Scipioni obiectum fuisse apparet.

Deleta macula ex Oratione pro lege Manilia. Cap. V.

LOCVM hunc M. Tullij ex Oratione pro.l. Manilia plures emendare conati sunt, constat.n. corruptum esse in voce Ecbatanis, cùm ciuitas illa in Media sita esset, eiusque prouinciæ caput agno-

ſceretur, nec Mithridatis imperio ſubeſſet: Ciceronis verba ſunt hęc.
„ Mithridates autem omne reliquum tempus non ad obliuionem vete-
„ ris belli, ſed ad comparationem noui contulit, qui poſtquam maxi-
„ mas edificaſſet, ornaſſetque claſſes, exercituſque permagnos, qui-
„ buſcunque ex gentibus potuiſſet, comparaſſet, Boſphoranis finitimis
„ ſuis bellum inferre ſimulaſſet, vſque in Hiſpaniam legatos Ecbata-
„ nis miſit ad eos duces, quibus cum tùm bellum gerebamus. Ioannes itaque Scoppa tentauit reponere Iaccetanis, quo facto mendum potius mutauit, quàm ſuſtulit, ſic .n. mihi nihilo res clarior euadit. exortus deinde eſt Franciſcus Luiſinus, qui optimam & ille quidem voluntatem nihilo tamen feliciore ſucceſſu ad maculam illam eluendam attulit, eius ſuper hac re ſententia poſita eſt πάρεργων libro 3. cap. 31. ſi quis eam velit diligentius conſiderare; vbi etiam Hieronymi Arloti coniecturam inſpicere poterit, nam ego breuitatis cauſſa vtramq; referre ſuperſedeo: Mihi denique legendum videtur omnibus alijs reiectis caſtigationibus, vel ex Bactrianis, aut etiam ex Baſtarnis, ita (ni fallor) Ciceronis mente, ipſarumque adeò literarum tractu in voce corrupta ſuadente: ſunt.n. Bactriani, ſicut & Baſtarnæ populi ſupra Pontum habitantes, vt ſcribit Strabo, quibus regionibus tunc temporis Mithridates imperabat: ipſius.n. regni fines
„ ita deſcribit Athenæus lib. 5. Βασιλεὺς Μιθριδάτης, κρατεῖ μὲν Βι-
„ θυνίας, καὶ τῆς ἄνω Καππαδοκίας. κρατεῖ δὲ τῆς συνεχοῦς Ἀσίας ἁπά-
„ σης ἄχρι Παμφυλίας καὶ Κιλικίας. καὶ βασιλεῖς μὲν αὐτῷ Ἀρμενίων
„ καὶ Περσῶν δορυφοροῦσι. δυνάσται δὲ τῶν περὶ τὴν Μαιῶτιν, καὶ τὸν
„ ὅλον Πόντον κατῳκισμένων ἐθνῶν ἐν περιμέτρῳ τρισμυρίων σταδίων. hoc eſt. Mithridates rex, Bithiniæ, ſuperioriſque Cappadociæ factus eſt dominus, totamque Aſiam ad Pamphyliam vſq; ac Ciliciam poſsidet, Armeniorum, Perſarumq; regibus ſtipatus incedit, omnibuſq; potentibus earum nationum, quæ circa Mæotidem, totumq; Pontum intra triginta milia ſtadiorum incolunt.

Mendum ex Plinio ſublatum in Fabatæ familię nomine. Cap. VI.

VALDE vtile ſemper exiſtimaui diuerſorum ſcriptorum ſententias ſuper eadem re perpendere, eaſque tanquam in lance poſitas diligenter examinare, fit.n. hoc pacto, vt perfectam, abſolutamque cuiuſque rei cognitionem habeamus, ingeniumque acuamus ad dignoſcendum verum à falſo, & de aliorum ſcriptis prudenter iudicandum: itaque ingens operæprecium me feciſſe arbitror, qui multos diuerſorum vtriuſque linguæ ſcriptorum locos de eadem re vel idē, vel diuerſum memoriæ prodentium collegerim, & in propinquo collo-

collocauerim, cuius meæ diligentiæ specimen aliquod præbere nunc volo. Gentis Fabiæ nominis origo vnde tracta, deriuataq; sit, non cõuenit inter scriptores; Plinius etenim grauissimus harũ rerũ testis à fabarum satione desumptam fuisse autumat, inquit.n. Iam Fabiorum,
„ Lentulorum, Ciceronum, vt quisque aliquid optimè genus sereret: at Plutarchus non minoris ponderis auctor aliunde ἔτυμον petit, ac de satione fabarum ne verbum quidem; nam Fabij Maximi vitam describens in ipso statim vestibulo de nominis originatione dispu
„ tans, inquit. Νυμφῶν μιᾶς λέγουσιν. οἱ δὲ, γυναικὸς ἐπιχωρίας Ἡρα-
„ κλεῖ μιγείσης περὶ τὸν Θίβεριν, ποταμὸν, γενέσθαι Φάβιον. ἄνδρα,
„ πολὺ καὶ δόκιμον ἐν Ῥώμῃ τὸ Φαβίων γένος, ἀπ' αὐτοῦ παρασχόντα.
„ τινὲς δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ γένους τούτου, πρώτους, τῇ δι' ὀρυγμάτων χρησα-
„ μένους ἄγρᾳ, Φοδίους ἱστοροῦσιν ὀνομάζεσθαι τὸ παλαιόν. οὕτω γὰρ ἄχρι
„ νῦν αἱ διορυγαὶ φόσσαι. καὶ φόδερε τὸ σκάψαι καλεῖται. χρόνῳ δὲ τῶν
„ δυοῖν φθόγγων μεταπεσόντων, Φάβιοι προσηγορεύθησαν. quorum verborum hæc est latina sententia. Ferunt vna Nympharum Fabium genitum esse, quidam verò Herculem apud fluuium Tyberim cum muliere eius loci incola congressum habuisse asserunt, & Fabiũ virum optimum, à quo Fabiorum Familia Romę initium habuit genuisse. Quidam autem priscos huius generis viros, quòd primum venandi per fossas morem induxerint, à fodiendo Fodios olim appellatos memoriæ prodiderunt: deinde mutatis literis, lapsa loquendi consuetudo Fabijs cognomen fecit: Et tamẽ existimare licet vix ignorare potuisse Plutarchum illam alteram à Plinio traditam originationem, si veram putasset, in promptu.n. erat, & cognitu minimè difficilis, eiusque proculdubio meminisset, cùm id locus tunc maximè exposceret: hac igitur coniectura ductus, & quoniam Plinius de familiatum cognominibus, non de gentium nominibus ibi loquitur, suspicor locum mendo non vacare, atque ita restitui oportere. Iam
„ Fabatorum, Lentulorum, Ciceronum, & reliqua: Fabatus.n. cognomen fuit Calphurniæ gentis, ex qua L. Calphurnius Fabatus prosocer Plinij Nepotis, ad quem extant plures eiusdem Plinij epistolæ: Restitutum igitur habemus Plinij contextum, in quo valde hæsisse videtur Carolus Sigonius, atque ita quidem, vt inde se explicare nequiuerit, nanque vir ille totius Romanæ antiquitatis peritissimus in libello De Nominibus Romanorum, vbi de cognominibus ab arte, & studio aliquo sumptis disputat, Pilumni, Lentuli, Ciceronisque cognominum meminit, non obscurè hunc Plinij locum designans, de Fabiorum autem, vel, vt ego legendum admonui, Fabatorum mirum silentium agit, quod tamen ita dictum velim, vt de præstantis viri laude nihil quicquam à me detrahi existimetur.

Martialis

Martialis epigramma declaratum. *Cap. VII.*

EXTAT Martialis distichum in cauponem huiusmodi.

Continuis vexata madet vindemia nimbis:
Non potes, vt velles, vendere caupo merum.

Ad quod intelligendum quid nobis proposuerint Nicolaus Perottus, & Domitius Calderinus eius poëtæ interpretes, omnes inspicere poterunt; quid egó in commune conferam, hinc iam planum facere aggrediar. Iocatur ab ambiguo Martialis in cauponem fortasse Rauenatem illum, de quo aliàs.

Callidus imposuit nuper mihi caupo Rauennæ,
Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

Dunque videri cupit summam fidem se in ipso commendare, qui nō ex cæterorum cauponum consuetudine vinum dilutum hospitibus suis apponere soleat, sed merum, ac nulla prorsus aqua permixtum, ipsum interim tectè vituperat, communique cauponum vitio affinem esse demonstrat: dicit.n. se persuasum habere, cauponem illum non leuiter ferre, quod ob pluuiosam vindemiam nequeat hospitibus apud se diuertentibus vinum meracum præbere, quemadmodum cuperet, vua.n. illa ipso vindemiæ tempore collecta multam aquam contraxerat, quæ vinum meracum esse non fineret, in quam sententiam lusit etiam alibi ad Ouidium hoc epigrammate.

Vindemiarum non vbique prouentus
Cessauit, Ouidi, pluuia profluit grandis,
Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

Videtur igitur hoc velle dicere Martialis: quoniam vindemia madet vexata continuis nimbis, non potes, ò caupo, vendere vinum, vt velles, id est purum; sed tamen interim tacito sensu intelligi vult cauponam illum cupere quidem vinum infuscatum, vt loquitur Plautus, ac multa aqua fractum hospitibus suis exhibere, nihilominus tamen desiderio suo frustrari propterea quod vinum illud, quod ex vua madida, & aquosa expressum est, non patiatur aliam insuper aquam sibi infundi, ac permisceri: huiusm.n. vinum ὑδαρὲς est, atque ὀλιγοφόρον. cauponas autem hoc vitio notatos fuisse, videlicet quòd vinum infusa aqua hospitibus suis ministrarent indicio est Iulius Pollux: neque non item Suida in voce καπηλικῶς, quæ & ipsa ab astu, ac fraude huiusmodi institorum ducta est, quomodo etiam recentatū pro vetere exhibebāt; quod Galenus conquerit de Cibis boni & mali succi: sed & Theodorus Metochytes in quadā sua disputatione Theopompi historici dictum in Lacedæmonios refert, quod hanc cauponum imposturam detegit: is.n. Lacædemonios similes esse dicebat impro-

improbarum mulierum cauponam exercentium, quæ hospitibus ad se diuertentibus vinum initio & gustatu suaue, & vsu salubre præbent, callidè id, astutèque facientes, vt argentum ab eis eliciant: postea verò aliud infundunt vile, & corruptum, & acidum, eoque ipsos vti cogunt: sic.n.& Lacædemonios initio eius belli, quod aduersus Athenienses gesserunt, callidè fecisse, vt cæteros Græcos tanquã suauissimo poculo oblato, allicerent: & quæ ibi sequuntur. manauit autem hæc fraus astu plena ad hæc vsque tempora, quibus huius generis hominum versutia aut cumulum recepit, aut certè non mediocre suscepit incrementũ: Iam verò tota ambiguitas latet in voce merum, non secus atque penes Ausonium in epigrammate in Meroem anum ebriosam.

Infusum sed quòd vinum non diluis vndis,
Potare immissum sueta, merumque merum.

Propertij versus animaduersione digni indicati. Cap. VIII.

QVAMQVAM omnes impressi, & manu exarati codices mirificè consentiunt in scriptura quorundam Propertij carminum, satisque bonus, commodusque sensus ex ea elicitur, libet nihilominus indicare ingeniosam, atque eruditam coniecturam, quam in libro, qui olim fuit optimi, doctissimique viri Macrelli Ceruini, & nunc penes me diligentissimè custoditur, adnotatam inueni, vt si qui forte maiorem venustatem, quàm vulgata lectio præseferat, in eo poëta requirat, habeat vnde ipsam petere possit; videtur.n. mihi nescio quo pacto concinnior, atque elegantior illius coniecturę sensus: sed Propertij carmina ex vulgatis editionibus prius apponam, deinde quid de eis existimauerit vir ille omni literarum genere politissimus indicabo. Propertius igitur elegia ad Lenam sic inquit.

Dum vernat sanguis, dum rugis integer annus,
Vtere, ne quis eat liber amore dies:

Horum (vt dixi) verborum sententia aperta, planaque est, nullique prorsus difficultati obnoxia: cæterum quoniam per ingeniosè excogitata mihi videtur illa altera lectio, de qua initio dicere ceperam, volo eam, vtcunque est, studiosæ iuuentuti spectandam proponere, vt tanquam Apelles aliorum iudicia ex abdito excipiam. Præstantissimus igitur vir Marcellus Ceruinus coniecturam faciebat legi debere

Dum vernat sanguis, dum rugis integer, annis
Vtere, ne quid cras libet ab ore dies.

Quæ lectio si fortè quemquam sui amatorem inuenerit, (nam ego omnem prorsus auctoritatem defugio) habet, quo se ei commendet,

det, nam pari propemodum ratione dictum videtur ab Ausonio epigrammate quodam ad Gallam iam senescentem.

Dicebam tibi, Galla, senescimus, effugit ætas,
Vtere vere tuo: casta puella anus est.

Necnon ab Horatio epistola ad L. Florum.

Singula de nobis anni prædantur euntes.
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum,
Tendunt extorquere poëmata. Tibull. lib. 1.
At tu, dum primi floret tibi temporis ætas,
Vtere, non tardo labitur illa pede. Ouid. de Arte amandi.
Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
Fit minus, & spatio carpitur illa suo. Papinius Statius.
Exerce formam, & fugientibus vtere donis. Seneca in Octauia.
Florem decoris singuli carpunt dies.

Ac sanè adeò frequens, venustaque sententia est illorum verborum, vt nihil prorsus attineat plura exempla diligentius conquirere, itaq; ad alia me conuertam: ac (ne hoc quoque, quod obseruatione dignũ est, prætermittam) conferenda est locutio hæc cum pari loquendi figura à M. Tullio vsurpata lib. 3. epist. ad Familiar. vbi sic legitur.
" Si de tua prolixa, beneficaque natura limauit aliquid posterior annus: valet. n. limare leuiter imminuere, quæ significatio est etiam verbi libare, quo vsus est Propertius: itaque indistinctè alterum pro altero vsurpatum innueuies. Lucret.

In saltibus omnia libant

Pro quo multi codices habent limant.

Quid sit apud Horatium Ampullæ verborum. Cap. VIIII.

AMPVLLAE vocabulum pro grandibus, inflatisque verbis, & ampullari, quod est magnificè, ac tumidè loqui, vnde tractum, deriuatumque sit, non omnes planè norunt, nec ij quidem satis exploratum habuisse videntur, qui alios id se docere professi sunt, at qui res planissima redditur ex pauculis admodum Aristophanis verbis, quæ citantur à Suida in μυριαμφορεῖν. πόθεν ἂν λάβοιμι ῥῆμα μυ-
" ριαμφορεῖν, ὅτῳ προσείπως'. ὐ γὰρ ἔχον οἴκοθεν; i. Vnde accipiam verbum decies mille amphorarum, quo te alloquar, domi. n. non suppetit? cùm itaque Horatius ad Pisones ait

Proijcit ampullas.

Intelligit verba, quæ sui magnitudine ampullas implere queant, nimirum vasa ampla, & grandi ventre tumentia, vt nomen indicat, à mensura igitur liquidorum ductum est simile eo in loco, quemadmodum

modum quod statim sequitur *& sesquipedalia verba*, ab alio mensuræ genere dimanauit, vt nullo pacto à metaphora poëtam illic discessisse existimandum sit: hæc eadem inflata, & tumentia verba dicta etiam sunt ab Aristophane ῥήματα ἱππόκρημνα, καὶ ἱπποβάμονα .i. in rupium, & scopulorum morem grandia, vel ita sublimia, vt equis vehantur, ἵππος.n. in compositione vocis, cui adhæret, significatum adauget, sicut admonet Suida: Siquis autem huius generis verborum exemplum aliquod sibi proponi cupiat, adscripsi ego duo insignia epigrammata non ampullosis modò, & sesquipedalibus, verum etiam doliaribus, & decempedalibus verbis confecta: ea epigrammata sunt qui dicant alicubi se in Italia in vetusto marmore insculpta legisse: nonnulli testantur eadem scripta fuisse antiquissimis planè characteribus in membrana Patris Achaiæ oppido reperta: sed, vtcunque sit, ipsa epigrammata iam audiamus: ac primum quidem, quod verè pium, Christianumque doctorem describit, est huiusmodi.

Εἱματεπερσηκοφόροι, ἀνυπαχειταλυποπρόσωποι,
Δυλαχρυσολόγοι, ἱεραμισθοδόται,
Αὐτοκαθηματιοσταυροὶ, θεομυνοσεβασταὶ,
Εννομακοιτίλαβοι, πορνακαθαρτόφυγοι,
Αγκυλομισνταὶ, κοσμυσωτηριοδίψαι,
Γυδυματεινητόφρονες, κερματατημελέες.
Καρδιαλητάγιοι, κοινωφελιμεργομεληταὶ,
Ειρηνιαιόφιλοι, ἀπλοϊκοφρόνιμοι.
Βομβαρδοξιφεσισχοινεγχεσιπυρσοδιῶκται,
Βιβλοθεοτριβέες, δοκματοθαόσοφοι.
Υψιθεοπρεπέες, καθαρυφωτεργοδιωκταὶ,
Ορθοφρενίζωοι, οὐρανοκληρονόμοι.

Quod seruata, quantum fieri potuit, Græcorum verborum compositione, ita Latinè redditum est.

Vestedecentigeri, sedatosimpliciuulti;
Confitipeccati, gratidocentisacri.
Secruciquottidiefigi, Deisolicolentes,
Connubicastisequæ, turpiuolupticauæ.
Curuidolosperni, totorbisalutipetentes,
Spiritogenhumiles, fraudepecunifugæ.
Veranimosancti, communiacommodicuræ,
Pacificatores, candidacordeuoti.
Bombardagladiofunhastaflammipetiti,
Bibliasacricolæ, dogmaperitodei.
Summideogeniti, pureluciftudiosi,

Mentebonauiui, cœlicaregnipetæ.

Alterum huic planè contrarium ita se habet.

Εἱματολαμπροφόροι, φαινοσκυθρωποπρόσωποι,
Ζυτοδιεργοβίοι, χρηματομισσοπράται,
Χρισοκαθημάτιοσταυροί, εἰδωλοσεβασταί,
Λεκτροδικαιόφυγοι, πορνολάθραιστρόφοι.
Εξαπατησιάδαι, κοσμυπαντυπέροπτουταί,
Καλλιτριχιπποβάται, κέρματοθηρασίδαι.
Φαιναγιόφθαλμοι, ὁλοοφρενιλαθραφυτουταί,
Αἱματοδιψαλέοι, κερδαλεοφρόνιμοι.
Βομβαρδοξιφέσισχοινεγχεσιπυρδιάλεκτοι,
Βιβλοθεοφυγάδες, κοσμοματαιόσοφοι.
Διαβολοσπερέες, παγχόσκοτεργοδιωκταί,
Ορθοφρενιπλανοι, ταρταρεριννυόμενοι.

Quod & ipsum eodem modo sic Latinè conuersum reperi.

Candidauestigeri, faciesimulantesseueri,
Pulchroperotumidi, missapecunifices.
Quotidie Christocrucifigi, idolicolentes,
Connubisanctifugæ, clammeritricilegæ.
Versidolopelles, totorbiperambulitechnæ,
Alticauallequites, fraudipecunilegi.
Fictosanctoculi, mentexitiosiferentes,
Sanguinicrudibibæ, pectorecelidoli,
Bombardagladiofunhastaflammiloquentes,
Bibliasacrifugæ, desipidiscioli,
Nigrideonati, crassætenebristudiosi,
Mente bona priui, tartarerinnypetæ.

Circumfertur & hoc quoque distichum nescio quo auctore.

Conturbabantur Constantinopolitani
Innumerabilibus sollicitudinibus.

Huiusmodi vocabulis, præter cæteros, vti solent poetæ Dithyrambici & Galliambographi, vnde illa sunt apud Catullum, fœmorigena, giganticida, celeripedes, hedericomum, siluicultrix, nemoriuagus, atque alia huius generis plura, quorum caussa ipsi dithyrambi audaces dicti videri possunt ab Horatio.

Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit.

Sed plura fortasse, quàm oportuit.

Ioannes Brodæus reprehenditur in emendatione cuiusdam Ciceroniani loci. Cap. X.

VIDE quid agas Brodæe? nimis patens fenestra tuo exemplo scio lis, atque audaculis istis aperitur, si ad immutandos veterum scriptorum contextus tua hæc ratio satis esse debet. Ego ita malim. Permittamus Pythagoram ita loqui, nos, qui doctrina, atque eruditione veteribus illis pares non sumus, solidiora nostrarum sententiarum fundamenta iaciamus. Hæc ideò à me dicta sunt, vt lectio in Ciceronianis codicibus conseruetur, in quibus ita scriptum est: Ponã autem verba eo modo, quo modo à te, Brodæe, citata video, nam in meo codice nusquam Strato comparet, ait itaque M. Tullius Offic.
„ primo. Hinc Rhetorum campus de Maratone, Salamine, Plateis
„ Thermopylis, Leuctris, Stratoque. Tu deles postremam dictionem, eiusque loco substituis Cytheris, & inquis. Ego Cytheris, non Strato malim. Κύθηρα neutro genere insula est: in qua tuenda singularis Atheniensium virtus enituit. Est ita sanè, mi homo; sed & Strato vrbs fuit Acarnaniæ, circa quam multa millia barbarorum à Cnemo Lacedæmoniorum imperatore cæsa fuerunt, auctore Thucydide: eius vrbis meminit etiam Strabo, vt hinc iam satis intelligere posis, nullam fuisse causam, cur quicquam in eo Ciceronis loco innouares, quamquam (vt dixi) vulgatæ editiones eam vocem non agnoscunt.

Strabonis contextus, qui librariorum culpa in viri nomine corruptus erat, castigatus. Cap. XI.

DISCRIMEN intercedit duarum literarum in viri cuiusdam nomine inter Brachmanos primarij appellando, quod non eodem pacto apud Plutarchum, quo apud Strabonem scriptum reperitur, nam quem hic Μάνδανιν, ille alter Δάνδαμιν nuncupare mauult, quod sanè postremum rectum puto, atque ideo in Strabonis codices postliminio reuocandum, videlicet vt cum Plutarcho penitus cõsentiat, pro quo Arrianus fideiubet in historia de Alexandro: posthac igitur consultius fuerit ita legere illic apud Strabonem. Ἀπορευ-
„ μένῳ δ᾽ αὐτοῦ (Onesicritum intellige) Δάνδαμιν, ὅσπερ ἦν πρεσ-
„ βύτατος καὶ σοφώτατος αὐτῶν. & cætera. Lucianus in Toxari Dandamidis cuiusdam meminit, quem arctissimo amicitiæ vinculo cum Amizoca quopiam coniunctum fuisse narrat; sed, vt dico, Dandamida ipsum vocat, non Dandanim.

Martialis carmen expensum de natura suilli pecoris. Cap. XII.

GLANDIS plenum sinum habuisse intelligere possumus porcariam illam, de qua dictum est à Martiale epigrammate ad Bassum de villa Faustini.

Auidi sequuntur villicæ sinum porci.

Consueuerunt enim suum custodes aliquantum glandis secum ferre, quam identidem suibus objiciant, vt ipsos alliciant ad sequendũ, qui alioqui palantes ferrentur spreto custode: hanc sententiam adiuuat vox auidi porcis adiecta: Alio deinde consilio dictum est à Tibullo.

Non agnamue sinu pigeat, fœtumue capellæ
Desertum oblita matre referre domum.

Vt verba ipsa manifestò demonstrant: Quamquam autem bonus sensus colligatur ex Martialis carmine ita, vt proposui, exarato, non est tamen ignorandum alicubi scriptum reperiri sonum ἀντὶ τοῦ sinum, cuius lectionis ratio est, quia suillum pecus porcarij vocem agnoscit, &, si ab eo aberrauerit, ipsum vocantem intelligit. ἡ ὗς γνωρίζει
„ (inquit Ælianus) τοῦ συβότου τὴν φωνὴν, καὶ ὑπακούει καλοῦντος, κἂν ᾖ πλανηθεῖσα. historiam quandam narrat illic Græcus auctor de piratis quibusdam, qui porcorum gregem abactum in nauem imposuerant, vt secum asportarent, inquit enim, quòd illi sues pastorum voce audita ita alterum nauis latus inclinarunt enatare cupientes, vt nauim euerterent: ad quam historiam respiciens Plinius ita breuiter scri-
„ ptum reliquit. Compertum agnitam vocem suarij furto abactis,
„ mersoque nauigio inclinatione lateris vnius remeasse. Hanc suum facilè sequendi custodem naturam intuitus est Aristophanes, cùm dixit in Pluto.

Ὑμᾶς δὲ γρυλλίζοντες ὑπὸ φιλυδρίας,
Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. ac rursus haud ita longè
οὐδ' Ἀρίστυλλος ὑποχάσκων ἐρεῖ,
Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι.

His ego auctoritatibus munire volui hanc postremam scripturam, vt eius retinendæ lectori desiderium ingererem: suadeo, non cogo.

Plinii locus, qui maculam continere videbatur, ex ingenio restitutus. Cap. XIII.

NON libet meo periculo affirmare Plinij locum esse corruptum illic, vbi de gemmis, earumque probandarum ratione agitur; sed, si ad meam coniecturam vetusti alicuius exemplaris auctoritas accedat, ausim equidem vel pignore deposito contendere, verba hæc

ita

„ ita legi oportere. Tantaque differentia est, vt aliæ ferro scalpi non „ possint, aliæ non nisi recuso, verùm omnes adamante, non quomodo passim videre est, retuso. Vt dicat Plinius, quasdam gemmas reperiri adeò solidas, ac duras, vt ferrum omninò respuant, nec cælaturam prorsus admittant; aliquas autem huiusmodi esse, vt quamuis ferro scalpi queant, necesse tamen sit ipsum crebrò redacuere, vt pote cuius acies sæpè retundatur, atque hebetetur? Ac de sententia quidem ita ferè mihi videtur: de vocis notione fideiussorem dabo Horatium, cuius illud est Ode quapiam.

ò vtinam noua
Incude defigas recusum in
Massagetas, Arabasque ferrum.

Sic.n. hunc locum legi oportere docti quidam viri iampridem admonuerunt: sed hæc (vt dixi) mea coniectura sit interim, dum certius quippiam vetere aliquo codice prælucente nobis appareat; nanque interim negari non potest, quin aliqua non omninò mala sententia colligi queat ex verbis eo modo conceptis, quo modo vulgatæ editiones præseferunt: videtur.n. opponere voluisse Plinius rem penè contrariam ei, quòd primo loco dixerat, vt aliæ ferro scalpi non possint, cùm ait, aliæ non nisi retuso. vt hæc sit tanta illa differentia, de qua prædixerat: sed tamen gemmas aliquas inueniri, quæ non nisi ferro retuso cælari queant, neque ratione, neque ipsa experientia, quantùm quidem hactenus scire potui, compertum est; quam vnam ob caussam de Plinij contextus sinceritate dubitare cogor: referam tamen de tota re ad gemmarum scalptores, ac tũc demum videro, quid statuendum mihi sit de hoc loco.

Argumentum Achilleum vnde dicatur, & locus quidam Aristotelis aliter, ac fecerit Petrus Victorius, explicatus. Cap. XIIII.

CVIVSMODI fuerit, atque vnde nomen traxerit captionis illud genus, quod Zeno philosophus Achillem vocare consueuerit, non conuenit inter eruditos, deque ea re diuersæ opiniones circumferuntur: quibus nec fidem interim prestare, nec prorsus tamen derogare placet: animi mei sensum duntaxat expromam, vt maiorem deliberandi facultatem eruditis viris præbeam pluribus sententijs in medium allatis. Cùm Zenoni Stoicorũ principi propositum esset, motum ex rerum natura auferre, quatuor præcipuè rationibus vti consueuit, quibus id, quod volebat, se confecisse arbitrabatur. secundam rationem ad hanc rem ostendendam adhibitam vocabat Achillem,

cuius

" cuius ita meminit Aristoteles φυσικῆς ἀκροάσεως. ζ. Δεύτερος δὲ ὁ
" καλούμενος Ἀχιλλεύς. ἔστι δ' οὗτος, ὅτι τὸ βραδύτερον οὐδέποτε καταληφθήσεται θέον ὑπὸ τοῦ ταχίστου. ἔμπροσθεν γὰρ ἀναγκαῖον ἐλθεῖν τὸ
" διῶκον ὅθεν ὥρμησε τὸ φεῦγον. ὥστ' ἀεί τι προέχειν ἀναγκαῖον τὸ βραδύτερον. hoc est. Secunda vero est, quæ Achilles nuncupatur, quę eiusmodi est, quòd res, quæ celerrima est, id nunquam assequetur quod tardissimo rapitur cursu: Id enim quod persequitur, necessario eò antè venire, vnde id, quod fugit, discessit. Ita fieri vt id, quod tardius est, reliquum aliquo spacio necessariò præueniat. Existimo Zenonem argumentationi suæ nomen indidisse cursum respicientem Achillis, qui, vt cum Hectore congrederetur, ipsum currentem, ac pugnam detrectantem diu persequutus est, ac vix tandem post longos circa mœnia Troiæ circuitus assequi potuit; res extat apud Homerum Iliad. χ.

Τῇ ῥα (inquit) παραδραμέτην, φεύγων, ὁ δ' ὄπισθε διώκων.

Hoc est. Hàc cucurrerunt, alter fugiens, alter à tergo persequens: ac rursus non ita multis interiectis hac imagine vtitur poëta ille.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὔτ' ἄρ' ὁ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὔθ' ὁ διώκειν.
Ὡς ὁ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσὶν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.

Hoc est. Quemadmodum in somno non potest fugientem insequi, neque hic hunc potest effugere, neque is insequi: ita hic hunc non poterat assequi pedibus, neque hic euadere. Quod de Achille, & testudine comminiscuntur interpætes, cùm auctore careat, meritò mihi probari nequit: commodius certè duci videtur sophismatis nomen à nobili aliqua fabula, cuius mentio extet apud scriptorē aliquē: Ac Stoicos sanè, eorumque principem Zenonem inde argumentationum suarum nomina deriuare consueuisse indicat Ἠλέκτρα, κροκόδειλος, κέρατα, οὔτις, quorum meminerunt, præter cæteros, Lucianus, & Laërtius; illud insuper scire oportet, non consentire scriptores in auctoris nomine, qui primus Achillem vsurpauerit, nam Phauorinus Parmenidi, alij Zenoni hoc inuentum tribuunt. Iam verò quod eodem in loco vtatur voce τετραγῳδημένον Aristoteles, inde euenit, quia Stoici magno quodam spiritu, & quasi inflatis buccis proferre consueuerunt illa verba, ὅτι οὐδὲ τὸ τάχιστον διώκειν τὸ βραδύτερον: quomodo ferè personæ tragicæ loqui introducuntur; vnde τραγικῶς λέγειν dictum est, & ἐκτραγῳδίζειν. Porrò apud M. Tullium Pro Milone Tragœdias excitare valet, turbas dare, & dissensionum, grauissimarumque altercationum materiam præbere, cuiusmodi altercationibus, & controuersijs Tragœdias plenes refertas esse constat. atque hæc mihi adnotare libuit in gratiam Petri

Victorij, qui cùm & ipse quoque de hac tota re diligenter quæsiuisset, nihil tamen inuenit, cui meritò acquiescere debeat.

Angeli Politiani commentum de pigro Ocno apud Propertium refutatum, & quomodo illic legi debeat ostensum. Cap. XV.

ARRISIT literatis viris Politiani commentum de pigro Ocno in Propertij carmine hoc.

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Aeternamque tuam pascat, aselle, famen.

Pro eo quòd antea legebatur orno: Nec mirum sanè videri debet; quis enim Politiano duce in his mitioribus disciplinis se labi posse vereatur? quæ etiam causa effecit, vt hunc locum timidè, ac pedetentim attingerem: sed quid agendum, cùm nobis veritas aliter suadet, & nos capillis quasi retrahit à praua aliorum sententia? parcamus numini, & quod summo iure, literatorumque omnium exemplo facere licet, ostendamus veterem scripturam germanam esse illius loci, neque inde vllo pacto expungi debere. Περιφραστικῶς exprimere voluit Propertius instrumentum illud, quo spartum, seu cannabis, aliaue materia in funes contrahi solet, itaque ornum dixit, ipsam arborem capiens, κατὰ τὴν συνεκδοχὴν, pro quolibet ligno illi instrumento efficiendo accommodato, ita.n. poëtæ loqui sæpè consueuerunt; ac fortasse ornus, præ cæteras arbores, in eum vsum expetebatur, certè poëtæ sibi licere volunt speciem pro specie suo arbitratu ponere; itaque Valerius Flaccus de hasta Achillis dixit.

Tantum hæc altis excelsior hastis,
Quantum Peliacas in vertice vicerat ornos.

Neque non item Ausonius epistola quadam ad Paulinum.

Aut præter dominum vibrabilis ornus Achilli.

Cùm tamen illius herois hasta fraxinea esset vel Homero teste.

Πηλιάδα μελίην, τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων.

Quò Plinium respexisse verisimile est, cùm inquit. Procera hæc, ac teres, pennata & ipsa folio, multùmque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata. Sed hæc iam præter rem esse videntur, & nos superius quippiã tetigimus de hoc ipso figuræ genere: itaque redeo ad id, quod initio dicere ceperam. Sumpsit Propertius ornum pro quouis ligno, eidémque epithetum addidit ex re promptum, nimirum, obliquam, verboq; insuper vsus est ad id, quod voluit, ostendendum appositissimo, id est torquere, vt hoc modo cuncta rectè conueniant, cùm ex aduerso nulla certa ratio reddi possit, cur Ocnum obliquum appellauerit poëta: Denique obscurum Propertij sensum Iuuenalijs

aperire

aperire voluisse propemodum existimari potest, cùm inquit,

Dummodo ne pereat, medię quod noctis ab ora.
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.

Confer hoc postremum Iuuenalis carmen cum illo Propertij:

Dignior obliqua funem qui torqueat orno.

Et statim intelliges nullam caussam fuisse, cur veterem scripturam tentare debuerit Politianus: Scio ego difficillimum omninò esse, ac fere ἀδύνατον hunc inueteratum errorem ex animis hominum euellere, præsertim cùm ei Politianus (qui vir, & quantus) fauorem apud vulgus, & gratiam auctoritate sua conciliauerit; sed tamen committendum non fuit, vt rei veritas diutius lateret, cuius ea vis est, vt aduersus quantamuis Politiani auctoritatem facilè se tueri possit.

Diuersę quędam sententię duorum scriptorum de eadem re prolatæ. Cap. XVI.

FORTES qui essent, non solùm Martis, verum etiam Neptuni filij dicti sunt: hinc Theseus, cùm Ægęo patre, Æthra matre natus esset, ob incredibile corporis robur Neptuni filius existimatus est: tradit autem hoc Ioannes Tzetzes his verbis.

Θησεὺς ὑιὸς ἦν Ἀττικοῦ Αἰγέως, καὶ τῆς Αἴθρας.
Ὡς δ' ἀνδρεῖον, ἔφασαν παῖδα τοῦ Ποσειδῶνος.
Τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας, καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους,
Υἱοὺς καὶ φίλους, ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Quod perinde est, ac si dicas. Theseus filius fuit Attici Ægæi, atq; Æthrę: filium autem Neptuni tanquam virum fortem appellauerunt; Quoniam omnes animosos, ac fortes filios esse, & amicos, & amasios Neptuni dicunt: Quod libuit adnotare ob Gellij sententiam huic aliquo pacto contrariam, ac repugnantem: is .n. ferocissimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dictos fuisse tradit, veluti Cyclopam, & Cercyonam, & Lestrygonas: atqui Theseus tantum abest, vt ferox, & immanis fuerit, vt hominibus huiuscemodi moribus præditis infensissimum se præbuerit, quod pluribus expelis ostendit Plutarchus in ipsius herois vita; Gellij tamen sententia M. Tullij testimonio confirmatur, cuius hæc sunt verba libro De Natura Deorum primo. Quid de sa-
„ crilegis, quid de impijs, periurisque dicemus?

Tubulus si Lucius vnquam,
Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius,

„ Vt ait Lucilius, putasset esse Deos, tam periurus, aut tam impius

fuisset

fuiſſet? hanc etiã opinionẽ ſequutus videtur Lucretius, cùm inquit

Nec mare, nec fluctus frangentes ſaxa crearunt,

Repete tu *ἀπο τȣ̃ χόνȣ* mortalia ſecla.

Quid intellexerit Lucianus per σφαῖραν ἐκ καλάμȣ, vbi Iacobi Mycilli verſio notatur. *Cap. XVII.*

LVCIANVS Dialogo, qui Nigrinus, ſiue de moribus philoſophorum inſcribitur, quendam loquentem facit philoſophi partes ſuſtinentem; is narrat ſe quadam die ad Nigrinum acceſsiſſe, ipſumque deprehendiſſe manibus librum tenentem, circum autem vndique multas veterum, atque doctorum hominum imagines iacentes: Poſitam autem in medio fuiſſe dicit tabellam quandam, in qua Geometricæ quædam figuræ deſcriptæ eſſent, ac ſphæram Calani illius, ad exemplum, & imitationem vniuerſi, vt videbatur, compoſitam. Quæſiui ego diligenter, quiſnam tandem fuerit Calanus ille, cuius ſphærã ſubindicauerit illic Lucianus: omnem meam bibliothecam excuſsi, conſului doctos viros, denique nullum non lapidem moui, vt de eo certi aliquid cognoſcerem: quid plura? nihil profeci; adiui iterùm, atque tertiò Græcum Luciani exemplar; in eo denique animaduerti facetiſsimi ſcriptoris verba ſuper ea re ita diſertè legi,
„ *καὶ σφαῖρα καλάμȣ πρὸς τὸ τȣ̃ παντὸς μίμημα ὡς ἐδόκει πεποιημένη.*„
Legeram Iacobi Mycilli verſionem, adeòque altè Calanus ille in animum meum ſe inſinuauerat, vt rectam Græci exemplaris ſcripturam aliquandiù non viderim, perſonante aures meas, atque ob oculos aſſiduè obuerſante Calano illo: demum diſiecta eſt nebula, quæ mihi oculos velauerat, ſtatimque intelligere cepi materiam, ex qua Nigrini ſphæra confecta eſſet, illic denotari, id eſt *σφαῖραν καλάμινην*, non Aſtrologum quempiam, cui nomen fuerit Calano, is.n. fortaſſe numquam natus eſt, eius certè mentio nuſquam extat apud ſcriptores. Calanum Indum noui vnum ex Brachmanibus, qui preſente Alexandro Magno in pyram ardentem ſe coniecit: Cononem item Maronis indicio, cùm ait.

In medio duo ſigna, Conon. &c.

Quod nomen in Luciani codices reponere potuiſſem, ſi audaculos iſtos imitari voluiſſem, qui omnia ſibi licere putant; ſed veritati propius accedere iudicaui, quod prius dixi. Nunc an falſus fuerim, lectori iudicandum relinquo, nam mihi ſatis fuit, quid ego probabiliter ſentirem, planum facere.

Cuiusmodi fuerit armatura ex spongia confecta, cuius alicubi meminit Liuius, & de loricis lineis. Cap. XVIII.

DICAM quod sentio de hoc T. Liuij loco, quem Henricus Glareanus ingenuè fatetur se non intelligere; neque verò id mirum; eius enim obscurissima sententia est, & quæ propterea hominem requirat multæ lectionis, nec minoris iudicij: fuit autem huiusmodi vir ille; sed non omnia possumus omnes. Hæc Liuij verba sunt lib. 9.
„ illic, vbi loquitur de armatura Samnitum. Forma erat scuti: sum-
„ mum latius quà pectus, atque humeri teguntur; fastigio æquali: ad
„ imum cuneatior, mobilitatis caussa: spongia pectori tegumentum,
„ & sinistrum crus ocrea tectum. Quis non miretur hoc armaturæ genus ex spongia confectum? hoc certè non minorem admirationem habet, quã thoraces illi linei, quibus Chalybes in bellis vsos fuisse narrat Xenophon: & tamen si res optimè teneatur, nihil absurdi, aut derididuli in vtraque armatura deprehendetur. Scribit Polybius antiquos thoraces non habuisse, sed in subligaculis periclitari solitos, Pausanias verò tradit priscos illos heroas, quorum, puto, res gestas suo carmine complexus est Homerus, lorica vsos fuisse forma planè suis illis temporibus inusitata, eam ipse describit hunc in modum: Duæ sunt fibulis iunctæ æneæ laminæ: earum altera pectori, & ventri: dorso altera muniendo erat apta: & partem quidem anticam gyalon, prosegon posticam vocabant. Satis id firmum esse corporis munimentum videbatur etiam sine clypeo, ob eam rem Homerus Phorcynem Phrygem sine clypeo pugnantem fecit, quod habili vtrinque lorica vteretur, quam gyalothoracem appellat. Inferioris ætatis homines animaduertentes parùm tutò præliorum discrimina adiri in illis armis, firmiores, ac munitiores thoraces excogitarunt, simulque scuti formam aptiorem, ipsumque solidiorem effecerunt, quo qui vterentur, facilè carere posse intelligebant firmo illo, solidoque thorace, corpus.n.ipsius scuti obiectu satis muniri videbatur, & simul necesse erat, militum corpora haud ita scuti, cæterorumque armorum pondere prægrauari, atque impediri, vt membra commouere nequirent: hoc igitur incommodum vitarunt, loricę genere reperto, quod & corpus aliqua ex parte tueretur, nec pugnantibus tamen vlli esset impedimento: lineas chlamydes conficiebant; easq; (vt puto) bombyce, spongia, lana minutatim dissecta, aut aliqua huiusmodi materia referciebant, quæ percussa ictum exciperet, ac sustineret, & in qua ferri acies retunderetur: Adducor in hanc sententiam Pausaniæ verbis, quę leguntur in Atticis hoc modo. οἱ δὲ θώρακες
„ οἱ λινοῖ, μαχομένοις μὲν οὐχ᾽ ὁμοίως εἰσὶ χρήσιμοι. διιᾶσι γάρ καὶ βιαζόμενοι

„ *μενοι τὸν σίδηρον. θηρεύοντας δὲ ὠφελοῦσιν. ἐναποκλῶνται γὰρ σφί-*
„ *σι καὶ λεόντων ὀδόντες καὶ παρδάλεων.* hoc est. Loricæ autem lineæ
pugnantibus haud æquè vtiles sunt: ferro etenim vehementius immis-
so peruiæ sunt. venatoribus autem prosunt; in illis namque leonum,
& pardorum dentes retunduntur. Comparat autem illic Pausanias
Sarmatarum loricas ex equorum vngulis confectas cum lineis Græ-
corum loricis: Arbitror igitur Samnitum armaturam spongia con-
stasse, id est chlamydes ipsorum eo quasi tomento refertas fuisse, quò
telorũ ictus retundurentur: Nam alioquin videre nequeo quomodo
loricæ illæ absq; alquo huiusmodi tomento vlli vsui esse possent, nisi
si qui ta'em nacti fuissent, qualem Amasim Ægypti regem solitum
gestare memorant, eam Plinius contextam fuisse narrat filis, quorum
singula trecentis sexagintaquinque filis constarent; à quali coagmen
tatione manasse arbitror, vt dicerentur loricæ bilices, trilices, qua-
drilices. Virgilius. *rumpitq; infixa bilicem*
Loricam. &
Loricam consertam hamis, auroque trilicem. ac rursus.
clypeumq; , auroque trilicem *Loricam induitur.*
Eius autem obliuisci non debemus in hac materia, quod superius di
xi; nimirum tùm huiusmodi loricas induisse veteres, cùm clypeum
quoq; sumebant, nam alioquin sine clypeo numquam illiusmodi lori
ca armati prælia iniuissent: itaque non aduersatur Pausaniæ verbis à
me superius appositis, Æmilius Probus, cùm de Iphicrate loquens
„ ait. Idem genus loricarũ mutauit, & pro ferreis, atq; æneis lineas de
„ dit; quo facto expeditiores milites reddidit, nam pondere detracto,
„ vt æquè corpus tegerent, & leues essent, curauit: nam loricati Iphi-
cratis milites clypeum quoque gestabant, quomodo etiam omnes mi
lites linea lorica armati in prælium prodire consueuerunt; intellige-
bant.n. se absque clypeo parùm omninò munitos esse, itaque Sueto-
„ nius de Sergio Galba loquens inquit. Loricam tamẽ induit linteam,
„ quamquam haud dissimulans parùm aduersus tot mucrones profutu
ram. Sed et Æmilij verba in eam quoq; sententiam intelligi possunt,
vt referantur ad vniuersam armaturam ab Iphicrate repertam ac præ-
sertim ad clypeos, non particulatim ad loricas, veluti Hieronymus
Magius, qui primus *ἀντινομίαν* adnotauit, existimasse videtur, nam
„ Diodorus eandem rem tradens inquit. *τῶν γὰρ Ἑλλήνων μεγάλαις*
„ *ἀσπίσι χρωμένων, καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπί-*
„ *δας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους, ἀμφοτέρων εὖ στοχασάμε-*
„ *νος, τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, καὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς χρωμένους*
„ *ταῖς πέλταις διὰ τὴν κουφότητα, παντελῶς εὐκινήτους ὑπάρχειν.*
Id est. Cùm.n. Græci magnis clypeis vterentur, ideòque ægrè se

mouerent, sustulit clypeos, & peltas modicas confecit, in quo quidem duo bona consequutus est, vt & corpora satis tegerentur, & possent vtentes peltis, propter læuitatem agiliores esse. Quoniam verò hùc paulatim deductus sum, vt de loricis fusius, quàm initio proposueram, verba facerem, non libet silentio præterire, quod de Ægide scriptum reliquit diligens, atque eruditus Grammaticus Seruius ad locum quendam Maronis; is ibi tradit Ægidem propriè esse munimentum pectoris æreum habens in medio Gorgonis caput: quod munimentum, si in pectore numinis fuerit, Aegis vocatur: si in pectore hominis, sicut in antiquis Imperatorum statuis olim videre erat, lorica dicitur. Sed antequam receptui canam, volo ornare hoc caput aliquo additamento, quod & ipsum per se cognitu iucundum sit, & Liuij loco illi nonnihil lucis afferat. Polybius in Epitome libri sexti, postquam vniuersam Romanorum armaturam descripsit, addit hæc verba. *ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ*
„ *πτεροῖς φοινικίοις, ἢ μέλασιν, ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος.*
„ *ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ μὲν ἀνὴρ*
„ *φαίνεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις γαλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις.* hoc est. Præter hæc omnia, adornantur corolla plumea, pennisque tribus puniceis, aut nigris erectis, longitudinis fermè cubitalis: quę cum in summo vertice cęteris armis addiderint, vir quidē apparet duplo maior, quàm sit: eius verò aspectus pulcher hostibusq; terribilis. Hinc Virgilius Messapi galeam decoram nuncupauit ab ornamento cristarum.

Tùm galeam Messapi habilem, cristisque decoram
Induit. Quemadmodum eandem terribilem dixit à terrore, quem incutiunt hostibus ea armati; Idem purpurei lophi meminit; *Cristaq; tegit galea aurea rubra.* ac non multò post *Purpurei cristis iuuenes.* ac rursus; *cristasq; rubentes Excipiam sorti.*

Conatus emendandi Plinii locum, qui maculam continere videbatur. Cap. XIX.

QVID vocet imum dorsum in cumino Plinius, cùm ait. Et necatur cuminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Ego non dispicio: ac, ne diutius ea salebra cursum, quo celerrimo in illius auctoris lectione ferebar, moraretur; statui tantisper, dùm certius aliquid cognoscerem, eam ita superare, vt legam, ab imo thyrso. Mihi sic sententia constat: illo modo nihil minus: Nunc lectoris partes erunt vel meam coniecturam amplecti, vel docere me vim, ac notionem illius vocabuli eo in loco.

Cæsaris

Cæsaris locus declaratus, Hotomanique super eo emendatio reiecta. Cap. XX.

OBSCVRVS admodum perplexusq; (sic.n. putauit Franciscus Hotomanus) apud Cæsarem locus reperitur, & qui legentes non parùm torqueat, libro de bello Gallico primo in ipso ferè vestibulo, vbi Heluetiorum ex proprijs finibus discessus caussam referens
„ Cæsar, ita scriptum reliquit. Orgetorix M. Messala, & M. Pisone
„ Coss. regni cupiditate inductus, coniurationem nobilitatis fecit, &
„ ciuitati persuasit, vt de finibus suis cum omnibus copijs exirent: & reliqua: deinde non multò post addit. Ea res, vt est Heluetijs per
„ indicium enunciata, moribus suis Orgetorigem ex vinculis caussam
„ dicere coëgerunt: damnatum pænam sequi oportebat, vt igni crematur: & cætera, Quorum collatione locorum manifestam ἀντινομίαν primo aspectu nemo est, qui non agnoscat: quare Franciscus Hotomanus vir admodum eruditus, ac de bonis disciplinis optimè meritus pro ciuitate reponendum censet ei, vel eis, vt non vniuersæ ciuitati consilium suum Orgetorigem aperuisse intelligamus, sed nobilibus viris, & suis duntaxat clientibus: quæ coniectura vt à vulgatæ lectionis vestigijs nimiùm abest: ita Cæsaris sententiæ parùm conuenit: nam si Orgetorix consilium suum nobilitati solummodò probauit, cur deinde ciuitas ob eam rem incitata armis ius suum exequi conatur, & non potius nobilitas ipsa, quæ ab eo iniuria affecta erat? quod cùm absurdum sit, ego ita locum illum accipio, vt dicat Cæsar, Heluetios postquam Orgetorigem cum Castrico, & Dumnorige conspirasse de totius Galliæ imperio inuadendo, interque sese diuidendo indicijs cognouissent, Orgetorigem ex vinculis caussam dicere coegisse, vtpote qui se circumduci viderent, & de libertatis possessione eius astu, ac perfidia deijci, per speciem.n. totius Galliæ imperij constituendi, sibi ipsi dominationem comparare studebat Orge-
„ torix, quod apertè ostendit Cæsar ibi. Is M. Messala, & M. Pisone
„ Coss. regni cupiditate inductus, coniurationem nobilitatis fecit: ac
„ rursus ibi. Hac oratione adducti, inter se fidem, & iusiurandum dant,
„ & regno occupato per tres potentissimos, ac firmissimos populos to-
„ tius Galliæ sese potiri posse sperant; nam quod statim sequitur, Ea
„ res vt est Heluetijs per indicium enunciata, profectò referri debet ad id, quod proximè antecessit, vel ex ipsorum Iurisconsultorum disciplina: summa igitur totius rei hæc est. Probarunt quidem Heluetij Orgetorigis consilium, sed consilij rationem vehementer sunt auersati: itaque postquam de ea per indicia sunt facti certiores, haud immeritò in eius auctorem animaduerterunt, vnde etiam mirum videri

deri non debet plus Orgetorigis mortui, quàm viui consilium apud Heluetios valuisse, quod Hotomanus in suis notis ad Cæsarem obseruauit, nam (vt dixi) de finibus quidem suis cum omnibus copijs exire placebat Heluetijs, sed quòd Orgetorix imperiũ occuparet, hoc verò se ferre non posse re ipsa ostenderunt: apparuit autem hoc facto verè dictum fuisse ab Hesiodo.

Οἱ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ, τῷ βουλεύσαντι κακίστη. id est.
Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
Consultum malè consultori pessima res est.

Terentii locus magis adhuc illuminatus. *Cap. XXI.*

TERENTII comœdiæ doctrinæ, atque artificij plenæ sunt, ac de artificio quidem aliàs nobis occasio dabitur disputandi; eruditionis specimen non leue in præsentia dare sum paratus, ne sibi regnum in eo interpretando inepti quidam Grammatistæ, qui ipsum in scholis adolescentibus edocendum proponunt, statim se adeptos putẽt, ac verborũ aliquot proprietatẽ, locutionisq; elegantiã obseruari præceperint, quamquam ne hanc quidem negligi oportere iudico. Τὸ πρέπον, quod in amantis cogitabundi persona representanda seruauit Terentius Eunucho, ex naturæ ipso penetrali depromptum est: inducit.n. Comicus adolescentem Phœdriam secum cogitantem, atque animo reuoluentem, quæ sit intercepti amoris passurus incommoda, si totum biduum ruri manserit, ac denique, præter cætera, hęc ipsum loquentem facit. *dum hæc puto,*

Pręterii imprudens villam: longè iam aberam,
Cùm sensi: redeo rursum: malè verò me habens:
Vbi ad ipsum veni diuerticulum, constiti:

Fit autem hoc ipsius naturæ vi, atque instituto, vt cùm toti in quapiam cogitatione defixi aliquò pergimus, imprudentes locum animo destinatum prætereamus, cuius rei commodam, probabilemq; rationem attulit is, quicunque fuit, qui naturales quæstiones aliquot Alexandri Aphrodiensis nomine diuulgauit, in earum siquidem vna, quod hùc spectat, ita scriptum est; quærit autem illic auctor, cur aliquem ad locum necessariò proficiscentes, cùm tamen eò peruenimus, vlterius aliquantò progrediamur, quęstionisq; exitum dissoluit, vt dicat. ὅτι πολλάκις ἔχομεν τὴν ψυχὴν περί τι πρᾶγμα φροντίζουσαν, κακεῖσε νεύουσαν καὶ ἐστραμμένην καὶ μὴ ἐφεστηκυῖαν ἀκριβῶς ταῖς αἰσθήσεσι πρὸς γνῶσιν τῶν οἰκείων. ὥσπερ οὖν ὁρῶντες τὸν τόπον, οὐχ ὁρῶσι τῷ μὴ εἶναι τὴν κρίνουσαν δύναμιν τὰ αἰσθητά. i. Quia animum

sæpè

ſæpè in rem quampiam habemus intentum, eòque inclinatum, & con uerſum, neq; penitus ſenſibus imminentem, vt quæ ijs propria ſint, cognoſcat: velut igitur locum videntes, non vident, neque preſtò is eſt, qui ſenſibilia iudicat.

De habitu, ac proceritate Herculis diſputatum. Cap. XXII.

EX ijs, quæ ſcripta reliquit A. Gellius de corporis proceritate, qua fuit Hercules præditus, colligimus Heroa illum communē reliquorum hominum habitum exceſſiſſe, ac tantò fuiſſe, quàm alios proceriorem, quantò Olympicum ſtadium longius eſſet, quàm cætera. multò tamen aliter cenſuit Hieronymus is, cuius ſententiam re fert Clemens Alexandrinus Oratione ad Gentes: nam cùm oſtendere vellet Chriſtianus philoſophus Herculem, qui ab ethnicis pro Deo coleretur, mortalem omninò fuiſſe, ac propterea nullo maiore honore dignum, quàm qui hominibus haberi ſoleat, ipſius Hieronymi teſtimonium aduocauit in hæc verba. Ιερώνυμος ὁ φιλόσοφος καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ (Herculis) ὑφηγεῖται τοῦ σώματος, μικρὸν, φριξότριχα ῥωστικόν. ſequitur ſtatim Dicęarchi ſententia ſuper eadem re hoc modo, Δικαίαρχος δὲ, σχιζίαν, νευρώδη, μέλανα, γρυπτὸν, ὑποχαροπὸν, τετανότριχα .i. Hieronymus philoſophus ipſius quoq; corporis narrat habitum, paruum, criſpo capillo, bona firmaque valetudine; Dicæarchus autem gracilem, neruoſum, nigrum, naſo aquilino, oculis ſublætis, fuſo capillo. Herodotus in Melpomene ſcribit apud Scythas oſtendi veſtigium Herculis petræ impreſſum, virili veſtigio ſimile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem: Lucianus quoque in eo Dialogo, in quo Herculis diuinitatem irridet, ipſum procera ſtatura præditum fuiſſe dicit: Ac de Herculis quidem habitu hactenus à nobis dictum ſit; cæterùm, quoniam ſcitu dignam putauit Gellius rationem, quam Pythagoras iniuit in comprehendēda Herculani corporis magnitudine, volo ego illius exemplo ſimilē collectionem ab alijs in re pari obſeruatam legenti proponere, vt vel Gellio nonnihil lucis importem, vel ſaltem huic capiti iuſtam menſuram tribuam. Phlegon Trallianus in libello De mirabilibus, & Longæuis narrat Tiberij Neronis ætate adeò vehementem terræ motum vniuerſam ferè Aſiam concuſsiſſe, vt multæ vrbes funditus deletæ fuerint, ac quibus in locis terra diuulſa fuit, ingentia cadauera reperta fuiſſe, quorum magnitudine ſtupefactos incolas non auſos eſſe loco mouere, indicij cauſa Romam miſiſſe dentem vni exemptum, qui pedis menſuram non attigerit modò, ſed etiam ſuperauerit: quē legati Tiberio oſtendentes, ſimul etiam quæſiuerunt, vellet ne ad ſe

heroem,

heroem, cuius is fuerat, adferri? ibi Tiberium prudenter consilium eò direxisse, vt neq; cognitione magnitudinis seipsum priuaret, & spoliandorum cadauerum flagitium euitaret. Insignem quendam geometram nomine Pulchrum, quem ob artem apud se honorificè habebat, accitum faciem iussisse fingere proportione denti respondétem: qui dimensus dentis quantitate perspecta, quanta facies, & quę totius corporis moles futura esset, celeriter opus absoluit, & ad Imperatorē attulit: eumque sufficere hoc sibi spectaculum dixisse, dentemque eò vnde erat allatus, remisisse: Pausanias quoque in Atticis Mysum quendam sibi retulisse scribit de magnitudine corporis Aiacis, cuius genuum vertebrę disci instar essent eius, quo Quinquertiones vtuntur, indeque coniecturam fecisse de vniuersi corporis magnitudine. hac eadem ratione deprehendit Phidias quantus esset totus leo, cùm eius duntaxat vnguem spectasset, vnde natum prouerbium volunt ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν.

Horatii locus Græci scriptoris collatione illustratus. Cap. XXIII.

SENTENTIAM illam, quam particulatim ad poëtices studium transtulit Flaccus epistola ad Pisones, in vniuersum à Symilo prius vsurpatam fuisse comperi; intelligo aút versus illos Latini scriptoris.

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quęsitum est: ego nec studium sine diuite vena,
Nec rude quid prosit, video ingenium; alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè:

Quibus respondent hi Græci poëtæ, citante Stobæo in Collectaneis.

Οὔτε φύσις ἱκανὴ γίνεται τέχνης ἄτερ
Πρὸς οὐδὲν ἐπιτήδευμα παράπαν οὐδενὶ,
Οὔτε πᾶν τέχνη μὴ φύσιν κεκτημένη.
Τούτων ὁμοίως τοῖν δυοῖν συνηγμένων.
Εἰς ταὐτὸν, ἔτι δεῖ προσλαβεῖν χορηγίαν,
Ἔρωτα, μελέτην, καιρὸν, εὐφυῆ, χρόνον,
Κριτὴν, τὸ ῥηθὲν δυνάμενον συναρπάσαι,
Ἐν ᾧ γὰρ ἂν τούτων τὶς ἀπολειφθεὶς τύχῃ,
Οὐκ ἔρχετ᾽ ἐπὶ τὸ τέρμα τοῦ προκειμένου.

Hoc est. Neque natura sine arte sufficit cuiquam omninò quocunque in studio. Nec ars per se sine præsidio naturæ. Quòd si ista duo similiter conueniant Vnà, adhuc desiderantur sumptus, Amor, exercitium, opportunitas, tempus, Iudicium, quod dicta statim arripiat, & intelligat. Nam quocunque istorum quispiam destituatur, Non assequetur institutum sibi terminum. hæc insuper ad Horatij

mentem

mentem magis adhuc intelligendam, stabiliendamque adnotare volui; nam Platonis, Ciceronisq; locos ab alijs animaduersos esse non ignoro: & sunt profectò diligenter, attentèque considerandi, nam quæstionem ab Horatio propositam, quæ vetus fuit, & iam olim in scholis agitata, aliter apud ipsos explicatur: videntur .n. auctores illi arti naturã præferre in studio poëtico: quod & Democritus censuit.

Prouerbij cuiusdam vera interpretatio allata aduersus Hadrianum Iunium. Cap. XXIIII.

LONGE alius sensus est Varronianæ epigraphæ, quæ prouerbij faciem præfegerit Cras credo, hodie nihil, atque existimauerit Hadrianus Iunius eius interpres: is etenim ea significari putat mutationem, & variabilem rerum humanarum sortem, in quam sententiam Anaxandridæ, Aristophanis, & Nazianzeni testimonia profert, verum (vt dicere ceperam) longè alius sensus est illius adagij, arbitrorque tunc eo vti licere, cùm fidem alicui nos minimè habere significamus, puta si institor non nisi præsenti pecunia merces distrahere velit, rectè vsurpabit Cras credo, hodie nihil: Nostrates cauponæ pro foribus tabernæ vel in pariete pictum, vel in tabula suspensa notatum habere solent patrio sermone huiusmodi carmen Hoggi non sò credenza, domani sì. Illud autem cras nunquam aduenit, vt sic hospites eludant, & ambiguo illo sermone prudentiores interim admoneant, ipsis non nisi dinumerato precio apud se diuertendi copiã fore: hoc, quod dico, non est nihili, sed valdè certum, ac exploratum, quod tñ si veteris alicuius scriptoris auctoritate muniendum est, Persium statim adducam, apud quem similis frustratio proponitur eo in loco.

petite hinc iuuenesque, senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis.
Cras hoc fiet, idem cras fiet, quid? quasi magnum
Nempe diem donas? sed cùm lux altera venit.
Iam cras hesternum consumpsimus, ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulùm erit vltra.

Martialis quoque de Posthumo quodam loquens nescio quid huiusmodi narrat eo epigrammate.

Cras te victurum, cras dicis Posthume, semper.

Quorum sanè locorum collatione mirum est quantopere nostra super hac re sententia confirmetur, quæ si tibi, lector, vera videtur,

Dede manus; aut si falsa est, accingere contra.

Petri Victorij quædam castigatio ad Ciceronis locum improbata. Cap. XXV.

EX duobus M. Tullij locis, quos Petrus Victorius tanquam mutilos, & malè affectos se curare professus est, etsi neutrum satis commodè sanatum puto, vnum certè pessimis modis acceptum constanter affirmo. ac Ciceronis quidem verba in Oratione pro M. Marcello sunt hæc, loquitur autem de rebus à C. Cæsare gestis. Quæ
,, quidem tanta est, vt tropheis, monumentisque tuis nulla vnquam al
,, latura sit finem ætas: nihil.n.est opere, aut manu factum, quod ali-
,, quando non conficiat, & consumat vetustas. Quæ verba rectè se habent, suique auctoris mentem commodissimè exprimunt, neque .n. illic trophea, & monumenta pro constructionibus lapideis accipi debent, sed pro ipsis victorijs, & præclarè gestis, ob quæ deinde trophea, ac monumenta sibi extrui promeritus est Cesar, idq; ita esse inde etiam constare potest, quòd addit Cicero verbum tuis, quasi verò intelligi velit, Cæsaris trophæa, ac monumenta alterius generis esse, quàm aliorum ducum, atque imperatorum: ac nescio an Horatij locus ille huic aliquo pacto similis sit, ac propè par.

Exegi monumentum ęre perennius,
Regalique situ pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum. & alibi

centum potiore signis
Munere donat.

Sic etiam propemodum Martialis eo epigrammate:

Marmora Messalæ findit caprificus, & audax
Dimidios Crispi mulio ridet equos,
At chartis nec furta nocent, nec secula prͅsunt,
Solaque non norunt hæc monumenta mori.

Et fusè Ouidius in extremo vltimo libro Metamorph. Maro quoque in poëmatio ad Valerium Messalam inquit.

Ipsa hęc, ipsa ferent rerum monumenta per orbem,
Ipsa sibi egregium facta decus parient.

Neque absimile est Isocraticum illud ex Euagora. Ἐγὼ δὲ ὦ Νικό-
,, κλεις, ἡγοῦμαι μὲν εἶναι καλὰ μνημεῖα καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας. πο-
,, λὺ μέντοι πλέονος ἀξίας τῶν πράξεων καὶ τῆς διανοίας, ἃς ἐν τοῖς
,, λόγοις ἂν τις μόνον τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσειεν. hoc est. Arbitror equidem, ò Nicocles, pulchra monumenta esse corporum etiā imagines: verùm multò pluris faciendas mentis, & actionum icones

quæ

quas in solis orationibus artificiosè compositis spectare licet: neque aliter Velleius Paterculus de Pompeio loquitur vol. posteriore. Et
,, Syria, Pontusq; Cn. Pompei virtutis monumenta sunt: Sed & Propertium audire oportet, cuius sunt hæc.

Fortunata meo si qua es celebrata libello
Carmina erunt formæ tot monumenta meæ & c. deinde subdit.
At non ingenio quæsitum nomen ab æuo
Excidet, ingenio stat sine morte decus. ac rursus alibi
Cæsaris & famę vestigia iuncta tenebis:
Mæcenatis erunt vera tropheа fides.

Denique M. Cicero illis verbis allusisse videri potest ad Agesilai dictum, quod semel, atque iterum à Plutarcho commemoratur, atque in Laconicis quidem apophtegmatis hoc modo. *κατὰ τὸν*
,, *Αἰγύπτε ἀπόπλουν, ἀποθνήσκων,* (Agesilaus) *ἐνετείλατο τοῖς πε-*
,, *ρὶ αὐτὸν, μήτε πλαςὰν, μήτε μιμηλὰν τοῦ σώμαματος εἰκόνα ποιήσασ-*
,, *θαι, εἰ γάρ τι καλὸν ἔργον πεποίηκα, τοῦτό μου μνημεῖον ἔςαι, εἰ δὲ*
,, *μὴ, οὐδ᾽ οἱ πάντες ἀνδριάντες βαναύσων οὐδενὸς ἀξίων ἔργα ὄντες.*
hoc est. Ex Ægypto in patriam reuertens Agesilaus in ea nauigatione vita decessit. Cùm quidem suis moriens mandauit, ne vllam sui corporis fingendo, aut alia imitatione pararent imaginem, si quid enim (aiebat) à me est preclarè factum, id monumentum mihi erit, sin verò, ne omnes quidem statuæ hominum opera illiberalium. Idipsum in commmunibus omnium apophtegmatis ab eodem scriptore iterum percensetur. quò ingenij aciem direxisse Ciceronem, cùm illa de Cæsare proderet, facilè mihi persuadeo.

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER TERTIVS.

Leonardi Aretini conuersio ex Aristotele à Francisci Robortelli calumnia defensa. *Cap. I.*

VERISIMILE est eos, qui de alijs liberè loquuntur, de se quoque pari libertate loquentes haud molestè laturos, quòd etsi omni iure æquissimum est, ego tamen æquitate hac in præsentia vti nolo, ne quis inuidentiæ, aut aliquo alio animi vitio id me dare, ac non potius meo iure vti arbitretur: rem igitur ipsam modestè aggredior. Franciscus Robertellus vir doctissimus, omnique liberali disciplina politissimus putauit se Leonardi Aretini lapsionem in reddendis quibusdam Aristotelis verbis ex primo *οἰκονομικῶν* deprehendisse, itaque in suarum adnotationum libris caput confecit, in quo huiusmodi erratum exagitauit.
„ Aristotelis locus est, vbi ait ducendam esse vxorem *οὐ μόνον ἕνεκα*
„ *λειτουργίας τῇ φύσει, ἀλλὰ καὶ ὠφελείας*. quem sic Aretinum vertisse dicit. Non solùm vt naturæ id acceptum referant, sed etiam vt commoda inde percipiant. quod si ita est, verbum amplius non addo, hiscere non ausim, omninò obmutesco: Sed vereor, vt parùm bona fide Aretini versionem nobis repræsentauerit Robortellus, nam in cunctis, quot quot vidi, exemplaribus, vidi autem quam plurima, locus hic ita legitur. non solùm vt id naturæ tributum ferant, verùm etiam vt commoda exinde suscipiant. quæ verba optimè Aristotelis mentem exprimunt; est.n. *λειτουργία* munus quoduis publicũ, & *λειτουργεῖν* munus publicum obire, vt ad Græci scriptoris sententiam accommodatissimè reddi potuerit eo in loco tributum ferre.i.quoddam quasi vectigal soluere, quomodo non absimili in re loquuntur interdum boni auctores. Synesius epistola contra Andronicum.
„ *οὐ γὰρ οὐδὲ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρός, ἢ δαίμων ἢ, ἄνθρωπος, ὡς*
„ *λειτουργίαν τινὰ, ταύτην εἰσφέρων θεῷ*. hoc est. Neq;.n. ita animo affectus est tortor, siue dæmon, siue homo, quasi ministerium hoc
„ persoluat Deo. rursus alia epistola. *καὶ μισόφροντις ὢν, ὀδυνήσομαι*
„ *μὲν, ἀνέξομαι δὲ δικιδίων καὶ πραγμάτων λειτουργίαν τινὰ ταύτην*,

εἰ καὶ βαρεῖαν, ἐκπιμπλὰς τῷ θεῷ. hoc eſt. Quumq; oſor curarum ſim, dolebo quidem, ſuſtinebo tamen cauſarum, ac negociorum tractationem, miniſterium hoc, etſi graue, Deo exoluens. Cornel. Gall. eleg. vltima.

Illa, velut proprium repetens infeſta tributum,
Inſtat, & increpitans, debita reddis, ait?

Seneca De Benefic. Alia per ſublime demiſſa, vt omnis rerum naturę pars tributum aliquod nobis conferat. Et epiſtola quadam. Omnia autem, ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, tributa vitæ ſunt. rurſus alia. Imperetur æquitas omninò, & ſine querela mortalitatis tributa pendamus. Et De Remed. fortuitorum. Mors, exilium, luctus, dolor non ſunt ſupplicia, ſed tributa viuendi: & de Conſolat. ad Martiam. Cùm ita perſpexeris, ſciens optimè cum his agi, quos natura, quia illos hoc manebat vitæ ſtipendium, citò in tutum recepit. & Quæſt. Natur. lib. 6. Mors naturæ lex eſt, mors tributum, officiumque mortalium, malorumque omnium remedium eſt. Arnobius. Et ſtudioſè referunt natiuitatis vſuras: Aut igitur Robortellus parùm accuratè legit locum illum Aretini, aut idem omninò putauit eſſe, naturæ tributum ferre, quod acceptum referre, nam eo modo, quo ipſe citat, ſcriptum fuiſſe in ſuo codice, vix credibile mihi videtur, propterea quod omnes impreſsi, & manu exarati libri, quos vidi, magno conſenſu ita, vt protuli, verba illa præſeferunt; Ac ſanè non debuit Robertellus vnius codicis inſpectione eſſe contentus, cùm de eruditiſsimi viri fama minuenda ageretur: neque oportuit deinde Franciſcum Luiſinum Robortelli peccatum ita fouere, vt illi magnam inde laudem conciliare ſe poſſe ſperaret.

Ioannis Stobæi contextus à menda purgatus. Cap. 11.

NON dubito, quin mendum lateat in his Stobęi verbis Serm. 72. Ἡ Φίλωνος γυνὴ ἐρωτηθεῖσα, διὰ τί μόνη τῶν ἄλλων ἐν συνόδῳ οὐ φορεῖ χρυσοῦν κόσμον, ἔφη. ὅτι αὐτάρκης κόσμος μοι ἐστὶν ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετή. hoc eſt. Philonis vxor interrogata, quam ob rem ſola ex alijs in conuentu non geſtaret ornatum aureum, dixit. Quoniam pro ornamento mariti virtus mihi ſufficit. Hoc. n. ipſum commemorans Plutarchus initio commentarij De Muſica non Philonis, ſed Phocionis vxorem huius præclaræ vocis auctorem appellat. Ἡ μὲν Φωκίωνος τοῦ χρηστοῦ γυνὴ, κόσμον αὐτῆς ἔλεγεν εἶναι, τὰ Φωκίωνος στρατηγήματα. hoc eſt. Phocionis eius, qui Probus cognominatus eſt, vxor ſuum ornatum eſſe dicebat, mariti ſui res præclarè geſtas. Cur autem exiſtimem in Stobæi potius, quàm in Plutarchi contextu peccatum

reſi-

reſidere, facit epithetum viri nomini adiunctum, conſtat.n. Phocionem à vitæ integritate Probi cognomen .i. χςυςῦ inueniſſe: Cùm igitur Plutarchus Phocionem illic nullo errore ductus, ſed certo conſilio, ac determinatè appellauerit; contrà facilè ſuſpicari liceat ſcriptoris librarij inſcitia vocem hanc in Stobæi collectaneis deprauatam eſſe, videor mihi tutò poſſe pronunciare Stobæi codicem mendo non carere, atque illic ex hiſtoriæ fide pro Φίλωνος Φωκίωνος reponi debere.

Aelianus emendatus in fluuiuis nomine. *Cap. III.*

QVOD Conradum Geſnerum offendit in Æliano, nemini poſthac negocium faceſſet, ſi germana loci ſcriptura teneatur, neque .n. dubitare oportet, quin locus deprauatus ſit in omnibus, quæ circumferuntur, exemplaribus. Ælianus hiſtoria de Animalibus libro 14. ita ſcriptum habet. „ Ενθα ὁ Ταίναρος ποταμὸς καὶ ὁ „ Ηριδανὸς συμβάλλεται, ὗτος μὲν καὶ διὰ δόξης ἰὼν καὶ κλέους: ἐκεῖ„ νος δὲ οὐ πάντι γνώριμος. hoc eſt, vt Geſnerus conuertit. Vbi inſignis Eridanus & parùm nobilis Tenarus coitionem faciunt, ibi peculiaria & c. Hic ex eo oritur difficultas, quod nullus omninò fluuius reperitur in Eridanum influens, cui ſit nomen Tenaro, conſtat.n.tùm ex Græcis, tùm ex Latinis ſcriptoribus, Tenarum vrbem fuiſſe Laconicam, in qua via reperiretur ad inferos tendens, vel, vt alij prodiderunt, promontorium in Peloponneſo, vbi ſpecus eſſet Acheruſiæ ci, quæ in Ponto eſſet, ſimilis: de quo accipiendum eſt Horatianum illud.

Quo bruta tellus, & vaga flumina
Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur.

Ex aduerſo cùm certò conſtet Tanarum fluuium in Eridanum ſe exonerare, videor mihi ſatis tutò pronunciare poſſe ſcribendum eſſe apud Ælianum Τάναρος ἀντὶ τοῦ Ταίναρος; atq; vt id vel meo periculo ſequantur typographi omnes, quicunq; poſthac Ælianum ſuis formis excudent, auctor ſum: Porrò de Tanaro in Eridanum influente mentio extat apud Plinium.

Iodochi Villichii expoſitio ad Maronis carmen reiecta de ſolida equorum vngula. *Cap. IIII.*

AT duplex agitur per lumbos ſpina, cauatque
Tellurem, & ſolido grauiter ſonat vngula cornu:

Verſus

Verſus hi ſunt ex. 3. Georgicorum, vbi generoſi equi notas proſe-
quitur Maro, quos ego non attigiſſem, niſi vidiſſem Iodocum Villi-
chium turpiter in eorum expoſitione lapſum eſſe: nam ad poſterio-
„ rem verſum eius ſcholion eſt huiuſmodi. ſextadecima eſt aſsidua cal
„ citratio, qua terram cauat, qua ſonat cornu ſolido, non bifido, vt
in bouino pecore: Prho Deûm, atque hominum fidem, adeò inops,
imparatuſque fuit Virgilius ab epithetorum copia, vt explendi ver-
ſus gratia inaniſsimam vocem intruderet, quæ nullam penitus pro-
poſitæ rei vim, roburque adderet? quis.n. ignorat equorum vngu-
lam ſolidam eſſe, non fiſſam, vt diſtinctionis cauſa minime opus fue
rit dictionem illam adiungere, etiam ſi de equo Cęſaris, & bucephalo
Alexandri fama vera eſſet? monſtri.n. inſtar illa fuerunt, vt corũ nul-
la ratio ducenda fuerit ei, qui pręcepta de equorum delectu haberido
conſcriberet: vt igitur appareat, non ex nihilo dictum eſſe à Marone.

Solido grauiter ſonat vngula cornu,

Aduocanda hùc ſunt quædam Xenophontis verba ex libro *περὶ ἱπ-
πικῆς*, cis etenim Virgilij locus planiſsimè explicabitur; ſunt autem
„ hæc. *πόδας δ᾽ ἄν τις δοκιμάζοι, πρῶτον μὲν τοὺς ὄνυχας σκοπῶν. οἱ
„ γὰρ παχεῖς πολὺ τῶν λεπτῶν διαφέρουσιν εἰς εὐποδίαν.* quæ Paber-
genſis interpres ita vertit. In explorandis igitur pedibus, primùm
vngula conſideranda: ſpiſſa.n. ad pedum bonitatem longè differt à te-
nui; deinde paucis interiectis addit Græcus auctor *καὶ τῷ ψόφῳ δὲ
„ φησι Σίμων δήλους εἶναι τοὺς εὔποδας, καλῶς λέγων. ὥσπερ γὰρ κύμ-
„ βαλον ψοφεῖ πρὸς τῷ δαπέδῳ ἡ κοίλη ὁπλή.* i. Rectè etiam Simon
ſcripſit, ſonitu deprehendi pedum bonitatem: non ſecus.n. ardua
vngula quàm cimbalum reſonat: cuius loci quaſi interpretem ſe pro-
„ fitetur Iulius Pollux *ὀνομαστικῶν* lib. 1. *Ἀπὸ μὲν σώματος, ὁπλαὶ
„ κοῖλαι, ὡς εἶναι ἐν βάθει τὴν χελιδόνα, καὶ μηδὲν αὐτὴν τῶν ἐκ τοῦ
„ ἐδάφους λυπεῖν. ἡ γὰρ τοιαύτη ὁπλή, ὥσπερ κύμβαλον φησὶν ὁ Ξε-
„ νοφῶν πρὸς τὸ δάπεδον ψοφεῖ.* hoc eſt. A corpore quidem, vngu-
læ cauæ, vt ſcilicet earum concauitas profunda ſit, ne in ſolum im-
pingens moleſtetur. huiuſmodi enim vngula (vt Xenophon inquit)
cymbali inſtar ad ſolum reſonat. Atque hinc ſatis iam intelligi arbi-
tror, quid ſibi eo in loco voluerit Maro; quamque vim habeat epithe-
tum ſolidi de equi vngula pronunciatum.

M. Tullii ſententia quædam examinata de perſonis, quæ in Dialogis loqui introducuntur. *Cap. V.*

MARCVS Tullius Dialogo De ſenectute videtur notaſſe Ari-
ſtonem Chium, quòd in perſonarum delectu, quæ inſtitutum

de senectute sermonem sustinerent, τὸ πρέπον (vt Græci vocant) parùm accuratè custodierit, nam cùm in omni re, quid deceat sedulò perspiciendum sit, tùm verò maximè id obseruandum est in serijs, & philosophicis disputationibus, earumque rerum tractatione, quæ ad mores hominum conformandos plurimùm conferunt: quod cùm Aristo Chius parùm diligenter curauerit, illi culpæ affinis iudicari debuit, quæ in homines rei, personæ, temporisque momenta negligentes cadere consueuit: itaque iure optimo à Cicerone consilium suum quodammodo commendâte dictum est. Omnem autem sermonem tribuimus non Tithono, vt Aristo Chius, ne parùm esset auctoritas in fabula: sed M. Catoni seni, quò maiorem auctoritatem haberet oratio. Quod hic Cicero in Aristone reprehendit, potest etiam de Varrone dictum videri, quem tamen ob amicitiam, quę sibi cum eo intercedebat, noluit pàlam nominare, ne eius voluntatem à se abalienaret; ita tamen egit, vt non obscurè in culpæ crimen ipsum quoque vocasse videretur, nam quod de vno dicebatur, ad alterum quoque pertinere necesse erat ob culpæ communionem: Notum autem est Varronem illud idem argumentum de Senectute pertractasse, inque eo commentario Tithonum loquentem introduxisse, vel saltem à fabula titulum ei fecisse, nam sæpe apud Nonium legimus Varronis locos ex eo commentario citatos, qui quoniam omnibus in promptu sunt, in præsentia omittentur: Videtur autem Varro huiuscemodi epigraphis à fabula aliqua, fictoque argumento sumptis scriptiones suas insignire consueuisse, nam liber eius de Insania citatur à Grammaticis, cuius index fuit Orestes, eius etiam meminit Gellius: item alter Ἐνδυμίωνες. id est Somniculosi; & Prometheus De hominum fabrica à Prometheo primo hominis plaste. Anthisthenes quoque insignis philosophus librum conscripsit de vini vsu, siue de ebrietate, cui titulum fecit Κύκλωψ: Quid quod & ipse quoque Plato Minoem loquentem facit quodam dialogo? Quatenus verò sine reprehensione liceat in grauissimarum rerum tractatione fabulis vti, docet Macrobius in Commentario ad Fragmentum libri sexti Ciceronis De Republ.

T. Liuii contextus, qui alicui vitio affinis videri poterat de opinione restitutus. Cap. VI.

TITVS Liuius Annalium lib. 2. ciuilem discordiam inter patres, plebemque ortam commemorans, miserique cuiusdam hominis calamitates, qui eas omnibus audientibus, quò magis plebem in patres incitaret, exposuerat narrans his vtitur verbis. Id (æs alienum) cumu-

„ cumulatum vsuris primò se agro paterno, auitoque exuisse, deinde „ fortunis alijs, postremò velut tabem peruenisse ad corpus: ductum „ se ab creditore non in seruitutem, sed in ergastulum, & carnificinam esse. Summus quidam amicus meus in his Liuij verbis mendum aliquod subesse iamdiù suspicatus est, namque aiebat, hominem illum studentem nobilitatem in odium adducere, vt id commodius præstaret, ad simile confugisse, quod illi rei demonstrandæ valdè appositum erat, itaque dixisse malum illud, velut tabem peruenisse ad corpus, at cùm omnis tabes ad corpus perueniat, nec aliqua omninò sit, quæ corpori non adhæreat, nullam prorsus vim ad id, quod tunc maximè homo ille volebat, amplificandum, exaggerandumque habere iudicabat simile, quod ibi vsurpauit: itaque affirmare non dubitabat, locum illum corruptè, ac mendosè circunferi: cui ego, postquam huiusmodi persuasionem extorquere non potui, altius.n.eius animũ insederat, quàm vt inde facilè eximi posset, vt ei tandem quoquomodo satisfacerem, tametsi nil prorsus dubitabam de sinceritate veteris, vulgatæque editionis, dixi non incommodè legi posse. Postremò „ velut tabem peruenisse ad cor: perductum se ab creditore non in seruitium, & cætera: nam cùm peste laborare omni tempore molestum sit, ac periculosum, tùm verò id maximè timendum est, cùm eius vis ad cor penetrare incepit, tunc.n. salus omninò desperata est, nec vllis medicamentis amplius retineri potest, quæ sententia mirificè conuenit negocio, quod Liuius ex miserrimi illius hominis persona in manibus habebat: confirmaturque hęc mea coniectura aliorum scriptorum testimonio, qui alicubi eodem modo locuti sunt: veluti cùm inquit Lucretius.

Inde vbi per fauces pectus complerat, & ipsum
Morbida vis in cor mestum confluxerat egris,
Omnia tùm verò vitai claustra lababant:

Neque absimile est Catullianum illud.

Me miserum aspicite, & si vitam puriter egi, „
Eripite hanc pestem, perniciemque mihi. „
Quę mihi subrepens imos, vt torpor, in artus, „
Expulit ex omni pectore lætitias: „

Sic etiam Petronius Arbiter.

Nulla est certa domus, nullum sine pignore corpus.
Sed veluti tabes tacitis concepta medullis
Intra membra furens curis latrantibus errat:

„ Neque non item Seneca in epistolis. Cùm verò magis vires mor- „ bus excedit, & in medullas, neruosque descendere deliciæ, & quæ sequuntur. Visum autem mihi est hanc meam de hoc Liuij lo- „

eo coniectura his libris inserere, vt si quem forte scrupulus, qui meũ illum amicum malè habebat, torqueret, posset eo se hac mea fantasia penitus liberare.

Prouerbium quoddam secus, atque ab Erasmo explicatum. Cap. VII.

Ἐν μέλιτι σαυτὸν καταπάττες. Prouerbium hoc explicat Chiliadum auctor, putatque dici de mollibus, ac delicatis, quibus parùm sit vesci melle, nisi toti se eo perungant: Mihi tamen longè aliter omninò videtur, vtpote qui existimem percommodè in eos illud iaci posse, qui sibi ipsi difficultates conciliant, & in pericula sua se sponte conijciunt, &, vt est in alio prouerbio, suo iumento sibi malum arcescunt: ductum.n.est ab ijs, qui se melle oblinunt, quo facto quid aliud, quàm muscas, culices, vespas, & huiusmodi animalcula inuitant, quibus assiduè infestentur? vnde apud Persas quoddã supplicij genus repertum fuit, quod σκαφισμὸς dicebatur. Lyctij quoque Cretenses in Epicureos ita animaduertebant, vt eos in catasta vinctos iuxta curiam dies viginti nudos melle, & lacte perfunderent, vt ab apibus, & muscis consumerentur: Marcum etiam Arethusiorum antistitem post multos cruciatus, quos Iuliano imperante perpessus est, cauea inclusum, garoque, & melle perunctum, in ardore æstatis sub dio suspensum fuisse, quò crabronum morsibus imperetretur, scribit Suida: Extat quoque apud Antoninum Liberalem fabula Polytechni, qui à Pandarei seruis, quòd ingens eius familię probrum intulisset, correptus insolubili vinculo constrictus fuit, corporeque melle innuncto, in pascuum proiectus: vbi cùm muscæ adsidentes eum diuexarent, Aëdon ob pristinam miserata amicitiam, eas abigebat. ipsius auctoris verba sunt hæc, si quis fortè Græcis magis delectatur.
„ Πολυτέχνον οἱ θεράποντες οἱ τοῦ Πανδάρεου συνέλα-
„ βους καὶ ἔδησαν ἀφύκτῳ δεσμῷ, ὅτι ἐνελωβᾶτο εἰς τὸν οἶκον τοῦ Παν-
„ δαρέου, καὶ τὸ σῶμα ἐναλείψαντες μέλιτι, κατέβαλονες εἰς τὰ ποίμνια.
„ καὶ Πολύτεχνον μὲν αἱ μυῖαι προσίζουσαι, ἐλυμαίνοντο. Ἀηδὼν δὲ οἰκ-
„ τείρασα πρὸς τὴν παλαιὰν φιλίαν, ἀπεῖργεν ἐκ τοῦ Πολυτέχνου τὰς
ἐσόβησεν μυῖας. Porrò & muscarum apologus, quem confinxit Æsopus, non minimam lucem huic prouerbio infert; narrat.n. ille euenisse aliquandò, vt muscæ in cella quadam mel nactæ confestim ad ipsum aduolarint vescendi causa, verùm, cùm implicitis pedibus euolare nequirent, tunc facti seram pœnitentiam ipsas subijsse. Apuleius de Asino aureo tale quippiam narrat de seruo, cui dominus iratus
„ esset. Quam mortem (inquit) dominus eorum ęgerrime sustinens,

arreptum

,, arreptum seruulum eius, qui caussam tanti sceleris luxuriæ suæ præ-
,, stiterat, nudum ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori fi-
,, culneæ, cuius in ipso carioso stipite inhabitantium formicarum nidi
,, ficia bulliebant, & vltrò, citròque commeabant multiiuga scaturigi-
,, ne. Quę simul dulcem, ac mellitum corporis nitorem persentiscunt,
,, paruis quidem, sed numerosis, & continuis morsiunculis inhærentes, & reliqua.

Vulgata Plinii lectio aduersus Hieronymum Mercurialem asserta. Cap. VIII.

OSTENDIT se Plinij locum parùm diligenter omninò considerasse Hieronymus Mercurialis, cùm vitij notam ei aspergere non veretur, nam cùm passim apud ipsum vulgò legatur. Nero Cæ-
,, sar claritatem ei (thapsiæ) dedit initio imperij, nocturnis grassatio-
,, nibus conuerberatam faciem illinēs sibi cum thure, ceraque, & sequu-
,, to die contra famam cutem sinceram circumferens. Mercurialis prò cera legendū putat cerussa manifesto errore, de quo ipsū satis admonere debuit Dioscorides, auctor ille quidem valdè bonus, & ob rei herbariæ scientiā nulla non fide dignissimus, cuius verba super eadē re (nam & is quoq; de thapsia loquitur) apposui, vt hoc pacto Latini scriptoris preuulgata lectio locupletissimo teste muniretur, & à culpa, quam ei Mercurialis obiecit, vendicaretur: ita igitur habet Dio-
,, scorides. ὑπώπιά τε αἴρει καὶ πελιώματα λεία ἡ ῥίζα ἢ ὁ χυλὸς σὺν λι-
,, βανωτῷ καὶ κηρῷ ἴσοις. δεῖ δὲ μὴ πλέον δυοῖν ὡρῶν ἐᾶν. μετὰ δὲ ταῦ-
,, τα πυριᾶν θερμῇ θαλάττῃ. hoc est. Sugillata, atque liuores; emendat trita radix, aut succus, additis pari portione thure, & cera: oportet tamē non vltra duas horas eo remedio vti: tùm calida maris aqua locū fouere. Quibus verbis manifestò apparet, nisi quis conniuētibus oculis ea intueatur, omni prorsus culpa scriptorem librarium liberari oportere, cui fecit ipsum affinem illic Mercurialis.

Lucretij locus noua explicatione illustratus. Cap. IX.

VENIT mihi in mentem suspicari locum hunc eruditissimi poëtæ Lucretij de Epicuro loquentis.

E tenebris tantis tàm clarum extollere lumen
Qui primus potuisti illustrans commoda vitæ,
Te sequor, ò Graiæ gentis decus.

Duplicem sensum continere posse, vnum, qui planus est, atque apertus nihil amplius in recessu habens, quàm quod prima fronte

præseferat, alterum, qui obscurior est, neque omnibus in promptu positus: veni autem in hanc opinionem, postquam Suidã percurrens in eum locum incidi, vbi de Epicuro fit mentio, eiusque philosophi vita strictim, summatimque ab eruditissimo illo Grammatico percensetur, illic .n. præter cætera, hæc verba de Epicuro leguntur.
„ ὅγε μὴν Ἐπίκουρος ἔτι νέος ὢν αὐτός, οὐ ῥαδίως ἀπὸ τῆς κλίνης οἷός
„ τε ἦν κατιέναι ἀμβλυώττων τε καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου αὐγὴν δειλὸς
„ ὢν. καὶ τῷ φαιδροτάτῳ τε καὶ ἐναργεστάτῳ τῶν θεῶν ἀπεχθανόμενος. καὶ
„ μέντοι καὶ τὴν τοῦ πυρὸς αὐγὴν ἀπεστρέφετο: quod est. Atque ipse etiã Epicurus adolescens etiãnum, haud facile poterat è lectulo descendere, cæcutiens, & radios solis non ferens, amœnissimo, & splendidissimo Deo illi inimicus: auersabatur etiã ignis splendorem: Existimo igitur voluisse Lucretium in Epicuri laudem conuertere vitium illud, quod eidem ab aduersarijs contumeliæ loco obijciebatur: Velim nunc diligenter secum expendant studiosi, an versus initio à me citati aliquo pacto hùc referri posint, nàm ego quidem non ausim id pro certo affirmare.

Vera (ni fallor) Maronis sententia eruta ex Mezentij verbis, quæ is profert, cùm in eo est, vt ab Aenea occidatur. *Cap. X.*

NON liquet adhuc ad plenum ex interpratibus Vrigilianis sententia illorum verborum.

Nullum in cæde nefas: nec sic ad prælia veni:
Nec tecum meus hęc pepigit mihi fœdera Lausus.

Ego illis talem quempiam sensum subesse iudico: Nullum crimen ab eo admittitur, qui hostem in prælio interimit: probat hoc Mezentius huiusm. argumentatione. Ego crimen non perpetrarim: & tamen hoc animo in certamen descendi, vt, si possem, Aeneam occiderem, ergo in eo, quod quis hostem occidit, nullum crimen considerari potest. Probat nunc quod statim assumpserat, dicens.

Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.

Id est. Lausus, qui ab Ænea interfectus est, effecit, vt incredibili desiderio tenerer Æneam occidendi; ergo hoc animo pugnam commisi, vt Æneæ cæde Lausi mortem expiarem: nullum itaque in cæde nefas: neque ego sic ad prælia veni, vt alicui crimini obnoxium me crederem, si Æneam extinxissem, Lausus enim ab illo interfectus, hanc mentem, atque hoc consilium mihi indidit, vt Æneam occidere summopere expeterem. Colligit autem conclusionem generalem ex eo, quod ipse facturus fuisset, quod argumentandi genus vitiosum

esse docet Cicero De Inuentione, vbi hoc exemplũ ponit ex Plauto.

Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus: verùm in ætate vtile,
Et conducibile.
Nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia
Inuitus, ni id me inuitet, vt faciam, fides.

Sed poëtæ multa sibi licere volunt, quæ Philosophi, ac Dialectici sibi non permitterent.

Coniectura de Ausonij carmine, quod parùm emendatè circumfertur. Cap. XI.

HINC tenus Europam, fama crescente, perito
Constantinopolis rhetore te viguit.

Quod habet Ausonius Parentalium 3. ita castigari volo, vt constet sensus.

Hinc tenus Euripum: Nam alioquin Gallia, & Hispania, quarum ibidem paulò antè meminerat poëta, tàm sunt in Europa, quàm Thracia, in qua est Constantinopolis: Intelligit autem de Euripo Hellespontiaco, de quo Ptolomæus, Plinius, Strabo, & alij, sed & hic noster in Mosella.

Quis Chalcedonio constratum ab litore pontum,
Regis opus magni, mediis Euripus vbi vndis,
Europæque, Asiæque vetat concurrere terras?

Si quem verò insolens præpositionis tenus constructio offendit, illi per me licet, accusandi casum in gignendi, sine etiam auferendi casum conuertere: Sed & de eo quoque lector admonendus est, non inueniri Parentalia hæc in omnibus excusis Ausonij exemplaribus, sed in illis duntaxat, quæ Carpinus haud ita diù publicauit: hoc addere operæprecium visum est, ne quis, cùm ea epigrammata in aliquot formis impressis codicibus non reperiret, ludere me voluisse existimaret.

Eluta macula quæpiam ex codice Apulei. Cap. XII.

QVAE sit narium symphonia, nemo, sat scio, nobis explicarit, neque.n. cum nihil sit, explicari potest: quare vbi nunc vulgò legitur in Apulei libro De Dogmate Platonis. In media namque
" regione oris nares natura constituit, quarum symphonia odor cùm spiritu commeat. Non dubito quin emendare oporteat syphonibus

bus perſpicua ſententia: nares enim ſyphonis vice fungi videntur in ea parte oris: quare ὀχετεύματα dicuntur Ariſtoteli, & Polluci, id eſt canales quaſi quidam, & meatus, per quos (vt inquit Lactantius Firmianus) ſpiritus ducitur, odor capitur, purgamenta cerebri defluunt.

Quid ſit apud Plautum Victitare ſorbilo, & Tergus oſtreatum. Cap. XIII.

MILPHIO ſeruus ita loquitur Platuina Pœnulo.
Hem mihi iam video propter te victitandum ſorbilo.
Itaque iam quaſi oſtreatum tergum vlceribus geſtito,
Propter amorem veſtrum.

Vbi victitare ſorbilo iccircò dictum arbitror, quia qui morbo aliquo laborant, liquidarum rerum ſorbitione vitam ſuſtentare conſueuerunt, cùm dura, & ſolida comminuere, ac deuorare nequeant: quòd ſi Milphio intelligit fore, vt ſibi herus pugnis dentes excutiat, aut diſtringat, manet eadem ſententia metus cauſſa mutata; quod verùm puto, quoniam ſuperius Agoraſtocles Milphioni minatus fuerat dicens,

Non ego homo trioboli ſum, niſi ego illi maſtigiæ
Exturbo oculos, atque dentes.

Oſtreatum verò tergus appellat vibicibus inflatum, ac tumens, ita vt oſtrearum formam referre videatur: Sic etiam Iuuenalis offam vſurpat pro tumore eadem de cauſſa.

ne te pulſare togatus
Audeat, immo & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atque oculos medico nil promittente relictos.

Nos vulgò dicere conſueuimus, imprimere perſicum in oculis, cùm ſignificare volumus fore, vt oculos alicui ita contundamus, vt tumor excitetur, qui pomi illius magnitudinem repreſentet: Hæc autem ad Plautinum locum adnotare libuit, vt poſſent eruditi hanc noſtram cum Dionyſij Lambini interpretatione conferre, & quam deinde veriorem exiſtimauerint, ſuo arbitratu amplecti.

Virgilii epigramma declaratum, & ad idem Ioſephi Scaligeri expoſitio reiecta. Cap. XIIII.

DVRE ſanè, & coactè nimis venuſtum Maronis epigramma, quod inter eius Catalecta reperitur, interpretatus eſt Ioſephus

Scaliger in ſuis ad illum locum ſcholijs; quod cùm ego ſatis æquo animo ferre non poſſem, ſtudui pro virili verum, germanumque poëtæ ſenſum eruere, venuſtumque in eo epigrammate conficiendo Maronis artificium patefacere, neque irritus (ni prorſus fallor) conatus hic meus cecidit, quod an verum ſit, hoc capite ſtudioſis iudicandum proponam: ſed operæprecium eſt Virgilij epigramma prius adſcribere, quod eſt huiuſmodi.

Scilicet hoc ſine fraude, Vari, dulciſſime dicam:
Diſpeream, niſi me perdidit iſte potus.
Sin autem præcepta vetant me dicere, ſanè
Non dicam, ſed me perdidit iſte puer.

Iocus eſt in poſtremo carmine, qui inexpectato ſenſu mentem ſubito quaſi ictu ferit, inque eo προσδοκία quædam latet, ſicut in Pyrrhi reſponſo, à quo cùm quiſpiam inter pocula quæreret, vtrùm Antigenidas, an Satyrus melior eſſet tibicen, ἐμοὶ μὲν, εἶπε, ϛρατηγὸς Πολυσπέρχων. innuens quæri oportere non inutilia, ſed neceſſaria: Et Stratonicus Cytharœdus interogatus, num magis barbari eſſent Bœoti, an Theſſali; Eleos reſpondit: idemque, interogatus rurſus quodnã ex nauigijs eſſet ſecuriſsimum, longum, an rotundum: quod portum ſubijſſet, reſpondit: Ab hoc quaſi errore venuſtatem quæſiuit Hetruſcus quidam poëta in Fabuli encomio dicens. Non è fanciul' dal latte tolto apena, Che non ſe n' empia, & reliqua, nam & pudor meus, & bonorum morum ratio vlterius proſequi me prohibet: Eiuſdem promedum generis eſt vrbanitas illa Ciceronis pro

" Cælio. Quod quidem facerem vehementius, inquit, niſi interce-
" derent mihi inimicitiæ cum iſtius mulieris viro, fratrem volui dicere, ſemper hic erro. Et epigramma illud inter luſus Priapi.

Cùm loquor, vna mihi peccatur litera, nam præ
Te dico ſemper, bleſaque lingua mea eſt.

Virgilius itaque fingit ſe vini generoſitate offenſum fuiſſe, idque Vario ſignificare volens, inquit.

Scilicet hoc ſine fraude, Vari, dulciſſimè dicam,
Diſpeream, niſi me perdidit iſte potus.

At cùm ſe vna ſyllaba in carmine peccaſſe intelligat, poſtremumque verſum longius crus trahentem ſe confeciſſe animaduertat, quaſi errorem emendare ſtudeat, tacitus de aliqua dictione, quam pro illa altera potus ſubſtitueret, diù quæſiſſe videri vult, quæ cùm ei poſt longam diſquiſitionem non occurriſſet, arripuit è propinquo, quam ſors ei obiecit, dixitque puer loco potus bellè verſus dimenſione ſeruata, id autem erat, quod ſincerè, & ex animo voluit initio ſignificare: Neque cuiquam mirum videri debet pueri à ciatis pulchritudine

captum

captum fuisse Virgilium, etenim qui pocula in conuiuijs miscebant, formosi esse consueuerunt, ijque potissimum ad hoc munus obeundum deligebantur, qui forma, ac venustate cæteros anteirent, quod sæpe à me penes diuersos scriptores obseruatum fuit, sed instar omnium esto (vt hęc quoque pars nullo non idoneo teste muniatur) C. Gracchi auctoritas, cuius in oratione, quam ad populum in concione habuit cùm ex Sardinia redijt, hæc sunt verba citante Gellio.
,, Nulla apud me fuit popina, neque pueri eximia facie stabant: sed in
,, conuiuio liberi vestri modestius erant, quàm apud principem: Sed mihi temperare non possum, quominus & Martialis distichum hoc adscribam ex lib. 11.

Dormiat & tecum, qui cùm modò cæcuba miscet,
Conuiuas roseo torserat ore puer;

Iam verò consueuisse interdum poëtas carminis modulo factum suũ excusare, patet his, quæ subieci, exemplis: Lucilius.

seruorum festum dies hic,
Quem versu exametro non planè dicere possis.

Cùm Sigillaria denotare vellet. Horatius.

Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est.

Equotutium intelligens. Ouid. de Ponto lib. 4.

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis,
Nominis efficitur conditione tui,
Lex pedis officio, fortunaque nominis obstat.
Quaque meos adeas, est via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus:
Desinat vt prior hoc, incipiatque minor.
Et pudeat si te, qua syllaba parte moratur,
Arctius apellem, Tuticanumque vocem.
Et potes in versum Tuticani more venire:
Fiat vt è longa syllaba prima breuis.
Aut vt ducatur, quæ nunc correptius exit,
Et sit porrecta longa secunda mora.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & meritò pectus habere neger.
Hæc mihi causa fuit. Et reliqua:

Ac rursus ad eundem Tuticanum scribens inquit.

Hæc tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.

Sic etiam Martialis de Earino Domitiani.

Dicunt Earion tamen poëtæ:
Sed Græci, quibus est nihil negatum,

Et quos ἄγες ἄγες decet sonare:
Nobis non licet esse tàm disertis,
Qui Musas colimus seueriores.

Archestratus quoq; in Cōmentarijs de salsamentis, quæ sunt in Bosphoro, simile quippiam dixisse videtur his versibus, qui referuntur ab Athenæo δειπνοσοφ: lib. 7. cùm de sacro pisce loquitur.

Βοσπόρου ἐκπλεύσαντα τὰ λευκότατ᾽ ἄλλα προσέστω
Μηδὲν ἔχει στερεᾶς σαρκὸς Μαιώτιδι λίμνη
Ἰχθύος αὐξηθέντος ὃν ἐν μέτρῳ οὐ θέμις εἰπεῖν.

Τίς οὗτος (subdit Athenęus) ἐστὶν ὃν φησὶν οὐ θεμιτὸν ἐμμέτρως εἰπεῖν. i.

Candida mox adsint, quę mittit Bosphorus vndis.
Nil ibi fit firmę carnis Meotide stagno:
Pisce quidem nato, quem versu dicere non est.

Quis est hic piscis, quem non licet versu dixisse?

Vnde Luscorum, & Luscinorum cognomina deriuata sint, & Plinij locus emendatus in altero illorum vocabulorum. Cap. XV.

LVSCOS, & Luscinos ita distinxerim, vt Luscos intelligamus manasse ab eo, cui oculus erutus fuerit, Luscinos verò ab eo, qui interdiù, siuè ad lucernam, nisi ea, quæ propè admota essent, non videret, quasi Lusciosos, id est μύωπας, vt eos Græci vocant, teste Nonio, & Fulgentio. Atque hinc Fabricij, illinc Annij cognominati sunt: Neque enim obseruatum esse arbitror in antiquitate Romana, diuersarum familiarum cognomina ab eadem omninò re ducta fuisse non eisdem tamen vocabulis: veluti est cognomen Flacci in gente Horatia, & Valeria, Maximi in Valeria itidem, & Fabia, Taciti in Cornelia, & hac ipsa Annia. Quare censuerim ego falsò nos docuisse Sigismundū Gelenium differentiam Coclitum, & Luscinorum, dùm existimat Coclites dici, qui altero minus oculo nascerentur, Luscinos verò, qui per vim fuerint eluscati: hoc.n. postremum de Luscis rectius enunciatur: Quę si vera sunt (quemadmodum quidem esse mihi persuadeo) operępretium est Plinij contextum emendare in voce Luscini, vbi nunc vulgò legitur lib. 11. Luscini iniurię cognomen habuere. Nam videntur tria priora elementa vocis iniuriæ dissiluisse à propria sede, & proximum, qui præcesserat, locum occupasse, vt fieret Luscini ex eo, quod antea esset Lusci iniuriæ, quæ deinde elementa repetita fuerunt ab indocto librario in voce sequente, cuius alioquin nulla fuisset significatio, si illo modo truncata permansisset: quid enim, quæso, valuisset in Latino sermone vox vriæ? Est autem sententia verborum Plinij hæc: Lusci habue-

runt cognomen ab iniuria vni ex Annia gente illata, cui à nescio quo fuit exculpus oculus, ita vt fieret luscus, quod nomen ab iniuria primùm profectum ad posteros eius dimanauit conuersum in familiæ cognomen, vt dicerentur deinde Annij Lusci, ad differentiam Plocamorum, Milonum, Caprarum, Verorum, Gallorum, Anulinorum, Libonum, Seuerorum, Fusorum, Rufforum, & Tacitorum, quos omnes partim florente Republica, & Imperio, partim eo iam collabente in Annia gente fuisse docent historici.

Cur Lætam cupressum appellauerit Maro in Culice, atque, inibi Iosephi Scaligeri castigatio reiecta. *Cap. XVI.*

EGO non percipio Iosephi Scaligeri mentem super illo Maronis ex Culice.

Ilicis & nigræ species, & læta cupressus.

» Cùm ait. Læta esset ἀμφιλαφὴς, quæ tamen habeat γλισχρὰ folia,
» vt vocat Theophrastus, & vt res ipsa docet, læta esse, & ἀμφιλαφὴς non potest. An verò arbor γλισχρὴ non potest esse læta? Certè si γλισχρὰ folia sunt viscosa, ac tenacia, lætæ autem arbores appellantur, quæ fæliciter proueniunt in aliquo solo, quid vetat γλισχρὰ esse læta? Quod vt aliter sit, haud tamen Scaligero facilè concesserim legi debere in illo carmine lenta: siquidem cupressus proceræ, & adultæ, de qualibus loquitur illic Maro, non ita facilè ducentis manum sequuntur, vt ipsis illud epithetum conuenire possit: Intelligemus hoc multò facilius, si vsum illius adiuncti aliunde certò cognouerimus: Ac, ne ab erudito poëta discedam, inquit idem Virgilius in Tityro.

Verùm hæc tantùm alias inter caput extulit vrbes,
Quantùm lenta solent inter viburna cupressi.

Et in Palæmone vitem lentam appellauit, ac salicem, sicut & in Daphnide, & lentum vimen in opere Rustico

Seu lento fuerint aluearia vimine texta.

Atque iterum in Grandiori poëmate.

Rursus & alterius lentum conuellere vimen *Insequor.*

Ac de hederis in hoc ipso Culice haud multò inferius dicet.

Ipsæque excedunt ad summa cacumina lentæ.

Et lentare de remis, qui inflectuntur. Sed ῥαδιναὶ κυπάρισσοι dicũtur à Theocrito? Dicuntur sanè, at alio sensu, quemadmodum illic notat interpres exponens ῥαδινὸν τὸ ἐπίμηκες, καὶ λεπτὸν, τὸ ῥέα, id est εὐκόλως δονούμενον: vt si dicas procerum, ac teres, & quod facilè quatitur, & commouetur, cuiusmodi est cupressus, cùm vento agitatur:

tur: Restat igitur, vt lætam cupressum accipiamus apud Maronē eo sensu, quo lætæ segetes ab eodem poëta nuncupantur in Georgicis

Quid faciat latas segetes. & lætum gramen

Pinguesque in gramine lęto. & lætus palmes in Melibæo,

Iam læta turgent in palmite gemmę.

Quomodo sit dictum à poëta nescio quo Lunam Caluos adamare, & cur Synesius σεληνίαι caluos appellauerit, vbi Eliæ Vineti, atq; Adriani Turnebi sententiæ perpenduntur. Cap. XVII.

OENIGMATIS speciem præseferre videtur, quod à poëta quopiam refellere cupiente monostichum illud,

Vngues Mercurio, barbam Ioue, Cypride crines

De caluis traditur eo versiculo.

Mauors imberbes, & caluos, Luna adamasti.

Elia Vinetus, cuius opera, atq; industria Ausonij monumenta emendatiora, explicatioraque habemus, in suis ad hunc locum commentarijs de Endimione id dici putat; de cuius tamē caluitio nihil se legisse fatetur. Referres te, Vinete, ad Luciani veras narrationes, & quid scriptor ille de populis in Lunæ orbe degentibus fabulatur, obseruares: intelligeres .n. carminis illius veram, germanamque sententiam; quæ his verbis ex eo loco desumptis optimè aperitur. *καλὸς*
„ *νομίζεται παρ' αὐτοῖς ἤν που τὶς φαλακρὸς καὶ ἄκομος ᾖ. τοὺς δὲ κομή-*
„ *τας καὶ μυσάττονται.* addit autem, quod huic contrarium est. *ἐπὶ δὲ*
„ *τῶν κομητῶν ἀστέρων, τὸ ὐναντίον. τοὺς κομήτας καλοὺς νομίζουσιν.*
Hoc est. Pulcher apud illos habetur caluus, & sine coma: comatos autem abominantur. Apud eos verò, qui cometas inhabitant stellas, comati contrà formosi habentur: Vnde etiam factum puto, vt calui à Synesio lunulæ nuncupentur: nisi si quis malit huius appellationis caussam ad splendorem cranij depilis referre, quod lucet instar lunę: certè de Isocrate dicterium commemoratur, quòd per caluam eius cerebrum eluceret: Valerius quidem Maximus de Æschylo poëta lo-
„ quens ait. In Sicilia mœnibus vrbis, in qua morabatur, egressus,
„ aprico in loco resedit: super quem aquila testudinem ferens, elusa
„ splendore capitis (erat .n. capillis vacuum) perinde, atque lapidi, eam illisit. Itaque Petronius Arbiter epigrammate quodam caluariam ridere dixit, idest splendescere, id .n. interdum significat vox illa, sicut apud Horatium.

Ridet argento domus. Petronij carmen est hoc.

Quod solùm formæ decus est, cecidere capilli,
Vernantesque comas tristis abegit hyems.
Nunc vmbra nudata sua iam tempora mærent,

Areaque attritis ridet adusta pilis.

Vnde ſcire licet, Adrianum Turnebum vehementer cæcutiſſe, qui in caluorum cranio ſplendorem illum videre non potuerit, quem tamē, præter Valerium, ac Petronium, Nicetas quoque Choniates, vtpote acutiori acie pręditus in Ducas caluaria liquidò aſpexit, inquit enim.
„ *Συνεςὼς δὲ ὁ δηλωθεὶς ἄνωθεν Δούκας, τὸν πῖλον τῆς κεφαλῆς ἀφελό-*
„ *μενος, ἑαυτῷ περιθέσθαι ἱκέτευε τὸ διάδημα, ἐψιλωμένον τριχῶν*
„ *προδεικνὺς κρανίον, καὶ τὴν φαλάκραν ὡς πλησίφωτον σελήνην ὑπερ-*
φαίνουσαν. hoc eſt. Cæterùm Ducas, cuius antè meminimus, illi aſtans, detracto capiti pileo, orabat, vt ſibi diadema imponeretur caluitio oſtenſo, quod inſtar plenæ lunæ relucebat. Hæc ſi Turnebus ſciuiſſet, aut meminiſſet, doctrinę, ac diligentiæ ſuæ certius, atque præclarius ſpecimen nobis reliquiſſet.

Horatii ſententia ex dulciſſimo ſcriptore Xenophonte expreſſa. Cap. XVIII.

CLAVSVLA illa epiſtolæ Horatij ad Numicium.

Viue, vale: ſi quid nouiſti rectius iſtis
Candidus imperti: ſi non, his vtere mecum.

Videri mihi ſolet imaginem cuiuſdam ſermonis referre, quo vtitur Xenophon in Commentario cui titulus Ἱππαρχικός: illic.n. Gręcus auctor docere volens modum, ac rationem, qua pedes equorum fieri poſsint ſolidiſsimi, ac robuſtiſsimi, ita inquit. *ὡς δ᾽ ἂν καὶ οἱ*
„ *πόδες ἀεὶ τῶν ἵππων κράτιστοι, εἰ μέν τις ἔχει ῥᾴω καὶ εὐτελεστέραν ἄσκη-*
„ *σιν, ἐκείνη ἔστω. εἰ δὲ μή, ἐγώ φημι χρῆναι, πεῖραν ἔχων.* & reliqua. hoc eſt. Quemadmodum autem fiant pedes equorum robuſtiſsimi, ſi quis habet faciliorem, & promptiorem exercitationem, eam ſequatur, ſin minus, illud vſu doctus faciendum ſuadeo. Vt hinc iam ſcire liceat, non ex nihilo dictum fuiſſe à Latino poëta.

vos exemplaria Grǽca
Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Nam quæ inde vtilitates ad ſcriptiones noſtras exornandas trahi poſſint, Horatius ipſe longo vſu optimè didicerat.

Martialis dictici cuiuſdam vera ſententia demonſtratur, quæ Domitium Calderinum latuit. Cap. XIX.

REFRIXERIT omnis argutia huius Martialis epigrammatis ex libro 2. ad Marianum.

Sępe ego Chriſtinam futui. det quàm benè, quęris?

Supra

Supra quod fieri nil, Mariane, potest.

Nisi posterioris carminis mens, ac sententia ad liquidum percipiatur, in eo siquidem lepos omnis, atque acumen epigrammatis continetur, ac tametsi turpis, obscœnaque sententia illi subsit; nobis tamen, qui difficillimos quosque veterum scriptorum locos explicandos sumpsimus, nullo modo ea videtur dissimulanda: Calderinus n. in quo non mediocre auxilium repositum esse consueuit ad epigrammatarij mentem planè, atque apertè cognoscendam, nihl hùc suæ opis confert; quod poëtæ acumen, & ingenium detegat. Ego igitur existimauerim epigrammatarium impudicam mulierẽ nomine Christinam notare voluisse, tanquam ei turpitudini obnoxiam, quæ saluo pudore à nobis nominari nequit, & quæ ne à Martiale quidẽ suo, proprioque vocabulo appellatur, sed verborum inuolucro adhibito latenter significatur; intelligit autem infame illud, & flagitiosum libidinis genus, quod ore membro virili admoto peragitur, de quo meminit aliàs Martialis non vno in loco: Huius autem descriptionis ratio haud mediocriter aperitur epigrammate quopiam, quod inter lusus Priapi legitur hunc in modum.

Per medios ibit pueros, mediasque puellas
Mentula, barbatis non nisi summa petet.

Rursus endecasyllabo quodam.

Quòd si tàm grauis, & molesta pœna
Non profecerit, altiora tangam.

Cùm igitur supra os nullum extet foramen, quo obscœnitas aliqua perpetrari possit, œnigmaticè dictum est à Martiale Christinam tàm benè dare, vt nihil supra: Argutiam igitur captauit epigrammatarius ex ambigua loquendi formula, nam, cùm supra quod fieri potest valere videatur id, quod in communi sermone dici consueuit, vt nihil melius, aliter nunc illud sumit, vt ostendi.

Quomodo amara pharmaca ægrotis exhiberent veteres, vbi de Lucretii loco disputatur. *Cap. XX.*

INDVLGENTIORES, atque elegantiores medici, cùm potionem aliquam amaram ægrotis exhibent, veluti, exempli gratia, absinthia, *prius oras pocula circùm*

Contingunt mellis dulci, flauoque liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absinthi laticem, deceptaque non capiatur.

Quod simile Themistius quoque vsurpauit in Oratione ad Nicomedenses:

desses: & ex nostris Torquatus Tassius illo suo pillustri poëmate, quo Gothifredi, aliorumque Christianorũ principũ res gestas in Hyerusalem expugnatione magnifico, eodemque suauissimo carmine Musis omnibus, atque Apolline ipso fauentibus nuper cecinit, & quo quidem poëmate non modò omnia nostrorum hominum illius generis poëmata superauit, sed & Græcorum, Latinorumque famæ lumi nibus obstruxisse mihi videri solet, quocirca non putaui me operam ludere, & bonas horas malè collocare, si illud ipsum poëma scholijs quibusdam, & commentarijs illustrarem; quod etiam libentius facio, vt ostendam eius obtrectatoribus, quàm peruerse de poëmatis, illorumque conficiendorum artificio, ac ratione iudicare soleant. Hic igitur Torquatus Tassius idem simile his verbis expressit.

Cosi all'egro fanciul' porgiamo aspersi
Di soaue liquor' gli orli del vaso,
Succhi amari ingannato intanto ei beue,
E dà l'inganno suo vita riceue.

Quod igitur mel præstabat in tristium pharmacorum exhauritione, id ficus efficiebant, cùm quid durius, crassiusque deuorare necesse erat: eos enim medios diuidebant, & intra ipsorum pulpam folia, bolos, aut pilulas illas abscondebant, quas in ventrem mittere oporteret, itaque fico deuorato pharmacum quoque nulla molestia sumebant: docet hoc Plinius lib. 27. „ Quidam (inquit) in polenta dedere „ supra pondus, addito pulegio: alij contra paralysin: alij pueris fo„ lia in fico, sic vt amaritudinem fallerent. Loquitur autem de absynthio, de quo illud etiam statim dixerat. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quod fauet scripturæ, quam in vno codice Lucretij olim inspexi; in eo .n. discertè legebatur.

Sed veluti pueris absinthia trita medentes
Cùm dare conantur.

Pro eo, quod nunc vulgò tætra legitur. Significo autem, non determino.

Declaratum carmen Ausonii. *Cap.* XXI.

VBERA, quæ in humeris gestat Nouember in Ausonij tetrasticho de Mensibus.

Deuotusque satis vbera fert humeris.

Neque sunt semina in saccis reposita, & in agricolarum dorso coniecta, neque ad Isidis mammillas referri debent, si quid iudicio: Sed fimum significant, quo illo mense, qui vere sementem facturi sunt, agrum stercorare consueuerunt, vt docet Columella; rectè autem

ſtercus, vber appellatur, quoniam eo, perinde ac infantes nutricum lacte, agri aluntur, atque impinguantur, vnde vber glebæ legas apud Maronem, id eſt fœcunditatem, quæ nimirùm ex ſtercoratione prouenit.

Eſt locus (Heſperiam Graii cognomine dicunt)
Terra antiqua, potens armis, atque vbere glebæ.

Cuiuſmodi fuerint verſus circulares, vbi D. Thomæ Aquinatis opinio confutatur. Cap. XXII.

SCIO multos accuratè, ſummaque diligentia quæſiuiſſe, qui nam tandem fuerint libri illi, quos ἐγκύκλιοις nominat Ariſtoteles ἠθικῶν νικομαχείων 1. & vt omnes fermè opiniones, quæ ſuper hac re circumferuntur, probabiles iudico, ita illam nullo prorſus modo recipi debere contendo, quam attulit D. Thomas in ſuis ad locum illum comentarijs: Huic tamen viro hanc culpam facilè condonabimus, ſi nobiſcum reputare voluerimus, ipſum à ſtudio muſico, atque ijs literis, quæ humaniores appellantur, tantùm abeſſe voluiſſe, quantùm in Philoſophia, rerumque diuinarum cognitione excellere ſtuduerit: D. igitur Thomas locum illum Ariſtotelis, vbi περὶ τῶν ἐγκύκλιων meminit, perinde accipit, ac ſi de verſibus circularibus, i. τῶν ἀντιςρέφων loquatur philoſophus: Sed per Deos; quotuſquiſque tandem in animum induxerit hanc ſententiam amplecti, qui, cuiuſmodi fuerint ἀντιςρέφα carmina, leuiter modò cognitum habuerit? Equidem exiſtimo nulla vmquam ratione adduci potuiſſe Ariſtotelem, vt philoſophiæ præcepta obſcura illa quidem ſua vi, atque explicatu difficilia huiuſcemodi carminum genere complecti voluerit, ſeque tàm arctis cancellis concludere, & in eas anguſtias ſponte conijcere, vnde ſe minimè, cùm vellet, expedire poſſet, pręſertim cùm nulla vtilitas ex arcta illa carminis ratione colligi potuiſſet: verùm nihil opus eſt pluribus id verbis oſtendere, cùm ſatis, ſuperque percipi poſsit: ſi cuiuſmodi fuerint verſus illi, demonſtrauero. Sidonius Apollinaris, auctor ille quidem non valdè bonus, ſi locutionem inſpicias, at ſi epiſtolarum, quas ſcribit, argumenta ſpectes, non omninò contemnendus ad Burgundionem ſcribens, docet verſus recurrentes (ſic.n. ἀντιςρέφους ipſe vocat, qui aliàs Sotadici nuncupantur) non vnius generis eſſe; nam & qui metro ſtante, neq; literis loco motis, vt ab exordio ad terminum, ſic à fine releguntur ad ſummum, recurrentes dici admonet, cuiuſmodi eſt antiquũ illud

Roma tibi ſubitò motibus ibit amor. necnon illud.
Sole medere pede, ede perede melos:

Quibus

Quibus ego alterum addo, quod adhuc Florentiæ visitur in pauimento vermiculato delubri Ioanni Deo tutelari dicato.

En giro tortè sol cyclos, et rotor igne:

Neque non item pro recurrentibus haberi declarat, qui pedum lege seruata, etsi non per singulos apices, per singula tamen verba replicantur, vt est vnum dictichon meum (sunt autem hæc ipsius Apollinaris verba) quod de riuulo lusi, qui repentino procellarum pastus illapsu, publicumque aggerem cum fragoso diluuio supergressus, subdita culta viæ inundauerat, quamquam depositurus insanam mox abundantiam, quippequem pluuijs appendicibus intumescentem, nil supra venæ perennis pondera inflarent, igitur istic (nam viator aduceneram) dum magis ripam, quàm vadum quæro, tali iocatus epigrammate, per turbulenti terga torrentis ijs saltem pedibus incessi.

Præcipiti modò, quod decurrit tramite, flumen
Tempore consumptum iam citò deficiet.

Hoc si recurras, ita legitur.

Deficiet citò iam consumptum tempore flumen,
Tramite decurrit quod modò præcipiti. &c.

Musa mihi causas memora, quo numine læso.

Hactenus Apollinaris: sed extat epigramma Petri Angelij viri omni polita eruditione exornati, & ob ingentem partam sibi laudem in carminibus pangendis, illustri loco politi, quod quia suauissimum est, libuit adscribere.

Carminibus mihi si duram vis flectere mentem
Albia, voce tua consocianda lyra est:
Lętitias ego tum magnas iam sentio, cùm mi
Liquida vox sensus, & sonus exhilarat.

In hunc ordinem reponere etiam oportet Maronis illud.

Aut leues ocreas lento ducunt argento.

Est enim reciprocum carmen auctore Seruio, qui si vera scribit, admonet nos, ita illud legi debere.

Aut ocreas leues. & reliqua:

Aliter enim non constat versus, vt reciprocetur. Animaduerti præterea aliud genus reperiri ἀντιστρεφῶν ἐπῶν, quod ab Apollinare omissum est; in eo si quis rectam verborum seriem immutet, ac quod vltimum in ordine antea erat, primum efficiat, contrariam sententiam reddiderit: huiusmodi est, quod me puero in scholis circumferebatur de Caino, & Abele fratribus.

Sacrum pingue dabo, nec macrum sacrificabo.

Quod si inuerso verborum ordine pronuncietur, diuersam, atque

adeò

adeò contrariam sententiam repræsentabit, In hoc autem genere carminum sensus priori contrarius ex interpunctione aliter, atque aliter adhibita, potissimùm oritur, velut in hoc disticho.

Laus tua, non tua fraus, virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium, quod si inuertas, erit.
Eximium decus hoc fecit te scandere rerum
Copia, non virtus, fraus tua, non tua laus.

Hæc inepta carminum artificia maximo in honore fuerunt apud eos homines, qui ducentis, trecentisq; ab hinc annis in literis floruerũt, ij se plurimùm in bonarum disciplinarum studijs profecisse tunc maximè existimabant, cùm huiusmodi deliramentis scripta sua respergebant: Itaque Franciscus Petrarca vir, vt illa ferebat ætas, valdè eruditus, & in Latinis carminibus pangendis non inuenustus, in Etruscis verò propè diuinus, certè omnium præstantissimus, suorum temporum labem effugere non potuit; nam & ipse quoque in hac palæstra se exercuit, extat enim adhuc inter eius monumenta epistola quædam, cuius initium. Iucunda ipsa fælicitate. quæ si retexatur, & sursum versum pronuncietur diuersam, contrariamque sententiã exprimet. Fuit & aliud carminum genus antistrophis non dissimile, quod à bouum repetitis actibus in sulco βυςροφηδὸν à Græcis nuncupari videtur, eius meminit Pausan. Eliac. prior. Quibus ita declàratis, reliquum est, vt statuant eruditi, an verisimile sit Aristotilem hæc scitamenta consectatum fuisse in philosophiæ decretis posteritati tradendis, propriaque de re obscurissima, ac plurimis, crassisque ignorantiæ tenebris ad sua vsque tempora inuoluta sententia explicanda; mihi quidem non modò non verisimile, sed prorsus ἀδύνατον videri solet: ac sanè Martialis, quem istud carminis genus minus multo, quàm philosophum dedecebat, ab huiusmodi se ineptijs abhorruisse testatur epigrammate ad Classicum dicens.

Quòd nec carmine glorior supino,
Nec retrò lego Sotadem cynedum,
Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor iste ineptiarum,
Scribat carmina circulis Palæmon,
Me raris iuuat auribus placere.

Hic .n. Martialis per Sotadem cynedum sotadicum carmen intelligit, de quo, si quis plura scire cupit, Quintilianum, Diomedem, & Dionysium, præter cæteros, adire poterit.

Horatij locus ex Odis de agris hispidis secus, atque ab aliis explicatur. Cap. XXIII.

CVR agri ab Horatio hispidi nuncupati sint, cum ait.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros:

A nemine, quod sciam, adhuc ita declaratum est, vt eruditus lector eius explicationi meritò acquiescere debeat; ac tametsi fieri potest, vt ne hac quoque, quam in presentia sum allaturus, admodum satisfactum sibi putet, volui tamen sententiam meam aperire, vt pluribus propositis explicationibus, eam deinde quisque sequatur, quam probabiliorem esse existimauerit: Itaque per hispidos agros eos intelligo, qui maturis frugibus referti sunt, nam ij spicis ipsis, atque aristis horrere quodam modo videntur, ac setosi esse, neque aliter dictum est à Marone in Georgicis.

Spicea iam campis cùm messis inhorruit. ac rursus
Hæc galeis, densisque virum seges horruit hastis.
Et in Æneide *atraque latè*
Horrescit strictis seges ensibus. item rursus
Tùm latè ferreus hastis
Horret ager.

Quod magis adhuc confirmari posse videtur horrei etymo, quod Grammatici afferunt, id.n. quasi horridum propter asperitatem aristarum nuncupari volunt, quoniam prisci fruges in suis spicis cum aristis in granaria reconderent: Pari quoque ratione faciem hispidam vocauit Horatius, quæ pilis referta esset.

Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam.

Denique Martialis huic explicationi suo testimonio fauet in illis.

At cùm per decimam consurgens horrida partem
Spica, feret præsens nascentes campus aristas:

Non est autem ex nihilo dictum ab Horatio Non semper imbres manare, ac defluere in agros frugibus refertos, nam Virgilius Ecloga quadam testatus est

Triste lupum stabulis, maturis frugibus imbrem.

Et rursus in Grandiori suo Poëmate inquit.

Qualis vbi ad terras abrupto sydere nimbus
It mare per medium, miseris heu præscia longè
Horrescunt corda agricolis: dabit ille ruinas
Arboribus, stragemque satis, ruet omnia latè.

Et Columella De cultu hortorum.

Cùm iam maturis quærit (olitor) supponere falcem.

Sæpe

Sæpe ferus duros iaculatur Iuppiter ignes,
Grandine dilapidans hominumque, boumque labores.

Pertinuit igitur ad argumentum, quod in manibus habebat Horatius, maiore vi, atque efficacia tractandum epithethum illud agris adiectum, ac solere quidem poëtam hunc magno iudicio, & prudentia adiunctis vti, qui eius scripta diligenter euoluerit, facilè mecum fatebitur.

Martialis epigramma declaratum in quo de anulis, & eorum gestatione fit mentio. Cap. XXIIII.

ADDVCAM vniuersum Martialis epigramma, vt id mea explicatione planum reddam, cęteroqui obscurum, nec satis ab interpræte intellectum, neque autem fieri potest, vt non totum proponatur ob sententiæ perpetuitatem, carminumque connexionem, quæ veluti cathena quæpiam perpetuò se consequuntur, inuicemque cohærent, est autem hoc lib. 5. de Stella.

Quòd nutantia fronte pertinaci
Gestat pondera Masclion superbus,
At grandis Linus omnibus lacertis
Septem quòd pueros leuat, vel octo,
Res non difficilis mihi videtur,
Vno cum digito vel hoc, vel illo
Portet Stella meus decem puellas.

Difficultas epigrammatis redigitur ad postremum carmen ob rei nouitatem gestandi decem puellas in digito: Hunc ego nodum sic explico. Stella videtur plurimùm delectatus anulorum gestatione, sicut epigrammate, quod hoc proximè antecessit, ostendit Martialis, dum inquit.

Sardonycas, smaragdos, adamantas, iaspidas vno
Portat in articulo Stella, Seuere, meus.
Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Inuenies: inde est hęc, puto, culta manus.

Hoc idem significari arbitror postremo endecasyllabo alterius epigrammatis à me propositi, hac de causa. Amatores summo studio expetere consueuerunt rem aliquã à puellis, quas depereunt, sibi dari, quam apud se, tanquam mutui amoris testem conseruent, atque inter res præciosiores diligentissimè custodiant, & qua identidem se oblectent, & dolorem, quem examasiæ absentia capiunt, hoc quasi lenimento nonnihil consolentur, Stella igitur puellis, quas adamaret, vel anulos vi detraxit, vel ab ipsis volentibus accepit: Ac ne cau-

ſa noſtra teſtibus careat, libuit hùc aduocare alterius poëtæ locum, qui hoc, quod dico, vehementer confirmare videtur, is eſt Horatius amantium morum diligentiſsimus, ſcitiſsimuſque enarrator, apud quem ita ſcriptum legimus.

Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellę riſus ab angulo:
Pignusque dereptum lacertis,
Aut digito malè pertinaci.

Atque hæc vna poteſt eſſe non omninò falſa illius loci explicatio: Altera eſt, vt dicamus, Stellā geſtare conſueuiſſe anulos, in quibus amaſiarum imagines inſculptæ eſſent, nam & hoc veteres factitaſſe docet Clemēns Alexādrinus Pędagogi lib. 3. cuius verba altius repetere, & à lōginquiore capite arceſſere viſum eſt, vt res tota melius intelligat̄.

„ αἱ δὲ σφραγῖδες ἡμῖν ἔστων πελειάς, ἢ ἰχθύς, ἢ ναῦς οὐριοδρομοῦσα, ἢ
„ λύρα μουσική, ᾗ κέχρηται Πολυκράτης, ἢ ἄγκυρα ναυτική, ἣν Σέ-
„ λευκος ἐνεχαράττετο τῇ γλυφῇ. κἂν ἁλιεύων τις ᾖ, Ἀποστόλου μεμ-
„ νήσεται, καὶ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνασπωμένων παιδίων: οὐ γὰρ εἰδώλων
„ πρόσωπα ἐναποτυπωτέον, οἷς καὶ τὸ προσέχειν ἀπείρηται: οὐδὲ μὴν
„ ξίφος, ἢ τόξον, τοῖς εἰρήνην διώκουσιν, ἢ κύπελλα τοῖς σωφρονοῦσιν:
„ πολλοὶ δὲ τῶν ἀκολάστων γεγυμνωμένους ἔχουσι τοὺς ἐρωμένους, ἢ
„ τὰς ἑταίρας: ὡς, μὴ δὲ ἐθελήσασιν αὐτοῖς, λήθην ποτὲ ἐγγενέσθαι
„ δυνηθῆναι τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων; διὰ τὴν ἐνδελεχῆ τοὺς ἀκο-
„ λασίας ὑπόμνησιν .i. Sint autem nobis ſignacula, columba, vel piſcis, vel nauis, quæ celeri curſu à vento feratur, vel lyra muſica, qua vſus eſt Polycrates, vel ancora nautica, quam inſculpebat Seleucus, & ſi ſit piſcans aliquis, meminerit Apoſtoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. neque n. idolorum ſunt imprimendæ facies, quibus vel ſolum attendere prohibitum eſt. Sed nec enſis, vel arcus, ijs qui pacem perſequantur, nec pocula ijs, qui ſunt moderati, ac temperantes: multi autem libidinoſi nudatos habent eos, quos amant, vel amicas, vt ne, ſi velint quidem, poſsint affectionis amoris obliuiſci, quòd libido, & intemperantia eis perpetuò in mentem reuocetur: Huius etiam cōſuetudinis meminit Cicero de Finib. lib. 5. Nec tamē
„ Epicuri (inquit) licet obliuiſci, ſi cupiā: cuius imaginem non modò
„ in tabulis noſtri familiares, ſed etiam in poculis, & in anellis habent.
Porrò veteres non vno, atque altero anulo contentos fuiſſe, verùm pluribus digitos onerare cōſueuiſſe docet Martialis hoc epigrāmate.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit anulos:
Nec cum lauatur. cauſſa quæ ſit, quæritis?
Dactylothecam non habet.

Quod autem Martialis hoc loco in Stella suo commēdat, id veluti turpe, ac vitiosum, reprehendere videtur Horatius in Satyra dicens

Sæpe notatus
Cum tribus anellis, modò læua Priscus inani
Vixit inæqualis. Plinius quoque suæ ætatis luxum,

„ & ambitionem in anulis gestandis notat lib. 33. Hic nunc (inquit)
„ solus excipitur (loquitur autem de digito medio, quem Galli, Britanique anulis exornabant, Romani reliquos omnes eo excepto) cęteri
„ omnes onerantur, atq; etiam priuatim articuli minoribus alijs. Sunt
„ qui tres vni minimo congerant: Illud etiam addere placet, quod de anulis æstiuis legitur apud Iuuenalem, vt Romanorum delicię manifestius adhuc appareant, ait igitur.

Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmę.

Vnde colligimus veteres anulos habuisse, alios ęstiuos alios hyemales: æstiui tenues fuerunt, & ex leui bractea: hyemales solidiores, ac ponderosiores: quorum gestatione digitos foueri ita, vt rigorem hyemis non sentirent, existimasse videntur delicatuli illi, qui æstate deinde leuiores sumebant, ne articuli videlicet eorum pondere nimis grauarentur.

Valerii Maximi communis lectio contra M. Antonii Mureti sententiam defensa. *Cap. XXV.*

NVLLA prorsus fuit caussa, quamobrem M. Antonius Muretus vir alioqui insigniter eruditus, locum hunc è sexto Valerij Maximi attingeret, & tanquam mendosum castigaret, præsertim integram dictionem communi librorum consensu iamdiù receptam è sua sede deturbando. Valerius de Cimone loquens ita scriptum re-
„ liquit. Cimonis verò incunabula opinione stultitiæ fuerunt referta:
„ eiusdem stultitiæ imperia salutaria Athenienses senserunt: itaq; coe-
„ git eos stuporis semetipsos damnare, qui eum stolidum crediderunt. Muretus stultitiæ vocem in posteriore loco non agnoscit, ac veluti superuacaneam, & ociosam inducenduam putat: Ipse omnem venustatem auferri contendo, si vox illa ex contextu eximatur: namque ἀρωνικῶς ibi loquitur Valerius, quasi illa minimè fuerit stultitia appellanda, quę tot commoditates Atheniensibus postea peperit: Hic autem loquendi modus in nostra quoque lingua radices egit: sed & Propertius Elegia, qua puellarum auaritiam detestatur, non aliter locutus videtur, ibi.

Ille furor patrię fuit vtilis, ille parenti,

Experta est veros irrita lingua deos:
Nec aliter astutus ille seruus apud Terentium Heautont.
Vin tu homini stulto mihi auscultare?
Hùc etiam mirificè quadrat, quod Solon Atheniẽsium senatui ipsum, quòd studeret Pisistrato, insanire clamanti, respondit, Meam (inquit, insaniam ciuibus breui ostendet tempus, cùm veritas in lucem venerit.
Δεῖξα δὴ μανίην μὲν ἐμὴν βαιὸς χρόνος ἀστοῖς
Δεῖξα, ἀληθείης ἐυ μέσον ἐρχομένης.
Quemadmodum est apud Laërtium in Solonis vita. Eòdem spectat vox Cotys Thracum regis, cui acriter in subditos animaduertẽti amicorum quempiã dixisse ferunt *μανία τοῦτο ἐστὶ, καὶ οὐ βασιλεία*, illumq; respondisse, *ἀλλ᾽ ἡ ἐμὴ αὐτὴ μανία τοὺς ἀρχομένους σώφρονας ποιεῖ:* neq; .n. rex ille huiusmodi sermone amico interoganti dabat, vt rectè furor eius imperandi ratio appellaretur, sed ita loqui interdum consueuimus, cùm institutum aliquod nostrum magis adhuc commendare volumus, quemadmodum sexcentis præterea collatis ex optimis quibusque scriptoribus testimonijs, nisi res per se valdè nota esset, ostendere possem.

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER QVARTVS.

Vetus quædam scriptura in Propertij carmine conseruata aduersus Gulielmum Canterum. Caput I.

LECTOREM hic breuiter admonitum volo, vt sibi caueat à Gulielmi Canteri emendatione, quam in Propertij codices nuper inuhexit, nã quo loco politissimus poëta de Laconicarum fæminarum tolerantia, ac disciplina loquens, ait.

Quòd non infames exercet corpore laudes
Inter luctantes nuda puella viros:

Ille non laudes, sed ludos legendum admonet, huiusque præclaræ coniecturæ auctorem citat Ioannem Auratum: Sed quicumq; is fuerit, qui non infames laudes reiecit, ipse hoc loco eum docebo, quo pacto accipi debeat Propertianum adiunctum. Voces quædam ambiguæ, & mediæ significationis reperiuntur, quę, etsi in bonam partem sæpius accipiantur, possunt nihilominus, cùm res postulat, in deteriorẽ sumi, cuius generis multę à Grammaticis adnotantur, in quarũ classem reponere licet laudem, cuius notio ad famã, & nomen, quod ex quacunq; re siue honesta, siue turpi colligitur, referri potest, nam & fures nobiles appellantur, & lenones, & scorta, & veneficę, & quicunq; in suo artificio, & vitę instituto cęteros antecellũt, & se aliquo facinore nobilitarunt, qua re de aleatoribus circũfertur Mimus ille.

Aleator quanto in arte est melior, tanto est nequior.

Sic etiam dictum est à Catullo.

O furum optime balneariorum,

Et à Plauto in Mostellaria.

Is nunc in aliam partem palmam possidet,

Loquitur illic de adolescente, qui ex moribus continentissimis degenerauerat ad mores corruptissimos: Si quis igitur primas in re aliqua turpi peragenda ferat, dicetur ille quidem laude non carere, sed cu iusmodi? turpi, inhonesta, propudiosa, & quæ infamiam, & dedecus conciliet. hoc adeò verum esse ex epitheto, quo laudem persæpe ornat Homerus, intelligi potest; appellat.n. ipsam καλὴν, quasi ali-

qua

qua laus reperiatur οὐ καλή: ſic etiam aliquo pacto dictum videri poteſt à Marone.

Egregiam verò laudem, & ſpolia ampla refertis
Tuque, puerque tuus.

Sed & Euripides multò manifeſtius hoc ipſum declarat, cùm inquit: Οὔπω νιν Ἑλένης αἰσχρὸν ὤλεσε κλέος.

Idem de Latina voce honor tradidit Gellius, qui ex oratione Q. Metelli Numidici ad ſuam ſententiã comprobandam hæc verba profert.
„ Qua in re quãto vniuerſi me vnum anteſtatis, tanto vobis, quàm mihi
„ maiorem iniuriam, atque contumeliam facit, Quirites, & quanto
„ probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt, tanto ille vo
„ bis, quàm mihi, peiorem honorem habuit: Sic ex aduerſo ὄνειδος cum ferè in infamiæ, & turpitudinis ſignificatione ponatur, nonumquam tamen pro gloria accipi obſeruatum eſt, velut apud Euripidẽ in Iphygenia Aulidenſi, ibi

Καλόν γέ μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας. &
Θήβαις κάλλιστον ὄνειδος. &
Καλόν γ᾽ ὄνειδος τῷ νεωστὶ νυμφίῳ.

Et illud ex poëta neſcio quo.

Γαστέρα μοὶ προφέροις, κάλλιστον ὄνειδος ἁπάντων.

Quam loquendi figuram imitatus eſt Publius Syrus in Mimiambis illo ſenario.

Eſt honeſta turpitudo pro bona cauſa mori.

Et ex noſtris Ioannes Caſa in pulcherrimo quodam ſuo poëmatio, cùm inquit.

Dedecus ambitio pulchrum eſt, vitiumque fauentis
Laudatum populi ſtudio.

Non diſsimili quoque ratione dixiſſe videtur Apuleius: Poſſem equi
„ dem bono periculo vel his dictis contentus perorare. Seneca Hercule Furente. *proſperum, ac fælix ſcelus*
Virtus vocatur: ſontibus parent boni.

Et vulgatum illud prouerbium Fælix infortunium eſt carere liberis: Neq; aliter ferè dictum eſt à Næuio Maleuolis iucundũ malum. Propertius igitur Laconicarum fæminarum inſtitutum commendare volens, dicit ipſas nudas inter luctantes viros palæſtra ſe exercere conſueuiſſe, indeque non infames laudes referre ſolitas; ſed honeſtas potius, & præclaras: Quæ verò dici poſſent infames laudes (vt exem
„ plorum appoſitione res melius intelligatur) declarat Salluſtius in Ca
„ tilinaria de Sempronia loquens. Hęc mulier (inquit) genere, atque
„ forma, præterea viro, ac liberis ſatis fortunata fuit: literis Græcis,
„ & Latinis docta, pſallere, & ſaltare elegantius, quàm neceſſe eſt

probæ:

,, probæ : multa alia, quæ inſtrumenta luxuriæ ſunt : ſed ei cariora ſem
,, per omnia, quam decus, atque pudicitia fuit : item Horatius.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus
Iam nunc, & inceſtos amores
De tenero meditatur vngui.

Sic Clio fęmina bibaciſsima cum viris potando certare auſa, perſæpe
victoriam reportauit, αἶσχιςόν γε (inquit Aelianus) τῦτο φερομένῳ
τὸ νικητήριον, ὥς γε ἐμοὶ κρίτῃ. hoc eſt. Verùm hanc victoriam adi
piſci turpiſsimum ei fuit, me iudice : An verò deinde ex hiſtoriæ fi-
de dictum ſit Lacedæmonios paleſtræ operam dediſſe, cùm id Lycur-
gi lege vetitum fuiſſe conſtet; fuſius à nobis explicatur in Commenta
rijs ad Senecæ libros De Beneficijs, quos propediem in lucem ede-
mus, iam.n.abſoluti ſunt, & nihil, niſi præli commoditatem expe-
ctant : interim tamen pro certo affirmare licet huiuſmodi conſuetu-
dinem apud Chios viguiſſe, quod literarum monumentis proditum
eſt ab Athenæo δειπνοσοφιςῶν lib. 13. his verbis. ἐν Χίῳ τῇ νήσῳ καὶ
,, βαδίζειν ἥδιςόν ἐςὶν ἐπὶ τὰ γυμνάσια καὶ τῦς δρόμους καὶ ὁρᾶν προσπα-
,, λαίοντας τοὺς νέους ταῖς κόραις. hoc eſt. In Chio inſula in gymna-
ſia, curſusque accedere ſuauiſsimum eſt, iuuenesque luctantes cum
puellis intueri.

Varronis locus contra Petri Moſellani ſententiam declaratus. Cap. II.

EQVIDEM ſatis adhuc mirari nequeo, quid venerit in mentem
Petro Moſellano homini, vt apparet, in Grammaticorum ſcholis
magna cum laude verſato, ac tenuiore illa doctrina egregiè inſtru-
cto, vt adeò præpoſterè locum quendam M. Varronis interprætare
tur, vt & verborum, & mentis, & elegantiæ, ac ioci, qui in Varro-
nis verbis latet, rationem prorſus haberet nullam : locus, quem
nunc maximè intelligo, poſitus eſt apud Gellium lib. 13. vbi de iu-
ſto, aptoque conuiuarum numero, ac de menſis ſecundis, & bella-
,, rijs diſputans, Varro (inquit) Bellaria ea maximè ſunt mellita, quæ
,, mellita non ſunt, πέμμασιν enim cum πέψει ſocietas infida. Super
his verbis Moſellani ſcholion eſt huiuſmodi. Quæ mellita non ſunt,
id eſt quæ non ſunt magno apparatu cocta : Non puto quemquam
adeò hebetem inueniri, vt audita noſtra interprætatione, Moſellani
conatum non reijciat, & quàm à vero intellectu aberrauerrit, planiſ-
ſimè nō perſpiciat : Dico igitur in Varronis verbis ſubeſſe πλοκὴν, &
vocem mellita priore loco poſitā pro ſuaui accipi oportere, poſterio-

re verò ἀντὶ τῶν μελισσαίων, similemque videri Varronis sententiam Phyloxeni poëtæ ἐντυμηματίῳ, qui dixerit eas carnes suauissimas esse, quæ carnes non sint, itemque pisces, qui pisces non sint, cuius vocis meminit Plutarchus in ipso vestibulo Commentarij, quo adolescẽtibus cautiones præscribit, vt poëtas absq; detrimẽto legere possint, cùm inquit. „ ὅτι μὲν ὡς Φιλόξενος ὁ ποιητὴς ἔλεγεν ὦ Μάρκε „ Σήδατε, τῶν κρεῶν, τὰ μὴ κρέα ἥδιστα ἐστὶ, καὶ τῶν ἰχθύων, οἱ μὴ ἰχ„ θύες, ἐκείνοις ἀποφαίνεσθαι παρῶμεν, οἷς, ὁ Κάτων ἔφη, τῆς καρ„ δίας τὴν ὑπερῴαν εὐαισθητοτέραν ὑπάρχειν. id est. Quod Philoxenus poëta dixit, M. Sedate, eas carnes suauissimas esse, quę carnes non sint, itemque pisces, qui pisces non sint: de eo pronunciare sinemus istos, quos palato plus sapere, quàm corde Cato aiebat: Iam verò satis notum est mellitum pro suaui, & amabili crebrò vsurpari, velut cùm de passere inquit Catullus.

Nam mellitus erat:

Et de oculis Iuuencij

Mellitos oculos tuos Iuuenci,

Rursus alibi de eodem

Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenci,
Suauiolum dulci dulcius ambrosia.

Sic etiam Ausonius nepotem suum mellitum vocat in Protreptico, & rursus in Genethliaco.

Horatii locus ex Odis illustratus. *Cap.* III.

HORATIVS Od. 7. lib. 3. qua parte Asterien hortatur, vt viro absenti fidem integram seruet, nec amatoris alicuius querelis moueatur, ita inquit.

Prima nocte domum claude; neque in vias
Sub cantu querulę despice tibiæ:
Et te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.

Cuius loci venustatem etsi primus omnium attigit Dionysius Lambinus, additaque explicatione patefecit, nobis tamen gloriolæ partem aliquam reliquit, ac sedulitatis, diligẽtiæque, quam in bonis auctoribus versandis adhibere consueuimus, fructum non inuidit: nam quòd cantum querulum μινυρισμὸν à Græcis apellari scribit, verum id quidem est, atque omnibus notum, sed quomodo magis propriè adhuc amantium illæ ad puellarum fores querelæ dicerentur, non passim inuenies, qui tibi explicet, atque hoc sanè est, ex quo Horatij locus mirificè illustrabitur. Plutarchus igitur proprium illius rei vocabulum ponit, atque eius consuetudinis meminit in ἐρωτικῷ his „ verbis. τίς οὖν ὁ κωλύων ἐστὶ κωμάζειν ἐπὶ θύρας. ᾄδειν τὸ παρακλαυ-

σίθυ-

» σίθυρον ἀναδεῖν τὰ εἰκόνια. παγκρατιάζειν πρὸς τοὺς ἀντεραστάς. ταῦ-
» τὰ γὰρ ἐρωτικὰ καὶ καθὸ αὐτῆται ὀφρύς; hoc eſt. Quid verò prohibet, quin comeſatum ad fores eius ipſa eat, cantet carmen paraclauſithyrum ad ianuam, imagunculas ſertis ornet, omni conatu cum riualibus decertet; hæc.n. amatoria ſunt? Quò etiam reſpexit Seneca
» epiſtola quapiam dicens. Habitaturum tu putas vmquam fuiſſe in
» Vtica Catonem, vt prænaternauigantes adulteras dinumeraret, & aſpi
» ceret tot genera cymbarum varijs coloribus picta, & fluctuantem
» toto lacu roſam, vt audiret canentium nocturna conuicia: nonne
» manere ille intra vallum maluiſſet, quàm ibi vnam noctem anxius duxiſſet? neque non item Plautus Perſa.

Atenim illi noctu occentabunt oſtium, exurent fores,
Proinde tu tibi iubeas occludi ædes foribus ferreis.

Gellij vetus ſcriptura aduerſus Lodouici Carrionis ſententiam comprobata. Cap. IIII.

RETINEAMVS vulgatam lectionem, & in longiſsimæ poſſeſſionis iure ſedulò conſeruemus, licet eam Lodouicus Carrio loco mouere conatus ſit, & propria ſede deturbare, nam cùm paſſim nullo diſcrimen antea legeretur in Gellianis codicibus ex Qua-
» drigarii Annibalibus. Eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſsit;
» atq; Hiſpanico pectus hauſit: dein continuo humerum dexterum eo
» dem concuſſu incidit, neque receſsit vſquam, donec ſubuertit, ne
» Gallus impetum icti haberet. Carrio cenſuit emendari debere Iſtius pro Icti, neque verò eſt, quòd manuſcriptorum librorum auctoritatem prætexat, tanquam iuſiurandum mendacio, etenim (vt rectè inquit Simonides)

Ὅρκος ἀπάτης ὅρκος σοφιστὴς ἐστὶν ἀξιόχρεος.
Iuſiurandum eſt egregius artifex doli.

Si igitur commoda aliqua ſententia, imò ſi omnium optima ex verbis, quæ in impreſsis codicibus habentur, elici poteſt (quemadmodum certè poteſt) nulla videtur cauſſa, quamobrem ad nouam ſcripturam confugiamus? quæ tamen huiuſmodi eſt, vt Quadrigarij verborum ſenſum penitus euertat, ne dum aliqua ex parte ſubleuet; nam quid tandē ſit, quod dicitur, Ne Gallus impetū iſtius haberet, ne ipſe quidē Carrio, ſat ſcio, explicabit: Ego quid ſibi velit Quadrigarius illis alteris verbis, breuiter Carrionem docebo. Quoniam Gallus ille, qui cum pugnabat T. Manlius, armorum tractandorum artem, diſciplinamque callebat, cuius rei Manlius imperitus erat, ſummo ſtudio cauere oportuit, ne ſpatium, commoditaſque Gallo præberetur, vt

se componere posset, & in statu ex arte constituere, quod cùm semel consequutus esset Manlius, atque statum Galli conturbasset, & de loco certo hominem deiecisset, eoque pacto ei sub gladium successisset, non erat committendum, vt ab eo recedens liberum gladij vsum hosti relinqueret, sed instans, vrgensque aduersarium curare debuit, vt ei brachium impediret, ictumq; tardaret: Gallorum enim gladij ita fuerunt parati, vt primo impetu vnam plagam inferrent, deinde ita statim curuarentur, & inflecterentur in longitudinem, & latitudinem, vt nisi spacium recedendi, & pede corrigendi daretur, celeriter ictus illorum esset irritus, quod Latinè à me expressum his
„ verbis refertur à Polybio. *αἱ γὰρ μάχαιραι τῶν Γαλατῶν ταῖς κα-*
„ *τασκευαῖς μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην καταφορὰν καιρίαν, ἀφ᾽ ἧς δὲ ταύ-*
„ *της εὐθέως ἀποξυστροῦται καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἤδη*
„ *τοσοῦτον, ὥστε ἂν μὴ δῶ τις ἀναστροφὴν τοῖς χρωμένοις ἐρείσαντας,*
„ *πρὸς τὴν γῆν ἀπευθῦναι τῷ ποδί, ταχέως ἄπρακτον εἶναι τὴν δευτέ-*
„ *ραν αὐτῶν πληγήν.* rursus alibi. *οἱ Ῥωμαῖοι συνδραμόντες εἰς τὰς*
„ *χεῖρας τοὺς Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν. ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρ-*
„ *σεως αὐτῶν μάχην. ὅπερ ἐστὶν ἴδιον Γαλακτικῆς χρείας διὰ τὸ μηδα-*
„ *μῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν.* hoc est. Romani concursu facto, & cominus congressi Gallorum impetum fecerunt irritum, adempta in altum tollendorum ensium facultate, qua Galli vti necesse habent, quòd eorum gladij punctim non feriunt: Sed & Seruius ad illud Maronis. *& sublatum altè consurgit in ensem*

Notat ita Gallos ferire consueuisse: de quo nos etiam admonuit Li-
„ uius lib. 22. dicens. Gallis, Hispanisque scuta eiusdem formæ ferè
„ erant dispares, ac dissimiles gladij, Gallis prælongi, ac sine mucro-
„ nibus: Hispano punctim magis, quàm cæsim assueto petere hostē; bre-
„ uitate habiles, & cum mucronibus. Quibus verbis Polybij sententiā exprimere voluit positam lib. 4. vbi prælium Cannense recensetur. Præstabit etiam adire Plutarchum in vita Camilli haud ita longè à fine, vbi docet, quo armorum genere insignis ille Imperator suos milites instruxerit aduersus impetum Celticorum gladiorum: Eius ego verba volens, libensque prætermitto, ne exemplorum copia lectorem obruam, cuius quidem commoditati in primis consultum volo. Atq; hæc vna ratio fuit consilij Manlij in ea pugna: Altera colligitur ex Aristotile Mechanicorum quęst. 12. vbi quærens philosophus cur longius ferantur missilia funda, quàm manu iacta, inquit, iccircò id euenire, quia in fundæ vsu manus quidem fit centrum, funda verò quod à centro exit: quanto autē productius fuerit id, quod à centro est, tanto citius mouetur: ictus autem, qui manu fit, fundæ respectu breuis est: Ex hac .n. Aristotelis ratione consequitur id, quod

osten-

oſtendere propoſueram, ad quod reſpiciens Maro inquit.

Haſtaſque reductis
Protendunt longè dextris ac rurſus
Iamque aſſurgentis dextræ, plagamque ferentis
Aeneę ſubiit mucronem, impſumque morando Suſtinuit.

Quarum rerum ignoratione factum eſt, vt Quadrigarij locum à Gellio relatum mendoſum eſſe putauerit Carrio: qui ne inſolita quoque illius vocabuli ictus inclinatione moueatur, narro ei conſueuiſſe interdum veteres ſcriptores eo modo terminare patrios caſus huiuſcemodi dictionum, vt patet pluribus exemplis. Cæcilius Calchis.

Nam quidnam fores fecere ſoniti? idem Plotio
Quid hoc futurum obſonio, & vbi tantum ſumpti factum?

Accius Decio.

Nihil neque periculi, neque tumulti eſt, quod ſciam: & Nyctegreſia
Cuius vos tumulti cauſa accierim, & quid parem animaduertite.

Terentius Andria.

Nihil ornati, nihil tumulti, acceſſi, introſpexi.

Reliquas lectionis varietates, quas ibidem Carrio ad caput illud extendendum collegit, adeò leues, nulliuſque momenti ſunt, vt pigeat confutare.

M. Antonij Mureti opinionem de auctore prioris illius Orationis, quæ vulgò Iſocrati Platonis æquali tribuitur, veram non videri. Cap. V.

ORATIONEM illam percelebrem, optimiſque ad vitam rectè inſtituendam præceptis refertam, quæ Iſocratis nomine circunfertur, non illius Iſocratis eſſe, qui Ciceronis temporibus floruit, vt falsò putauit M. Antonius Muretus; ſed illius alterius, qui Iſocratis, & Platonis æqualis fuit, perſuaſum habeo, idq; adeò verum eſſe, præter alia multa indicia, perſpicuè conſtat Ioannis Tzetzæ teſtimonio auctoris quidem eruditi, & cui hac in re plurimum fidei adhibendũ ſit, propter ætatem, qua vixit, librorum .n. indices minus deprauati tunc temporis circumferebantur, vnde certius de auctore ilius παραινέσεως pronunciare potuit: Is autem Iſocratem illum, ex cuius officina, tanquam ex equo Troiano, eloquentiſsimos, facundiſsimoſque exiſſe oratores dictum eſt auctorem fuiſſe eius ipſius Orationis, de qua mihi cum Mureto nunc eſt controuerſia, diſertè prodit: idq; adeo perſpicuè à Tzetze expreſſum eſt, vt nullã prorſus difficultatẽ eius verba contineant, quę etiam vniuerſa hùc adſcripſiſſem, niſi longiora omninò iudicaſſem, quàm quod hoc adnotationis genus admittere ſoleat: apud ipſum igitur inſpici poterunt: Ac quoniam

veritatis inueſtigatio non tàm in propria ſententia aſtruenda, quàm in falſis aliorum argumentis euertendis verſatur, oſtendendum eſt Mureto, cur Iſocrates ille *ὁ σὸς ἑταῖρος καὶ ἐμός* à Dionyſio vocatus fuerit, id quod M. Cicero ſatis declarat, qui eadem prorſus de cauſſa Terentium familiarē ſuum appellaſſe videtur in Lælio: nam cum eo ſcriptore valdè delectaretur, ipſumque in manibus aſsiduè haberet, nec vllo ferè tempore deponere ſolitus eſſet, potuit meritò eo modo ipſum nuncupare, quod de Dionyſio quoque intelligi volo: Veruntamen ſilentio non prætererim Iſocratis orationem de Regno videri ſcriptam non ab alterutro illorum Iſocratum, de quibus nunc maximè noſtra inſtituta eſt diſputatio, ſed ab Athenæo quodam ſophiſta, cuius meminerit Iulius Pollux Onomaſt. lib. 2. capite *περὶ*
„ *ὀδόντων* vbi ita ſcriptum legimus. ὁ Νικοκλέους τοῦ Κυπρίων πα-
„ τὴρ, ᾧ τὰς παραινέσεις ὁ Ἀθηναῖος σοφιστὴς ἔγραψε, τὸ μὲν ὄνομα
„ αὐτῷ Τίμαρχος ἦν, διστοίχους δ᾽ εἶχεν ἄρα τοὺς ὀδόντας τῷ Ἀριστοτέλους λόγῳ. hoc eſt. Nicoclei verò Cypriorum regis Pater, cui Parenæſes Athenæus ſophiſta ſcripſit, nomine Timarchus vocabatur, duplicem verò, Ariſtotele teſte, dentium ordinem habuit: Verùm ego in preſentia malo ſuper hac re aſſenſum continere, ac me Scepticum profiteri, quàm quicquam certi, ac determinati in re tàm obſcura pronunciare: video. n. potuiſſe fieri vt diuerſi philoſophi, atque oratores ad eundem Nicoclem aliquid ſuarum ſcriptionum dirigerent.

M. Tullij vulgata lectio aduerſus Gulielmi Canteri emendationem defenſa. *Cap. VI.*

BENE eſt, quòd Adriani Turnebi analecta nonnullos alere poſſunt, qui alioquin diuturna inedia macerati teterrimo genere mortis dilaberentur: nam quod ille inter ſuæ menſæ purgamenta eſſe voluit, auidè corripuit Gulielmus Canterus, interque ſuas precioſiores dapes honorificè diſpoſuit: Intelligo autem caſtigationem cuiuſdam vocis, quam Canterus inuexit in codices M. Tullij Verr. *6.* cùm tamen locus à mendo vacuus eſſet, ibi. De hoc Verre dicitur,
„ habere eum perbona toreumata, in his pocula duo quædam, quæ
„ Heraclea nominantur Mentoris manu ſummo artificio facta: Nam cùm in omnibus tùm editis, tùm in priuatis bibliothecis latentibus exemplaribus ita, vt modò protuli, hæc verba extent: Canterus legi debere conſtanter affirmat Thericlea pro Heraclea, quæ fuit olim Turnebi phantaſia, vt ipſemet teſtatur in ſuis Aduerſarijs, à qua, melius deinde re tota perpenſa, diligentiuſque conſiderata, recedere non dubitauit: nam, per Deos, quid cauſſæ eſt, quamobrem quicquam

quam innouare debeamus, vbi vetera optimè quadrant, locumque suum cum dignitate tuentur? Iure mihi videor vetus illud Græcorũ prouerbiũ vsurpare posse Χρύσεα χαλκέων, ἑκατόμβοι ἐννεαβοίων. etenim quàm recta est vulgata scriptura, tàm perperam excogitata est noua castigatio; Ac, præter cætera, saltem animaduertere debuit eius auctor Thericlem cyatos, qui ab eo nomen deinceps sumpserunt, ex vitro, aut ex terebinto, vel aliquo ligno, siue etiam argilla torno fingere consueuisse, vt docent Theophrastus, Suida, & Plinius; non autem ex argento, de qualibus poculis loquitur ibi Cicero. Rectum igitur est, quod habent editi libri Heraclea: sunt.n. Heraclea pocula grandia, & capacia, cuiusmodi nimirum Hercules vti consueuit: de quibus cùm multa extent apud Athenæum; & nos longè plura collegerimus in nostris libris De cænis antiquorum, præstat nunc silentium agere, ne eadem vbique ingerere velle videamur.

Philippi Beroaldi sententia super Apulei codicis emendatione reiecta, nouaque allata. *Cap. VII.*

QVONIAM hoc lucubrationum genus adeò vagum est, & instabile, vt per omnes omnium scriptiones iure quodam suo peruolitet, libet aliquantulum in Apulei monumenta diuertere, vt maculam, quæ librum secundum μεταμορφώσεων occupauit, abstergerem, pristinoque candori restituerem, nam quo loco ita paßim cir-
" cumfertur. Quid cùm frequenti sobole spirisus cumulat verticẽ, vel
" prolixa serie porrectus dorsa permanat: Vitiũ subesse nemo dubitat; quod Philippus Beroaldus amputare volens corrigendum censuit spissus, nam densitas (inquit) & spißitudo capillorum gratiam auget, sicut raritas est dehonestamento: Ego mitiore malagmate imposito partem illam malè affectam prosanari posse affirmo, si legatur spirosus, id est spiræ in modum circa verticem conformatus, quod ipsemet Apuleius paulò post innuit illis verbis. Vberes.n. crines le-
" niter emissos, & ceruice dependulos, ac deinde per colla dispositos,
" sensimque sinuato patagio residentes paulisper ad finem conglobatos
" in summum verticem nodus astrinxerat. Ita autem caput exornare consueuisse fœminas indicio est omnium sermone tritum prouerbium
" ἐξ ὄφεων τὴν Ἀνδρομάχην διασκευάζειν, vbi ὄφις ornamentum capitis muliebre, quod (teste Varrone) titulum Latini dicunt, significat, ad quod referendum arbitror Iuuenalis illud ex Satyra 6.

Altera læuum
Extendit, pectitque comas, & voluit in orbem, & paulò post
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum

Aedi-

Aedificiat caput, Andromachen à fronte videbis,
Post, minor est. Sic etiam Statius in Violantillæ epithalamio
Celsæ procul aspice frontis honores
Suggestumque comæ.

Item Septimius Florens Tertulianus libro De Fæminarum cultu.
„ Præterea nescio quas enormitates sutilium, & textilium capillamen-
„ torum, nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis, & operculum
„ verticis, nunc in ceruicem retrò suggestum. Plinius quoque lib. 9.
„ Solliam Paulinam, quæ fuit C. Principis matrona, ne serio quidem,
„ ac solemni cæremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam
„ sponsalium cæna, vidi smaragdis, margaritisque opertam, alterno
„ textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque: Sed & Gregorius Nazianzenus de eodem ornatu intellexit illo versiculo.

Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοις γυναῖκες. hoc est
Nec caput ędifices ascito fęmina crine. Sic etiam Phocilides
Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν πλοκαμηΐδα χαίτην,
Μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μὲθ' ἄμματα λοξὰ κορύμβων. id est
Cęsariem ne mas crispos producat in orbes,
Vincula neu plicent crines contorta corymbis.

Hunc autem capillorum nexum à Græcis quoque σπεῖραν dici apud Iulium Pollucem obseruaui, vbi duo plectendorum crinium genera facit, σπεῖραν, et ὑπόσπειρον, quamquam in Pollucis contextu perperam vulgò legatur σεῖραν, et ὑπόσπειρον, σπεῖραν Naumachius σειρὰν hoc est cathenam appellat eo versu.

Μηδὲ κόμης περίαλλα πολυσχιδέας πλέκε σειράς id est
Neue comæ intortas temeraria necte cathenas.

Suida plicaturæ capillorum cuiusdam meminit, instar cornu efformatæ, quæ omnes huiusmodi fuisse videntur, vt lectionem à me in Apuleianis codicibus excogitatam, mirificè confirment; eam itaque arctissimè complector, & Beroaldi coniecturæ pręferre minimè dubito.

Aemilii Probi locus aliter, quàm à Lambino castigatus.
Cap. VIII.

DO locum esse corruptum apud Æmilium Probum in Pelopida
„ ad finem ibi. Atque hęc secunda victoria accidit, nam iam in-
„ clinatę erant tyrannorum copię: Neque mihi de hoc vlla est cum Lambino controuersia: sed quod ipse deinde remedium ad loci sanationem adhibet, id verò mihi nullo modo probari potest: quis. n. tantum sibi

ſibi ſumat in bonorum auctorum reſtitutione, vt nullo priſtinæ vocis, quæ in controuerſiam venit, ſeruato veſtigio, ac, ſi Dis placet, ne apice quidem cuſtodito, aliam eius loco temerè, confidenterque ſubſtituere audeat? Equidem, ſi hoc pacto veteres libros tractare mihi permittatur, profiteor me breui omnes ita emendatos redditurũ, vt nullam præterea moram legenti ſint allaturi: verùm ego ſemper ab hac ratione vehementer abhorrui, nec quicquam inſolenter mihi vendicare conſueui, quod ſi vſquam alibi, in hoc certè Probi loco ſibi permiſit Lambinus, in quo fortaſſe minus, quàm in quoquam alio neceſſe fuit, nam eius vera, germanaque ſcriptura vel cęco apparet, eſt enim legendum Sequuta pro Secũda minima ſanè, ac tantùm nulla mutatione: Facilis autem fuit ſcriptoris lapſus ex vna in alteram dictionem ob earum affinitatem, præſertim verò cùm ſæpe conſueuerint inerudití amanuenſes pro litera Q. ei proximam, & ſono propè parem C ſcribere, niſi etiam illorum temporũ pronunciatio, atq; vſus ita ferret: Nemo igitur futurus eſt, qui non hoc modo locũ illum caſtigare malit, quàm cum Lambino Secunda pugna: Sic autem propemodum loquitur Paterculus initio prioris voluminis. Codrum cum
„ morte æterna gloria, Athenienſes ſequuta victoria eſt.

Horatij quidam locus ex hiſtoria illuminatus. Cap. IX.

ARIDE nimis, atque ieiunè attigerunt interpretes omnes hunc Horatij locum ex Odis.

Periculoſæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per ignes
Suppoſitos cineri doloſo.

Nam cur dictum ſit à poëta aliquem incedere per ignes cineri doloſo ſuppoſitos, non aperuerunt, veriti fortaſſe ne ſi propius ipſi accederent, in huiuſmodi dolum imprudentes prolaberentur, quæ ſuſpicio nullam mihi cunctationem pariet, quominus ad locum ipſum me conferam, propterea quòd fraudem detexerim, inſidiaſque omnes probè cognitas habeam, vt profacilè mihi ſit eas effugere: Alluſit igitur Flaccus ad Ixionis factum, quod narrat Ioann. Tzetzes; ſcribit enim ipſum Deioneo ſocero huiuſmodi dolum fabricaſſe. Foueam humi excauauit, ignemque ſubſtrauit fouea supernè contecta, deinde ſocero perſuaſit, vt illac ſecum pertranſiret, qui rei ignarus in eam præcipitatus eſt, atque hoc pacto exuſtus. Tzetzæ verba, ſi quis ea fortaſſe requirat, viſum fuit adſcribere.

Οὗτος (nempe Ἰξίων) ποιήσας ὄρυγμα, καὶ πῦρ ὑποστορέσας,
Καὶ συγκαλύψας ἄνωθεν τὴν ὀρυγὴν δολίως,

Τὸν πενθερὸν κατέπρησεν, ἕδνα ζητοῦντα τοῦτο.

Hoc est. Hic cùm fecisset foueam, atque ignem substrauisset, atq; contexisset supernè foucam dolosè, Socerum exussit, qui dotem ab ipso reposcebat. Propertius quoq; hùc respexit lib. 1. eo versu.

Et miser ignotos vestigia ferre per ignes.

Ab hoc figmento declamationis cuiusdam ὑπόθεσιν sumpsisse videri potest Iulius Bassus, de quo Seneca Controu. lib. 10. ita loquitur.
„ Memini illum (Bassum) declamantẽ declamasse controuersiam de le
„ none, qui decem iuuenibus denunciauit, vt in lupanar accederent,
„ & foueam igne repletam terra superiecta obruit, in quam adolescen-
„ tibus elapsis, & consumptis, accusatur Reip. læsæ. Ab hoc fraudis pleno commento non est absimile, quod de Tarsensibus scriptũ reperi apud Suidam in ταρσοὶ καλάμων, narrat.n. ipsos foueis effossis, hastisq; in ijs defixis, cala, his arundinum, & materia gressum non sustinente, sed cedente oneri, fauces fossarum texisse, iniectoque puluere, & agris vtrinque excultis, frumentoque consitis Romanos in fugam vertisse.

Cæsaris locus declaratus, atque inibi Francisci Hotomani sententia exagitata. *Cap. X.*

INVITVS cogor ad minuta quædam interdum descendere, quæ alioquin minimè fuissem adnotaturus, nisi vidissem magnos quosdam viros in illis pueriliter admodum peccasse, quemadmodum nuper accidit Francisco Hotomano, viro alioqui cruditissimo, is.n. in suis ad Cæsaris commentarios notis ingenuè fatetur, se ignorare quid
„ sit, quod libro 3. de bello Ciuili dicitur. Qua ex frequentia T. La-
„ bienus prodijt, summissa oratione loqui de pace, atq; altercari cum Vatinio incipit: Neque.n. satis cohærere putat, flumine interiecto loqui summissa oratione, præsertim cùm inter eos orta esset altercatio: dubitandi autem caussam non habuisset, si alteram illius vocis notionem tenuisset, quæ si illic accipiatur, omnem dubitandi occasionem auferet, nam si oratio summissa pro modesta, atque humili, non timida, aut inflata capiatur, nihil omninò scrupuli præterea relinquetur, & sententiæ suæ ratio Cæsari perbellè constabit, nam sic etiam
„ paulò ante de P. Vatinio dixerat. Multa suppliciter loqutus, vt sua,
„ atque omnium salute debebat, silentioque ab vtrisque militibus au-
„ ditis, responsum est ab altera parte, & reliqua. Hoc autem valere interdũ dictionẽ illam notissimũ est, & vno atq; altero purissimi; elegantissimiq; scriptoris exemplo abundè intelligitur. M. Tullius in Orat.
„ pro Planco inquit. Meum beneficium potius ad eum detuli, qui à

me

„ me contenderat, quàm ad eum, qui mihi non omninò submissè supplicarat: Item Offi. 1. vt quanto superiores simus, tanto nos geramus submissius. Liuius lib. 38. oratio fuit submissa, & infracta, extenuantis opes suas, vrbiumque suæ ditionis egestatem querentis. Sic etiam Seneca de Benefic. submissis, & familiaribus verbis. Tibullus quoque lib. 3.

Sed primum Nympham larga donate salute,
Atque hæc submisso dicite verba sono.

Neque non item Martialis lib. 8. de Gallo Lingonio.

Hos comes inualidus submissa voce precatur.

Denique si quis plura exempla requirit, Latinæ linguæ thesauri, & dictionaria ista, quæ labenti memoriæ succurrunt, ingentem ei copiam suppeditabunt.

Quæritur, quomodo legi debeat apud Plinium quodam in loco, flauescuntne, an potius flaccescunt. Cap. XI.

PONAM verba Plinij quomodo ea scripta reperiuntur in vulgatis codicibus, non vt in eis quicquam immutem, sed vt indicem tantùm suspicionem meam, & quid mihi de ipsis in mentem venerit, patefaciam. Loquitur Plinius de morbis hortorum, & remedia tradit circa formicas, erucas, & culices; inquit igitur. „Omnia verò accessu mulieris menstrualis flauescunt. Non displiceret mihi verbum flaccescunt, si vetus aliquis codex huic lectioni suffragaretur: Sed si doctus quispiam suum calculum ad meum adijciat, vt absit omnis veteris exemplaris auctoritas, ita legere non dubitarem, namque ipsemet Plinius cùm de eadem re alibi loquitur, verbum, quo idem re ipsa ostenditur, licet in specie quiddam diuersum significari videatur, vsurpat dicens. „Acescunt superuentu musta: sterilescunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum gramina, & fructus germina, quibus insedere, decidunt. Est enim prorsus idem, si rem ipsam inspiciamus, hortorum germina exuri, quòd olera conflaccescere, siue mori, vt loquitur Solinus: Verùm quoniam olera morientia, & conflaccescentia viriditatem suam paulatim amittunt, non incommodè dici posse videtur, olera flauescere, vt à mutatione coloris intelligamus id, quod ei consequens est.

Locus ex Cæsaris Commentariis obscurus, atque perplexus leui mutatione emendatus, & declaratus. Cap. XII.

NISI Dionis obex sese nobis offerret, egregiè mea opera emẽdatum haberemus Cæsaris locum, qui ob labem sibi aspersam au-

ctoris sui mentem penitus apparere non sinit: Ac, quamquam alter ille Grecus historicus impedimento nobis sit, quominus solidam voluptatem ex loci deprauati restitutione percipere possimus, non putaui tamen committendum, vt hoc meum, qualecunque tandem futurum sit, auxilium ei deesset: hinc .n. spes aliqua interim affulgere incipiet ad loci purgationem, siue etiam explicationem. Dubium est, an Galli Græcarum literarum cognitionem habuerint: Cæsar quidem ipsos non modò eas non ignorasse, sed in communi scribendi consuetudine pasim vsurpasse innuere videtur: Scribit .n. Côment. primo in castris Heluetiorum tabulas repertas fuisse literis Græcis cô fectas, & ad se delatas: Sed manifestius adhuc in 6. id ipsum aperit,
„ vbi de Druidum disciplina loquitur, ait .n. Neq; fas esse existimant ea
„ literis mādare, cùm in reliquis ferè rebus, publicis, priuatisq; rationi
„ bus Græcis literis vtantur. Lucianus quoq; in Hercule Gallico idem
„ confirmare videtur his verbis: ταῦτ' ἐγὼ μὲν ἐπι πολύ ἑςήκειν
„ ὁρῶν, ϗ θαυμάζων, ϗ ἀπορῶν, ϗ ἀγανακτῶν. Κελτὸς δὲ τὶς παρε-
„ ςὼς, οὐκ ἀπαίδϐυτος τὰ ἡμέτερα ὡς ἔδαξεν, ἀκριβῶς ἑλλάδα φωνὴν
„ ἀφιεὶς. φιλόσοφος οἶμαι τὰ ἐπιχώρια. ἐγῶ σοὶ ἔφη ὦ ξένε λύσω τῆς
γραφῆς τὸ αἴνιγμα. hoc est. Hæc ego cùm diutius assistens essem contemplatus, admirans, hæsitans, indignans: Gallus quispiam, qui propius adstabat, nostrarum literarum non indoctus (id quod declarauit, quùm Græcanicam linguam absolutè sonaret, philosophus, opinor, ex eo genere Philosophorum, quod apud illos esse fertur) ego tibi hospes, inquit, picturæ istius ænigma explicabo: Atque hæc pro vna parte stant: pro altera pugnat, quod idem Cæsar scriptum reliquit Commentario quinto. Tùm cuidam ex equitibus
„ Gallis magnis premijs persuadet, vti ad Ciceronem epistolam defe-
„ rat: hanc Græcis conscriptam literis mittit, ne, intercepta epistola,
„ nostra ab hostibus consilia cognoscantur. Non me latet Glareani, Hotomani, ac cæterorum super hac re sententia; sed quòcunque te vertas, manet eadem difficultas: nec placet mihi, vt integram dictionem Græcis ex verborum contextu eximamus, quod fuit consilium Hotomani: Denique, vt Galli ipsi Græcas literas penitus ignorarent, facilè tamen eis fuisset ex transfuga aliquo, siue captiuo Græcæ lingue non imperito, (cuiusmodi plures fuisse in exercitu Cesaris credibile est, propterea quòd Græca lingua pasim Romæ ab omnibus ferè paulò nobilioribus discebatur) Cæsaris epistolæ sententiam cognoscere, vt sic minimam cautionem adhibitam fuisse intelligamus à summo illo Imperatore in consilio suo celando, quod per epistolam Ciceroni significare vellet. Mihi in re tàm perplexa hæc vna ratio interim succurrit, vt minima prorsus mutatione legamus Cæcis, vbi

nunc

„ nunc visitur Græcis, nimirùm ibi. Hanc cæcis conscriptam literis mittit. Erunt autem cæcæ literæ obscuræ, & latentes, id est, quæ se palàm spectandas non præbent, sed oculorum sensum effugiunt, neque conspici possunt: de quibus intelligit Ouidius, cùm puellam docet, quemadmodum tutò per literas amatum iuuenem alloquatur, inquit enim.

Tuta quoque est, fallitque oculos è lacte recenti
Litera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humiduli, quæ fit acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.

Plinius quoque libro 26. eandem fallendi rationem docet; cuius verba, quoniam institutum nostrum iuuant, & Ouidij sententiam priore disticho comprehensam magis adhuc explanant, operæprecium est
„ apponere. Tithymallum (inquit) nostri herbam lactariam vocant,
„ alij lactucam caprinam: narrantq; lacte eius inscripto corpore, cùm
„ inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidam adul-
„ teras alloqui maluere, quàm codicillis. Siquis autem discendi studio teneatur plures modos, quibus huiusmodi furtiuæ, ac cæcæ literæ perscribi possint, is adeat oportet Ioannis Baptistæ Portæ libros De Magia Naturali, nec non illos alteros, quos subtiliter, atque ingeniosè confecit De furtiuis literarum notis, in illis .n. plures, ac varij modi traduntur huius fraudis celandę. Porrò cæcæ literæ dicuntur à Cæsare eadem prorsus ratione, qua cęcus ignis à Virgilio nuncupatur.

Vulnus alit venis, & cęco carpitur igni.

Hoc est occulto, & qui foris non appareat. Atque hæc à me dicta sunt timidè, & cunctanter, vt aliorum ingenia excitem, non vt quicquam certi affirmem.

Prouerbium quoddam secus, atque ab aliis explicatum.
Cap. XIII.

QVONIAM sæpè animaduerti multùm gratiæ parœmijs deperire, si vnde fluxerint, ignoretur, nunquam putaui me operà abuti, quotiescunque in earum origine indaganda curiosius laborarem, cuius meę industriæ gustum quasi quendam præbere volo in adagio illo explicando ἀρνα προβάλλει. nam quod ad eius interpretationem affert ex Diogeniano parœmiographus, non vsquequaque probo, propterea quòd verùm non sit antiquos bellum suscepturi Fecialem mittere consueuisse, qui arietem adductum in hostium fines immitteret, hoc significantes pacto ciuitates, & agros illorum hostibus

compa-

ctoris sui mentem penitus apparere non sinit: Ac, quamquam alter ille Græcus historicus impedimento nobis sit, quominus solidam voluptatem ex loci deprauati restitutione percipere possimus, non putaui tamen committendum, vt hoc meum, qualecunque tandem futurum sit, auxilium ei deesset: hinc .n. spes aliqua interim affulgere incipiet ad loci purgationem, siue etiam explicationem. Dubium est, an Galli Græcarum literarum cognitionem habuerint: Cæsar quidem ipsos non modò eas non ignorasse, sed in communi scribendi consuetudine passim vsurpasse innuere videtur: Scribit .n. Côment. primo in castris Heluetiorum tabulas repertas fuisse literis Græcis cõfectas, & ad se delatas: Sed manifestius adhuc in 6. id ipsum aperit,
» vbi de Druidum disciplina loquitur, ait .n. Neq; fas esse existimant ea
» literis mãdare, cùm in reliquis ferè rebus, publicis, priuatisq; rationi
» bus Græcis literis vtantur. Lucianus quoq; in Hercule Gallico idem
» confirmare videtur his verbis: ταῦτ' ἐγὼ μὲν ἐπὶ πολὺ ἀστήκειν
» ὁρῶν, καὶ θαυμάζων, καὶ ἀπορῶν, καὶ ἀγανακτῶν. Κελτὸς δέ τις παρε-
» στὼς, οὐκ ἀπαίδευτος τὰ ἡμέτερα ὡς ἔδειξεν, ἀκριβῶς ἑλλάδα φωνὴν
» ἀφιεὶς. φιλόσοφος οἶμαι τὰ ἐπιχώρια. ἐγώ σοί ἔφη ὦ ξένε λύσω τῆς
γραφῆς τὸ αἴνιγμα, hoc est. Hæc ego cùm diutius assistens essem contemplatus, admirans, hæsitans, indignans: Gallus quispiam, qui propius adstabat, nostrarum literarum non indoctus (id quod declarauit, quùm Græcanicam linguam absolutè sonaret, philosophus, opinor, ex eo genere Philosophorum, quod apud illos esse fertur) ego tibi hospes, inquit, picturæ istius ænigma explicabo: Atque hæc pro vna parte stant: pro altera pugnat, quod idem Cæsar scriptum reliquit Commentario quinto. Tùm cuidam ex equitibus
» Gallis magnis præmijs persuadet, vti ad Ciceronem epistolam defe-
» rat: hanc Græcis conscriptam literis mittit, ne, intercepta epistola,
» nostra ab hostibus consilia cognoscantur. Non me latet Glareani, Hotomani, ac cæterorum super hac re sententia; sed quòcunque te vertas, manet eadem difficultas: nec placet mihi, vt integram dictionem Græcis ex verborum contextu eximamus, quod fuit consilium Hotomani: Denique, vt Galli ipsi Græcas literas penitus ignorarent, facilè tamen eis fuisset ex transfuga aliquo, siue captiuo Græcæ linguę non imperito, (cuiusmodi plures fuisse in exercitu Cęsaris credibile est, propterea quòd Græca lingua passim Romæ ab omnibus ferè paulò nobilioribus discebatur) Cæsaris epistolæ sententiam cognoscere, vt sic minimam cautionem adhibitam fuisse intelligamus à summo illo Imperatore in consilio suo celando, quod per epistolam Ciceroni significare vellet. Mihi in re tàm perplexa hæc vna ratio interim succurrit, vt minima prorsus mutatione legamus Cæcis, vbi

„ nunc visitur Græcis, nimirùm ibi. Hanc cæcis conscriptam literis mittit. Erunt autem cæcæ literæ obscuræ, & latentes, id est, quæ se palàm spectandas non præbent, sed oculorum sensum effugiunt, neque conspici possunt: de quibus intelligit Ouidius, cùm puellam docet, quemadmodum tutò per literas amatum iuuenem alloquatur, inquit enim.

Tuta quoque est, fallitque oculos è lacte recenti
Litera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humiduli, quæ fit acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.

Plinius quoque libro 26. eandem fallendi rationem docet; cuius verba, quoniam institutum nostrum iuuant, & Ouidij sententiam priore disticho comprehensam magis adhuc explanant, operæprecium est
„ apponere. Tithymallum (inquit) nostri herbam lactariam vocant,
„ alij lactucam caprinam: narrantq; lacte eius inscripto corpore, cùm
„ inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidam adul-
„ teras alloqui maluere, quàm codicillis. Siquis autem discendi studio teneatur plures modos, quibus huiusmodi furtiuæ, ac cæcæ literæ perscribi possint, is adeat oportet Ioannis Baptistæ Portæ libros De Magia Naturali, nec non illos alteros, quos subtiliter, atque ingeniosè confecit De furtiuis literarum notis, in illis .n. plures, ac varij modi traduntur huius fraudis celandę. Porrò cæcæ literæ dicuntur à Cæsare eadem prorsus ratione, qua cęcus ignis à Virgilio nuncupatur.

Vulnus alit venis, & cęco carpitur igni.

Hoc est occulto, & qui foris non appareat. Atque hæc à me dicta sunt timidè, & cunctanter, vt aliorum ingenia excitem, non vt quicquam certi affirmem.

Prouerbium quoddam secus, atque ab aliis explicatum. Cap. XIII.

QVONIAM sæpè animaduerti multùm gratiæ parœmijs deperire, si vnde fluxerint, ignoretur, nunquam putaui me operam abuti, quotiescunque in earum origine indaganda curiosius laborarem, cuius meę industriæ gustum quasi quendam præbere volo in adagio illo explicando ἀρνα προβάλλει. nam quod ad eius interpræ tationem affert ex Diogeniano parœmiographus, non vsquequaque probo, propterea quòd verùm non sit antiquos bellum suscepturi Fecialem mittere consueuisse, qui arietem adductum in hostium fines immitteret, hoc significantes pacto ciuitates, & agros illorum hostibus compa-

compaſcuos fore, nam Liuius, qui belli indicendi ritus ab Anco inſtitutos diligenter narrat, longè aliter de hac tota re ſcriptum reliquit, ait.n lib. 1. Inde ordine alij rogabantur, quandoque pars maior eorum, qui aderant, in eandem ſententiam ibat, bellum erat conſenſu fieri ſolitum, vt fæcialis haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum ferret,& non minus tribus puberibus præſentibus diceret. Quod populi priſcorum Latinorum, hominesque priſci Latini aduerſus Pop. Rom. Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod Pop. Romanus Quiritium bellum cum priſcis Latinis iuſsit eſſe, Senatuſque Populi Romani Quiritium cenſuit, conſenſit, conſciuit, vt bellum cum priſcis Latinis fieret: Ob eam rem ego, Pop. Rom. populis priſcorum Latinorum, hominibusque priſcis Latinis bellum indico, facioque: id vbi dixiſſet, haſtam in fines eorum emittebat. Eadem propemodum ſcribit Cincius lib. 3. De re militari, velut refert Gellius. Ad hunc morem Virgilium reſpexiſſe, cùm cecinit

En ait, & iaculum attorquens emittit in auras,
Principium pugnæ: & campo ſeſe arduus infert.

Adnotat illic Seruius: Neq; apud Græcos aliter in more poſitum fuiſſe memini me vnquam legere, niſi quòd pro haſta facem igniſer iaculabatur, vnde Euripides in Phœniſsis inquit.

Επεὶ δ' ἀφέθη πυρσὸς, σῆμα φοινίου μάχης. hoc eſt
Emiſſa poſtquam fax fuit pugnæ cruentæ ſymbolum.

Ne igitur illius prouerbij origo non eluceſcat, videndum eſt an de ariete bellico inſtrumento intelligi poſsit, quod cùm mœnibus alicuius oppidi admotum erat, nulla pacis ſpes relinquebatur, vnde natus eſt ille ſermo: Si aries mœnia tetigerit, qui crebrò apud hiſtoricos occurrit: Eius bellici tormenti formam, præter cæteros, deſcribit Suida in κριός: vbi videre poteris: Quòd ſi ne hæc quoque expoſitio ſatisfacit, audi quid prætерea de eo ipſo prouerbio probabiliter dici poſſe cenſeam. Sciendum eſt ludicri quoddam genus in Græcia fuiſſe, quod Heronimia vocaretur, id erat huiuſmodi. Quiſpiam nudo, raſoque capite arieti occurſabat, qui ſi arietem eo modo pugnando viciſſet, certo præmio donabatur, ſin eidem ceſsiſſet, circunſtantium exibilatio, præmijque vacuitas pro pœna erat, quoniam verò valde periculoſum erat glabro capite arietem impetere, caluariam feruenti pice ſæpe, ac verò ſæpius pugnaturus obarmabat, loricabatque, vt ſic minore periculo arietem feriret: Ab hoc ludicri genere exiſtimauerit quiſpiam illud natum eſſe, in quo hodie auctorati quidam ſolent glabello capite in ælurum alligatum quidem, ſed dentibus, vnguibuſque ſæuientem obluctari: Ad illud certamen prouerbium reſpicere non eſt dubium, quod qui paululùm modò diligentius conſi-

derare

derare voluerit, mecum non inuitus, sat scio, fatebitur: Spectant hûc verba Gregorij theologi ex epistola quapiam ad Eustachiû sophistâ.
„ Καὶ τὸ δὲ ὑπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ὢν
„ κατὰ κριοῦ μήνυς ἄξαν ἀντιπρόσωπος, μηδὲ τὴν σφηκιὰν κατ᾽ ἐμοῦ τὴν
„ γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν. hoc est. Ac non saltem à prouerbio plebeio didicerim, cùm sim caluus, non obuersa fronte obnuere arieti, neq; vesparum nidum in me prouocare, nimirum linguam ad maledicendum, quàm ad benè dicendum promptiorem.

Terentij locus animaduersione dignus indicatus. Cap. XIIII.

OBSERVATIONE dignum est, cur de piscibus loquens Terentius Andria obsonij mentionem fecerit, ibi.

Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem
Paullulum obsoni, ipsus tristis: de improuiso nuptiæ,
Non cohærent.

Nam pisces illic ea voce significari docent verba, quæ non multò post consequuntur. *etiam puerum inde abiens conueni Chremis,*
Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam senis.

Ne quam autem cupido lectori moram inijciam, proferam statim Plutarchi verba, quæ ad hanc rem intelligendam conducere existimaui, sunt autem hæc Sympos. lib 4. ὡς πολλῶν ὄντων ποιητῶν ἕνα τὸν
„ κράτιστον ἐξαιρέτως ποιητὴν καλοῦμεν, οὕτως πολλῶν ὄντων ὄψων,
„ ἐκνενίκηκεν ὁ ἰχθὺς μόνον. ἢ μάλιστα γε ὄψον καλεῖσθαι, διὰ τὸ πολὺ
„ πάντων ἀρετῇ κρατεῖν. καὶ γὰρ ὀψοφάγους, καὶ φιλοψύχους λέγομεν,
„ οὐχὶ τοὺς βοείοις χαίροντας ὥσπερ Ἡρακλῆς, ὃς τοῖς κρέασι χλωρὰ
„ σῦκα ἔχων ἤσθιεν. οὐδὲν τὸν φιλόσοφον, οἷος ἦν Πλάτων, οὐ φιλοβότρυν, οἷος Ἀρκεσίλαος, ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας
„ ἑκάστοτε, καὶ τοῦ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας, καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν Φι-
„ λοκράτην φησὶν ἐκ τοῦ προδοτικοῦ χρυσίου, πόρνας καὶ ἰχθῦς ἀγοράζειν,
„ ἐπ᾽ ὀψοφαγίᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ τὸν ἄνδρα λοιδορῶν. ὁ δὲ Κτησιφῶν οὐ κα-
„ κῶς ὀψοφάγου τινὸς ἐν τῇ βουλῇ βοῶντος ῥαγήσεσθαι, μηδαμῶς εἶπεν
„ ὦ ἄνθρωπε ποιήσῃς ἡμᾶς ἰχθυοβρώτους. & quæ sequuntur. Latinè dixeris. Sicut de multis poëtis vnum, qui reliquis præstat, eximio nomine poëtæ afficimus. Ita cùm multa sint obsonia, piscis tñ obtinuit, vt vel solus, vel præcipuè piscis obsoniû apellaretur, quia virtute reliquos oẽs multò antecedat: nam obsoniuoros, & obsoniorû cupidos vocamus, non q bubulis carnibus delectant, vt Hercules, qui post carnẽ virides ficus edit: non qui ficubus, vt Plato, non qui vuis, vt Arcesilaus: sed qui subinde in foro piscario versantur, & tintinnabulû celeriter exaudiunt. Et Philocratẽ Demosthenes auro proditione par-

to ſcorta, & piſces emere dicens, gulæ ſtudium, ac libidinis homini exprobrauit: ac non ineptè Cteſiphon quodam obſoniuoro in Senatu vociferante, Crepabo medius; Nequaquam (inquit) nos piſcium eſcam facias. Ac fuiſſe quidem piſces inter ſumptuoſæ menſæ delicias, auctor quoque eſt Athenæus pluribus in locis, & nos in noſtris Commentarijs De Cænis antiquorum, abundè oſtendimus, vt omninò ſuperuacaneũ fuerit hîc eadem inculcare; Cùm igitur, quod initio propoſuimus, bona fide præſtiterimus, ac Terentij locum Græci ſcriptoris verborum appoſitione mirificè illuſtrauerimus, officio noſtro ſatis functi eſſe iudicabimur, vt iam tutò liceat huic capiti finem imponere.

E Clemente Alexandrino macula quæpiam ſublata. Cap. XV.

VITIVM, quod in Clementis Alexandrini contextu reſidet, in vnguenti cuiusdam nomine appellando Pædagogi lib. 2. ibi.
„ *τύτων τῶν μύρων ἄπειροι διαφοραί, βρένθιον, καὶ μετάλλιον, καὶ βασίλειον: πλαγγόνιόν τε καὶ ψάγδας Αἰγυπτίας*. hoc eſt. Horum vnguentorum ſunt infinitæ differentiæ: Brenthium, metallium, & regium, plangonium, & pſagdæ Ægyptiæ: diutius illic hæreret, longiusque propagaretur, niſi ei cito occurrerem, atque in tempore auxilium ferrem; Gentianus.n. Heruetus eius ſcriptoris elegans alioqui, atque eruditus interpræs ipſum magis adhuc auxit, ſuaque auctoritate non parùm confirmauit, dùm in breuibus, quæ ad illum auctorem confecit, ſcholijs vulgatam lectionem comprobauit, & tanquam nulli vitio affinem explicauit dicens, metallium vnguenti genus fuiſſe à quodam Metallio inuentore nuncupatum, quod tamen nullius eſt momenti, ac veritate caret, legendum eſt enim *μεγάλιον* exigua vnius literulæ mutatione, atque alterius detractione, ſiue *μεγάλλιον* duplici λ, vt quidam malunt, certè *μετάλλιον* corruptum eſt, atque ideò reijci debet: Sicut & petalium illud ex Curculione Plautina.

Tu ſtacte, tu cynamum, tu roſa, tu crocum, & caſia es, tu petalium. Rectũ.n. eſt megalion: huius emendationis auctorẽ habeo Athenæũ libro *δειπνοσοφις*. 15. cuius verba altius repetam, & ex longinquiore capite arceſſã, propterea quòd animaduerterim ea huiuſmodi eſſe, vt Clementis propoſitũ locum quaſi interpretari, ac mirificè illuſtrare queãt: Quod eò etiã libentius facio, quia vulgata Græca Athenæi exẽplaria inſigni lacuna deturpata ſunt, atq; vniuerſa de coronis, vnguentis, & ſcolijs diſputatione carent, vnde hæc verba deprõpta ſunt: non dum autem fragmentum hoc typographorũ formis excuſſum circũfertur

fert sed in pluribus Italiæ bibliothecis reconditum asseruatur, nisi quòd Gulielm. Canterus ipsum representauit Nouar. Lection. libro 3. cap. 31. eius igitur pars, quæ hùc spectat, ita habet. βρενθίου
» μύρου μνημονεύει Φερεκράτης ἐν Λήροις οὕτως. Ἔστην δὲ κἀκέλευον ἐγ-
» χέασθαι νῷν μύρον Βρένθιον, ἵνα τοῖς ἰοῦσιν ἐγχέῃ. βασιλείου δὲ μύρου
» μνημονεύει Κράτης ἐν Γείτοσι, λέγων οὕτως. γλυκύτατον ὦ Ζεῦ τὸ
» βασιλείου μύρου. καὶ τοῦ βρενθίου, οὕτως. βρενθίῳ, βασιλείῳ ψάγδης. Ἀρι-
» στοφάνης ἐν Δαιταλεῦσι. φέρ᾽ ἴδω τί σοι δῶ τῶν μύρων. ψάγδαν φι-
» λεῖς. Εὔπολις δὲ ἐν Μαρικᾷ. ψάγδαν ἐρυγγάνοντα. Εὔβουλος δ᾽ ἐν Στε-
» φανοπώλισιν: Αἰγυπτίῳ ψάγδαν ἰρὶς λουμένη. Πολέμων δ᾽ ἐν τοῖς
» πρὸς Ἀδαῖον, παρὰ Ἠλείοις φησὶ μύρον τι πλαγγόνιον καλεῖσθαι, εὑρε-
» θὲν ὑπό τινος πλάγγονος. ὁμοίως ἱστορεῖ καὶ Σωσίβιος ἐν ὁμοιότησιν. ὡς
» καὶ τὸ μεγάλλιον. ὠνομάσθη δὲ καὶ τοῦτο ἀπὸ Μεγάλλου τοῦ Σικελιώτου. μνη-
» μονεύει δ᾽ αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ἐν Τελμισσεῦσι, καὶ Φερεκράτης ἐν Πετάλῃ,
» Στράττις ἐν Μήδᾳ οὕτως, καὶ λέγω ὅτι μύρον φέρεις αὐτῇ τοιοῦτον,
» οἷον οὐ Μέγαλλος πώποτε ἥψησεν, οὐδὲ Δινίας Αἰγύπτιος οὔτ᾽ εἶδεν, οὔτ᾽
» ἐκτήσατο. τοῦ μεγαλλίου δὲ μύρου μνημονεύει καὶ Ἄμφις ἐν Ὀδυσσεῖ διὰ
» τούτων. Ἐρίοισι τοὺς τοίχους κύκλῳ μιλησίοις. Ἔπειτ᾽ ἀλείφειν τῷ με-
» γαλλίῳ μύρῳ. Καὶ τὴν βασιλικὴν θυμιᾶτε μίνδακα. Ἀκήκοας οὐ δέσ-
» ποτα δὴ πώποτε Τὸ θυμίαμα τοῦτο; Ἀναξανδρίδης Τηρεῖ. Ἀλλ᾽ οἷα
» νύμφη βασιλὶς ὠνομασμένη Μύροις μεγαλλίοισι σῶμ᾽ ἀλείφεται.

hoc est. De vnguento brenthio hoc pacto meminit in Nugis Pherecrates, constiti, ac iussi nobis vnguentum brenthium infundere, vt infunderet adeuntibus. De regio vnguento mentionem fecit Crates in Vicinis ita inquiens, multò dulcius, ô Iuppiter, regio vnguento, & de brenthio cùm dicat: brenthio, regio, psagda. Aristophanes in Conuiuantibus. Affer, vt videã, quid tibi do; num ex vnguentis psagdam amas? Eupolis in Facili, & psagdam eructantẽ. Eubulus in coronas vendentibus; Ægyptia psagdane ter lota vt fuit. Scribit Polæmon in ijs, quæ misit ad Adeum; vnguentum quoddã apud Eleos Plangoniũ vocari, quod à Plangone quodam inuentũ fuerit. Similiter & Sosibius narrauit in similitudinibus; sicut Megalium, quod à Megalo homine Siculo nominatum fuisse nonnulli scriptis prodiderũt: meminit autem de illo Aristophanes in Telmissensibus, Pherecrates in Petalo, Strattis in Meda hoc pacto: & dico, quòd fers vnguentũ ipsa tale, quale nunquam coxit Megalus, ac Dinias quidem Ægyptius neque vidit, neque habuit. meminit his verbis de Megalio vnguento Amphis in Vlysse: Texisse muros vellere, & Milesio; Vnxisseque vnguento statim Megalio. Perfundite & fumis bonis mox regiam. Audisti here ipse nunquid hoc quando prius Tu suffimentum? Alexandrides in Tereo. Sed sponsa sicut nominata regia Perungit vnguentis corpus

Q

to ſcorta, & piſces emere dicens, gulæ ſtudium, ac libidinis homini exprobrauit: ac non inepte Cteſiphon quodam obſoniuoro in Senatu vociferante, Crepabo medius; Nequaquam (inquit) nos piſcium eſcam facias. Ac fuiſſe quidem piſces inter ſumptuoſæ menſæ delicias, auctor quoque eſt Athenæus pluribus in locis, & nos in noſtris Commentarijs De Cænis antiquorum, abundè oſtendimus, vt omninò ſuperuacaneũ fuerit hic eadem inculcare. Cùm igitur, quod initio propoſuimus, bona fide præſtiterimus, ac Terentij locum Græci ſcriptoris verborum appoſitione mirificè illuſtrauerimus, officio noſtro ſatis functi eſſe iudicabimur, vt iam tutò liceat huic capiti finem imponere.

E Clemente Alexandrino macula quæpiam ſublata. Cap. XV.

VITIVM, quod in Clementis Alexandrini contextu reſidet, in vnguenti cuiusdam nomine appellando Pædagogi lib. 2. ibi.
„ *τύτων τῶν μύρων ἄπειροι διαφοραὶ, βρένθιον, καὶ μετάλλιον, καὶ βα-*
„ *σίλειον: πλαγγόνιόν τε καὶ ψάγδας Αἰγυπτίας*. hoc eſt. Horum vnguentorum ſunt infinitæ differentiæ: Brenthium, metallium, & regium, plangonium, & pſagdæ Ægyptiæ: diutius illic hæreret, longiusque propagaretur, niſi ei cito occurrerem, atque in tempore auxilium ferrem; Gentianus.n. Heruetus eius ſcriptoris elegans alioqui, atque eruditus interpres ipſum magis adhuc auxit, ſuaque auctoritate non parùm confirmauit, dùm in breuibus, quæ ad illum auctorem confecit, ſcholijs vulgatam lectionem comprobauit, & tanquam nulli vitio affinem explicauit dicens, metallium vnguenti genus fuiſſe à quodam Metallio inuentore nuncupatum, quod tamen nullius eſt momenti, ac veritate caret, legendum eſt enim *μεγάλιον* exigua vnius literulæ mutatione, atque alterius detractione, ſiue *μεγάλλιον* duplici λ, vt quidam malunt, certè *μετάλλιον* corruptum eſt, atque ideò reijci debet: Sicut & petalium illud ex Curculione Plautina.

Tu ſtacte, tu cynamum, tu roſa, tu crocum, & caſia es, tu petalium.

Rectũ.n. eſt megalion: huius emendationis auctorẽ habeo Athenęũ libro *δειπνοσοφις*. 15. cuius verba altius repetam, & ex longinquiore capite arceſſã, propterea quòd animaduerterim ea huiuſmodi eſſe, vt Clementis propoſitũ locum quaſi interprętari, ac mirificè illuſtrare queãt: Quod eò etiã libentius facio, quia vulgata Gręca Athenęi exẽplaria inſigni lacuna deturpata ſunt, atq; vniuerſa de coronis, vnguentis, & ſcolijs diſputatione carent, vnde hęc verba deprõpta ſunt: nondum autem fragmentum hoc typographorũ formis excuſſum circũfertur

fert ſed in pluribus Italiæ bibliothecis reconditum aſſeruatur, niſi quòd Gulielm. Canterus ipſum repreſentauit Nouar. Lection. libro 3. cap. 31. eius igitur pars, quæ hùc ſpectat, ita habet. βρενθίου
,, μύρου μνημονεύει Φερεκράτης ἐν Λήροις οὕτως. Ἔστην δὲ κἀκέλευον ἐγ-
,, χεάσθαι νῷν μύρον Βρένθιον, ἵνα τοῖς ἰοῦσιν ἐγχέῃ. βασιλείου δὲ μύρου
,, μνημονεύει Κράτης ἐν Γείτοσι, λέγων οὕτως. γλυκύτατον ὦ Ζεῦ τὸ
,, βασιλείου μύρου. καὶ τοῦ βρενθίου, οὕτως. βρενθίῳ, βασιλείῳ, ψάγδης. Ἀρι-
,, στοφάνης ἐν Δαιταλεῦσι. φέρ' ἴδω τί σοι δῶ τῶν μύρων. ψάγδαν φι-
,, λεῖς. Εὔπολις δὲ ἐν Μαρικᾷ. ψάγδαν ἐρυγγάνοντα. Εὔβουλος δ' ἐν Στε
,, φανοπώλισιν: Αἰγυπτίῳ ψάγδαν τρὶς λουμένη. Πολέμων δ' ἐν τοῖς
,, πρὸς Ἀδαῖον, παρὰ Ἠλείοις φησὶ μύρον τι πλαγγόνιον καλεῖσθαι, εὑρε-
,, θὲν ὑπό τινος πλάγγονος. ὁμοίως ἱστορεῖ καὶ Σωσίβιος ἐν ὁμοιότησιν. ὡς
,, καὶ τὸ μεγάλλιον. ὠνομάσθη δὲ καὶ τοῦτο ἀπὸ Μεγάλλου τοῦ Σικελιώτου. μνη-
,, μονεύει δ' αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ἐν Τελμισσεῦσι, καὶ Φερεκράτης ἐν Πετάλῃ,
,, Στράττις ἐν Μήδαις οὕτως, καὶ λέγω ὅτι μύρον φέρεις αὐτῇ τοιοῦτον,
,, οἷον οὐ Μέγαλλος πώποτε ἥψησεν, οὐδὲ Δινίας Αἰγύπτιος οὔτ' εἶδεν, οὔτ'
,, ἐκτήσατο. τοῦ μεγαλλίου δὲ μύρου μνημονεύει καὶ Ἄμφις ἐν Ὀδυσσεῖ διὰ
,, τούτων. Ἐρίοισι τοὺς τοίχους κύκλῳ μιλησίοις. Ἔπειτ' ἀλείφειν τῷ με-
,, γαλλίῳ μύρῳ. Καὶ τὴν βασιλικὴν θυμιᾶτε μίνδακα. Ἀκήκοας οὖν δέσ-
,, ποτα δὴ πώποτε Τὸ θυμίαμα τοῦτο; Ἀναξανδρίδης Τηρεῖ. Ἀλλ' οἷα
,, νύμφη βασιλὶς ὠνομασμένη Μύροις μεγαλλίοισι σῶμ' ἀλείφεται.

hoc eſt: De vnguento brenthio hoc pacto meminit in Nugis Pherecrates, conſtiti, ac iuſsi nobis vnguentum brenthium infundere, vt infunderet adeuntibus. De regio vnguento mentionem fecit Crates in Vicinis ita inquięns, multò dulcius, ò Iuppiter, regio vnguento, & de brenthio cùm dicat: brenthio, regio, pſagda. Ariſtophanes in Conuiuantibus. Affer, vt videã, quid tibi do; num ex vnguentis pſagdam amas? Eupolis in Facili, & pſagdam eructantẽ. Eubulus in coronas vendentibus; Ægyptia pſagdane ter lota vt fuit. Scribit Polæmon in ijs, q̃ miſit ad Adeum; vnguentum quoddã apud Eleos Plangoniũ vocari, quod à Plangone quodam inuentũ fuerit. Similiter & Soſibius narrauit in ſimilitudinibus; ſicut Megalium, quod à Megalo homine Siculo nominatum fuiſſe nonnulli ſcriptis prodiderũt: meminit autem de illo Ariſtophanes in Telmiſſenſibus, Pherecrates in Petalo, Strattis in Meda hoc pacto: & dico, quòd fers vnguentũ ipſa tale, quale nunquam coxit Megalus, ac Dinias quidem Ægyptius neque vidit, neque habuit. meminit his verbis de Megalio vnguento Amphis in Vlyſſe: Texiſſe muros vellere, & Mileſio; Vnxiſſeque vnguento ſtatim Megalio. Perfundite & fumis bonis mox regiam. Audiſti here ipſe nunquid hoc quando prius Tu ſuffimentum? Alexandrides in Tereo. Sed ſponſa ſicut nominata regia Perungit vnguentis cor-

pus megalijs: Atque hactenus quidem auctor Græcus de vnguento megalio: cuius tamen vocabuli etymon aliunde duxisse videtur Plinius, cùm de megalio loquens ait. „ Postea multò successit propter „ gloriam appellatum megalium ex oleo balanino, balsamo, calamo, „ iunco, xylobalsamo, casia, resina: Eiusdem confectionem docet quoque Dioscorides; cuius verba, quoniam ad id, de quo agimus, nullum præstant adiumentum, non libuit adscribere.

Incerti cuiusdam poëtæ carmen emendatum, & super eo Scaligeri expositio reiecta. Cap. XVI.

INTER Virgilij appendices endecasyllabum quoddam extat incerto auctore, in quo, præter cætera, hæc duo carmina ita leguntur.

Et quicquid Lybico secatur auro,
Non vna positum tenere cella.

In quorum primo pusillum quoddam peccatum deprehendi, quod tamen poëtæ mentem haud mediocriter perturbat; id autem manifestum fiet, si rectam eius loci scripturam proposuero, est igitur legendum.

Et quicquid Lybico secatur aruo;

Quomodo deinde Scaligerum ad oram editionis suæ adnotasse animaduerti: Sed quòd ipse de citro dictum accipit, vereor ne errore labatur, perperamque auctoris mentem interpretetur, propterea quòd non satis cohæret citrum in cella conditum habere, neque vllus vnquam auctor ita locutus est, ac poëta ille, quisquis fuit, de rebus esui accommodatis loquebatur.

Regales (inquit) *dapibus grauare mensas.*

Vt nemo iam non videat ad Africæ fertilitatem verba illa referri debere, ita autem propemodum locutus est Horatius, cum eandem rem ostendere vellet.

Illum, si proprio condit borreo
Quicquid de Lybicis verritur areis,
Nunquam dimoueas. Neque non item Martial.
Possideat Lybicas messes, Hermumque, Tagumque.

Et Seneca Thyeste.

Non quicquid Lybicis terit
Feruens area messibus.

Atque hoc adeò perspicuum est, vt lumen soli mutuari velle videar, si id pluribus illustrare pergam.

Quę sit mea sententia de Ciceronis quodam loco. Cap. XVII.

TOTIDEM ferè sententiæ, quot capita enumerantur super intellectu verborum, quæ posita sunt epistola Ciceronis ad M.
„ Cælium libro ad familiares sec. ibi. Mea verò officia ei non defuisse,
„ tute es testis, quoniam comicus testis (vt opinor) occidit Phannia,
„ & mehercule pluris eum feci, quòd te amari ab eo sensi. Nam quotus quisque tandem reperitur, qui ea vel interpretatione, vel emendatione aliqua non attigerit? Ac, ne quis omnem prorsus coniectandi locum ereptum esse putet, libuit mihi experiri, nunquid in hoc artificio aut natura, aut studio quicquã valeam; nam & ipse quoq; aliquid sepositum habeo, quod in medium afferre possim: Dico igitur vocem comicus vna literula mancam esse, debereq; minimo vulgatæ lectionis detrimẽto conuerti in coamicus, idq; M. Tullij sententiã exposcere, si verba, quæ statim præcesserunt, accuratè perpendantur, facillimè cognoscetur: neque verò est, quod quemquam moueat huius vocis nouitas, valdè.n. infirma hæc ratio est, & vix digna suo auctore, nam multa vocabula afferre possem, quæ semel tantum apud Ciceronem reperiantur, nec propterea minus Latina, atque elegantia censeri debent, cuiusmodi esse coæuum non dubito, pro quo coæquum superstitiosi quidam temerè substituerunt; analogia certè id maximè suadet, & multa huic finitima in M. Tullij scriptis facilè fuerit obseruare, dixit.n. eadem ratione condiscipulum, cohæredem, consponsorem, commilitonem, conseruum: Quòd si quispiam adeò religiosus hac in re fuerit, vt magis propriũ in lingua Latina exemplũ requirat, ei ego par, ac propè geminum illud proponam, quod citat Nonius ex Cæcilio in voce iamdiù, nam, quod aliud in præsentia afferam, non occurrit.

Liber essem (inquit *) iamdiù, si habuissem ingeniosos coamatores mihi.*

Gulielmus Canterus reprehensus super emendatione cuiusdam Horatij loci. Cap. XVIII.

PARVM cautè, ac circumspectè gessit se Gulielmus Canterus in restitutione cuiusdam Horatij loci ex Odis.

æqua tellus

Pauperi recluditur, Regumque pueris.

Nam cùm in omnibus editionibus huiusmodi scriptura vulgata sit, ipse nouitatis amore, aut, vt videri vult, manuscripti codicis auctoritate permotus legendum putat natis pro pueris, additq; hanc vocem, si non de alia, versus quidem caussa preferendam esse: Miser, qui

cariosis istis, nescio quibus, membranis adeò sit addictus, vt totus ex earum auctoritate pendeat, atq; ab eis ne latum quidem vnguem recedere audeat: manuscriptus liber ita præsefert, ergo ita omninò legendum? nam dimensionis caussa, quam prætendit, prorsus inepta est, ac puerilis, neq; .n. ignorare debuit homo plusquàm mediocriter in bonarum literarum cognitione versatus tribrachum temporis spatio iambo respondere, vt alterum pro altero in carmine vsurpari non sit absurdum, præterquàm quòd secunda vocalis in ea dictione absorberi consueuit, ac foras abijci, velut tertia in illo apud eundem Lyricum. *memor*

Actæ non alio rege puertiæ.

pro pueritiæ: hinc puros pro pueros dixisse veteres constat. Lucr.

Puri sæpè locum propter se.

Vnde fortasse vox putus deriuata est, quæ à vetere glossario μικρὸς exponitur, & nos hodie in Italia pueros ita vocamus: ac in simili quidem re plura exempla reperire licebit, si quis id curet: Terentius certè non vno in loco ditias vsurpauit pro eo, quod est diuitias, velut cùm inquit Andria.

Quę se inhonestè optauit parare hic ditias

Potius. Et Heautontim.

Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, ditias,

Ac rursus in eadem.

Vicinum hunc, nostin? at quasi is non ditis.

Horatius itidem vno atque altero loco valdius vsurpauit pro validius interprete Acrone: Sed & nostri quoque poëtę hanc licentiam sibi sumpserunt versus dimensionis caussa, vnde est apud suauissimum lyricem Franciscum Petrarcam. *Scriui quel, che vedesti, in lettre d'oro.*

Vetus scriptura in Plinii codice retenta, noua Francisci Luisini explosa. Cap. XIX.

DESINAT posthac sibi placere Franciscus Luisinus de restitutione (vt ipse putat) loci cuiusdam Plinij, quem ab Hermolao, Renato, Gelenio doctissimis viris prætermissum à se primo animaduersum esse gloriatur, nam ego ipsi ostendam Plinij verba, vt in excusis libris circumferuntur, optimè se habere, nec vllius emendationis prorsus indigere: locus Plinij est huiusmodi. Ab his caryotę
„ maximè celebrantur, & cibo quidem, sed & succo vberrimæ: ex qui
„ bus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen: Hic Luisinus εὐστοχίαν suam experiri volens legendum admonet, cui poma nomen, nescio quid ex Dioscoride promens οὐδὲν πρὸς Διόνυσον:

namq;

namq; à Plinij mente toto cælo aberrauit, ipsamque ne per nebulam quidem paululum modò videre potuit, quam ego tamen expressè illi demonstrabo. Quoniam dixerat Plinius vinum ex caryotis confectum capiti dolores inferre, volens hoc aliquo pacto constituere ab etymo argumentationem sumit, dicens, hinc potissimum i. quòd caput dolore afficiant, factum esse, vt poma illa caryotes appellentur, hæc.n. vis est huius vocis κάρυον, vnde καρυβοᾶν vertigine laborare, & καρυβαρεῖν capite grauatum significat: Quæ sententia tametsi adeò in promptu est, vt vel cæco apparere posit, magis tamen adhuc explicatur simili, ac propemodum pari eiusdem scriptoris loco, „ qui extat lib. 15. in hæc verba. Caryon à capitis grauedine, propter „ odoris grauitatem conuenit dictum. Plutarchus quoque idem con„ firmat Sympos. 3. δηλοῖ καὶ τῶν ὀνομάτων ἔνια, τὴν περὶ ταῦτα πο„ λυπραγμοσύνην τῶν παλαιῶν. τήν τε γὰρ καρύαν οὕτως ὠνόμασαν, ὅτι „ πνεῦμα βαρὺ καὶ καρωτικὸν ἀφιεῖσα, λυπεῖ τοὺς ὑπ' αὐτῆς παρακεκλιμένους. hoc est. Sed & nomina quædam manifestant veterum hac in re summam diligentiam: nam & nucem caryam dixerunt, quòd spiritum grauem, ac soporem incutientem profundum exhalans, lædat, qui sub ea recũbunt; Quid quòd Xenophon multò ante idem scriptũ reliquit de expeditione Cyri lib. 2 ἦν (loquitur autem de vino ex pal„ marum succo confecto, atque adeò de palmulis ipsis) παρὰ ποτὸν „ ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγὲς δέ. ἐν ταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶ„ τον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμαζον τό, τε εἶδος καὶ τὴν „ ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. hoc est. Erãt „ ad potum suaues quidem illæ, sed capitis tamen dolorem excitabant: „ Hoc loco primùm milites etiam medulla palmæ vesci ceperunt, multis & genus ipsum, & propriam quandam in hoc cibo iucunditatẽ admirantibus: Sed tamen idem hoc etiam capiti vehementer infestum erat. Quam sententiã totidem verbis in lib. 14. δειπνοσοφιστῶν contulit Athenæus Xenophontis loco præcisè designato, vbi de palmulis, & loto sermonẽ habet. Dioscorides quoq; idem tradit. Galenus verò De Cõpositione Sympl. medicam: huius rei caussam affert, vt dicat, hoc ideò euenire, quia vi quadam peculiari palmulæ præditæ sint, & & quòd magno labore coquantur, ac vaporibus superiora tentent. Non fuit igitur hac in re perspicacior Luisinus Hermolao, Rhenano, Gelenio, cæteris, verùm se cucurbitas lippire manifestò declarauit.

Aeschyli sententia quæpiam examinata & an Morti sacra facere mos fuerit apud veteres. *Cap. XX.*

NISI dicamus poëtam Æschylum rei suæ consulere voluisse, cùm de mortis necessitate loquens ait citante Stobæo serm. 117

Μόνος

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.
Οὔτ᾽ ἄν τι θύων, οὔτ᾽ ἐπισπένδων ναοῖς.
Οὐ βωμός ἐστιν, οὐδ᾽ ἐπαιωνίζεται.
Μόνου δὲ πειθὼ δαιμόνων ἀποστατεῖ.

Hoc est Mors enim sola deùm non amat munera: Nec vllus ei sacrificat, aut libat in templis. Nullam habet aram, non celebratur hymnis. Sed ab ea dæmonum sola, aliena est sua dela: non video quo pacto eius sententia defendi posit, ipseque à mendacij, aut inscitiæ nota vendicari: nam constat veteres Morti sacra fecisse, eique liba, sicut cæteris Deis, offerre consueuisse. Eustathius in Commentarijs ad Dionysium de situ orbis refert Ælianum in ijs, quę de prouidentia disputat, scriptum reliquisse, in Gadiris altare anno, & mensi dicari, videlicet vnum breuiori tempori, alterùm longiori; templumque senectutis esse, quo reuerentur ætatem, q̃ multa scit, & didicit, & aliud mortis, ad honorẽ communis omniũ otij, vel etiã eorũ, qui præter naturæ legẽ obierunt: Et etiã altare penuriæ, & artis, ars.n. penuriã, & paupertatẽ profligat: quòd si quem Græca magis delectãt, & suis verbis auctorem loquentem audire iuuat, ei ego Græcorum quoq; verborum copiam faciam. Αἰλιανὸς ἐν τοῖς περὶ προνοίας φησὶν, ὅτι ἐν Γαδείροις βομὸς ἐνιαυτῷ ἵδρυται, καὶ μηνὶ ἄλλος, εἰς τιμὴν χρόνου βραχυτέρου τε καὶ μηκροτέρου. ἔστι δὲ καὶ γήρως, φησὶν, ἱερὸν τοῖς ἐκεῖ, τιμῶσι τὴν ἡλικίαν τὴν μαθοῦσαν πολλά. καὶ θανάτου ἄλλο, εἰς γέρας τῇ κοινῇ ἀναπαύλῃ, εἴτουν τῷ τελευταίῳ ὅρμῳ: καὶ βωμὸς δὲ, φησὶ, παρὰ τοῖς ἐκεῖ, πενίας, καὶ τέχνης, τοὺς μὲν, ἐξιλεουμένοις, τοὺς δὲ παραλαμβάνουσιν εἰς ἄκος ἐκείνης: Orpheus in hymno Mortis.

Αἴτοῦμαι (inquit) θυσίαις καὶ εὐχωλαῖς λιτανεύων,
Ὡς ἂν ἔοι γέρας ἐσθλὸν ἐν ἀνθρώποισι τὸ γῆρας.

Quod est. Peto sacrificijs, & orationibus rogans: Vt sit præmium bonum in mortalibus senectus. Et ex nostris Virgilius Æneid. 11.

Multa boum circa mactantur corpora Morti,
Setigerosque sues, raptasque ex omnibus agris
In flammam iugulant pecudes.

Nisi si macta re morti simpliciter sit, interficere, & iugulare, sicuti ego existimo. Idem quoque error de Promethei ara notari potest apud Lucianum in Dialogo illi hominis fictori cognomine qui ipsum conquerentem facit, quòd nulla sibi ara extructa fuerit, cùm tamen Pausanias in Attic. & Sophoclis scholiastes in Oedipo Coloneo contrarium scriptum reliquerint: expeditissima itaque ratio est, vt dicamus scænæ suæ inseruire Æschylum voluisse, cùm de morte ea prodidit, quæ longè à veritate dissidere veterum scriptorum auctoritate demonstraui.

Catulli

Catulli vulgata lectio aduersus Iosephum Scaligerum asserta. Cap. XXI.

CATVLLI salicippium, quod est epigrammate quopiam, ibi *Di magni, salicippium disertum.* Videtur mihi facilè tolerari posse eo sensu, quo illud sumi oportere iamdiù docuerunt Muretus, Statius, Turnebus, cæteri; nec est, quòd Iosephus Scaliger in eorum sententia confutanda tantoperè laboret, nam illius vocabuli compositio ad exemplum Græcorum poëtarum efficta videri potest; ac, vt propius, quàm fieri possit, ad Catulli vocem accedamus, scire oportet Lycophronem in obscurissimo suo poëmate, cui Cassandra nomen indidit, Diomedem *κολοσσοβάμονα* nuncupasse, quasi dixeris columniscensorem, erat enim Diomedes exiguo corpore præditus, quemadmodum ex Homero cognoscimus: Lycophronis carmen, in quo eo pacto heros ille nuncupatur, est hoc:

Κολοσσοβάμων δ' ἐν πτυχαῖσιν Αὐσόνων
Σταθεὶς, ἐρείσει κῶλα χερμάδων ἔπι.

Quod valet. Columniscensor autem in Italorum territorio stans, membra fulciet in saxis. Pari igitur ratione Caluum oratorem Salicippium vocauit Catullus, cùm ostendere vellet ipsum columnam quampiam conscendisse in Vatinij accusatione peroranda: Consueuisse aũt verba publicè facturos locum quempiam eminentiorẽ conscendere, vt à circumstantibus commodius audirentur, & conspicerẽtur, per se notissimũ est, & docet Synesius epistola tertia ad Theophilũ dicens. „ *τοὺς φανερωτάτους αὐτῶν, εἴ τις ἀνέκραγε μεῖζον, εἴ τις* „ *εὑράμενος κρηπῖδα, καὶ ἐπαναβὰς αὐτῇ, καὶ προήγορος ἠξίωσεν εἶ-* „ *ναι, καὶ λόγον ἀπέτεινεν, ὡς ὠνίους ὡς συνωμότας, ὑπηρετῶν χερσὶ* „ *παραδιδοὺς, ἐκκυλισθῆναι τῆς ἐκκλησίας ὠθουμένους προσέταξα.* hoc est. Clarissimos ex illis, si quis maiorem sustulit clamorem, si quis inuenit scabellum, idque conscendit, sermonisque princeps voluit esse, sermonemque produxit, vt venales, vt coniuratos, ministrorum manibus traditos, ex ecclesia iussi subuersos euolui: Ascalabotion Turnebi non minus est absurdum, quàm ridiculum.

Vera prouerbii cuiusdam ratio, quæ paræmiographum fefellit, demonstrata. Cap. XXII.

SI in vllo vnquam prouerbio explicando frustrà conatum suum contulit Erasmus, in hoc certè, quod statim proferam, omni prorsus opera abusus est: Adagium habet *ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει.* hoc est; Sub omni lapide scorpius dormit; id Erasmus explicans nec

scn-

ſenſum, nec originem eius aſſequitur, & quòd ad ſenſum quidem attinet, Eraſmi peccatum ſatis, ſuperque patefecit Henricus Stephenaus, vt nihil præterea opus ſit ſuper hoc diutius immorari; quòd ad originem pertinet, ipſe nunc ex Æliano eidem prouerbio lucem afferam, vt hæc noſtra obſeruatio cum Henrici Stephani explicatione coniuncta omnes tenebras, quæ elegantiſsimum prouerbium occupauerant, penitus diſijciat, atque diſpellat. Ælianus de animal. lib. 15. huiuſmodi quandam hiſtoriam narrat. ἐκ Σούσων τῶν Περ-
„ σικῶν εἰς Μηδίαν ἀπιόντων ἐν τῷ δευτέρῳ σταθμῷ, πάμπολύ τι λέ-
„ γεται σκορπίων πλῆθος γενέσθαι. ὥστε τὸν Περσῶν βασιλέα, ὁπότε
„ δίοι, πρὸ τριῶν ἡμερῶν προστάττειν πᾶσι θηρεύειν αὐτοὺς, καὶ τῷ πλεί-
„ στους θηράσαντι, δῶρα διδόναι. εἰ γὰρ τοῦτο μὴ γένοιτο, ὁ χῶρος ἄβατός
„ ἐστι. ὑπὸ παντὶ λίθῳ καὶ βώλῳ πάσῃ σκορπίος ἐστί. dixeris tu Latinè,
In itinere ſecundi diei eorum, qui à Perſicis Suſis in Mediam proficiſcuntur, quòd permagna ſcorpiorum multitudo naſci dicitur: idcircò Perſarum rex cùm eò ſuſcepit iter, triduò ante omnibus imperat, vt eos venentur, & ei, qui plurimos confecerit donat munera: Niſi hoc fit, locus tranſiti non poteſt: nam ſubter omnem lapidem, & ceſpitem abditus ſcorpius manet: Ab hoc Perſarum regis facto prouerbij originem fluxiſſe credibile eſt.

Purum pectus aliter ab Horatio, aliter à Lucilio vſurpatum. Cap. XXIII.

PVRVM pectus aliter omninò dictũ eſt ab Horatio, quàm prius à Lucilio fuerit vſurpatum, verumq; tamen rectum eſt, & ſermonis proprietati conſentiens, quæ res licet fortaſſe nimis tenuis, ac vix digna memoratu videri poſsit, volui tamen aliorum exemplo, qui eandem ſcribendi rationem ſequuti ſunt, & ad multo leuiora ſeſe demiſerunt, qualecumque id tandem fuerit, adnotare: nihil verò adeò exiguum eſt, quod non aliquam interdum afferat vtilitatem. Horatius igitur purum pectus appellauit, quomodo aliàs puras manus dixerat, id eſt, innocentes, integras, nulloque ſcelere contaminatas: Ait enim in Satyris.

Non patre præclaro, ſed vita, & pectore puro.
Rurſus epiſtola quapiam *nunc adhibe puro*
Pectore verba puer. Quomodo etiam multò ante vſurpauerat Ennius Phœnice. *aduerſus aduerſarios*
Ea libertas eſt, qui pectus purum, ac firmum geſtitat.
Lucilius verò Satyr. lib. 8. citante Nonio purum pectus vocauit, quod nullo papillarum tumore exurgeret, inquit enim.

Quòd

Quòd gracila est, pernix, quod pectore puro.
Quòd puero similis.

Id est exiguis papillis prædita, cuiusmodi in puellis commendari solent. Martialis lib. 8. epigrammate in Clystum.

Et talis tumor excitet papillas,
Quales cruda viro puella seruat.

Dionysii Lambini sententia de capite fluminum confutata. Cap. XXIIII.

FALSO sibi persuasit, ac nobis porrò persuadere conatus est Dionysius Lambinus, vocem caput, cùm de fluminibus enunciatur, non originem significare, sed finem potius, vbi videlicet flumina se in mare egerunt, quique aliter sentiunt, eos errare constanter affirmat: ac mihi quidem in præsentia non libet Adriani Turnebi explicationem ad illud Maronis tueri.

Hìc mihi magna domus celsis caput vrbibus exit.

Nam quin ipsum Lambinus tacitè designet, nemo dubitarit, qui Turnebi Aduersaria legerit: tantùm ostendam Lambinum falsa tradere, ipsumque vehementer errare, qui alios vitij insimulare non dubitat: & quoniam totius rei cardo in exemplorũ appositione versatur, ostendendum est apertis tabulis Latinos scriptores caput de fluminum origine quandoque vsurpare consueuisse: ac Seneca quidem auunculus non malus Latinitatis auctor hanc vocem perspicuè ea significatione
„ accepit, cum dixit epistola quapiam: Magnorum fluminum capita
„ veneramur, subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet. Et Na-
„ tur. quæst. lib. 3. Quidam existimant terram quoque concuti, & di-
„ rupto solo noua fluminum capita detegere, quæ amplius vt è pleno profundant. Rursus lib. 4. de scaturigine Danubij loquens, quod paulò ante fontem nominauit, statim caput appellat. Vtrumque ap-
„ paruit falsum, nam & caput eius in Germania esse comperimus; Soli-
„ nus c.43. de fontibus Mæandri fluminis loquens, Ex arce (inquit) Cę-
„ lenarum Mæander amnis caput tollit, qui recurrentibus ripis flexuo-
„ sus inter Cariam, & Ioniam præcipitat in sinum, qui Miletum diuidit, & Prienem. Ausonius epistola 9.

Danubius penitis caput occultatus in oris
Totus sub vestra iam ditione fluo.

Pedo Albinouanus elegia in Mæcenatis obitum.

Territus ad Nili dum fugit ille caput.

Sed & Propertius, quem testẽ omni exceptione maiorẽ, apud Lambinũ pręsertim, fore non dubito, hac notione sumpsisse videt lib. 2. ibi.

Fluminaque ad caput incipient reuocare liquores.

Est.n.argumentum ἀπὸ τῦ ἀδύνατυ sumptum, haud absimile Ouidiano illi ex Heroidum epistolis.

Quum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurrat aqua.

Item Ouidius Thrist. lib. 1.

In caput alta suum labentur ab æquore retrò
Flumina. Neq; aliter dixisse videtur Maro Georg. 4.
Et caput, vnde altus primùm se erumpit Enipeus. Tibull. lib. 1.
Nile pater, qua nam possum te dicere caussa,
Aut quibus in terris occuluisse caput.

Nam hìc procul dubio de fonte, atque origine Nili, caput enunciari nemo non videt, præsertim Horatio ita canente.

Te, fontium qui celat origines
Nilusque, & Ister.

Necnon Lucano libro 10.

Arcanum natura caput non prodidit vlli,
Nec licuit populis paruum te, Nile, videre,
Amouitque sinus, & gentes maluit ortus
Mirari, quàm nosse tuos.

Denique Lucretius, Lambini delitiæ, sic ait lib. 6. de ipso eodem Nilo verba faciens.

Fit quoque vti pluuiæ forsan magis ad caput eius
Tempore eo fiant.

Nam eam illic de Nili incremento rationem persequitur Latinus poëta, cuius meminit Herodotus. Sed tædet me in re adeò perspicua, exemplorum appositione tempus terere: Deniq;, vt rem solidissimo fundamento statuam, & Lambini inconstantiam patefaciam, operæprecium fuerit ipsius verba proferre, quæ ad Lucretij carmen supra
„ à me positum in suis Commentarijs ita legũtur. Etiam de capite (in-
„ quit) & origine Nili valdè dubitarunt veteres: Ita vides, studiose, & amice lector, vt sorex ipse suo indicio pereat, sicut est in prouerbio. Nunc tot auctoritatibus arcessitis, atque congestis etiamnum pronunciare dubitabimus, nihil omninò vidisse Lambinum, cùm hanc θεωρίαν nobis tradidit?

Qui sint Rhamnes apud Horatium. *Cap. XXV.*

RHAMNES apud Horatium quinam dicantur epistola ad Pisones, ibi.

Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.

Eius

Eius poëtę interprętes ex suo sensu iã olim docuerunt, qui meus etiã est, cùm extra Latiũ vox illa non educitur, sed si Gręco cęlo inferatur, tunc aliter de ea censeo, quàm vulgò sit persuasum: didici.n.ex Suida, huiusmodi vocabulum valere apud Græcos doctum, atque eruditum hominem, à Rhamno Atticę municipio, in quo Antiphon arte dicendi floruit, quem multi volentes imitari, prouerbium vitæ reliquerunt, vt pulchri, & honesti Rhamnes dicerentur, Suidæ verba, quæ
„ hisce Latinis respondent, sunt hæc. Ῥάμνος. ἤθι τῶν σοφῶν καὶ ἐλλογίμων. ῥάμνος γὰρ δῆμος Ἀττικῆς, ἐν ᾧ καὶ Ἀντιφῶν ἤκμασε κατὰ ῥητορικήν. ὃν παλλοὶ μιμήσασθαι θέλοντες παροιμίαν ἔλιπον τῷ βίῳ, ὥστε τοὺς καλοὺς ῥάμνους καλεῖν. Conuenit autem poëtæ loco ex hoc etymo ducta significatio, vt neminem rei nouitas suspensum habeat, quominus hanc interpretationem libenter amplectatur.

P 2

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER QVINTVS.

Quo sensu accipere oporteat vocem alliatum apud Plautum Mostellaria. Cap. I.

GRVNIO seruus in Plauti Mostellaria audierat à Tranione. *Oboluisti allium.* atque alias itidem contumelias in ruri habitantes homines iaci solitas, nimirùm has.

Germana illuuies, rusticus, hircus, hara suis,
Canis, capra, commista.

Eandem contumeliam de se cum felle, & stomacho quodam iactat ipse illic paulò post.

Sine me alliatum fungi, fortunas meas.

Vbi alliatum coniungi debet cum pronomine deleta distinctionis nota, quam post verbum fungi apposuerat Lambinus, vt sit sensus: sine me alliatum, id est allio pastum, & quem allium olere paulò antè dixisti, sine, inquam, me tetrum odorem halitu spirantem fungi fortunas meas: dicitur.n.alliatum, sicut vnguentatum, & cretatum: Turnebus, & Lambinus accipiunt pro Moreto, cui allium admistum sit, vel pro pane allio contacto, ac pro omnibus denique cibis, quibus allium intritum est, quod tamen non procedit. Rectè autem fecit Trannio, qui simplicis allij mentionem ingessit, cùm vellet rusticum illum spernere, ipsique maledicere: nam pari modo vituperat rusticos Horatius Oda. 3. Epod.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius;
O dura messorum ilia,
Quid hoc veneni sæuit in præcordiis?

Quibus etiam animæ grauitatem objicit illic in fine.

At, si quid vnquam tale concupiueris,
Iocose Mecenas, precor,
Manum puella suauio opponat tuo:
Extrema & in sponda cubet.

Id autem non fuisset consequutus Trannio si Moreto Grunionē vesci dixisset, hic .n. cibus non meretur tantoperè contemni, quantoperè Grunionem Tranio despicere volebat illo sermone: siquidem moreti confectio Virgiliana satis docet illud cibi genus huiusmodi fuisse, vt à delicatioribus mensis ad languentem gustum excitandum excludi non deberet, neque .n. solo allio constabat, sed apio quoque, ruta, coriandro, bulbo, caseo, oleo, aceto, & sale consperso, namq; hęc omnia à Virgilio in breui illo poëmatio, cui ab intrito hoc nomē indidit, enumerantur: Faueret tamen eruditorum illorū hominum sententiæ scriptura quæpiam, quam mihi olim videre contigit ad oram Plautini codicis, vnde ipsam deinde in meum transtuli, illic .n. adnotatum fuit farturas meas, vt legatur integrum carmen.

Sine me alliatum fungi farturas meas.

Id est alliatum, appositiuè farturas meas: Sed ne sic quoque Plauti sententia constabit integra Latinitate, nisi sit farturam meam vnius numero.

Aristotelis sententia quæpiam à Francisci Luisini calumnia vindicata. Cap. II.

LIBET paulisper cum Francisco Luisino philosophari, nam is, vt videretur ab hoc studio minimè alienus, immò verò vt eius noua pręcepta ponere se posse demonstraret, Aristotelem aggressus est, dicens torqueri se illa Aristotelis sententia, quæ posita est Meteorol. 2. his verbis ἡ δ' φορὰ λοξὴ αὐτῶν ἐστὶ, περὶ γὰρ τὴν γῆν πνέουσιν, εἰς ὀρθὸν γινομένης τῆς ἀναθυμιάσεως, ὅτι πᾶς ὁ κύκλῳ ἀὴρ συνέπεται τῇ φορᾷ. quę verba sic ipse Latinè reddidit. Obliquus ventorum impetus est, nam circa terram flant, quamuis rectus terræ spiritus, ex quo venti gignuntur, ascendit, nam aër circulo volutus cæli cursum sequitur: Cur aūt torqueatur hanc causam addit; Quia (inquit) si venti cursum cæli cum aëre sequuntur, perridiculum quiddam consequitur, ventos scilicet ab Oriente solùm in Occidentem, & ab Occidente in Orientem flare, & nullum esse ventum, qui à Septentrione, & Meridie spiret: deinde mira quædam, & inaudita narrat de numero cælestium sphærarum. Hic ego non iniuria ipsum torqueri affirmo, nam illa Aristotelis verba omnes ferè interpræte tùm Græcos, tùm Latinos vehementer exercuerunt, ne quis putet Luisinum difficultatem hanc primum animaduertisse, quam tamen valde commodè, &, vt puto, verissimè remouet Olympiodorus dicens, non docere ibi Aristotelem ventos cæli conuersione impelli; sed quòd exhalatio sursum ad aërem illum circumlatum ascendens, eumque præ crassitie

sitie sua secare non valens, ab illo celerrimè circumlato deorsum repellitur, hacque, & illac violentia magna disijcitur, vnde obliqua ventorum motio existit: Debuit igitur ostendere Luisinus, cur Olympiodori solutionem ad difficultatem illam non probaret, non autem iniecto, quod aiunt, aculeo fugam arripere: Deinde subdit. Aristoteles ventos, quòd oriuntur ex calido terræ spiritu, calidos esse affirmat, sed frigescere, dum aërem frigidum pertranseunt, quæ ratio vt penitus illuceret, similitudinem petijt à flatu, quem spirantes ore mittimus. ὥσπερ τὸ διὰ τοῦ στόματος φυσώμενον, καὶ γὰρ τοῦτο ἐγγύθεν μὲν ἐστὶ θερμὸν, πόῤῥωθεν δὲ ψυχρὸν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τοῖς ἀνέμοις. hoc est. Vt flatus, quem ore spiramus, hic.n. propè calidus est, procul frigidus eadem ratione, qua venti: Equidem (inquit Luisinus) vt credam hac ratione flatum oris modò calidum, modò esse frigidum, nunquam animum inducam, nam res ipsa aliud suadet, manum ori benè semotam oppone, calidum excipies oris spiritum, qui per aërem ad manum peruenerit: Hactenus ille. Equidem arbitror hæc Aristotelis verba è meo codice euanuisse, nam cùm multùm, diùque perquisierim, numquam ea reperire potui: illud certè apud eundem philosophum persæpe legi, iccircò ex ore tùm calidum, tùm frigidum nos reddere, quoniam frigidum efflamus, calidum verò exhalamus, at qui efflant, non vniuersum aëra mouent, sed ore angustiore extringunt; paucum expirant, quod multum externi aëris excitat: itaque calor ore profectus passus in eo suam ob exiguitatem delitescit: at, qui exhalant, vniuersum, ob eamque rem calidiorem, expirant. est enim efflatio spiritus strictim protusus, exhalatio verò spiritus vniuersim profusus: Norunt autem eruditi, atque in Aristotelis lectione diligenter versati, hoc ab eo tradi in Problematis, sed Luisinus Aristotelem, quem non probat, haud magnopere versare studet: ac Plutarchum quoque pari audacia contemnit, qui disertè scribit Anaximenis errorem ab Aristotele fuisse confutatum. Plutarchi verba eo ipso commentario: eodemque ipso in loco, ex quo Luisinus ad opinionem suam aduersus Aristotelis sententiam constituendam auxilium petijt, sunt huiusmodi. τοῦτο μὲν οὖν ἀγνόημα ποιεῖται τοῦ ἀνδρὸς (Anaximenem intelligit) ὁ Ἀριστοτέλης. ἀνειμένου γὰρ τοῦ στόματος ἐκπνεῖσθαι τὸ θερμὸν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, ὅταν δὲ συστρέψαντες τὰ χείλη φυσήσωμεν, οὐ τὸν ἐξ ἡμῶν ἀλλὰ τὸν ἀέρα τὸν πρὸ τοῦ στόματος ὠθεῖσθαι, ψυχρὸν ὄντα καὶ προσεμπίπτειν. id est. Quem quidē eius errorem refellit Aristoteles: aperto.n. ore è nobis ipsis calidum efflari docet, cùm verò flamus compressis labris, non nos è nobis expirare aërem, sed eum qui ante os est impelli, & rebus incidere. Ac non esse Aristotelis verba illa, quę Luisinus protulit, satis

tis indicat quinquagesimum primum problema segmenti vigesimi sexti, vbi quærens Philosophus, cur Austri frigidi in Africa sint, vt apud nos Aquilones, caussam esse dicit, quia, vt Græcis Aquilonum origo, sic Africæ Austrorum propior est: nam si flatus per angustum extrudi soleant, propius certè frigidiores occurrent propter vehementiam sui motus, quam diffundi, hebetarique necesse est, cùm se longius protrahit: qua de caussa Aquilones frigidi apud Græcos sunt, colunt .n. illi propius, immò iuxta ipsos Septentriones: Hic, vt vides, ex philosophi sententia flatus, qui propius excipitur, frigidior est, qui longius, calidior; illic secus prodiderat; Reliquum est, vt indicem Luisino, vnde caussam petere possit, cur venti frigidi sint, cùm tamen ex calido terræ spiritu oriantur: inueniet igitur hanc quæstionem explicatam ab eodem philosopho Probl. 50. eiusdem segmenti; cuius verba longiora sunt, quàm vt hic referri debeant.

Controuersia quædam inter duos Græcos scriptores notata. Cap. III.

SVSPICOR Ioannem Tzetzem in historia quadam percensenda παραλογίζεσθαι, memoriæque peccatum committere nomine vno pro alio posito: siquidem Plutarchus auctor grauissimus, & cui hac in re maior omninò fides adhiberi debeat, idem factum commemorans semel, iterumque in ore Pompei collocauit vocem illam continentiæ, sobrietatisque plenam, quam Catoni tribuit Tzetzes: Intelligo autem cùm Pompeio ægrotanti medicus turdum dari mandauit, qui per anni tempus haberi vix poterat, cùmque intellectum esset multos apud Lucullum turdos ali, Pompeius dixisse fertur, sine Luculli delitijs ego non viuam? Hanc rem, vt dixi, duobus in locis (quantũ quidem in pręsentia recordari possum) cõmemorat Plutarchus: semel in comment. quo disputat, Vtrum seni sit gerenda Resp. iterum in ipsius Pompei vita. Tzetzes, qui suas Chiliadas non ex libris petebat, sed memoria fretus currenti calamo explebat, vt ipse alicubi testatur, viri nomen commutauit, factumque illud Catoni ascripsit; sic.n.ait Chil. 10. de continentia illius hominis loquens. dixerat autem superius, pane vulgari, & casco, & vino vappa eum victitare consueuisse, ac delicias omnes ita abhorruisse,

Ὡς καὶ ποτὲ νοσήσαντα παρ᾽ ἰατρῶν ἀκοῦσαι,
Ὡς εἰ μὴ κίχλας γεύσαιτο, οὐχὶ ῥαΐσοι νόσου.
Ὡς ἀνηρώτησεν εὐθύς, καὶ ποῦ ἐν θέρει κίχλας;
Εἶπόν τινες, Λουκόλλου ἐν κήποις σιτεῖσθαι κίχλας;
Ἦν γὰρ ἐκεῖνος τρυφηλὸς ὑπὲρ Ῥωμαίους πάντας:

O Κά-

Ὁ Κάτων οὐκ ἠθέλησε τὴν κίχλαν βεβρωκέναι,
Εἰπὼν τὸν περιθρύλλητον, ὅνπερ ἐρῶ νῦν, λόγον.
Εἰ μὴ τρυφῶν ἦν Λεύκολλος, ὁ Κάτων οὐκ ἂν ἔζη;

Id eſt. Vt & olim, cùm ægroraturet, audiret à medicis: non poſſe ex morbo conualeſcere, niſi turdos ederet; interroganti autem vnde nam turdi æſtate haberi poſſent, dixerunt quidam in Luculli hortis plures ali turdos, erat .n. Lucullus inter Romanos maximè delitijs deditus. Cato autem noluit turdum comedere dicens illud vulgò iactatum, quod nunc referam: Niſi deliciaret Lucullus, non viueret Cato?

Ouidiani cuiuſdam loci vera ſententia demonſtrata. *Cap. IIII.*

OVIDIVS epiſtola Leandri ad Heronem ita habet.

Si qua fides vero eſt: veniens hùc, eſſe natator,
Cùm redeo: videor naufragus eſſe mihi.

Vbi quid ſibi velit poëta poſtremis illis verbis,

Videor naufragus eſſe mihi;

Grammatici omnes, qui Heroidas interpraetati ſunt, quoſque adhuc mihi videre contigit, ne minimùm quidem aſſequi potuerunt, adeò verborum ipſorum nudę, ſimplicique explicationi addicti ſunt: Ego quidem lepidiſsimam hanc, & Ouidij ingenio digniſsimam, ac denique, niſi me fallit augurium meum, veriſsimam ſententiam inde colligo. Leander, vt ſuum Heronis aſsiduè videndę, & contemplandæ deſiderium demonſtret, dicit ſe, cùm ab ea digreditur, oculos, dum licet, in ipſam conuerſos tenere, atque ita diutius eius aſpectu frui.

Digredimur (inquit) *flentes: repetoque ego virginis æquor,*
Reſpiciens dominam, dum licet, vſque meam.

Id autem nulla alia ratione conſequi poterat, quàm ſi nataret ſupinus, tūc enim oculos dirigens in ipſam Heronem Abydon commodè repetebat, quòd ſi pronus nataſſet, non feciſſet, vt rectè norunt, qui vel ipſi vtranque natandi rationem tenent, vel eo pacto natantes aliquando conſpexerunt: Inquit igitur Leander, cùm Sextum petit, ſibi videri natatorē, id eſt ſolere pronus natare, quomodo plurimi, ac tantùm non omnes ſemper ferè natare conſueuerunt, cùm verò Abydon reuertitur ſibi videri naufragū, id eſt naufragorum more fluitare, naturale ſiquidem eſt, vt virorum cadauera ſupina, atque erecta in cælum facie in aquis ferantur, fæminarum prona, vultuque in fundum inclinato, auctore Plinio; ſiue quòd natura fæminarū partes illas, quę honeſtè nominari, atque inſpici nequeunt, celari velit, ſiue potius, quia papillarū, ac vētris latioris onus eas ſubſidere cogit: atque hanc in-

interpraetationem adeò certam, firmamque puto, vt Iouis lapidem iurare paratus sim, nihil aliud omninò tunc in mēte habuisse Ouidium, cùm eo pacto Leandrum loquentem fecit: vulgatior tamen expositio, & quae magis in promptu est (vt huius etiā rei lectori copiam faciam) de Martialis epigrammate quodam in Amphitheatrum Caesaris conscriptum lucem aliquam sumere potest, in eo etenim cùm legatur

Cùm peteret dulces audax Leandrus amores,
Et fessus tumidis iam premeretur aquis.
Sic miser instantes affatus dicitur vndas,
Parcite dùm propero, mergite dum redeo,

Constat aliquo pacto lumen praeferri Ouidianae sententiae, quam versus initio à me propositi, si nihil penitius reconditum in ipsis requiratur, continere videntur.

Duplex Acursii error patefactus. Cap. V.

LIBRO Pandectarum 33. titulo 2. capite, quod vltimum antecedit, Iabolenus I. C. ita scriptum relquit. „ Cùm olea immatura plus habeat redditus, q̄ si matura legatū non potest videri si immatu„ ra legata est, in fructu nō esse: „ In quorū verborū interpretatione duo errata non mehercule leuia, aut contēnenda cōmisisse Acursiū deprehendi: sed operępreciū est ipsum loquentē prius audire. „ Plus reddi„ tus. i. (inquit Acursius) plus humoris, non tū ita sani, & boni: Ita ne, olea immatura plus habet humoris? atqui Cato de Re Rust. & eum sequutus Plinius domino de matura olea oleū fieri maximè expedire aiunt, videlicet ob copiam, & ampliorem olei prouentū: nam alioqui, quin omphacinum, & ex immatura olea expressum preciosius sit, ne" mini dubium esse potest, id quidem Plinius lib. 12. Constantinus Cę" sar (sic. n. vulgo de eius voluminis auctore persuasum est) lib. 9. at" que alij rei rusticae scriptores tradiderunt: hoc primum igitur Acur" „ sij peccatum est. Subdit deinde: Non tamen ita sani, & boni: & hic rursus huius rei imperitum se ostendit: nam Cato homo eruditissi" „ mus aliter omninò & sentit, & loquitur illis verbis. Quā acerbissima „ olea oleum facies, tàm oleum optimum erit: cui Plinius, & Constantinus Caesar subscribunt: intelligo autem de alba olea, cuius meminit Cornelius Celsus lib. 4. Galen. 5. de compos. simplic. medicam. Ori" basius lib. 7. necnon Plinius lib. 23. Nolo autem ignorari (postquam in hunc sermonem incidi) ex triplici olearū genere oleum exprimi solere, & quod ex albis fuerit oliuis elicitum, Speranum vocari, à Graecis ὀμφάκιον: quod autem ex fuluis, & nondum maturis fuerit expressum, Viride: quod verò ex nimium maturis, Commune: queadmodū

ſcribit Iſidorus Originum libro 17. Verùm quantumlibet grauia, aut contrà inepta, & ridicula huius generis prodat Acurſius, nec laudem, nec vituperationem magnopere meretur,

Nam quæ ſunt medicorum
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Nec mihi libet laureolam in muſtaceis quærere.

Amori dare ludum, quid valeat apud Horatium in Odis. Cap. VI.

ERRORE labuntur omnes ferè interpretes Acron, Porphyrio, Lambinus, Xilander, cæteri, in explicatione illius Horatiani carminis ex Odis.

Miſerarum eſt, neque amori dare ludum:

Etenim amori dare ludum perinde accipiunt, ac ſi dictum eſſet, amori indulgere, atque operam dare, quod tamen falſum eſt, & à poëtæ mente valdè alienum, id.n. potiſsimum illic agit Horatius, vt Neobulen hortetur ad curas pauliſper deponendas, quæ ex immodico amore colliguntur, quod qui facere non poteſt, miſerum eſſe dicit: enumerat autem incommoda, quæ ἐρωτομανίαν ſequuntur, & impedimenta narrat, quæ inde euenire conſueuerunt.

Tibi qualum (inquit) *Cytherea puer ales,*
Tibi telas, operoſæque Mineruæ
Studium aufert, Liparei nitor Hebri.

hæc.n. rerum neceſſariarum ſocordia ex immodico amore interdum proficiſcitur. Liuius lib. 36. de Antiocho rege amore capto virginis „ Calcidenſis Cleoptolemi filiæ loquitur in hanc ſententiam. Tandem „ impetrata re, tanquã in media pace nuptias celebrat: & reliquũ hye- „ mis, oblitus quantas ſimul duas res ſuſcepiſſet, bellum Romanum, & „ Græciã liberandã, omiſſa omnium rerũ cura, in conuiuijs, & vinũ ſe- „ quentibus voluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis, quàm ſatie- „ tate earum in ſomno traduxit. eadem omnes præfectos regios, qui „ vbique ad Bœotiam maximè præpoſiti hybernis erant, cepit luxu- „ ria: in eandem & milites effuſi ſunt, nec quiſquam eorum aut arma „ induit, aut ſtationes, aut vigilias ſeruauit, aut quicquam, quod mi- „ litaris operis, aut muneris eſſet, fecit. Theocritus Cyclope.

Ηρατο δ' ὔτι ῥόδοις, οὐ μάλοις οὐδὲ κικίνοις,
Ἀλλ' ὀλοαῖς μανίαις, ἁγεῖτο δὲ πάντα πάρεργα.
Πολλάκι ταὶ ὄιεῦς ποτὶ ταὖλιον αὐταὶ ἀπῦνθον,
Χλορᾶς ἐκ βοτάνας.

Hoc eſt. Amabat autem non aliquid roſis, non malis, neque ciciniis: ſed pernitioſis furijs: putabat autem omnia ocioſa, ſæpe oues

ad ſtabulnm ipſæ abierunt viridi ex herba. Sappho poëtria in carmine quodam, cuius fragmentum hoc extat apud Hephęſtionem.

Γλυκεῖα μᾶτερ, οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱςόν,
Πόθῳ διαμᾶσα παιδὸς βραδίναν δι' Ἀφροδίταν.

Hoc eſt. Dulcis mater: non poſſum texere telam, Amore victa pueri, per acrem Venerem. Virgil. Alexi.

Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo eſt.

Et Æncid. 4. de Didone.

Non cœptæ aſſurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portuſue, aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque machina cęlo.

Seneca Hippolyto ſub Phædræ perſona.

Non me quies nocturna, non altus ſopor
Soluère curis: alitur, & creſcit malum,
Et ardet intus, qualis Aethnæo vapor
Exundat antro. Palladię telæ vacant,
Et inter ipſas penſa labuntur manus.
Non colere donis templa votiuis libet,

Et quæ ibi ſequuntur. Claudianus de nuptijs Honorij, & Mariæ.

Non illi venator equus, non ſpicula curę,
Non iaculum torquere lubet, mens omnis oberrat
In vultus, quos fixit amor:

Denique, vt aliquis exemplorum modus extet, videnda eſt vniuerſa octaua Ode lib. 1. ad Lydiam, vbi huiuſmodi perditè amantium deſidiam, in Sybaris adoleſcentis perſona notat Horatius. Eſt igitur initiò propoſiti verſiculi ſenſus huiuſmodi: miſerarũ eſt ab amatorijs curis nunquam animum auocare poſſe, neque alijs rebus occupatam amorem interdum fallere, & ab eo quaſi feriari: Dare autem ludum, hoc, quod dico, nonnumquã ſignificare, illud Plauti ex Caſinæ prologo ſatis indicat.

Ne quis formidet flagitatorem ſuum:
Ludi ſunt, ludus datum eſt argentarijs.

Quòd ſi aliorum explicationem ſequamur, non modò, quod vult, non dicet Horatius, ſed contrarium potius, nimirum hoc. Miſerarum eſt non indulgere amori, neque mala, & reliqua: perinde ac Neobule ex earum numero vna eſſet, quæ amori minimè vacaret, at qui de ea ſtatim ſubdit.

Tibi qualum Cytherea puer ales, & cætera.

Ergo ipſa iam amori indulgebat, vt ea admonitione, aut exhortatione non admodum opus haberet: Non eſſet igitur Ode *παραινετικὴ*,

ſeu προτρέπτικὴ, vt eam eſſe dicit Lambinus, & verè dicit, ſed puram, putamque narrationem contineret.

Plinij locus aliter, quàm à Mureto caſtigatus. *Cap. VII.*

NON puto temerè è ſua ſede vocem aliquam deturbandam, præſertim in ijs auctoribus, qui aſſiduè doctorum manibus teruntur, ſunt.n. accurato diuerſorum ſtudio à mendis iamdiù purgati, vt in vniuerſum tutò pronunciare liceat, nullius correctoris opera magnopere eos indigere, quòd ſi interdum aliquid habent, in quo lectoris curſus offendat, cautè, prudenterque id remoueri debet: In horum numerum nemo dubitat, quin Plinius ſummo iure ſit reponendus, ſunt.n.huius ſcriptoris monumenta omnis exquiſitioris doctrinæ quidam quaſi theſauri. Igitur in eius lib.14. vbi de natura vini diſputatur, ita ſcriptum eſt. Prorſus vt iure dici poſsit, neque viribus corporis vtilius aliud, neq; aliud voluptatibus perniciosius, ſi modus abſit. Quo in loco vocem voluptatibus redundare, ac ſuperfluere putauit Muretus, quare delendam exiſtimat: ego quomodocunque corrigendam potius duxerim, quàm integram abijciendam, vix enim adduci poſſum, vt vacantem omninò, atque ocioſam eſſe credam: quocirca pro voluptatibus voluptatum legere ſoleo: quam loquendi formam non inuſitatã omninò eſſe apud Grecos præſertim ſcriptores ipſemet Muretus alicubi teſtatum reliquit, vbi Plauti quoque teſtimonium citat hoc.

Satin parua eſt res voluptatum in vita, atq; ætate agenda
Præ quod moleſtum eſt?

Item Ariſtophanis verſus ex Nubibus.

Ὦ ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον
Ἀπέρατον, οὐδέποθ' ἡμέρα γενήσεται. quos ille ſic vertit.

Rex Iupiter, quàm immenſa res eſt noctium.
Nunquamne pulſa nocte naſcetur dies?

Videtur autem locutio eiuſdem propemodum generis eſſe cùm illis alteris, quæ crebrò occurrunt in bonis auctoribus: quaſſata muri, ardua viæ, amara curarum, acuta belli, & ſi quæ ſunt alia: Atque hęc de hoc loco mea coniectura eſt: quamquam volo diligenter conſiderent ſtudioſi, nùm vulgata ſcriptura commodo aliquo ſenſu retineri queat, quod mihi rem totam accuratius perpendenti interdum videri ſolet, ac Plinius ſanè eodem ferè pacto loquitur lib.22. in ipſo Proęmio. Compleſſe poterant miraculum ſui natura, atque tellus, reputantium vel prioris tantùm voluminis dotes, totque genera herbarum, vtilitatibus hominum, aut voluptatibus genita.

Auſonij

Ausonij locus aduersus Ianum Parrhasium explicatus. *Cap. VIII.*

AVSONIVS Magnus de Dodonæis lebetibus loquens epistola ad Paulinum sic inquit.

Nec Dodonęi cessat tinnitus aheni,
In numerum quoties radiis ferientibus ictę
Respondent dociles moderato verbere pelues.

Quem locum declarans Ianus Parrhasius in suis ad Claudianũ Commentarijs super eo versu De raptu Proserpinę lib. I.

Cesserit inuentis Dodoneia quercus auitis:

Per radios cotidianum solis contactum significari putat, vt non aliter lebetes illi solis radijs percusi tinnirẽt, ac Memnonis statua apud Ægyptias Thebas à sole illustrata vocem emittere consueuerit: eius rei quoniam nullum prorsus auctorem citat, meritò apud me fidem non inuenit, qui potius crediderim illic flagellum virgam illam significare, quam pueri simulachrum in altera columna suspensum manu teneret, quaque vehementius vento flante peluim æream, quæ in altera esset columna, crebrius feriret, vt tradit Zenodotus: quòd si aliorum opinionem sequi malumus, licebit eodem modo radium pro virga accipere; id enim quandoque vox illa denotat, velut apud Virgilium in Palęmone.

Descripsit radio totum qui gentibus orbem:

Rursus Æneid. *6.* *cœlique meatus*

Describent radio, & surgentia sydera dicent.

„ Plin. lib. 10. Capiti eius (psittaci) duritia eadem, quæ rostro. Hoc
„ cũ loqui discit ferreo verberatur radio, non sentit aliter ictus: Porrò de Dodonæis lebetibus historia dupliciter circumfertur, prout eam vtroque modo recenset Suida in δωδωναῖον χαλκεῖον.

Seruii Grammatici sententia ab Erasmi calumnia defensa. *Cap. IX.*

QVOD scriptum reliquit Seruius Grammaticus ad illud ex 10. Æneid. *ditissimus agri*

Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnauit Amyclis,

Lacones Pythagoricæ fuisse factionis, debet ita accipi, vt Lacones, in eo, quod se abstinerent à cæde animalium, & ab ἀδολεσχίας, Pythagoræ consilium sequuti fuerint; de altero Seruius illic historiam narrat, de altero nos admonet Lycurgi dictum, qui interoganti cuipiã

quam-

quamobrem Lacedæmonij breuiloquium vſurparent, reſpondit; ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆ σιγᾶν, quoniam ſilentio finitimum eſt. Xenophon quoque in Laconum Rep. de Lycurgo loquens ait. πρὸς δὲ τέτοις τὸ, τὸ
„ αἰδεῖσθαι ἰσχυρῶς ἐμφῦσαι βελόμενος αὐτοῖς, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπέταξεν
„ ἐντὸς μὲν τῆ ἱματίε τὼ χεῖρε ἔχειν, σιγῆ δὲ πορεύεσθαι, περιβλέπειν
„ δὲ μηδαμῶς, ἀλλ᾽ αὐτὰ πρόποδῶν ὁρᾶν. ἔνθα δὴ καὶ δῆλον γεγένηται
„ ὅτι τὸ ἄρρεν φῦλον, καὶ εἰς τὸ σωφρονεῖν ἰσχυρότερόν ἐστι τῆς τῶν θηλειῶν
„ φύσεως. ὡς ἐκείνων γ᾽ οὖν ἧττον μὲν ἂν ὄμματα μεταστρέψαις ἢ τῶν χαλ-
„ κῶν, αἰδημονεστέρους δ᾽ ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς θαλάμοις
„ παρθένων. καὶ ἐπειδὰν εἰς τὸ φιλίτιον γε ἀφίκωνται, ἀγαπητὸν αὐ-
„ τῶν καὶ τὸ ἐρωτηθὲν ἀκοῦσαι. quæ ſic Latine reddita ſunt. Præterea cùm pudorem eis innaſci vehementer cuperet, mandabat, vt in vijs manum vtramque intra pallium continerent, taciti incederent, nuſquam circumſpicerent, ea tantùm intuerentur, quę ante pedes eſſent, vnde etiam patuit ſexum maſculum fæmineo modeſtius gerere ſeſe poſſe, illorum certè vocem minus audieris, quam lapidei ſi forent: minus oculos flexeris, quàm ſi eſſent ænei, denique verecundiores eſſe duxeris, quàm ſint eæ, quæ in thalamis ſunt, virgines: quòd ſi etiam ad conuiuium veniant, ſatis eſt, ſi ad interrogata reſponderint. Thucidides quoq; hiſtoriarum lib. 5. quippiam narrat à re, qua de nunc agimus, non alienum, inquit.n. quòd Lacedæmonij exercitus numerus, cùm ij pugnaturi eſſent cum Argiuis Agidis ductu, ſciri non potuit, propter domeſticum ſilentij inſtitutū. Lacones itaque Pythagoræ diſciplinam adamantes, βραχυλογίαν ſequuti fuiſſe videri poſſunt, vnde à Marone illic tacitę Amyclæ vocatę ſunt, vt hinc iam tutò affirmare liceat, parùm prudenter ſe Eraſmum gerere in explicatione prouerbij, Amyclas perdidit ſilentium: dum inſcitię notam grammatico illi ſtudet inurere. Cęterùm de quinquennali Pythagorę ſilentio res peruulgatior eſt; quàm vt pluribus oſtendi debeat.

Ioachimi Perionij, & Gentiani Herueti conuerſio quæpiam notata. *Cap. X.*

IVRE optimo in Lambini reprehenſionem incidit Perionius, quòd locum quendam Ariſtotelis perperàm, atque abſurdè nimis interpretatus fuerit ex libro περὶ τῶν ἠτικῶν. 3. ibi οὐθὲν δ᾽ ἄν τις καὶ
„ τὸν ὑὸν πολέμιον εἶναι. ὥσπερ ἡ Μερόπη. καὶ ἐσφαιρῶσθαι τὸ λελογχωμένον δόρυ. nam ſic Perionius poſtrema hæc verba Latinè reddidit. & haſtam orbicularis eſſe figuræ, q̄ ſit in lanceæ formam directa: Lambinus igitur commodius, &, vt puto, veriſsimè ſic eadem Latina fecit. Fieri autem poteſt, vt aliquis etiam filium hoſtem eſſe exiſtimet,

met, vt Merope, & hastam spherę in modum esse obtusam, quæ mu
cronem habeat rectum. Nam veterum quidem lanceę huiusmodi fuis
se videntur, vt ab vna parte, atque ea quidem anteriore, cuspidem
haberent, ab altera autem, & posteriore formam pilæ referrent, vi-
delicet ne socij, & commilitones, qui ponè dispositi essent, aliquod
inde caperent detrimentum, hoc autem verum esse, docet Arrianus
,, his verbis. ἐξηκόντιζον ἐς τοὺς προμαχομένους τοῦ τείχους. οἱ μὲν, παλ-
,, τά. οἱ δὲ, τοξεύματα. ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ ἔχων παλτὸν ὡς ἑξάπηχυ, ἔμ-
,, προσθεν μὲν λόγχην ἔχον. ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου, σφαιροειδές. hoc
est. Emittebant in eos qui ad mœnia pugnabant, alij quidem hasti-
lia, alij iacula. In dextra autem habebat hastam sex ferè cubitorum,
cuius prima pars cuspidem habebat, extremitas verò ligni rotunda
erat. Sed & Xenophon περὶ ἀναβάσεως. 5. idem ostendit de Mo-
,, synœcis loquens. ἐν τῇ δεξίᾳ (inquit) παλτὸν ἔχοντες ὡς ἑξάπηχυ, ἔμ-
,, προσθεν μὲν λόγχην ἔχονες, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροειδές.
hoc est. Dextra sex cubitorum tragulam tenebant, cuius anterior
pars cuspidem habebat, posterior formam pilæ: Consentaneum
autem fuit, vt cùm veteres ludos celebrarēt, aut sciomachiam exerce-
rent, illam hastæ partem in aduersarium dirigerent, quæ minimè es-
set acuminata, quod ipse idem Xenophon in commentario De re
equestri disertè ostendit his verbis; loquitur autem de exercitijs
,, equestribus. ὅπου δὲ ταῦτα μὴ ὑπάρχει, ἀγαθὴ ἄσκησις καὶ ἣν δύο ἱπ-
,, πόται συντιθεμένω, ὁ μὲν φεύγῃ ἰὼν διὰ τοῦ ἵππου παντοῖα χωρία, καὶ τὸ
,, δόρυ εἰς τοὔπισθεν μεταβαλλόμενος ὑποχωρῇ. ὁ δὲ διώκῃ, ἐσφαιρω-
,, μένα τέ ἔχων ἀκόντια καὶ δόρυ ὡσαύτως πεπραγματευμένονες. καὶ
,, ὅπου μὲν ἂν εἰς ἀκόντιον ἀφικνῆται, ἀκοντίζῃ τὸν φεύγοντα τοῖς
,, σφαιρωτοῖς. ὅπου δὲ ἂν εἰς δόρατος πληγὴν, παίῃ τὸν ἁλισκόμενον.
hoc est. Sed vbi hæc desiderantur, vtile exercitium & hoc, si duo
equites ex conuento inter se per diuersa loca fugiant, ac persequan-
tur, ita vt fugiens auersam hastam teneat, persequens verò rotun-
datis iaculis, & similis modi hasta instet: & de spatio, quod iaculo sa
tis, iaculum in illum conijciat, deque eo, quod hastæ satis sit, hasta
feriat: Quod versis hastis pugnare Latini dixisse videntur; Caper qui
,, dem Grammaticus ita exponit. Inuersis armis pugnasse gladiatores
,, non est dicendum, sed versis, id est transmutatis: Sic non inuersis
,, pannis agitasse aurigas, sed versis. Quamquam aliter sumpsisse vide-
tur Plautus Casina ibi.

Necessum est versis gladiis depugnarier.

Sed hæc iam præter rem. Sic Iulius Pollux ὀνομαστικ lib. 1. ἐκ τῶν με-
,, λετᾶς ἀφ' ἵππου τὰ στρατιωτικὰ ἀνθιππεύων ἑτέροις, ἀκοντίοις
,, ἐσφαιρωμένοις κέχρησο, καὶ δόρατι ὁμοίως πεπραγματευμένῳ σφαιρω

τῷ

„ τῷ, ὥς τε εἶναι τὴν πληγὴν ἀσινῆ. hoc eſt. Sed ſi equeſtrem pugnam contra alios equites mediteris, telis vtere volubilibus, & lancea ſimi liter rotunda, vt innocua plaga ſit. Horum igitur collatione locorũ multum lucis inferri conſtat Ariſtotelis ſententiæ, quæ alioquin obſcura eſſe poterat, & pluſquam Cimmerijs tenebris inuoluta, præſertim ſi Perionij verſionem ſequeremur. Ac, ne quicquam prætermittam, quod his mitioribus diſciplinis, earumque cultoribus vtilitatẽ aliquam afferre poſsit, eadem opera caſtiganda eſt Gentiani Heruetti conuerſio horum verborum, quæ poſita ſunt apud Clementem Alexandrinum Stromat. lib. 2. vbi de eo, quod ſponte & non ſponte
„ fit, agit. ἢ τὸ ἔν τινι πράττεται, καθάπερ ὁ ταῖς ἐσφαιρωμέναις λόγ-
„ χαις γυμναζόμενος καὶ ἀποκτείνας τινὰ, τοῦ δόρατος ἀποβαλόντος τὴν σφαῖραν. hæc ſic Latinè vertit interpres. Aut id (ignorauit) in quo agitur, vt qui orbiculatis exercetur lanceis, aliquem interfecit, cùm orbem emiſiſſet lancea: Quid ſibi voluerit Gentianus poſtremis illis verbis, ne ipſe quidem, ſi reuiuiſcat, commodè explicabit; eadem porrò quomodo vertenda ſint, ex ijs, quæ à nobis hactenus dicta ſunt, abundè cognoſcitur.

Arnobii vera lectio reſtituta. *Cap. XI.*

PONTIFICIALE verbum, quod Arnobius commodo loco, atq; in tempore vſurpauerat libro aduerſus Gentes quinto, quodque ineruditi iſti librarioli per imperitiam inde amouerunt, operęprecium fuerit reſtituere, & in ſuam ſedem reuocare, præſertim cùm vox, quæ eius vice ſuppoſita fuit, haud ſatis officio ſuo illic fungatur: Chriſtiani ſcriptoris verba veterum de Dijs fabulas, ac deliramenta irridentis, quà pertinet ad rem noſtram, adſcripſi. Quæ (ferarum
„ multa munera ab Acdeſti dono accepta) puer Atys primò ſui eſſe di
„ cebat laboris, atq; operis glorians: per vinum deinde confitetur, &
„ ab Acdeſti ſe diligi, & ab eo donis ſylueſtribus honorari: Vnde vi-
„ num, quod ſilentium prodidit, in eius nefas eſt ſanctuarium inferre pollutis: Quid ſibi vult alieno loco intruſa vox pollutis? quis eius illic vſus? quę vis? quæ denique tolerabilis ſententia inde elici poteſt? Certè rem teneo; mendum illic inſedit, ac turpis macula germanam ſcripturam dehoneſtauit, ea porrò penitus eluetur, locusque ſuo nitori reſtituetur, ſi legamus pollučtis minimo veteris ſcripturæ detrimento: eſt.n. pollučtum cœna opipara, cuiuſmodi in ſacris adhiberi conſueuit, à verbo polluceo, quod eſt Herculi ſacrificium facere: hoc.n. dicit Arnobius: Propterea quod Atys per temulentiam ſe ab Acdeſti amari faſſus eſt, ſolemne eſt in eius ſacrificijs, atque

adijcialibus cænis, quę in sanctuario, & penitiore templi parte celebrantur, vinum non inferre, nimirum in ipsius odium, quòd arcanũ prodiderit de Acdesti. Ac sanè fuit hæc non leuis caussa, quamobrẽ à certis quibusdam rebus inferendis, dum sacra alicui Deo fierent; atq; animalibus ipsis sacrificandis abstinerẽt veteres, quod & in sacris Fatuæ. i. bonæ deæ, factum est, in quibus, quòd ea mirteis virgis cæsa fuerit, cùm seriam vino plenam marito insciente ebibisse cõperta esset, vini amphora constituebatur obtecta: nec myrteas fas fuit inferre verbenas: sicut suis scribit in causalibus Butas, & refert hic noster aduersus Gentes lib. 5. Sic etiam in Corybantijs apium mensis apponi vetitum est ob caussam, quam idem Arnobius eodem libro com memorat: Commodùm suis typis repræsentare ceperant operæ libra riæ hoc nostrum adnotamentum, cùm superueniens Benedictus Titius pater meus, admonuit me, de loci huius restitutione ita quoque iudicasse eruditissimũ virum Fuluium Vrsinum, ipsumque ad oram librorum, qui Romæ nuper exierunt, hanc rem testatum fuisse: cùm mihi autem non esset integrum hoc caput delere; volui certè, quod proximum videbatur, id lectori indicare, nequis plagij me insimularet.

Loci cuiusdam C. Cæsaris verus sensus contra Francisci Hotomani castigationem demonstratus. Cap. XII.

CÆSAR De bello Gallico lib. 4. exponens consilium Procerum Britanniæ, qui, cùm equites, & naues, & frumentum Romanis deesse intelligerent, & paucitatem militum ex castrorum exiguitate cognoscerent, de bello instaurando inter se colloqui ceperant, ita inquit. „ Optimum factu esse duxerunt, rebellione facta, frumento, „ commeatuq; nostros prohibere, & rem in hyemem producere: Quòd „ his superatis, aut reditu interclusis, neminem postea belli inferen„ di caussa in Britanniam transiturum confidebant: Hunc locum Franciscus Hotomanus in suis ad illum auctorem notis adeò non intellexit, vt necesse habuerit ad notum illud ignorantiæ perfugium decur rere, quò nunc plerique omnes se recipere consueuerunt; itaq; pro reditu legendum esse admonuit aditu magno, pudendoque errore, nam caussa huius mutationis, quam ipse prætexit, non est tanti: ac Cæsar quidem, quod vult, planissimis verbis, nullaque parte implicatis exponit; dicit. n. Principes Britannię, cùm sibi occasionem de improuiso rei benè gerendæ, ac Cæsaris exercitus inuadendi oblatam esse intelligerent, eam sibi è manibus elabi non permisisse: addit autem commodum, quod ex eo facto sperabant, confidebant. n. fore

(inquit) vt his primo impetu ſuperatis, id eſt, ijs militibus, qui in inſulam iam expoſiti erant, occiſis, aut ſaltem reditu in Galliam interclufis, nemo poſtea belli inferendi cauſſa in Britanniam tranſiret: Loquitur igitur Cæſar de eo exercitu, qui iam expoſitus erat, non de eo, qui nauibus vehebatur.

Terentii locus Græci ſcriptoris collatione illuſtratus.
Cap. XIII.

VITIVM, quod in meretricibus notauit Terentius, cùm de ipſis loquens Eunucho ait.

Quæ, cum amatore cùm cœnant liguriunt.
Harum videre illuuiem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque auidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent.

Notatur etiam à Chremete epiſtola quadam, quam ipſum Parmenoni ſcribere fingit Ælianus inter multas alias varij argumenti epiſtolas agreſtes, vnde paucula hæc verba decerpſi, vt eorum appoſitione, velut aliquo gloſſemate, Terentij locus magis adhuc planus fieret, eiuſque ſententia hoc pacto nonnihil, atque adeò multùm conſtitueretur, poſteaquam Græcorum ſcriptorum teſtimonium tantam apud omnes ferè auctoritatem ſibi vendicauit, vt nulla prorſus ratione conuelli, ac tentari poſſe videatur, quod eorum calculo comprobatum reperitur: Cùm igitur Chremes illic aliquot ipſarum vitia com-
" memoraſſet, demum ſubdit. *εἶτα μυστιλῶνται πάλιν. καὶ λάθρα μὲν*
" *ἀλοῶσι πάντα καὶ καταπίνουσιν ὑπὲρ τοὺς ἐργαστῆρας τοὺς ἐν ἀγρῷ: πα-*
" *ρόντων δὲ ἡμῶν ὡραΐζονται.* quod eſt. Dein rurſũ ex cauato pane ſorbent: ac clàm quidem comminuunt omnia, & deglutiunt auidius, quàm operæ rus colentes: præſentibus autem nobis delicatulæ ſunt, & comuntur: Sordidiſsimè autem victitare illos, qui pridianas iſtius modi epulas abliguriunt, docuit etiam Iuuen. Syr. 14. ibi.

Seruorum ventres modio caſtigat iniquo
Ipſe quoque exuriens. neque.n.omnia ſuſtinet vſquam
Mucida cærulei panis conſundere fruſta,
Heſternum ſolitus medio ſeruare minutal
Septembri. necnon differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æſtiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putrique Siluro,
Filaque ſectiui numerata includere porri

Eupho-

Euphorionis sententia in disquisitionem vocata super capitis diminutione. *Cap.* *XIIII.*

MORVM Romanorum ignoratione factum esse arbitror, vt scripserit Euphorion Chalcidicus (quemadmodum refert Athenęus *δειπνοσοφισ.* lib.4.) apud Romanos minas quinq; ijs exponi consueuisse, qui pati voluissent caput sibi securi amputari, vt eorum hæredes hoc premium consequerentur: Hęc Athenęi sunt verba, si quis
„ Græcis fortè magis delectatur. *Εὐφορίων ὁ Χαλκιδεὺς ἐν ἱστορικοῖς*
„ *ὑπομνήμασιν οὕτω γράφει, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις προτίθεσθαι πέντε*
„ *μνᾶς τοῖς ὑπομένειν βουλομένοις τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι πελέκει, ὥστε*
„ *τοὺς κληρονόμους κομίσασθαι τὸ ἆθλον, καὶ πολλάκις ἀπογραφομένους πλείους*
„ *δικαιολογεῖσθαι καθὸ δικαιότατός ἐστιν ἕκαστος αὐτῶν ἀποτυμπανισθῆναι*. quę sic Latinè reddita sunt. Euphorion Chalcidius in historicis cōmentarijs ita scriptū reliquit. Apud Romanos minę quinq; ijs exponuntur, qui pati voluerint, vt caput sibi securi amputetur, vt eorū hæredes hoc præmiū consequantur, sæpiusq; multi, qui nomen dederunt, disceptant, vti quisq; dignissimus est, qui ad suppliciū trahatur. Dixi autem ignoratione illius gentis morū factum mihi videri, vt hęc de Romanis tradiderit Græcus auctor, qnoniam, præterquā quòd nihil tale apud quemquam scriptum me legere mimini, haud omninò sit verisimile, Romanos, gentem quidem illam, si quæ alia, suauissimis, humanissimisque moribus præditam, & ab omni feritate, ac barbarie prorsus alienā tantum scelus patrare, atq; huiusmodi impietatem in corpore libero admittere in animum induxisse, præsertim cùm nulla inde commoditas in Rempublicam redundaret: Suspicor igitur Euphorionem, vt pote Gręcum, deceptum fuisse Latino sermone, quo maiores viginti annis ad precium participandū se venundari consentientes, capite diminui dicebantur; Siquidem oportet scire, in more positum fuisse apud Romanos, vt ei, qui vigesimum ætatis suę annum atigisset, liceret se alteri vendere, vt inde precij partem auferret, & qui ita venibant, dicebantur maximam capitis diminutionem pati, quæ maxima capitis diminutio nihil aliud erat, quàm prioris status commutatio, videlicet cum quis simul & ciuitatem, & libertatē amittebat, quemadmodum vtrumque disertè docet Iustinianus Imperator Inst. de Iure person. & de capit. diminut. Euphorion autem per capitis diminutionem accepisse videtur ipsius capitis amputationem Latini sermonis falsa, ac parùm sibi nota significatione ductus. vnde factum est vt illud de Romanis affirmauerit, quod ab eius gentis humanitate longissimè omnium semper abfuit: Hæc ita ipse cogitabam ad huiusmodi calumniam, contumeliamque à Romanorum

ingenijs depellendam, quibus si qui probabiliora inuenerint, eis ego me plurimum debere ingenuè confitebor.

Horatij locus obscurus, ac difficilis explicatus. *Cap. XV.*

IN re dubia coniecturis vti fortasse licet, certè licere æquissimum est, & hanc veniam libenter damus, petimusque vicissim; porrò si quisquam dubius, & controuersus locus reperitur apud vllum scriptorem, eum ego esse animaduerti, qui legitur in Horatij Oda quapiam ibi.

Interim dùm tu celeres sagittas
Promis, hęc dentes acuit timendos:
Arbiter pugnę posuisse nudo
Sub pede palmam fertur.

De quorum versuũ intellectu quid senserint vetres interpretes, itemque recentiores Figulus, Iunius, Lambinus, Brutus, neque non item Luisinus in suis παρέργων libris; atque alij non pauci, apud ipsos videre licet: nam ego breuitatis caussa eorum sententias non percensebo: sed quid mei sit consilij, breuiter testatum faciam: spero.n. multum splendoris, vt in re obscura, me esse allaturum ad verum, germanumque sensum illorum verborum perspiciendum, quòd si voto exitus non responderit (neque.n. certi quicquam mihi ausim polliceri) peto ab eruditis, vt conatum saltim æqui, bonique consulant. Difficultates proponit Horatius Pyrrho amico suo, quas ipsum subire, ac perpeti necesse sit, si Nearchi formosi pueri delicijs frui velit, inquit.n. certamen ei fore cum puella Nearchum depereunte, quæ, velut Leęna pro catulis, ita pro puero illo sit pugnatura, vt vtrinque ingens certamen exoriatur, ac interim, dum alter sagittas expedit, altera dentes acuit; seque ad pugnam vterque componit, fertur Nearchus prælium fuga arrepta diremisse, atque hoc pacto victoriam aliquo modo illi adiudicasse, qui prior ipsum assequeretur, & in cursu alium anteuerteret, hoc.n. est (ni fallor) quod dicitur, ponere palmam sub nudo pede, id est, in pedum celeritate victoriam collocare: Sic autem interdum loqui bonos actores notissimum est, vt cùm dicunt historici, victoriam in ferro, in manibus ferre, & in celeritate, atque audacia alicuius rei summam statuere. Sallustius in Catilinæ Oratione ad Milites. „Quapropter vos moneo, vti forti, atque para„to animo sitis, & cùm prælium inibitis, memineritis vos diuitias, de„cus, gloriam, præterea libertatem, atque patriam in dexteris vestris portare. & Darius iterum cum Alexandro dimicaturus ita militem „hortatur apud Q. Curt. In dextris vestris iã libertatẽ, opem, spem futuri

turi temporis geritis". Huius generis est Virgilianum illud.

an tibi Mauors
Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
Semper erit? necnon Plautinum illud ex Pænulo.
Istic est thesaurus stultis in lingua situs.

Neque diuersum est, quod scribit Heraclitus epistola ad Hermodorum de Ephesijs, inquit.n.ipsos *τὰ ὅπλα ἐν ταῖς γλώτταις ἔχειν*.i. vniuersam armaturam suam in lingua habere: Puto autem huic Flacci sententiæ aliquo pacto finitimum esse illud Gnathenæ dictum, quod
,, refert Athenæus lib. 13. his verbis. *νεανίσκων τινῶν παρὰ πότον*
,, *ὑπὲρ αὐτῆς τυπτόντων ἑαυτοὺς, ἔφη πρὸς τὸν ἡττώμενον, θάῤῥει παι-*
,, *δίον. οὐ γὰρ στεφανίτης ὁ ἀγὼν ἐστὶν ἀλλ' ἀργυρίτης*.i. Cùm iuuenes quidam se illius (Gnathenæ) caussa inter potum percuterent, inquit ad victum, confide puer, non.n. coronarium est certamen, sed argenteũ. At cur nudũ pedem appellauit Horatius? quia qui se cursui aptabant calceos deponere consueuerant, vt expeditiores essent: veluti apud Plautum obseruatum est: indicat etiam Musonius libro
,, de Vestimento citante Stobæo. *ἀνυποδησία πολλὴν ἀλυπίαν τινὰ καὶ*
,, *εὐκολίαν παρέχει τοῖς ποσὶν, ὅταν ἠσκημένοι ὦσιν. ὅθεν καὶ τοὺς ἡμερο-*
,, *δρόμους ὁρᾶν ἐστὶν, οὐ χρωμένους ὑποδήμασιν ἐν ταῖς ὁδοῖς. καὶ τῶν ἀθλη-*
,, *τῶν τοὺς δρομέας, οὐκ ἂν δυναμένους σώζειν τὸ τάχος εἰ δέοι τρέχειν αὐ-*
τοὺς ἐν ὑποδήμασιν. hoc est. Immunitas calceorum, multùm facilitatis, & agilitatis præbet pedibus, si exercitati fuerint. Vnde tabellarios videre est non vti calceamentis in vijs, atque ex athletis cursores non posse seruare celeritatem, si opus sit ipsos currere in calceis. Et Xenophon De Repub. Laconum. *ἀντὶ τοῦ ἁπαλύνειν τοὺς*
,, *πόδας ὑποδήμασιν ἔταξεν ἀνυποδησίᾳ κρατύνειν. νομίζων εἰ τοῦτο*
,, *ἀσκήσειεν, πολὺ μὲν ῥᾷον ἂν, ὄρθια γε βαίνειν, ἀσφαλέστερον δὲ πρανῆ*
,, *καταβαίνειν, καὶ πηδῆσαι δὲ καὶ ἀναθορεῖν καὶ δραμεῖν θᾶττον ἀνυπόδητον,*
,, *εἰ ἠσκηκὼς εἴη τοὺς πόδας, ἢ ὑποδεδεμένον*. hoc est. Pro calciamentis pedũ nuditatem instituit Lycurgus, existimans huiusmodi exercitatione longè facilius & locum accliuem ascendere quempiam posse, & tutius decliuem descendere, & saltare, & resilire, & celerius discalciatum currere, si pedes exercuerit, quàm calciatum. Non me tamen fugit calceamenti genus quoddam in vsu veteres habuisse, quo athletæ in cursu vterentur, *ἐνδρομίδες* à Græcis dictum, cuius meminit Pollux extremo libro tertio: De calceamentis vnctis, quibus mulieres iter facturæ vterentur; mentio extat penes Clementem Alexandrinum in Pædagogo. Respexit autem Horatius ad naturam, proprietatemque rei, nam interim dum Leæna cum venatore pugnat, Catuli fuga sibi consulunt, & notas latebras petunt, vt si quis velit eos auferre

ferre, neceſſe habeat citatiſsimo curſu contendere, eoſdemque aſſequi, antequam in ſuis ſe cubilibus abdant, victoria igitur in pedum celeritate ſita videtur: Quòd autem poëta ſubindicat Pyrrhum non æquas partes in ea pugna relaturum, oſtendere vult impotentẽ puellæ erga Nearchum amorem, nam qui magis amant, acrius pugnant, velut admonet Ælianus in libris de Varia hiſtoria.

Duo Aemilij Probi loci aduerſus Lambinum explicati, & quem annorum numerum ad ſummum deſignet hic ſermo, Admodum adoleſcens. *Cap. XVI.*

DESINAT poſthac Lambinus de mendo ſuſpicari apud Æmilium Probum in Eumene: nam eum ego docebo peradoleſcentem, vel admodum adoleſcentem, quod tantundem valet, dici etiam de eo, qui, quamquam ex ephebis exceſsit, tribus tamen, & viginti annis minor eſt. Sed Probi locum, de cuius ſinceritate Lambino ſuſpicio exorta eſt, operæpræcium fuerit manifeſtius indicare. eſt autem propè finem ibi. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cùm ab anno vigeſimo (vt ſupra oſtendimus) ſeptem annos Philippo apparuiſſet, talem habuit exitum vitę. Quod autem ſupra ſe oſtendiſſe dicit Probus, intelligit locum illum non longè ab initio. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſsit Philippi Amyntæ filij, breuique tempore in intimam peruenit familiaritatem. Hic Lambinus non conuenire inuicem hos duos locos arbitratur, quoniam (inquit) qui natus eſt annos viginti; non eſt peradoleſcentulus: At ego falſa docere Lambinum oſtendo grauiſsimo T. Liuij teſtimonio, apud quem ita ſcriptum reperio. Omnium conſenſu ad P. Scipionem admodum adoleſcentem, & ad App. Claudium ſumma imperij delata fuit: Hìc P. Scipio admodum adoleſcens nuncupatur, & tamen conſtat quatuor & viginti annos tunc eum natum fuiſſe: inquit.n. Appianus in Hiſpanica de Scipione loquens νέος ὢν κομιδῇ. τεσσάρων γ ϗ εἴκοσιν ἐτῶν ὤν. i. annos Iuuenis admodũ quatuor & viginti natus erat. Sed & M. Tullius de Craſſo loquens idẽ confirmat in Bruto. Accuſauit (inquit) L. Carbonẽ eloquentiſsimũ hominem admodũ adoleſcens. Et de Orat. primo Carbonem à Craſſo adoleſcentulo perculſum fuiſſe ſcribit: In tertio autem Craſſum ipſum ita de ſe loquentem inducit: Quippe qui omnium maturrimè ad publicas cauſſas acceſſerim, annoſque natus vnum & viginti nobiliſsimum hominem, & eloquentiſsimum in iudicium vocarim: Neque quicquam huic rei impedimento eſt, quod Liuius, & Tacitus aliter ſenſerint de L. Craſsi ætate, cùm Carbonem accuſauit: ſatis

enim

enim eſt eum, qui vigeſimum primum annum ageret, peradoleſcentem à M. Tullio nominari: Gellius quoque cùm dixiſſet Cornelium Nepotem in primo librorum, quos de M. Tullij vita compoſuit, ſcripſiſſe eum tres, & viginti annos natum primam cauſſam iudicij publici egiſſe, Sex. Roſcium parricidij reum defendiſſe, Nepotis er-
,, rorem excuſans inquit. Longior autem Nepotis, quàm Feneſtellæ
,, error eſt: Niſi quis vult in animum inducere, ſtudio amoris, & ami
,, citiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium
,, Nepotem ſuppreſsiſſe: vt M. Cicero Orationem florentē dixiſſe pro
,, Roſcio admodum adoleſcens videretur. Quid quòd Val. Max. Scipionem Æmilianum, qui quatuor & triginta impleſſet annos, admodum adoleſcentem vocat? Plautus quoque, Peniculum paraſitū plus annis triginta natum, adoleſcentem vocat in Mænechmis.

Adoleſcens quæſo, quid tibi mecum eſt rei? Rurſus eadem Scena.

Reſponde adoleſcens quæſo, quod tibi nomen eſt?

ac paulò poſt *non tibi*

Sanum eſt adoleſcens ſciniput, vt intelligo.

Sunt autem hæc Mænechmi verba ad Peniculum, qui Peniculus ita de ſe locutus fuerat Scena proxima.

Plus annis triginta natus ſum quando interea loci

Nunquam quicquam facinus feci peius: & cætera.

Sed dicet Lambinus, Æmilij Probi contextum non agnoſcere admodum adoleſcentem, ſed peradoleſcentulum: Meræ nugæ: de quibus non vacat longiorem ſermonem inceptare: quaſi verò non idem polleat vtraque loquendi ratio. Iam quòd in eiuſdem Imperatoris vita
,, neſcit ſe explicare ex illa ſalebra: Dimidium ferè ſpatium confece-
,, rat, cùm ex fumo caſtrorum eius, ſuſpicio allata eſt ad Eumenem hoſtem appropinquare: Propterea quòd paulò ante dixerit Probus:
,, Ad hanc rem conſpiciendam, imperauit (Antigonus) vt quàmmi-
,, nimè fieret ignis in caſtris; Oritur ex notione vocis quàmminimè, cuius vim præcisè negandi eſſe putauit Lambinus, cùm tamen Cicero, & reliqui boni auctores aliter illam vſurpare conſueuerint, nimirum vt ſignificet, minus, quàm fieri poſsit, velut apud Horat. vt eſt in quibuſdam codicibus; *carpe diem*

Quam minimè credula poſtero.

,, Seneca de Benefic. lib. I. Si arbitrium dandi penes nos eſt, præcipuè
,, manſura quæramus, vt quàmminimè mortale munus ſit. Ac ſanè vix fieri potuiſſet, vt nulli ignes in caſtris accenderentur, cùm frigoribus immenſis milites infeſtarentur, ſicuti Plutarchus, & Diodorus idem factum commemorantes prodiderunt. Potuit itaque Antigonus vetare quidem, quominus ignes excitarentur, ſed tamen

necefsitas milites deinde adegit, vt ab Imperatoris iufsione inuiti recederent, quod fæpè aliàs factum effe docent hiftoriæ.

Aeliani locus, qui alicui vitio affinis videri poterat, emendatus. Cap. XVII.

„ Πίνδαρος ὁ ποιητὴς ἀγωνιζόμενος ἐν Θήβαις, ἀμαθέσι περιπεσὼν ἀκροαταῖς ἡττήθη Κορίννης πεντάκις. ἐλέγχων δὲ τὴν ἀμουσίαν αὐτῶν ὁ Πίνδαρος συνεκάλει τὴν Κόριννυν. hoc eft. Pindarus poëta Thebis in contentione imperitis auditoribus vfus, fuperatus eft à Corinna quinquies. redarguens verò ruditatem ipforum Pindarus vocauit Corinnã. Hęc funt verba Æliani de Var. hift. in quibus difficultas ineft non parua, propterea quòd non fatis apparet vis dicti Pindari Thebanorum imperitiam fuggillantis, nam quid tandem eft, quod dicitur ὁ Πίνδαρος συνεκάλει τὴν Κόριννυν? Ego puto pro Κόριννυν legendum effe κορώνην, vel faltem hanc vocem poft illam in verborum contextu collocari debere; hoc fenfu. Tantùm abeft, inquit Pindarus de feipfo ad Thebanos loquens, vt Corinna in carminum conficiendorum artificio me fuperet, canendique artem melius me teneat, vt, fi mecum conferatur, perinde fit, ac fi quis cornicem cum cycno contendat: Notum eft autem prouerbium Cornix cum cycno, feu lufcinia. Calphurnius Ecl. 6.

Aftyle credibile eft, vt vincat Acantida cornix.
Vocalem fuperet fi dirus Aëdona bubo.

Sic Lucretius aliquoties.

Paruus vt eft cycni melior canor, ille gruum quàm
Clamor, in æthereis difperfus nubibus Auftri.

Hinc cornicari pro blaterare, & importunè loqui à cornicum garrulitate, vnde eft illud fuauifsimi poëtæ Anacreontis.

Λαλιστέραν μ' ἔθηκας	hoc eft.	*Tu me loquaciorem*
Ἄνθρωπε καὶ κορώνης.		*Cornice reddidifti.*

Pindarus verò cycnus, & quidem fuauiter canens, atque altè humo fe extollens dictus eft, eum certè non aliter vocat Horatius in Odis.

Multa Dircæum leuat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus.

Huius generis fuit calumnia Pafsieno declamatori ab Ofco rhetore intentata; nam pro Pafsieno Phyfsienum, vel Pafchenum (diuinandum eft enim) audiuit: eius meminit Seneca in Controuerfijs, fed adeò obfcuris verbis, vt non nifi coniectura, atque ea quidem leui, parùmque firma, conuitij aculeum affequi liceat: doctorum tamen

auctoritate persuasum est, vel à φύσσα, quod follem significat, & σῖνος id est mentula, vt sit mentulatus follis, nomen illud esse deductum, vel etiam, si Paschænum appellatum fuisse malumus, παρὰ τὸ πάσχειν αἰνά, videlicet quòd infanda pateretur: Sic Labienus ob immodicam linguæ libertatem Rabienum vulgò nominatum memorat. Zeno quoque Chrysippum philosophum numquam, nisi Chesippum vocabat, quemadmodum eundem Chrypsippum appellare solitus est Carneades, veluti M. Cicero scriptum reliquit.

Vetus lectio in Moreto Virgiliano, quam Iosephus Scaliger tentauerat, asserta. Cap. XVIII.

SIMVLVS ille Virgilianus pro exemplo proponi potest humanæ industriæ, cuius ope, atque auxilio exiguus illius hortus tàm multa ferebat, vt copiæ cornu videri posset, olus, betam, rumicem, maluam, inulam, præter hæc illic non deerat

Et cicer, & capiti nomen debentia cæpe.

Est autem hic versus Maronis ex eo poëmatio, cui ab intrito quodã, Moreti nomen inditum est: super eo versu Iosephus Scaliger ita commentatur. Scio rectè dici cæpe capitatum: sed tamen quodnam cæpe est, quod non capitatum dici possit? frustra ergo inter species cæpę capitatum posueris, quùm omne cæpe sit capitatum. Sed benè habet scripta lectio. *& nomen capiti debentia porra.* Nam πράσιον κεφαλωτὸν porri speciem esse quis ignorat? Hęc ille. Vides quomodo semper aliquid noui moliatur homo iste, neque vsquam occasionem εὐστοχίας suæ experiendæ non captet: Ego non video quid caussæ sit, cur vetere scriptura reiecta nouam sequamur, quam tamen non damno, si modò verum sit manuscriptos codices ipsam præseferre, queadmodum affirmat Scaliger, cui vt hac in parte gratificer, libenter patior veteris istius exemplaris auctoritatem mihi obtrudi: Sed, vt nihil mutandum censeam, Plinij verba faciunt, quibus appositis & mea sententia abundè constituetur, & Scaligeri ratio falsa omninò esse demonstrabitur: Plinius itaque lib. 19. de cæpis loquens, præter cætera, inquit. Apud nos (dixerat autem supra cæpæ genera apud Græcos Sardia, Samothracia, Alsidena, Setania, Schista, Ascalonia ab oppido Iudeæ nominata, itaque subdit) Apud nos duo prima genera. vnũ condimentariæ, quã illi gethyon, nostri pallacanã vocant. Seritur mensibus Martio, Aprili, Maio. Alterũ capitatę, q̃ ab ęquinoctio Autũni, vel à Fauonio. Hinc iã constare potest Scaligero, quamquã omne cępe capitatũ sit, rectè tñ inter species cæpę capitatũ poni, quæ res eius omnem rationẽ prorsus euertit.

Vellei Paterculi contextus aliter, quàm fecerit Aldus Manutius castigatus. *Cap. XIX.*

„ NVSQVAM erat Pompeius corpore, adhuc vbique Iubæ no-
„ mine, quippe ingens partium eius fauor bellum excitarat Africum: Hæc verba ita, vt proposui, extant in omnibus editis exemplaribus Vellei Paterculi, quæ quoniam manifestò corrupta sunt, ac deprauata, ea de opinione restituere conatus est Aldus Manutius in suis ad illum auctorem notis, itaque coniecturam facit pro Iubæ, vel viuens, vel vigens reponi debere, quam eius emendationem tantisper recepi, ac secutus sum, donec aptiorem, & deprauatę scripturæ propiorem visus mihi sum excogitasse, ad quam inuestigandam magis adhuc me incitauit, & cohortatus est ipse idem Manutius, dum ingenuè fatetũ aliquid aptius sua coniectura inueniri posse: videant igitũ studiosi, qui de huiusmodi literarum genere pronunciare possunt, num pro Iubæ præstet legere ibat minore veteris scripturæ detrimento, ac valdè perspicua sententia, nimirùm hac. Iam Pompeius iugulatus erat, cùm tamen eius nomen, ac fama per vniuersam Africam adhuc ferretur, itaque ipso iam extincto, ingens nihilominus bellum in Africa excitabatur, quod ciebat rex Iuba, & quę illic sequuntur. Dicimus autem Latinè ire nomen alicuius. Virgilius Æneid. 1.

si vestras fortè per aures
Troiæ nomen iit.

Aemilij Probi ratio quæpiam notata. *Cap. XX.*

CVM ostendere vellet Æmilius Probus ab eius, qui summorum Imperatorum vitas describit, officio non esse alienum, exiguas interdum actiones, minimasque recensere, hanc affert caussam in proœmio vitarum: sed præstat integrum locum appingere, vt res com
„ modius, atque exactius intelligatur. Non dubito fore plerosque,
„ Attice, qui hoc genus scripturæ leue, & non satis dignum summo-
„ rum virorum personis iudicent, cùm relatum legent, quis musicam
„ docuerit Epaminondam: aut in eius virtutibus commemorari, saltas
„ se eum commodè, scienterque tibijs cantasse. Sed hi erunt ferè, qui
„ expertes literarum Græcarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum mo
„ ribus conueniat, putabunt. Qui si didicerint non eadem omnibus
„ esse honesta, atque turpia, sed omnia maiorum instituto iudicari,
„ non admirabuntur nos in Graiorum virtutibus exponẽdis, mores eorum secutos: et reliqua. Mihi diligenter hanc rationem excutienti, parùm, quod cupit, probare videtur Æmilius: Etenim haud statim

sequi-

ſequitur, vt quod alicubi eius gentis more, atque inſtituto fieri conſueuit, ſummum virum, & grauem deceat; Pſallere, exempli gratia, & choreas ducere Athenis, & Romæ turpe non fuit, id.n. apud illos populos in more poſitum erat: ſi quis tamen inſignis vir, & in Rep. adminiſtranda occupatus eòuſque grauitatem exueret, vt ſuæ perſonæ oblitus ad hæc leuia animi laxamenta ſe demitteret; hunc ſanè patriæ conſuetudo culpa non liberaſſet: Sed vt ita ſit, ſcriptor tamen, qui alicuius vitam pertexere ſibi propoſuit, non videtur debere curioſè adeò minuta quæque colligere, vt, cùm plura inſignia extent facinora, quæ de illo præclaro viro magna cum laude narrari poſsint, curet ſingillatim commemorare, quis muſicam docuerit Epaminondam, huiuſque generis alia: Fieri itaque poteſt, vt aliquid moribus inualuerit, quod tamen propterea haud paſsim deceat, aut ſaltem hiſtoriarum ſcriptorem ſuo operi attexere non conueniat. Quid ergo? minus ne rectè fecit Probus, qui iſtiuſmodi de Epaminonda commemoret? Non dixerim, ſed parùm firmam rectè facti rationem ipſum attuliſſe facilè crediderim: Certa autem, ac ſolida petenda eſt à Plutarcho in vita Alexandri: illic .n. ſentiens idem ſibi obijci poſſe Græcus auctor, quod vidit Æmilius, factum ſuum excuſat dicens

,, οὔτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δήλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας,
,, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις, καὶ ῥῆμα, καὶ παιδιά τις ἔμφασιν ἤ-
,, θους ἐποίησεν μᾶλλον, ἢ μάχαι μυριονεκροι, καὶ παρατάξεις αἱ μέγισται
,, καὶ πολιορκίαι πόλεων. ὥσπερ οὖν οἱ ζωγράφοι τὰς ὁμοιότητας ἀπὸ
,, τοῦ προσώπου, καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν εἰδῶν, οἷς ἐμφαίνεται τὸ ἦθος, ἀνα-
,, λαμβάνουσιν, ἐλάχιστα τῶν λοιπῶν μερῶν φροντίζοντες. οὕτως ἡμῖν
,, δοτέον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς σημεῖα μᾶλλον ἐνδύεσθαι, καὶ διὰ τούτων
,, εἰδοποιεῖν τὸν ἑκάστου βίον, ἐάσαντας ἑτέροις τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀγῶ-
νας. hoc eſt. Non vſquequaque clariſsimæ res geſtæ virtutes, vel vitia declarant, ſed exiguum perſæpè factum, ac dictum, iocuſque quiſpiam magis documentum præbet morum, quàm funeſtiſsima prælia, ingens acies, & oppida expugnata. quemadmodum igitur pictores ex vultu, & lineamentis faciei, vnde mores elucent, imaginem deſumunt neglectis cæteris partibus, ita concedendum nobis eſt, vt in animorum indicia potius penetremus, ac per hæc vitæ cuiuſque veluti delineamenta deſcribamus, alijs molem rerum, & certamina relinquentes. Probus tamen initio Epaminondæ idem, quod Plutarchus, vidiſſe exiſtimari poteſt ibi.

,, Cùm autem exprimere imaginem conſuetudinis, atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil vide-
,, mur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam.

De auctore necis Adonidis variæ sententię allatæ. Cap. XXI.

VARIE proditus est à scriptoribus auctor necis Adonidis, nec in eo nominando ipsi sibi consentiunt, nam quidam in Martem, nonnulli in Dianam eius mortis culpam cõferunt, quod à Victorio, ac Mureto multò ante obseruatũ scimus: Quoniam verò vnam quampiam Gręci scriptoris super ea re sententiam ab ipsis præteritam fuisse animaduerti, libitum mihi est eam adnotare, & vnà cum alijs hìc spectandam proponere. Lycophron in Cassandra videtur Musas ei culpæ affines facere, cùm ait.

Καὶ τὸν θεᾶ χλχυσθέντα Γαύαντος τάφον
Σχοινίδι μυσόφθαςτον ἀρέντα, ξένῃ,
Κραντῆρι λδυχῶ τὸν ποτ᾽ ἔκτανε πτέλας.

Hoc est. Et Gauantis sepulchrum à Musis perditi, Schœnidi deflectum deæ Arentę hospitæ, Quem dente quondam albo aper occidit: Nam per Gauantem Adonidem ipsum intelligit obscuro sanè, ac recondito vocabulo; cuiusmodi in eo poëmate perpetuò Cassandrę tribuit Lycophron, quo circa summo iure τὸ σκοτεινὸν illud ipsum poëma appellarunt veteres, vnde etiam factum arbitror, vt hæc sententia parùm cognita hactenus fuerit, & Victorij, Muretique notitiam effugerit: Iam verò quod ab eisdem eruditis viris quæritur, quẽ vicissim magnopere charum Veneri, Diana interfecerit, sicut facilè crediderim Adonim fuisse, ita volo considerent studiosi, nunquid de Actæone Euripides intellexerit in Hyppolyto, Actęon siquidem, qui à proprijs canibus discerptus fingitur, à Venere ducit ortum per Hermionem, & Autonoem, vt hinc ipsum iam valdè charum Veneri fuisse liceat suspicari; hunc Dianæ iracundia à canibus laniatum fuisse notius est, quàm vt pluribus monstrari debeat; ac Ouidius sanè Metam. 3. de ipso narrationem hoc pacto absoluit.

Nec nisi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

Suetonij locus, quem alicui vitio obnoxium esse putauit Achilles Statius, nihil mendi continere demonstratus.
Cap. XXII.

SVETONIVS Tranquillus in libello De Illustribus Grammaticis, cùm de Q. Rhemnio Palæmone loquitur, præter cætera, inquit. Sed maximè flagrabat libidinibus in mulieres, vsque ad infamiam oris. Hunc locum Achilles Statius, quòd corrumptum esse arbitraretur, sibi emendare visus est, si legeret ad infamiam oratio-

nis

nis, propterea quòd ſic etiam alicubi Cicero infamiã orationis acceperit: Non libet in præſentia quærere quomodo Cicero illic orationis infamiam vſurpauerit, neque.n.valdè opus eſt ad rem, quã paro: tantùm dico Suetonij verba, quæ initio à me propoſita ſunt, quæq; in omnibus impreſsis codicibus nullo prorſus diſcrimine eo, pacto notata circumferuntur, auctoris ſui mentem commodiſsimè repreſentare, vt nihil opus ſit officioſa illa Statij diligentia, ſignificat.n. Suetonius illis verbis turpe quoddam, ac flagitioſum libidinis genus, quod ore muliebri pudendo admoto olim perpetrari conſueuit, à quo infami exercitio cunnilingi nomen deriuatum eſt, quorum fœdiſsimorum hominum ſæpè meminit Martialis, veluti epigrammate In Philenim lib. 7.

Non fellat, putat hoc parum virile,
Sed planè medias vorat puellas.
Dii mentem tibi dent tuam Philæni,
Cunnum lingere, quę putas virile.

Deſiderii Eraſmi ſententia quæpiam aduerſus Franciſcum Luiſinum defenſa. Cap. XXIII.

LIBET nunc Deſiderium Eraſmum, hominem illum quidem Chriſtianæ religioni parũm addictum, & ſanctiori doctrina leuiter omninò imbutum; ſed de mitioribus diſciplinis optimè meritũ à Franciſci Luiſini calumnia vindicare, certè, vt hoc efficiam, quàm magis enixè potero, operam dabo: Namque de ipſius eruditione ita ſemper iudicaui; rem plenam periculi eſſe, & quæ proinde magna cautione tractari debeat, ab eius viri ſententia, quà pertinet ad hæc mitiora ſtudia, recedere: quod nunc vno propoſito exemplo, volo patefacere, & meum iudicium hoc pacto nonnihil conſtituere. Eraſmus in prouerbio Ἰλίας κακῶν ſcriptum reliquit ex doctorum quorundam ſententia Homeri Iliadem Tragicis poëtis fabularum argumenta ſuppeditaſſe, Odyſſeam verò Comicis; Hoc Luiſinus contra Ariſtotelis iudicium pronunciatum eſſe clamat, cùm philoſophus ille περὶ τῆς ποιητικῆς diſertè prodat Margitem ſic ſe habere ad Comœdias, quemadmodum Ilias, atq; Odyſſea ad Tragœdias, eius.n. nerba ſunt hæc ὁ γὰρ Μαργείτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς, καὶ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. hoc eſt. Margites enim ſimilem rationem habet; quemadmodum etenim Ilias, & Odyſſeas ſe habent ad Tragœdias, ſic iſte ad Comœdias. Itaque Aeſchylus Tragœdias ſuas magnarum cœnarum Homeri fruſta eſſe dicebat: Sed, vt Eraſmo pro virili ſuccurram, conſiderare opor-

tet Aristotelem illic Odysseam, & Iliadem cum Margite contendere, ac tunc quidem nemini dubium est, neque Erasmus ipse negaret, quin ex duobus illis prioribus Homeri poëmatis Tragędiarum ex altero, nempe ex Margite, Comœdiarum argumenta, fuerint sumpta. Erasmus verò Iliadem cum Odyssea committit nulla Margitis habita ratione, atque tunc verè dicemus sic se habere Iliadem ad Tragędias, quemadmodum Odyssea ad Comœdias, plura.n.bella, varijque periculorum casus, qui Tragœdijs conuenire possunt, in Iliade continentur, cùm in Odyssea omnis ociosorum vita suis coloribus graphicè describatur; ac nescio an aliquo pacto pertineāt ad hanc rem, q̄ scripta sunt ab Aristotele περὶ ποιητικῆς vbi dicit Odysseam partim ex præstantibus personis, partim ex humilibus constare. Atque hac (ni fallor) ratione tuendus est Erasmus à Luisini assultu: Mitto iam dicere, quòd non ex suo sensu huiusmodi iudicium de illis poëmatis Erasmus fecit, sed ex doctorum quorundam consilio (vt ipsemet illic disertè testatur) illam sententiam protulit: Ac Donatum quidem Terentij interpretem non aliter hac de re sensisse constat.

De M. Tullii quodam loco aduersus Petri Victorii sententiam disputatum. Cap. XXIIII.

EGo verò (inquit Crassus apud M. Tullium in extremo tertio „ de Orat.) ac doleo quidem illos viros in eam fraudem in Rep. es„ se delapsos: quamquam ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ra„ tio viuendi; ac posteritati ostenditur, vt eorum ciuium, quos nostri „ patres non tulerunt, iam similes haberi cupiamus. In his M. Tullij verbis acutus vir Petrus Victorius mendum vidit, quod ego, vtpote hebetioris aciei, perspicere nondum potui. ille .n. ex abundanti à scriptore librario additam fuisse vocem incitatur existimauit, itaque tanquam superuacaneam, & Crasi verborum sensui officientem induci iubet; cui si parùm audientem me præbuero, nolim videri arrogans, & refractarius, nam probabilem sanè caussam habeo, cur ei non obtemperem, Primùm iudico non omninò malo sensu vocem illam retineri posse, deinde minori prorsus mutatione vitium corrigetur, si ex incitatur fiet excitatur, aut etiam inceptatur quomodo fe„ rè loquitur idem M. Tull. lib. 5. de Finibus. Omne animal, simul at„ que ortum est, ceptat ea, quæ naturæ apta sentit, appetere, & propulsare contraria: Sed quod hîc ego non perspexi, in principio illius complexionis deprehendi, Ego verò, ac doleo quidem, Nam copulatio verbo addita manifestò antecessisse indicat verbum aliquod, quod copulationi locum faciat, vt existimem scripsisse Ciceronem,

„ Et verò, inquit Craſſus, ac doleo quidem: Hoc.n.pacto repetitur quod ſtatim dixerat Catulus, & ſæpè ſum admiratus hominis cùm diligentiam, tùm etiam doctrinam, & ſcientiam, infert deinde Craſſus, & verò admiratus es, quaſi dicat ipſe quoque admiratus ſum, vel admiror, atque ita quidem, vt doleam illos viros in eam fraudem in Rep. eſſe delapſos; & quæ ſequuntur.

Puſilla quędam macula ex A. Gellio deleta. *Cap. XXV.*

GELLIVS lib. 2. apologum quendam de caſsita ab Æſopo fabulatore olim confictum narrans præter cætera, hjs verbis vtitur. „ Ea caſsita in ſementes fortè conceſſerat tempeſtiuiores: Hic macula inſedit adeò leuis, vt legentium oculos penè effugiat, & quam quam de me nihil inſolentius iactare ſoleam, auſim tamen conſtanter affirmare vitium à me tùm viſum eſſe, tùm ad illud perſanandum medicamentum afferri poſſe, quod an verum ſit, harum rerum ſtudioſi iudicabunt: Vox conceſſerat non eſt propria illius loci, ſicut norunt ij, qui orationis caſtitati ſtuduerunt, magis illic quadrabit verbum congeſſerat, quod leui mutatione ex illo altero conflari poteſt, ac ſanè adeò facilis fuit tranſitus ex vno in alterum elementum, vt abſurdum videri non debeat, ſcriptorem librarium alterum pro altero nobis repreſentaſſe: Lego igitur congeſſerat, quod verbum ad id ſignificandum, quod tunc Gellius exprimere in animo habebat, valde appoſitum eſt, valet enim nidificare ſicut exponit Seruius ad illud Virgilij ex Palæmone. *namque notaui*

Ipſe locum, aëriæ quò congeſſere palumbes,

Neque aliter Græci vſurpare quandoque conſueuerunt verbum *συμφορεῖν*, vnde *συμφορουμένους ὄρνιθας* vocant, cùm nidos conſtruunt.

ROBERTI TITII
BVRGENSIS
LOCORVM CONTROVERSORVM
LIBER SEXTVS.

Conatus restituendi Plinij locum, qui perperam conceptus videtur in impressis codicibus. Cap. I.

PLINIVS, cùm de cupresso agit libro Natur. histor. 16. post multa super natura illius arboris verba consumpta subdit. „Thraitur etiam in picturas opere historiali, venatus, classesue, & imagines „rerum tenui folio, breuique, & virenti superue„stiens. Hanc scripturam cur non probem, facit Horatius, cuius hæc sunt verba epistola ad Pisones.

& fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc, si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato qui pingitur?

Ex quibus quidem verbis apertè colligitur nihil omninò commune habere cupressum cum re pelagia, aut cùm naufragio, vt meritò locum fecerit vulgato prouerbio pictor ille, qui mercede conductus, ad naufragium coloribus effingendum, iuxta nauem fractam cupressum expresit, quod sententiæ, quam Plinij verba nuper à me allata constituunt, aduersis, quod aiunt, frontibus pugnat, itaque hac de caussa in eam opinionem tandem descendi, vt existimarem Plinij locum mendo non vacare, ac, si quicquam coniectura valeo, prorsus emendari debere pusillo à veteri scriptura interstitio, hoc pacto, venatus, cassesue .i. laqueos venatorios, qui, vt feras lateant, cespitibus, ac frondibus operiri solent, est.n. hoc venatoribus in primis diligenter cauendum, ne ipsorum fraus in feris captandis detegatur, itaq; Gratius de Venatione præcipit pedicas non debere fieri è lino candido, nimirùm quoniam is color

Ostendit longè fraudem, atque exterritat hostem.

Ac, nisi audax nimis facinus existimetur, totam illam complexio„nem hunc in modum castigarim, Venatus, cassesue, & indagines retium tenui folio, & reliqua: Sed piaculum admittere sum veritus, si præter alicuius vetustioris exemplaris auctoritatem, cuius quidem ope nunc me prorsus destitutum sentio, tàm multa verba in Plinianis codi-

codicibus tàm insigniter demutarem, itaque quid ipse probabiliter sentirem ostendisse sat habens, liberum de vniuersa hac re iudicium studiosis relinquere volui.

Disputatur de sententia quadam Petri Victorij. Cap. II.

DILIGENTER à me quæsitum est, vnde nam acceperit Petrus Victorius id, quod scriptum reliquit de Alexandro, nimirùm ipsum *φιλόμηρον* vocatum fuisse ob mirificum amorem, quo poëtam Homerum rex ille prosequebatur: non potui tamen id, quod quærebam, apud quemquam veterem scriptorem hactenus reperire, nisi quòd Athenæum voluens in locum quendam incidi, vbi hoc ipsum cõmemorari videtur, in eo tamen varietatis hoc est, quòd illic non de Alexandro hoc traditur, sed de Cassandro Antipatri filio, Græci scri-
„ ptoris verba sunt hęc *δειπνοσοφισ.* 14. Οὐχ ἀπελίποντο δὲ ἡμῶν τῶν
„ συμποσίων οὐδὲ ῥαψῳδοί· ἔχαιρε γὰρ τοῖς Ὁμήρου ὁ Λαρήνσιος ὡς ἄλλος
„ οὐδὲ εἷς ὡς λῆρον ἀποφαίνειν Κάσανδρον τὸν Μακεδονίας βασιλεύσαν-
„ τα, περὶ οὗ φησὶ Καρύστιος ἐν ἱστορικοῖς ὑπομνήμασιν ὅτι οὕτως ἦν φιλό-
„ μηρος ὡς διὰ στόματος ἔχειν τῶν ἐπῶν τὰ πολλά· καὶ Ἰλιὰς ἦν αὐτῷ καὶ
„ Ὀδύσσεια ἰδίως γεγραμμένα. hoc est. Neque poëmatum sanè recitatores nostro conuiuio defuerunt: gaudebat .n. Homericis Larensius ita, vt nullus alius; atque adeò vt Cassander rex Macedoniæ videretur, de quo scribit in suis commentarijs historicis Carystius, quòd ita erat Philomerus, vt complura eius carmina semper haberet in ore, Iliademque, & Odysseam haberet peculiarem manu scriptam. Aut igitur diuersum sensit hac de re auctor is, quē Petrus Victorius sequutus fuit, aut alter ex altero corrigi debet, facilis .n. lapsio fuit ex Cassandro in Alexandrum, atque ex aduerso, ob affinitatem, & similitudinem vtriusque dictionis.

Mare magnum non idem esse Græcis, quod Latinis. Cap. III.

MARE magnum, quod appellatur, Græcis dicitur Oceanus, Latinis Mediterraneum, siquidem illi longius nauigauerunt, pluresque regiones peruagati sunt, proptereaque sinus omnes, ac maria notiora habuerunt, quàm Latini, itaque rectius de ipsis iudicare, & rem quamque suo proprio, eiusq; naturæ magis conuenienti vocabulo nuncupare potuerunt: Consimilem rerum imperitiam deprehendere licet in prouerbio, quod à Latinis effertur Iracundior Adria, cùm tamen multa maria extent eo longè sæuiora, ac truculentiora, quæ Latinis, vt pote talium rerum imperitis, parùm cognita

fuerunt: Id quod prius dixi de mari magno, Æliani testimonio confirmatur, cuius hæc sunt verba ex lib. 16. De animal. ἐν τῇ καλουμένῃ
„ μεγάλῃ θαλάττῃ, καὶ νῆσον ἄδουσι μεγίστην, καὶ ὄνομα αὐτῆς ἀκούω Ταπροβάνην. πάνυ δὲ δολιχὴν πυνθάνομαι, καὶ ὑψηλὴν τὴν νῆσον εἶναι.
hoc est. In nuncupato mari magno insulam esse maximam, nomine Taprobanam peruagatum est, eandemque longissimam, & excelsam: Notum est autem Taprobanam insulam Indię obiectam esse in Oceano: Latinorum sententiam refert Isidorus Orig. lib. 13. his verbis.
„ Mare magnum est, quod ab occasu ex Oceano fluit, & in Meridiem
„ vergit, deinde ad Septentrionem tendit, quod inde magnum appel-
„ latur, quia cętera maria in comparatione eius minora sunt. istud est
„ & Mediterraneum, quia per mediam terram vsque ad Orientem per-
„ funditur, Europam, & Africam, Asiamque disterminans. Quod Plinius non obscurè confirmat hoc sermone. Intrant (thynni) è
„ magno mari Pontum verno tempore gregatim: nec alibi fœtificant: Nisi fortè Plinius hic Mediterraneum mare magnum appellat habita ratione Ponti: Sed & Hellesponti angustias mare magnum vocat Lucretius lib. 3. de Xerse loquens

Ille (inquit) quoque ipse viam, qui quondam per mare magnum
Strauit.

Dictum quoque peculiari epitheto mare magnum animaduerti, quod impetuosius flantibus ventis intumescit, cuiusmodi nautarum vulgus mar' grosso nuncupare consueuit: qua notione accipere oportet Ennianum illud ex Annali 17.

Concurrunt, veluti venti cùm spiritus Austri
Imbricitor, Aquiloque suo cum flamine contrà
Indu mari magno fluctus extollere certant.

Nequenon illud Lucretij ex lib. 2.

Suaue mari magno turbantibus æquora ventis
E terra magnum alterius spectare laborem.

Atque itidem Maronis illud Æneid. lib. 3.

magnaque surgunt
Aequora, dispersi iactantur gurgite vasto.

Sed quod est Æn. 5. *dum per mare magnum*
Italiam sequimur fugientem.

Licet Seruius procellosum interprætetur, non verear ego accipere pro mari interno, ac Mediterraneo, quemadmodum illud quoque apud M. Tullium ex poëta nescio quo.

Inque mari magno classis cita texitur.

Sed & magnum quandoque appellatur mare proprio quodam adiuncto, quod ei semper cohæret, itaque ipsum vocat Lucretius lib. 6.

Quominus est mirum, mare non augescere magnum.

Francisci

Francisci Robortelli emendatio ad Tibulli carmen confirmata, atque ibidem Carolus Sigonius, qui eam damnauit, reprehensus. Cap. IIII.

TIBVLLI versus hi leguntur lib. 1.

Illa viro coràm nutus conferre loquaces,
Blandaque compositis addere verba notis:

In quorum altero iamdiù est, quòd monuit nos Franciscus Robertellus, & id quidem valdè εὐστοχῶς, ac, vt puto, verissimè, pro Addere molliter vna literula immutata legi debere Abdere: is tñ Caroli Sigonij reprehensionē vitare non potuit existimātis poëtę sensum prorsus corrumpi, si vetus lectio sua sede dimoueatur, & pro ea noua illa Robortelliana substituatur: propterea quòd (inquit ille) Tibullus tunc non intelligat, sicut Robortellus existimasse videtur, sermones puellæ cum amante iuuene, sed fictos sermones cum marito habitos, hęc autem Sigonij ratio consignata extat libro suarum emendat. 2. vbi Robortelli adnotationum caput sextum, & septimum libri primi exagitat: Veruntamen, si quis diligentius, atque accuratius Latini sermōnis vim, ac proprietatem exquirat, illicò agnoscet Tibulli carmen nullo modo Sigonij sensum admittere posse, nam in Romanè, purèque loquentium ore sermo hic Coràm aliquo quippiam dicere, valet aliquo præsente, vel audiente, non (vt falsò putauit Sigonius) cum aliquo colloqui; docet hoc Liuius pauculis his verbis. Magis apud
„ quos, quàm coram quibus loqueretur: Et Florentinus Iurisconsul
„ tus in Pandectis De verborum significatione. Coràm Titio aliquid
„ facere iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat. Itaq;
„ si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coràm eo fecisse.

Disputatio de Ascanio Aeneę filio, qui Albæ regnauit. Cap. V.

HAVD satis compertum se habere fatetur T. Liuius, quisnam fuerit Ascanius ille, cui patre Ænea mortuo Latinorum imperium Lauinia conseruauit ad puberem vsque ipsius ætatem: Liuij verba, si quis ea fortè requirat, apposui ex libro Annalium primo haud
„ ita longè ab initio. Nondum maturus imperio Ascanius Æneæ fi-
„ lius erat, tamen id imperium ei ad puberem ætatem incolume man-
„ sit, tantisper tutela muliebri (tanta indoles in Lauinia erat) res Lati-
„ na, & regnum auitum, paternumque puero stetit. Haud nihil am-
„ bigam (quis.n.rem tam veterem pro certo affirmet) hiccine fuerit
„ Ascanius, an maior, quàm hic Creusa matre Ilio incolumi natus,
„ comesq; inde paternæ fugæ, quem Iulum eundem Iulia gens aucto-

„ rem nominis sui nuncupat: Legenti mihi, & quasi tumultuaria opera Clementis Alexandrini Stromata properanter euoluenti, occurrit locus quidam, qui, si accurratè perpendatur, omnē huius rei dubitationem auferet, & quis fuerit Ascanius ille, manifestò demonstrabit: namque is auctor Strom. lib. 1. annorum summam diligenter colligens, exactamque chronologiam conficiens, quòd ad rem propositam attinet, loquitur in hanc sententiam. ἀπὸ Τροίας ἁλώσεως
„ ἐπὶ τὴν Αἰνείου κάθοδον καὶ κτίσιν Λαουινίου, ἔτη δέκα. ὑπό τε τὴν Ἀσ-
„ κανίου ἀρχὴν, ἔτη ὀκτώ: hoc est. A Troia capta ad Æneæ descensum, & conditum Lauinium, intercesserunt anni decem, & ad Ascanij imperium anni octo. Nunc ego sic ratiocinor. Aeneas ante captā Troiam ex Creusa Ascanium susceperat, qui tunc ea ętate erat, vt confirmatis membris, ac vegetibus rectus per sese incederet, nec obstetricis vlnis circumferri necesse haberet, patris etenim in illa captiuitate Antandrum se recipientis vestigia sequi potuit, tametsi (vt inquit Maro) non passibus æquis; Itaque sex, aut septem annos tunc temporis ipsum natum fuisse ratio suadet, mitto iam quòd in Africa venationi operam dederit, & ex æquo plures feras sua manu prostrauerit; atque in Italia demum in bello, quod cum Turno gestum est, valdè vtilem operam patri nauauerit; quæ munia confirmatiorem ætatem, iudiciumque solidius, quàm in pueris esse consueuerit, exposcunt, potest enim videri cuncta hæc Maro confinxisse in Augusti Cæsaris laudem, & ad poëma suum magis illustrandum: Fingamus igitur Ascanium sex tantùm annos, cùm in Italiam venit, impleuisse, eisque decem ex Clementis Alexandrini supputatione adijciamus, qui elapsi sunt, antequàm Lauinium conderetur; rursus octo annos in eandem summam conferamus, qui inter Lauinium conditū, & Ascanij imperium intercesserunt, iam hinc vigintiquatuor annorum summam habebimus, vt satis manifestò appareat Ascanium illum, qui post patris obitum ex manu Lauiniæ imperium suscepit, non fuisse Creusæ filium, sed ipsius Lauiniæ, ille.n. alter, vt dixi, vigesimumquartum annum tunc temporis egisset, ac proinde iamdiù pubertatem excessisset: Definio autem nunc pubertatem eo annorum spatio, quo eam definiri oportere docent Iurisconsulti: quare satis hinc ostensum arbitror, quid sequendum sit in quæstione à Liuio proposita: Nisi Clemens per Ascanij imperium tempus illud accipiat, quo Lauinia adulto iam filio, regni habenas eidem commisit: vt sic maneat adhùc difficultas à Liuio excitata.

Apulei, & Macrobii contextus, qui eodem morbi genere laborabat, persanatus. Cap. IX.

» SAMOS Icario in mari modica insula est: ex aduersum Miletos, » ad occidentem eius sita, nec ab ea multo pelagi dispicitur. Hæc Apulei verba, quæ posita sunt libro 2. Florid. ab omnibus emendata, nullique vitio obnoxia esse existimantur; & sanè, cùm valdè pusilla macula in ipsis hæreat, non est mirum, si omnium oculos hactenus ea fefellit, nisi.n. quis contentè oculorum aciem in ipsam dirigat, fieri non potest, vt ea sese conspiciendam præbeat: ipse igitur, qui veteres scriptores non indiligenter tractare consueui, erratum (ni fallor) videor mihi detexisse, & nullo ferè negocio ipsum substulisse: nam pro eo, quod est; Multo pelagi dispicitur, arbitror legi oportere, vt constet sensus, multo pelago dispescitur, nam alioquin quæ sententia subsit verbis, quæ nunc passim circumferuntur, nondum perspicio: contrà si, vt admonui, legamus, quàm commodè animi sui sensum exprimet Apuleius? Plinius certè in pari propemodum re, » haud aliter locutus est lib. 5. Inde Africam (inquit) ab Æthiopia dispescens: Quamquam minore adhuc mutatione legi potest dispicatur pro dispicitur, quo verbo eadem significatione vsus fuisse videtur » Ammianus Marcellinus lib. 21. vbi sic ait. Romulus post eum, & » Sabostius currus axi vincti, fuere dispicati, vt proni in studia senis. Quòd si hæc nostra castigatio eruditis viris non displiceat, præstiterit eadem ratione Macrobij contextum interpolare, qui eidem vitio affi- » nis videtur, ait enim. Accersebantur autem murenę ad piscinas no- » stræ vrbis abusque freto Siculo quod Rhegium à Messana despicit. Nam verbum despicit non est illius loci.

Dantis sententia vnde sumi potuerit demonstratum. Cap. X.

ETSI Dantis ingenio plurimùm faueo, & de ipso certatim cum Victorio bona omnia prædicare soleo, quod mea illa Apologia, quàm aduersus Georgium quendam Castrauillam eius poëtæ calumniatorem, confeci, abundè testatur, existimo tamen haud statim colligi posse, naturæ suæ diuinitate idem, quod antea Euripides viderat, ipsum vidisse, propterea quòd sententiam quandam ab illo Tragico prius expressam, hic alter suo poëmati inseruerit, namque eadem apud Plautum reperitur Curculione, vbi Planesium statum sui, ac fortunæ seriem explicans inquit.

Ego pertimesco, tùm ibi me nescio quis arripit
Timidam, atque pauidam, nec viuam, nec mortuam:

An oleum congelascat, & super hoc M. Antonij Mureti sententia exagitata. Cap. VII.

NON fuit tuæ ingenuitatis, atque doctrinę, Marce Antoni Murete, Gellij verba calumniosè interpretari, mentem ipsam conniuenter prętetire, nam quo loco Gellius scriptum reliquit oleum congelascere, & in ore pueri verbum *κεκρυστάλλωτε* locauit, magis sensus, quàm verba ipsa, considerandus fuit, præsertim, cùm, si aliter fieret, eruditissimis viris, qui conuiuio illi interfuerunt, non leuis iniuria inferretur. Audi igitur quomodo existimem Taurum philosophum, quique cum eo disputationem super ea re instituerunt, ab inscitiæ nota posse vindicari. Puer, qui suum imprudens factum excusare voluit, non satis habuit rem, vt erat, simpliciter eloqui, sed culpæ suæ minuendæ caussa verbo vsus est ad rem extenuandam accomodatissimo, nam cùm dicere debuisset, oleum frigore concreuisse, ac proinde verbo vti *πήγνυσθαι*, vel potius *παχύνεσθαι*, quod persæpè Aristotelem vsurpare animaduerti; dixit *κεκρυστάλλωται*, quod tamen verbum conuiuantes illi interpretati sunt modò congelascere, modò stare, modò coalescere, modò gelu cogi modò concrescere modò coire: Itaque, quamquam puer eo pacto locutus fuerit, conuiuarum tamen illorum disputatio veluti *θέσιν*, subiectum habuit, vtrum oleum concresceret, atque spissesceret, in hunc.n. sensum reiecta interim vocabuli proprietate verbum *κεκρυστάλλωται* acceperunt, quod qui quærunt neque ineruditi, neque imprudentes iudicari debent, præterquàm quòd *τὴν ἀναλογίαν* sequuti fuisse videri possunt, vt olei concretio similitudine quapiā dicatur congelatio, q̄ aquę propria est; atq; Alexander quidē, siue is Trallianus fuit, siue Aphrodisiensis, nō aliter loquit̄ de congelatione aquę, quā de concretione olei, quin & illud addit, oleū extrema frigiditate prędıtum esse, quicquid senserit Plutarchus, & alij. Verba Alexandri adscripsi ex problemate illo, quo quęrit, cur oleum quidem, atq; aqua frigore constringatur, vinū verò, acetum, & garus minime. *ὅτι* (in-
„ quit) *τὸ μὲν ἔλαιον, ἄποιον ὂν, καὶ μᾶλλον εὔκρατον, ταχέως ψύχε-*
„ *ται, καὶ οὕτω σφοδρῶς, ὡς καὶ πήγνυσθαι τῇ ἄκρᾳ ψύξει. τὸ δὲ ὕδωρ*
„ *αὐτόθεν ψυχρὸν ὄν, ῥᾷον ἑαυτοῦ ψυχρότερον γιγνόμενον πήγνυται.*
„ & reliqua.i. Quia cùm oleum qualitatis sit expers, confusionique idoneum, citò friget, atque ita vehementer, vt extrema quoque frigiditate frigeat, aqua verò sua sponte frigida, facilè, cùm semetipsa frigidior fit, congelascit.

Illu-

Illustratus ex epistola Horatii locus de testa imbuta. Cap. VIII.

IMBVTAM testam appellasse videtur Horatius vas, quod cùm nouum sit, liquamine præmunitur ad continendos liquores per minuta cadi foramina, & illos quasi poros alioqui dilapsuros, nisi crusta aliqua cauernulæ illę obstruantur; qua diligentia veteres vasa præparare consueuisse docet Columella de epityro loquens. Huic autem
„ conditur (inquit) vasa noua fictilia sine pice præparantur, quæ ne
„ possint oleum sorbere, tanquam oliuariæ metretę imbuuntur liqua
„ mine, tùm demũ & assiccantur. Quod etiam Plinius docuit lib. 15.
„ Dolia (inquit) olearia, cadosque illa (amurca) imbui, ne bibant oleum: Ad hanc eandem rem significandam vsi fuisse videntur vete
„ res verbo incrustare, vnde Scribonius Largus Calices quoque (in-
„ quit) eis incrustentur additis quinque, vel sex salis, vel farris granis. Et multò ante Lucillius. *nam vel regionibus illis*

Incrustatu calix ruta, cauliue bibetur.

Et, vt magis id credas, dabo tibi testem hunc nostrum in Satyra.

Sincerum cupimus vas incrustare.

Dico autem huiusmodi vasa Flaccum intellexisse videri, si versus hic ex Epistola ad Lollium libri primi eo modo legatur, quomodo ipsum notatum inueni in vetere membrana, nimirum sic.

Quæ semel est imbuta recens seruabit odorem

Testa diù. Non Quo, vt in omnes ferè excusos libros peruasit: quorum verborum ordo erit. testa recens, quæ semel est imbuta .i. liquamine, aut oleo præparata, diù seruabit odorem: ea enim vis est, ac proprietas olei, vt odores in longum tempus conseruet, sicut Plinius, & Plutarchus, præter cæteros, tradiderunt. Veruntamen cõmunis illa, & peruulgata scriptura, quòd aptissimã contineat similitudinem, retineri potest, atque insuper grauissimo Philonis Iudæi testimonio confirmari, qui iuuenum animos vasis nouis comparat, quemadmodum enim hæc odorem, quo primùm fuere imbuta, seruant, sic iuuenũ animos, quas primùm formas imaginatione conceperunt, nnnquam aboleri sinere affirmat, ne alijs quidem insuper affluentibus. Quintilianus quoque, cùm hoc animi sui sensum commodius explicare nequiret, ad eandem imaginem confugit, dicens.
„ Natura tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percipimus:
„ vt sapor, quo noua imbuas, durat: nec lanarum colores, quibus sim
„ plex ille candor mutatus est, elui possunt.

Quaritur de veritate scripturę .l. Barbarii in Pandectis, titulo De Offic. Prætoris. Cap. VI.

Barbarii Philippi audax facinus commemoratur à Vulpianô Iurisconsulto lib. 38. ad Sabinũ, referturq; à consarcinatoribus legum Romanarũ lib. 1. De offic. Prætoris: Attamen videndum est, vtrum scriptura, quæ omnes codices peruasit, vera sit, an potius librarij culpa in eum modum fuerit deprauata ex vicinitate nominum Barbij Philippici, ita.n legitur apud Suidam, cuius verba, quoniam historiæ illi cognoscendæ plurimùm conferunt, visum est adscribere, inquit igitur.
„ Βάρβιος Φιλιππικὸς ὑπὸ τῶν τριῶν τυράννων ἦρχε.
„ θέραψ δὲ ἦν τὸν τρόπον. καὶ κολακικός. καὶ μέντοι καὶ τῷ περὶ τὸν Αν-
„ τώνιον θιάσῳ, κατέλεκτο. καὶ ταύτηνγε τὴν ἀρχὴν ἦρχε τὴν ἐκείνου
„ χάριν. τοῦτόν τε οὖν τὸν τότε σοβαρὸν καὶ πορφυροῦν τῇ τιμῇ καὶ ἐν ἀγο-
„ ρᾷ τῶν Ῥωμαίων ὑψηλὸν δίαγοντα ἁδρὸν καὶ κυδρύμενον, καὶ σὺν τῇ ἀρχῇ
„ θρυπτόμενον. καὶ προσελθὼν ἡσυχῇ κατόπιν θοιμάτιον λαβόμενος, χαῖ-
„ ρε εἶπε τὸ ὄνομα προσθεὶς τὸ ἀρχαῖόν τε καὶ δοῦλον. καὶ ἐκεῖνος ἐκπλήτ-
„ τεται ῥαδίως τὸν δεσπότην γνωρίσας. καὶ δεῖται σιωπᾶν. καὶ εἰς τὰ
„ οἰκεῖα ἄγει. καὶ καταβαλὼν πάμπλειστα εἶτα μὲν τοι ἑαυτὸν ἐλύσατο. καὶ
„ αἰδοῖ Αντωνίου τῇ κηλῖδι τῇδε σιγῇ κατεχύθη ἀργυρωνήτου. ἔκρινα
„ δὲ καί ταύτην τῆς τύχης μὴ σιγῆσαι τὴν παιδιάν.

hoc est. Barbius Philippicus sub tribus tyrannis imperauit, homo comis, & blandis moribus, quamuis in cœtum Antonij allectus, quem principatum illius gratia gerebat. Hunc igitur tùm insolentem, & purpuratum ob honorem, & in Romanorum foro sublimem, ac ius dicentem, herus agnouit, à quo olim aufugerat. tùm verò pompa, & gloria, & magistratu insignem. Ac tacitè aggressus, & veste à tergo prehensa, Salue (inquit) veteri, ac seruili adiecto nomine. At ille percellitur, veteri domino facilè agnito, rogans vt taceat. Domum ducit: maxima pecunia numerata se tandem redemit, &, pudore Antonij, ob maculã hanc ære emptum mancipium animi dolorem silentio dissimulauit. Proinde ne hunc quidem fortunæ ludum tacendum putaui. Hactenus quidem Suidæ verba porriguntur, quæ tametsi aliquantulùm prolixa videri queant, non fuerunt à nobis prætermittenda, vt lex illa eorum appositione aliquid lucis caperet, nam quòd ad historiam attinet, nostrates Iurisconsulti non putant ad se pertinere Pandectas illustrare.

Nec quo me pacto abstulerit, possum dicere:

Ac rursus eandem posuit Latinus Comicus Truculento, vbi Dinarchum ita loquentem facit.

Neq; viuus, neq; mortuus sum, neq; quid nunc faciam scio,

Neq; vt hinc abeam, neq; vt hunc adeam, scio: timore torpeo.

Cui loco parem propemodum inuenias Mercat.

Vno verbo eloquere, vbi ego sum, hic, an apud mortuos?

Eu. *Neque apud mortuos, neq; hic es.* Ch. *saluus sum, immortalitas*
Mihi data est.

Facilè igitur suspicari possumus acutam illam Dantis sententiam, de qua alicubi disputat Petrus Victorius, è Plauto mutuo sumptam fuisse: adscribam autem nostri poëtæ verba, vt cum Latinis conferri possint.

Io non morì, e non rimasi viuo:
Pensa horamai per te, se hai fior' d'ingegno,
Quale diuenni d'uno, e d'altro priuo:

Sententia eadem prorsus est cum Plautina illa. Cùm verò alibi inquit idem Etruscus poëta.

Si come neue tra le viue traui:

Virgilium imitari potuit, cuius hoc est.

Nigranti picea, trabibusque obscurus acernis.

Ad quem versum notat Seruius trabes poëtam dixisse de arboribus, cùm non dicantur nisi iam cæsæ, & iam compositæ.

M. Antonij Mureti, & Francisci Hotomani sententia super quodam Cæsaris loco falsa esse demonstratur. Cap. XI.

PROPERANTER nimis, ac parùm attentè legisse videntur M. Antonius Muretus, & Franciscus Hotomanus locum illum apud ,, Cæsarem de bello Gallico libro 3. Nostri, primò integris viribus ,, fortiter repugnare, neq; vllum frustrà telum ex loco superiore mittere. Vnde factum est, vt non satis dispicere potuerint horum verborum sensum, propterea que (vt fieri assolet in re dubia, & ex qua quis se explicare nequit) mendum aliquod in ipsis residere existimauerint, etenim, (inquiunt ipsi) hostes superiora loca occupasse, & armatis complesse dixit Cæsar, itaque postulare locus videtur Inferiore. Sed falluntur isti proculdubio, totoque errant cælo: siquidem diligenter considerare oportet Galbam planiciem occupasse, vbi vicus Vegrarorum Octodonus positus erat, inque ea planicie castra vallo, & fossa muniuisse, ex quibus deinde cum Sedunis, & Veragroris pugnabat, qui ex omnibus partibus signo dato decurrentes

Romanos milites adoriebantur: necesse igitur habuerunt Galli ex loco superiore, quem initiò occupauerant, descendere, & per planiciem inter montium radices, & Romanorum castra porrectam, perque fossam vallo circundatam castrorum aggerem subire, ex quo in subiectos, & vallum ascendere conantes Gallos tela iacientes Romani verè dicti sunt à Cæsare ex loco superiore pugnasse, ac tela inferius misisse: velut etiam circa finem eiusdem libri, cùm de simili ca-
„ strorum oppugnatione loqueretur, inquit. Cùm item ab hostibus
„ constanter, ac non timidè pugnaretur, telaque ex loco superiore
„ missa non frustra acciderent: & cætera: quæ si nouissent Muretus, ac Hotomanus, diligenterque considerassent, suæ famæ præclarius consuluissent, & me scribendi molestia liberassent: Volo .n. existimet lector, me non libenter aliorum errata colligere, neque inde laudem vllam expectare, sed illud vnum studere, vt boni scriptores minus, quàm fieri possit, mangonum istorum licentia natiuum colorem mutare cogantur.

Virgilij vetus lectio contra Gulielmum Canterum asserta. Cap. XII.

STOMACHVM mihi mouent ineptæ quædam, & ineruditæ adnotatiunculæ, quibus multi nostra ætate libros suos inferciunt, quocirca minimè continere me possum, quin earum auctoribus interdum subirascar, sedulòque eosdem moneam, vt hanc bonorum scriptorum emendandorum (vt ipsi vocant) artem aliquando tandem dediscere velint, librorumque numerum, qui summo bonarum literarum incommodo, ac detrimento nimis, quàm vellem, iamdiù creuit, augere desinant: ac, quamquàm idem de me fortasse dici potest, eò tñ æquiorem caussam, quàm cæteri me habere existimo, quòd non nouas (quod isti faciunt) artificiosèque excogitatas lectiones, nisi rarò, & maxima cogente necessitate comminiscor, sed veteres in primis tueri conor, id quod tùm alibi, tùm hoc loco mihi faciendum pro osui, quocunque tandem animo id laturus sit Gulielmus Canterus, cuius curiositatem (ne quid grauius interim dicam) operæ precium est aliquantulùm coercere: Is igitur versum quendam Virgilij ex 3. Georgic. leui mutatione mirum in modum deprauat, versus est ex his duobus posterior.

Hunc quoque vbi aut morbo grauis, aut iam segnior annis
Deficit; abde domo, nec turpi ignosce senectæ:

„ Vbi ille Et pro Nec reponendum censet, propterea quòd posterior
„ hæc pars, nisi ita legatur, cum priore videtur pugnare: etenim quomodò

modo quis equum ſenem domi poſsit abſcondere, & ſimul eius ſenectuti non ignoſcere? quinimò non alia ratione melius huic ignoſcat, quàm ſi domi detineat: Extorquebitur (ni fallor) hic error Cantero, ſi conſtabit, quo ſenſu dixerit Maro Nec turpi ignoſce ſenectæ: ac Seruius quidem nec rudis, nec indiligens eius poëtæ interpres ita locum exponit. Dupliciter hunc locum intelligimus, aut nec ignoſce turpi ſenectæ, aut non turpi ſenectæ ignoſce .i. abde, & ignoſce ſenectæ, quæ turpis non eſt, quia per naturam venit: Quæ poſtrema Seruij expoſitio hoc Horatij carmine confirmatur ex Epiſtola ad Piſones de præceptis Poëticis.

lex eſt accepta, choruſque
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Dicitur.n.hoc loco ſilentium turpe, non quia turpe fuerit obticere, cùm id lex iuberet, ſed quia ex turpi cauſſa. Quid quòd Iodocus Badius homo nullo pacto cum Gulielmo Cantero conferendus non omninò malam ſententiam ex illis verbis elicuit hoc modo? Nec turpi ignoſce ſenectæ, id eſt, non ignoſce ſenectæ deformi .i. ne ſis clementior in ſenectam turpem, ita vt dicas, fuit admiſſarius iunior, validoſque procreauit, quocirca & ſenior admittetur, ea.n. ſtulta eſt clementia, cùm nec equo, nec rebus tuis conſulueris: Cùm itaque, (vt apparet) non omninò malus ſenſus ex his Virgilij verbis ita ſumptis colligatur, aut veterem, communemque ſcripturam ſequi debuit Canterus, aut ſaltem cauſſam aliquam afferre, quamobrem Seruij, Badijque expoſitiones non probaret: quod cùm non fecerit, meritò notari poteſt, tanquam nouarum rerum ſtudioſus, & illius ſui voluminis augendi nimis cupidus: quo nomine ſæpè etiam poſthac à nobis malè audiet.

Notatur Xenophon, tanquam ſuarum præceptionum immemor in nomine Hippocentauri, quod is ſuo cani impoſuit.
Cap. XIII.

INTER alia præcepta, quibus venatorem ſuum inſtituit Xenophon in Commentario de Venatione, hoc quoq; his verbis expreſſum reperitur. τὰ δ' ὀνόματα αὐταῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα εὐανάκλητα ᾖ. hoc eſt. Cæterum breuia ipſis (canibus) nomina imponantur, & vocatu facilia. Deinde eius, quod dixerat, plura exempla proponens inquit. εἶναι δὲ χρὴ τοιάδε, ψυχή, θυμός, πόρπαξ, στύραξ, λόγχη, λόχος, φρουρά, φύλαξ, τάξις, ξίφων, φόνεξ, φλέγων, ἀλκή, τεύχων, ὑλεύς, μήδας, πόρθων, σπέρχων, ὀργή, βρέμων, ὕβρις, θάλλων, ῥώμη, ἀνθεύς, ὕβα, γηθεύς, χαρά, λεύσων, αὐγώ,

„ πολύς, βία, σίχων, σπουδή, βρύας, οἰνὰς, σεῤῥὸς, κραυγὴ, καίθων,
„ τύρβας, σθένων, αἰθὴρ, ἀκτὶς, αἰχμὴ, νόης, γνώμη, σίβων, ὁρμή.

Sunt autem hæc diuersorum canum nomina cuncta, (vt apparet) duabus syllabis comprehensa, & quæ propterea facilè pronunciantur, nec multùm temporis venatori occupant, dum aut eos voce incitat, aut à cursu reuocat: Sic Atalantæ cani nomen extitit Aura, Gerionis Gargitios, quem Cerberis fratrem perhibent. Actæonis canum nomina hæc memorat Æschylus, Corax, Harpya, Charon, Licidas: quibus multa insuper addit Ouidius Metam. 3. Alexandri canis dictus est Peritas, in cuius mortui honorem vrbem ædificauit ei cognominem, auctore Plutarcho. Hippamonis canem Lethargum vocat Græcum epigramma hoc.

Ανδρὶ μὲν Ἱππάμμων ὄνομ' ἦν, ἵππῳ δὲ Πόδαργος,
Καὶ κυνὶ Λήθαργος, καὶ θεράποντι Βάβυς.

Apud Theocritum est in Daphnide, ac Menalca Lampurus, apud Maronem Lycisca. Mœra fuit canis Orionis: Nonulli putant Acalanthim canis nomen esse apud Aristophanem: Quid est igitur, quod suarum præceptionum immemor Xenophon cani, quem possedit, multarum syllabarũ nomen imposuit? scribit .n. Iulius Pollux ὀνομαστικ. lib. 5. Xenophontis cani Hippocentauro nomen fuisse. οἱ δὲ (inquit)
„ καὶ Ξενοφῶντι τῷ Γρύλλου φασὶ γεγενῆσθαι ἔνδοξον κύνα, Ἱπποκέν-
„ ταυρον τὴν προσηγορίαν. hoc est. Alij autem & Xenophonti Grylli filio canẽ nobilem, Hippocentaurũ nomine fuisse tradunt: Verè hic iocans vsurpauerit quispiã vetus illud, Frustrà sapit, qui sibi ipsi non sapit: An fortè dicendũ est canem illum non fuisse venaticum, sed aut Melitęũ, qui in delicijs à Xenophonte haberetur, aut domus custodẽ, cuiusmodi veteres plures habuisse constat? Equidem quid amplius dicam nihil habeo; si qui sunt, qui nodum à me perpolitum se dissoluere posse sperent, ipsis ego plurimùm debebo, eisdemque modis omnibus me deuinctum esse ingenuè profitebor.

Prouerbij cuiusdam vera origo, quam Erasmus ignorauit, patefacta. Cap. XIIII.

RAPTVS è Creta, quod prouerbij instar effert alicubi Plutarchus, aliunde, quàm putauerit Erasmus, originem ducere iam tùm mihi persuasi, cùm in Ganymedis fabulam incidi apud Suidam, atque idem porrò alijs facilè me persuasurum esse confido, si, quod Erasmus ad eius explicationem attulit, cum Suidæ narratione conferatur: Ille igitur Apparet (inquit) furtiuum amorem his ver-
„ bis olim significatum fuisse, quòd aliquoties illinc virgines à nego-
„ ciato-

„ ciatoribus adueherentur: Facilè tibi, Erasme, in huius adagij origine assentirer, nisi mihi Suida aliter suaderet, cuius auctoritate permotus non dubito referre adagium ad Cretensium intemperantiam in amores puerorum, quò Virgilium respexisse putat Seruius, cùm cecinit Æneid. 10.

Tu quoque flauentem prima lanugine malas
Dùm sequeris Clytium, infelix, noua gaudia, Cydon,
Dardania stratus dextra, securus amorum,
Qui iuuenum tibi semper erat, miserande iaceres,
Ni fratrum stipata cohors foret obuia.

Narrat autem Græcus auctor, quòd Minos olim mari potiebatur, & latè quòuis nauigabat multis hospitia denuncians. in Asiam verò profectus, auditaque in Phrygia fama Trois Troiæ regis, & filiorum eius, vrbem Dardanum fuit ingressus, in qua Tros degebat, cui tres essent filij, Illus, Assaracus, Ganymedes, qui ob formam maximè celebrabantur. Trois igitur vtens hospitio Minos, & ipse munera illi dabat, & data inuicem accipiebat: eiusque filios vocari iubebat, vt eos videret, donisque afficeret. qui cùm in venatu eos esse dixisset: hic se quoque vnà venari velle ait. sed prius quendam è famulis eò mittit, vbi pueri venabantur ad Granicum fluuium, in eumque nauibus perductis paulò post ipse pueros conuenit: Et Ganymedis amore primo aspectu captus, Cretensibus puerum abripere iussis, eo in nauem imposito soluit. locus is à raptu Harpagia dictus est. Puer autem in Cretam perductus, casu illo dolens, gladio se traiecit: quem Minos in templo condidit, vnde Iouis vti consuetudine dicitur Ganymedes: Hoc ipsum ex Echmene confirmat etiã Atheneus
„ δειπνοσοφισ. lib. 13. his verbis. ὅλως δὲ τοὺς παιδικοὺς ἔρωτας τῶν ἠθεὶ
„ ταῖς θηλείαις προκρίνουσι πολλοί. παρὰ γὰρ ταῖς ἄλλαις ταῖς εὐνομου-
„ μέναις πόλεσιν ἤθει τῆς Ελλάδος σπουδασθῆναι τόδε το ἔθος. Κρῆτες
„ γοῦν ὡς ἔφην καὶ οἱ ἐν εὐβοίᾳ Χαλκιδεῖς περὶ τὰ παιδικὰ δαιμονίως ἐπ-
„ τόηνται. Εχεμένης γοῦν ἐν τοῖς Κρητικοῖς, οὐ τὸν διὰ φησὶν ἁρπά-
„ σαι τὸν Γανυμήδην, ἀλλὰ Μίνωα. οἱ δὲ προειρημένοι Χαλκιδεῖς παρ' αὐ-
„ τοῖς φασὶν ἁρπασθῆναι τὸν Γανυμήδην ὑπὸ τοῦ διὸς καὶ τόπον δεικνῦν-
„ τες Αρπάγιον καλοῦσιν, ἐν ᾧ καὶ μυρσίναι διάφοροι. hoc est. Pręponunt omninò complures puerilesamores fœmineis, atque in reliquis Grę ciæ ciuitatibus, quæ bonis legibus sunt institutæ, mos hic magni est studij. Cretes igitur, vt dixi, Chalcidensesque, qui sunt in Eubœa, magnoperè puerilium amorum sunt studiosi: quamobrem non Iouem, at Minoem Ganymedem rapuisse scribit Echmenes in rebus Creticis. Prædicti verò Chalcidenses apud se Ganymedem à Ioue raptum fuisse contendunt, locumque ostendunt, quem vocant Harpagium,

pagium, in quo egregiæ admodum ſunt myrti. Aut igitur particulatim ad hunc Ganymedis raptum reſpicit prouerbium, aut etiam γενικῶς conſuetudinem illam notat, cuius meminit Heraclides in „ Rep. Cretenſium hoc pacto. ταῖς δὲ πρὸς τοὺς ἄῤῥενας ἐρωτικαῖς ὁμι- „ λίαις ἐοίκασι πρῶτοι κεχρῆσθαι, καὶ οὐκ αἰσχρὸν παρ᾽ αὐτοῖς τοῦτο, ὅταν „ δὲ κρατήσωσιν ἀπάγουσιν εἰς ὄρος, ἢ τοὺς ἑαυτῶν χώρους, κακεῖ ἑστι- „ ῶνται ἡμέρας ἑξήκοντα, πλεῖον γὰρ οὐκ ἔξεστι, καὶ δίδωσιν ὁ φιλή- „ τωρ ἐσθῆτα, καὶ ἄλλα δῶρα, καὶ βοῦν. i. Adoleſcentum, & puerorum amores primi videntur vſurpaſſe, atque his deditum eſſe, nihil apud illos turpitudinis, atque ignominiæ habet: Quòd, ſi copia fiat, abducunt eos vel in montana, vel in ædes ſuas, atque ibi ſexaginta continuos dies fruuntur, plures .n. non licet: atq; amator dona dat, veſtem, aliaque munuſcula, & bouem.

Culpa magiſtra potare apud Horatium quid valeat. Cap. XV.

ANTEQVAM accedamus ad emendandum locum aliquem in bonis auctoribus, videndum eſt diligenter, an vlla ratione fieri poſsit, vt ex vulgata lectione ſenſus aliquis eruatur: deinde verò, cùm neceſsitas nos cogit, licere arbitror tutò, & abſque reprehenſione, ſi tamen bono modo, ac prudenter id fiat, locum caſtigare, tùm vetuſta exemplaria conſulendo, tùm εὐστοχίαν noſtram excutiendo, vt hoc pacto, quàmminimè fieri poſsit, à vulgatæ ſcripturę veſtigijs recedentes aliquem bonum ſenſum ex loco eo modo, eaque cautione reſtituto colligamus. Horatius in Satyra quapiam ait.

Poſt hoc ludus erat culpa potare magiſtra.

Hìc Lambinus ingenioſè quidē, non tñ neceſſariò ex Culpa fecit Cuppa, quod emendandi genus cur non probē iam oſtendi: cur aūt non neceſſariò locum mutari exiſtimem, facit Athenæus: cuius verba ſi huic capiti inſeruero, abundè oſtendiſſe mihi videbor ſententiam Horatij, quæ illo verſu, retenta nihilominus vulgata ſcriptura, continetur: Athenęus δειπνοσοφ. lib. 10. ſcribit œnigmata quępiā in cōuiuijs poſt ſecūdas menſas ad ſoluendū ijs proponi cōſueuiſſe, qui con uiuio intereſſent, ea qui non diſſoluerent, poculo mulctabantur, id eſt, plus bibere cogebantur, quàm ſanitatis ratio poſtularet, vel eos poculum vno ſpiritu haurire neceſſe erat, aut ſalſuginē vino miſtam. hoc autem appellat Horatius bibere culpa magiſtra, quoniam culpa eorum, qui œnigmata explicare non poſſent, bibendi occaſionem „ præbebat: Athenæi verba ſunt hæc. τίνα δὲ κόλασιν ὑπέμενον Ἀθή- „ νῃσιν οἱ μὴ λύσαντας τὸ προτεθέντα γρῖφον, ἅγε ἔπινον φιάλην κε- „ κερασμένην ὡς ὁ Κλέαρχος προεῖπεν ἐν τῷ ὅρῳ. κἂν ᾧ πρώτῳ δὲ πα-

ρειμῶν

» ϱοιμιῶν γράφει οὕτως τῶν γρίφων ἡ ζήτησις οὐκ ἀλλοτρία φιλοσοφίας
» ἐστὶ. καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν τῆς σοφίας ἀπόδειξιν ἐν τούτοις ἐποιοῦντο
» προέβαλλον γὰρ παρὰ τοὺς πότους οὐχ ὥσπερ οἱ νῦν ἐρωτῶντες ἀλ-
» λήλους τίς τῶν ἀφροδισιαστικῶν συνδυασμῶν ἢ τίς ἢ ποῖος ἰχθὺς ἥδιστος,
» ἢ τίς ἀκμαιότατος. ἔτι δὲ τίς μετ᾽ Ἀρκτοῦρον ἢ μετὰ Πλειάδα, ἢ τίς
» μετὰ κύνα μάλιστα βρωτός. καὶ ὧδε τούτοις ἆθλα μὲν τοῖς νικῶσι φι-
» λήματα μισοῦσ᾽ ἄξια τοῖς ἐλευθέραν αἴσθησιν ἔχουσι ζημίαν δὲ τοῖς ἡττη-
» θεῖσι τάττουσιν ἄκρατον πιεῖν ἥδιον ζῆς ὑγιείας πίνουσιν. quæ ſic Latinè ab interpræte reddita ſunt. Subibant autem pœnam quandam hi Athenis, qui propoſitum œnigma non poterant ſoluere, ſiquidem phialam miſtam bibere cogebantur, vt Clearchus aſſerit in Termino. Et libro prouerbiorum primo ita ſcribit: Non aliena eſt prorſus à philoſophia œnigmatum explanatio, ſiquidem antiqui ſapiētiam per huiuſmodi demonſtrationes enucleabant. nam & inter pocula quæſtiones proponebant, non tamen eadem ratione, qua iuniores nunc ſolent inter ſe: quæ res magis libidinem excitet, aut quis piſcis eſt ſuauiſsimus, aut quis maximè viget, vel quis poſt Arcturum, aut Pleiades, vel Canem eſui ſit aptus. quarum quæſtionum oſcula præmium victoribus proponunt, quæ quidem omnia eorum odium in ſe concitant, qui aliquo liberi animi ſenſu prepollent: mulctam verò ijs, qui vincuntur eam imponunt, vt ſuauius merum bibant, quàm ſanitatis ratio poſtulet. rurſus non multò inferius. ἐπεὶ δὲ ἱκανὴν
» παράβασιν πεποιήμεθα περὶ τῶν γρίφων, λεκτέον ἤδη καὶ τίνα κό-
» λασιν ὑπέμενον οἱ μὴ λύσαντες τὸν προτεθέντα γρῖφον. ἔπινον οὗτοι
» ἅλμην παραμισγομένην τῷ αὐτῶν ποτῷ καὶ ἔδει προσενέγκασθαι τὸ
» ποτήριον ἀπνευστί. hic Athenæus quędam Antiphanis carmina recitat, vt id, quod dixerat, eius poëtæ auctoritate confirmet, quæ nos breuitatis gratia prætermittimus, apud ipſum etenim inſpici poterunt. verba porrò nuper allata ſic Latinè ſonant. Verùm vbi ſatis iam vagati ſumus, dicendum eſſe videtur, quam pęnam ij ſubibant, qui propoſitum ſibi ęnigma non ſoluiſſent. bibere igitur hi cogebantur ſalſuginem in potu, atque poculum ſine reſpiratione haurire oportebat. Hoc idem confirmat etiam Iulius Pollux ὀνομασ. lib. 6. vt non ſit amplius dubitandum de ſinceritate ſcripturæ in Horatiano contextu, quod initiò fuit nobis propoſitum demonſtrare.

Diſputatum de vera ſcriptura carminis Tibulliani aduerſus Ioſephum Scaligerum. Cap. XVI.

TIBVLLI verba ſunt hæc eleg. 1. lib. 3.

Sed primùm nympham larga donate ſalute,

Atque hæc submisso dicite verba sono:

Quibus quid potest inueniri suauius, atque concinnius? & tamen in ipsis aliquid offendit Scaliger, quod suo palato non multùm saperet, admonet igitur legi debere ex vetere scriptura.

Sed primùm meritam longa donate salute.

„ Longum soluere, longum valere dicebant,

Et longùm formose vale, vale, inquit Iola.

Ego quid veteris libri testimonio opponam non habeo, nisi quòd video ipsum adeò frequenter peccare, & mendis refertum esse, vt existimem ipsum aut imperiti alicuius amanuensis opera fuisse descriptum, aut à Scaligero, cùm audaciam suam aliquo prætextu tegere vult, tanquam testem domesticum in medium produci: Quid hominis auctoritati objiciam abundè suppetit: nam quòd ait longùm saluere idem esse, quod longùm valere, sit ita sanè, nihil pugno, dico tamen hoc loquendi genus in rebus tristibus vsurpari consueuisse, quod, præter cætera, Virgilij testimonium ab ipsomet Scaligero ad sententiam suam confirmandam illic citatum, satis indicat: sic etiam dicebant Græci μακρὰν χαίρειν, quod prouerbium interpratatur Lu-

„ cianus in hanc sententiam τὸ γοῦν μακρὰν χαίρειν, τὸ μηκέτι φροντιεῖν δηλοῖ. id est, hoc dictum longùm valere, declarat, nobis non amplius curæ futurum: itaque M. Tullius epist. ad Atticum lib. 8.

„ At ille, inquit, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens contulit se Brundusium: Hippolitus apud Euripidem

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω.

Id est. Veneri tuæ multùm valere renuntio: Eodem quoque intellectu dicebant veteres Æternùm valere, vnde iocus Martialis in Pontilianum lib. 5.

Sæpe salutatus, nunquam prior ipse salutas,
Sic erit æternùm, Pontiliane, vale.

Et Virgilius. *salue æternùm mihi maxime, Pallas,*
Aeternùmque vale. Catullus item.

Atque in perpetuum, frater, aue, atque vale.

Poteris etiam de hac re consulere Lucianum in Apologia, qua se tuetur, quòd in salutando lapsus fuerit. Ille igitur sensus nullo modò facit ad Tibulli mentem, sicut videre omnibus in promptu est; quare Scaligero longùm valere iusso, veterem lectionem retinere non dubitabimus.

Ciceronis contextus emendatus. *Cap. XVII.*

EX vestigijs peruetustæ cuiusdam membranę, post multam denique animi in diuersas partes intentionem conieci locum quendã apud

apud M. Tullium De Nat. Deor. 2. Ita legi oportere. Omnes igi-
„ tur partes mundi tangam, quæ maximo calore fultæ sustinentur,
„ quod primùm in terrena natura prospici potest.

Nam & lapidum flictu elici ignem sępè videmus,
Et fossione recente humum fumare calentem,
Iugibus atque etiam ex puteis calidam trahi aquam,

„ Cùm antea passim nullo discrimine legeretur, Nam & lapidum con-
„ flictu, atque attritu elici ignem videmus, & recenti fossione terram
„ fumare calentem, atque etiam ex puteis iugibus aquam calidam trahi: Videntur.n. esse carmina ex vetusto aliquo poëta deprompta eius nomine interim suppresso, quod familiare est M. Tullio: De carminum autem modulo nihil habeo necesse eruditum lectorem admonere, nam qui in vetustissimorum poëtarum scriptis Ennij, Cæcilij, Andronici, Lucilij, cæterorum versati sunt, satis norunt vocales, cùm non eliduntur, breue tempus obtinere; itemque heroicum carmen in vltima sede iambum aliquando recipere, cuius generis versus Myuri, seu Teliambi nuncupantur, qualis est Liuij Andronici ille.

Dirige odorisequos ad certa cubilia canes,

Et ille alter Maronis (vt quibusdam placere video.)

Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit.

Etsi admonet nos Beda in libro de metris priorem syllabam in Aqua interdum produci, atque ita citat hunc versum Lucretij ex. 6.

Quæ calidum faciunt aquæ tactum, atque saporem.

Voce Flictus Virgilius quoque vsus fuit Æn. 9.

Sternitur omne solum telis: tùm scuta, cauæque
Dant sonitum galeæ flictu; pugna aspersa surgit.

Necnon Ausonius Epistola quapiam ad Paulinum.

Cymbala dant flictu sonitum.

Hanc vocem aliquantulùm obscuram qui declarare voluit; illic apud M. Tullium ad codicis marginem Attritu scripsit, quod scholion deinde pro more facilè in contextum irrepsit. Porrò quòd ad sententiam illorum carminum attinet (vt de hoc etiam ἐν τῷ παρόδῳ lectorem breuiter admoneā) coniungenda sunt, & quasi in propinquo statuenda illa altera Lucretij ex lib. 6.

Frigore cùm premitur porrò omnis terra, coitque,
Et quasi concrescit: fit scilicet, vt coeundo
Exprimat in puteos, si quem gerit ipsa calorem.

Ad quæ deinde videndus est Alexander in Probl. Ex lapidum verò quorumdam attritu ignem excitari docet eadem loco idem auctor cuius etiam verba visum est adscribere, vt intelligatur, cur de opinione vocem Sępe reposuerim, quæ in Ciceronis contextu defecerat,

inquit igitur, quærens, cur non omnium attritu lapidum ignis excu-
„ datur. διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς χαύνους καὶ κούφους καὶ ἀραιοπόρους οὐχ ὁμοίως
„ παρατριβόμενος ὁ ἀὴρ λεπτύνεται, μήτε σφοδρῶς πληττόμενος. καὶ
„ διὰ τὴν κουφότητα φθάνων τε καὶ ὑπέχων ἐν τοῖς πόροις, ὁμοτίμως πᾶς οὐ
„ πλήττεται καὶ ἐκπυροῦται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ξύλων παρατριβομένων. hoc est. Quia pleriq; cedentes nimiũ ſunt, nimiumq; leues, & laxis meatibus: neque .n. pariter percuſſus aẽr attenuat̃; quippe qui neq; vehementer ob leuitatẽ percutit̃, & fugit, receditq; intra meatus. Non ergo pariter totus percutit̃, atq; igneſcit. idẽ & lignorũ euenit attritu.

Vetus lectio, quam Petrus Victorius ex M. Tullij codicibus eiecerat, in ſuam ſedem reſtituta. *Cap. XVIII.*

MAGNA eſt apud me Petri Victorij auctoritas, atque eum hominem tanti facio, vt nullum omninò magis, noui.n. quàm diligenter verſatus ſit in omni literarum genere: Verùm cùm mihi ratio aliter ſuadet, facere non poſſum, quin eam ſequar, libentique animo complectar, quod tantùm abeſt, vt viro illi in primis candido, ac probo moleſtum ſit, vt hoc etiam nomine ſperem eius me gratiã, atque amorem promeriturum, itaque, quod cum eius bona venia fiat, aliter cenſeo de loco quodam Ciceronis, atque ipſe exiſtimauerit, putoque illum non modò corruptum, deprauatumque non eſſe, ſed vehementer corrumpi, ac deprauari, ſi eo modo legatur, quo modo vir ille caſtigauit: ſed M. Tullij verba prius ſpectanda proponam, deinde, quid mei ſit iudicij, breuiter explicabo. Epiſtola ad Q. Fratrem, cuius initium: Ad. VI. Id. Octobris, ſic inquit Cicero.
„ Cùm Gabinius quacunque veniebat, triumphum ſe poſtulare dixiſ-
„ ſet: ſubitòque bonus imperator noctu in vrbem hoſtium planè inua-
„ ſiſſet, in Senatum ſe non committebat. Hic Victorius neſcit ſe explicare ab illa voce hoſtium, quare coniecturam facit, eam in M. Tullij verborum contextũ falsò irrepſiſſe pro eo, quod eſſe debebat
„ noctu, ſic. Subitòque bonus imperator noctu in vrbem, noctu pla-
„ nè inuaſiſſet, & quæ ſequuntur: Ego nullum vitium in vulgata lectione manere arbitror, ſed illud induci conſtanter affirmo, ſi ita, vt Victorius cenſet, reponatur: nam cùm velit M. Tullius Gabinij factum vituperare, eiuſque impudentiam, & legum contemptum ſignificare, rectè dixit eum noctu in vrbem hoſtiũ planè inuaſiſſe, etenim cùm Imperatori per leges non liceret vrbem ingredi, ſed oporteret eum extra portas commorari, qui aliter facit, videtur vrbem illam, cuius leges contemnit, pro hoſtili aliquo pacto habere, & aduerſus eam arma ferre, quod fecit Gabinius: ſi verò legeremus noctu planè,

vt emendat Victorius, non modò boni illius Imperatoris facinus non amplificaret Cicero, sed miris modis extenuaret, siquidem Gabinij noctu rnus in vrbem ingressus, vt sit contra leges, præsefert tamen quandam modestiam, & in eo, quod peccatum est, ostendit necessitate aliqua potius admissum esse, quā voluntate, legumq; contēnendarū studio, nam qui clàm, & occultè contra leges facit, magis dignus venia videri solet, quàm qui interdiù, ac palàm nullo respectu in eas committit: igitur non modo consilium suum Gabinij criminis augendi non assequeretur Cicero, si dictionem Noctu illic iteraret, sed illud vehementer turbaret, atque peruerteret.

Quid sit, Animas fouere apud Virgilium, nouo sensu explicatur. Cap. XIX.

ALITER accepisse videtur Isidorus, quod est apud Maronem Animas fouere in Georgicis. *animas; & olentia Medi Ora fouent illo.* Quàm Grammatici nostri, eiusque poëtæ interpraetes fecerint; quibus Animas fouere nihil aliud sonat, quàm graueolentiam oris, & anhelitum sedare: verùm is, quem nominaui, Isidorus eo sermone vtitur, cùm de malo medico loquitur, vt non leuem mihi suspicionem inijciat, existimasse se per Animas fouere intelligi debere spiritum veneni vi commotum, & iam iam è corpore migrare properantē retinere, ac vitam deniq; ipsam illius pomi odore, aut esu producere: Verba, quibus hanc sententiā contineri suspicor, posita sunt apud illum ipsum scriptorem libro Orig. 17. vbi de proprijs nominibus arborum loquitur: ea, vt omnibus rem diligenter examinare volentibus quærendi compendium afferam, placitum est adscribere. sunt autem hæc. „ Malum eius (Medicæ arboris) „ inimicum venenis, & hoc est, quod idem poëta (Maro) intelligi voluit, „ cùm tradit ex illa foueri animam. Constat autem Isidorum tacitè denotare voluisse locū illum Virgilij; quem supra demonstraui.

Senecæ Philosophi locus restitutus. Cap. XX.

CÆLII Secundi Curionis auctoritas in humanioribus disciplinis magni apud omnes ponderis est, vt iure quidem merito esse debet: Eius industria L. Annæi Senecæ monumenta castigatiora, atque emendatiora in manus hominum prodierunt, haud ita tamen, vt non alicubi prioris maculæ notæ diligenter intuenti appareant, & quasi vulnerum cicatrices agnoscantur: Cuius rei specimen aliquod interdum præbere volo in his meis adnotationibus, vt cautè, ac cir-

cumspectè in Senecæ scriptionibus etiamnũ se versari debere lector intelligat, nec Cęlij auctoritate transuersum se rapi sinat, valdè.n. de hoc dubitandum erat propter hominis celebre nomen apud eruditos: plures autem Senecæ loci à nobis emendabuntur in ijs Commentarijs, quos ad septem de Beneficijs libros nuper confecimus: sed hoc interim agamus, castigemusque, aut lucem saltem aliquam inferamus (neque.n.emendatione magnopere indiget) cuidam loco, qui positus est libro Controu. 3. in hæc verba. Non est facile hominem
„ occidere: premo interim gemitus meos, & introrsus hærentes lachrymas ago. Vidit Cælius intempestiuum, & alienum à re proposita verbum; sed tamen non potuit veram loci scripturam inuestigare: ne tamen nihil dixisse videretur, admonuit legendum esse Erumpentes, vel Habentes, aut etiam, quod magis placet, Labentes: quod ego tamen nimis longè à vulgatę lectionis vestigijs abesse iudico: itaque propius ad ea accedens germanam scripturam esse arbitror, si legamus Arentes, id quod Senecæ mens, & literarum ductus quodammodo exposcere videtur, cui etiam accedit similis in pari propemodum re loquendi formula ab Ouidio Fast. 4. vsurpata ibi.

Hęc vbi rex didicit, lachrymas intorsus obortas
Deuorat, & clausum pectore vulnus habet:

Martialis libro 10.

Quàm multi faciunt, quod Eros, sed lumine sicco.
Pars maior lachrymas, ridet, & intus habet.

Quibus coniecturis affirmare ausim, ita proculdubio Senecæ locum corrigi debere, modò si correctione vlla opus habet, nam (verum vt fatear) nondum satis constitutum habeo, oporteatne vulgata scriptura, tanqnam minus apta, ex illius auctoris contextu à nobis reijci.

Nonii Marcelli contextus aduersus Lodòuicum Carrionem examinatus. Cap. XXI.

NEMO profectò est tàm hebetis igenij, vt non intelligat nouos istos veterum librorum interpolatores nihil magis curare, quàm vt adnotamẽtis nescio quibus iustũ aliquod volumen conficientes nomen suum posteritati commendent, quæ ratio sicut aliqua laude digna censeri debet, tametsi paruo omninò labore vel à mediocris literaturæ hominibus comparari potest, ita periculi plena est, sæpeque offendit, nisi cautè, diligenterque tractetur, ac periculi quidem, offensionisque caussa est tùm multa congerendi desiderium, ingenijq; ostentandi libido; vnde fit, vt in falsas nonnumquam opiniones prolabamur, tùm verò nimis magna fides, quàm carioiis quibusdam mem

branis huius notæ homines adhibere conſueuerunt, quarum etiam auctoritate audaciæ ſuæ patrocinium ſæpenumero quærere ſolent. Ego tamen ita exiſtimo: primùm non oportere facilè, præcipitanterque vulgatas lectiones, & communi eruditorum conſenſu iamdiu receptas de ſua ſede deijcere, deinde rationem potius, quàm imperitorum amanuenſium φαντασίας in conſilium eſſe adhibendam, quòd ſi & ratio, & manu deſcriptorum codicum auctoritas conſentiant, & quaſi inter ſe conſpirent, tùm verò liberè, ac tutò pronunciare licebit: atque hoc eò potiſsimum ſpectat, vt ſtudioſos adoleſcentes, quos hanc rationem nominis ſui propagandi nuper inijſſe video, amanter admoneam, vt cautius, & religioſius poſthac in hoc ſtudiorum genere verſentur: nam & famæ ſuæ præclarius conſulent, & veterum ſcriptorum monumenta emendatiora, cuius rei vehementer cupidi videri volunt, poſteris relinquent: Huius ego ſtudij multa exempla hactenus propoſui, & nunc maximè ſpecimen aliud præbere ſum paratus. Nonius in Toga ita ſcriptum habet. Dicta eſt
,, à tegendo, & eſt, ſicut in conſuetudine habetur, veſtimentum,
,, quo in foro amicimur: dicitur & tectum. Titinnius Gemina. Sy-
,, rus cum ſcorto conſtituit ire, claues ilico abſtrudi iubeo, ruſti-
,, cæ togæ ne ſit copia. id eſt tecti. Quod rectum eſt, & nullius indiget curationis: dicit.n. togam ſignificare veſtimentum, quo in foro amicimur, atque hanc huius vocis communem, vulgatamque eſſe notionem affirmat, quæ tamen interdum longius ducitur, atque eò quidem, vt ad tectum ipſum oſtendendum porrigatur, quod Titinij auctoritate planum fit, is.n. alicubi hoc ſenſu vocem illam vſurpauit: Videamus nunc quod venenum pro antidoto nobis propinauerit Lodouicus Carrio; is igitur hunc locum egregia coniectura ita
,, legendum putat. Dicitur & tectum. Titinnius Gemina: Syrus cum
,, ſcorto conſtituit ire, claues ilico abſtrudi iubeo, tecti ne ſit copia, id
,, eſt ruſticę togæ: rationem illic ſubdit Carrio, quia (inquit) Nonius exemplo in eam rem quæſito, tectum eſſe togam docere vult, nunc contrà, quaſi ſui eum pæniteat inſtituti, togam interpratatur tecti nomine. Fallitur homo hic, totoque aberrat cælo, nam adhùc pergit Nonius alteram illius vocis notionem explicare, cuius rei argumento eſt, primùm quia dixit, Sicut in conſuetudine habetur, vt valdè conſentaneum fuerit alterius notionis exemplum deinde producere de toga, quæ tectum ſignificaret: Inſuper ſcriptura veteris libri, quem citat Carrio, Si rus, oſtendit Syrum, qui cum ſcorto proficiſci conſtituit, rus ire decreuiſſe, itaque quicunque voluit ipſius profectionem impedire, abſcondere debuit claues villæ, non togæ, nam qui rus concedunt, non modò togam non induunt, ſed ſi ea induti

ſunt,

sunt, ipsam deponere consueuerunt: Postremò etsi noua hæc emendatio tolerari posset, ob hoc certè ferenda non est, quia nulla impellente necessitate veterem scripturam expungit, quam emendandi rationem pessimi exempli esse iamdiù sæpe admonui, custodiamus igitur antiquam lectionem, intelligamusque Nonij verba, Dicitur & tectum, vt toga ὑποκιμένν locum obtineat, tectū verò κατηγορούμενν.

Verborum quorundam Liuij verus sensus aperitur, qui Beatum Rhenanum latuit. *Cap.* XXII.

QVAS tragœdias excitauit Beatus Rhenanus super his Liuij verbis è secundō ab vrbe condita? Sed curæ fuit Consulibus, & senioribus patrum, vt imperium suo vehemens, mansueto permitteretur ingenio: Quę tandem pristinę sinceritati se restituisse arbitratur, si pro Permitteretur, Remitteretur legat, & vocem Imperium in Imperio commutet: Ipse, qui eo ingenij acumine præditus non sum, quo Rhenanus locos maximè integros, atque emendatos, mancos, corruptosque esse penitissimè introspicit, nihil prorsus hæreo in eorum verborum sententia, perindeque accipio, ac dictum sit, maximè curasse populum, & seniores patrum, vt imperium, quod App. Claudio demandatum vehemens fuisset propter hominis immitem, & efferam naturam, mansueto alicuius ingenio permitteretur: quomodo etiam locutus est Synesius epistola quapiam Ioanni missa. ἀλλ' ἀνδριστέον, ὦ γεννάιε, γενναῖος γάρ εἶς. hoc est. At viriliter agendum est, ò generose, nam generosus esses: à quo dicendi genere non puto esse valdè alienum illud alterum Horatij.

Negligens, ne qua populus laboret,
Parce priuatus nimium cauere. & rursus alibi.
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens. atque iterum alia Oda.
Donarem pateras, grataque commodus
Censorine, meis æra sodalibus. & in Satyra.
Si veneror stultus nihil horum, ò si angulus ille.

Sic etiam sæpè alibi locutus est: quare Liuij verba nullam maiorem difficultatem continere mihi videri solent, quàm quòd à Rhenano haud satis intelliguntur.

Martialis epigramma obscurum declaratur. *Cap.* XXIII.

COGIT *me Titus actitare caussas;*
Et dicit mihi sæpè magna res est.

Res

Res magna est, Tite, quam facit colonus.

Hoc Martialis epigramma ex lib. 1. non omnes eodem modo legunt, &, quod consequens est, diuersimodè interpraetantur, nam Domitius interrogatiuè, affirmatiuè Perottus pronunciat. Ipse cur posteriorem hanc scripturam potius sequar, non leues caussas habeo: sed instar omnium erit allusio ad amatoris illud factum, quod narrat Phauorinus referente Stobaeo, his verbis. *φασὶ δὲ καὶ ἐταιρικόν τινα ἀναγκαζόμενον ὑπὸ τοῦ πατρὸς γεωργεῖν, ἀπάγξασθαι, γράψαντα ἐν γραμματιδίῳ ὅτι ἀπέραντόν τι καὶ ἀκατάστροφον ἡ γεωργία ἦν. σπείραν, ὅπως θερίσωμεν. εἶτα θερίζειν, ὅπως σπείρωμεν. ἄτοπόν τι τὸ χρῆμα τῆς περιόδου.* hoc est. Aiunt amatorem quendam à patre terram colere coactum, laqueo finiuisse vitam, cùm in tabella scripsisset, agriculturam rem esse infinitam, & nunquam absolui: serendum.n.vt metamus, & metendum, vt seramus, absurdo rei circuitu: Non absimili quoque sententia dictum est à Socrate apud Platonem in Axiocho agriculturam totam vlcus esse *ἀλλ' οὐχ ὅλη, ὥς φασιν, ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενος*; i. verùm an non tota (quod aiunt) hulcus est, semper molestiarum occasionem ex se gignens? Suspicor igitur non incommodè Martialis epigramma hùc referri posse: verùm sequatur quisque, quod sibi probabilius visum fuerit: neque.n. adeò huic sententiae addictus sum, vt eam mihi extorqueri libenter non sim passurus.

Disputatio subtilis de loco, in quo Romulus, & Remus expositi fuisse dicuntur. Cap. XXIIII.

OCCVRRIT mihi non leuis difficultas in historia, quae de Remi, ac Romuli ortu, vrbisque Romae incunabulis à Plutarcho, & Liuio commemoratur, cui dissoluendae quoniam me imparem esse video, studiosorum opem, atque auxilium implorare decreui, & ab eis quaestionis exitum sciscitari. Scribunt Plutarchus, & Liuius Amulium Albanorum Principem, cùm cognouisset Syluiam Numitoris fratris filiam geminos peperisse, ab eiusque sobole, quòd ipse Numitori puerorum auo imperium eripuisset, valdè sibi metueret, iussisse geminos in profluentem abijci: quod munus minister quidem regius executus est ipsis in Tyberis alueo expositis, quà non longè ab Albae moenibus fluebat, sic.n.scribit Liuius hac de re. Sacerdos in custodiam datur, pueros in profluentem aquam mitti iubet. Sorte quadam diuinitus super ripas Tyberis effusus lenibus stagnis, nec adiri vsquam ad iusti cursum poterat amnis, & posse quamuis languida mergi aqua infantes, spem ferentibus dabat, ita velut defun-

„ &i regis imperio in proxima alluue, vbi nunc ficus Ruminalis est, „ (Romularē vocatam ferunt) pueros exponunt: vastæ tum in ijs locis solitudines erant: Ex his igitur Liuij verbis, quibus paria narrat Plutarchus, colligitur id, quod factū fuisse, verisimile quoq; videtur, nimirum pueros in proximū Albę alueū abiectos fuisse, cùm hęc.n.illic gererentur, cur longinquius mortis caussa geminis illis arcessenda fuit? Certum itaque est infantes in proximo alueo expositos fuisse: subdit „ deinde Liuius. Ita Numitori Albana permissa re, Romulum, Re- „ mumque cupido cepit, in ijs locis, vbi expositi, vbiq; educati erant, vrbis condendæ: & reliqua: Quo cum totidem ferè verbis consentit Plutarchus, & res ipsa ita factum fuisse docet: Romulus igitur, & Remus expositi fuerunt in ea Tyberis parte, vbi nunc Roma visitur, nominatim in loco, qui ficus Ruminalis nuncupatur: atqui Alba longa distat ab his locis paulò minus centum viginti octo stadijs, quæ conficiunt sexdecim millia passum: quæ si vera sunt (vt quidem esse nemo dubitat) nō video quo modo à duobus illis primi nominis scriptoribus proditum sit, Romulum, & Remum in proximo alueo expositos fuisse: Existimaui aliquando dici posse Syluiam inter Virgines Vestales asseruatam fuisse in templo illius Deæ, quod longè ab vrbe in seposito aliquo loco situm esset, cuiusmodi nostra ætate multa passim reperire licet: Verùm hanc totam rem mecum diligentius reputanti non placuit commentum, neque satis tutum perfugium visum est ad difficultatem vitandā, proptereaquòd Vestales Virgines in illis regionibus, vbi deinde Roma ędificata fuit, ante Numæ tempora, aut (vt alijs visum est) ante Romuli ætatem, fuisse non constat, velut ex eisdem auctoribus, præter cæteros, cognosci potest: Deinde Virgines Vestales vrbem incolebant, neque ab ea ipsis abesse licebat: Quocirca fortasse dicere possumus pueros ablegandi curā Faustulo Regij pecoris magistro, qui Palatinum montem incoleret, demandatam fuisse, ipsumque in subiecto Palatino colli flumine alueum, in quo gemini illi infantes continerentur, exposuisse, quæ vna ratio difficultatis à me propositæ effugiendæ tutissima videtur interim, dum commodius quippiam à studiosis in medium conferatur, quod vt faciant, etiam, atque etiam rogo.

Cur Africa tonsa dicta sit à Propertio contra Iosephi Scaligeri sententiam demonstratum. *Cap. XXV.*

TESTOR *maiorum cineres tibi Roma colendos,*
Sub quorum titulis Africa tonsa iaces.

Iosephus Scaliger vir alioqui doctus, & de literis non omninò male-

ribus

meritus (dixissem optimè, si aliquantulum modestius à bonis auctoribus manus continere sciuisset) hunc Propertij locum ex epistola Corneliæ ad Paulum, quæ postrema est elegia libri quarti, enarrans in suis ad illum poëtam castigationibus inquit, Esset simile illi.

,, *Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν.*

Consilijs nostris laus est attonsa Laconum.

Nisi hoc disertè legeretur eo in loco, nunquam adduci potuissem, vt id Scaligero, hoc est homini valdè erudito, & in hoc literarum genere magna cum laude versato, excidisse crederem, adeò pe[r]spicuè falsum est, & à poëtæ mente alienum. etenim quis ignorat, valere illic apud veterem poëtam Laconum laudem attonsam esse. i. Spartę vires à Romanis attritas, atque imminutas fuisse, Lacedæmoniorumque imperium propemodum labefactatum? hoc quidem etiam minutis istis magistellis notum est: quæ significatio quàm aptè verbo Tondere conueniat, tunc demum intelligemus, cùm Herodotum audiemus adiunctum illud, quod Propertius Africæ tribuit, lucidissimè aperiente: Sic autem inquit Gręcus auctor in Thalia, dum rationem reddit, quamobrem Persarũ capita fragilia sint, & cuiuslibet lapilli ictui peruia; Ægyptiorum vero solidiora, & quæ vix ictu lapidis elidi possint: sed præstabit vniuersum locum appingere, vt res melius, ac

,, planius intelligatur: ait igitur. *θῶυμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ*
,, *τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν*
,, *ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο*
,, *τὰ ὀστεά, ὡς ἐχωρίσθη κατ᾽ ἀρχάς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων: αἱ*
,, *μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἰσὶν ἀσθενέες οὕτω. ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ*
,, *μούνῃ βαλέειν, διατετρανέεις: αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυ-*
,, *ραί, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρρήξειας: αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον:*
,, *καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων*
,, *ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλάς; καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ*
,, *ὀστέον. τὠυτὸ δὲ τοῦτο, καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιόν ἐστι: Αἰγυπτίων*
,, *γὰρ ἄν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων: τούτοισι*
,, *μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι*
,, *ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τόδε: σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πίλους τιά-*
ρας τε φορέοντες. Quæ sic Latinè sonant. Ibi ego rem mirandam vidi ab indigenis edoctus: Ossa eorum, qui in acie ceciderunt, quùm iacerent fusa, vt ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum Ægyptiorum: Sed Persarum capita adeò fragilia sunt, vt, si velis ferire, vel solo calculo perforare possis. Ægyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis elidas: Cuius rei caussam hanc illi reddebant (facilè mihi persuadentes) quòd Ægyptij statim à pueris capita radere incipiunt, & os capitis ad solem redditur compactum,

pactum, quæ eadem cauſſa eſt non calueſcendi: Nam ex omnibus hominibus paucisſimos quis Ægyptios caluos videat. His igitur hoc cauſſæ eſt, cur robuſta capita geſtent, at Perſis, cur fragilia ſint capita, id in cauſſa eſt, quod à principio in vmbra nutriti aſſueſiunt operire capita geſtantes pilea, tiaraſque: Id etiam Syneſius in Caluitiei encomio hoc ipſo Herodoti loco prolato confirmat, vnde ſatis, ſuperque iam conſtare arbitror, cur Africam tonſam vocauerit Propertius eo carmine, nam quod Herodotus de ſolis Ægyptijs prodiderat, potuit ſuo quodam iure ad vniuerſam Africam poëta transferre, atque ita ex recondita hiſtoria petito adiuncto ſuas ſcriptiones exornare: Et alioquin (vt paulò ſupra innui) aliud valet tondere, & tonſa, aliud attondere, & attonſa; vt notum eſt. Denique his omnibus non contentus Scaliger, legit Tanta θαυμαστικῶς, quam ſcripturam caſſa nuce non emam.

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER SEPTIMVS.

Ciceronis quædam sententia à Iulii Sireni calumnia vindicata. *Cap. I.*

NON profiteor me magnum Philosophum, ac (verum vt fatear) ne philosophum quidem, ausim tamen constanter affirmare parùm vidisse Iulium Sirenum in M. Tullio reprehendendo, quo loco summus ille orator, ac philosophus de fato disputaturus quæstionis θέσιν proponit his verbis. Quę ro igitur, atque hoc latè patebit, si fati omninò nullum nomen, nulla natura, nulla vis esset, & fortè, temerè, & casu pleraque fierent, aut omnia, num aliter, ac nunc eueniunt, euenirent? Iulius Sirenus lib. de fato. 1. in ipso statim vestibulo haud leuiter Ciceronem incessit, maioremque in tanto viro diligentiam, & eruditionem requirit, hac enim in re valdè imperitè ipsum se gessisse putat. Quoniam (inquit) stante quæstionis tali supposito, quæstionis locus relictus est nullus: si.n.quippiam casu, temerè, ac fortuitò factum sit, vel nunc fiat, aliter, quàm vel prius factum fuerit, vel nunc fiat, sine dubitatione fieri vel potuit, vel nunc potest, est.n.contingens, habetque se ad vtrumque ex natura eorum, quæ casu, & fortuitò fiunt: Hæc & multa alia in M. Tullium Sirenus, quæ auctoris sui inscitiam manifestò produnt, neque.n.vidit Sirenus quæstionem illam à Cicerone proponi, quæ summa contentione inter Diodorum Dialecticum, & Chrysippum Stoicum agitabatur, cùm alter id solum fieri posse diceret, (sunt autem hęc ipsius Ciceronis verba in libro de Fato) quod aut sit verum, aut verum futurum sit; & quicquid futurum sit, id dicit fieri necesse esse, & quicquid non sit futurum, id negat fieri posse. Chrysippus verò, & quæ non sint futura, posse fieri dicit, vt frangi hanc gemmam, etiamsi id nunquam futurum sit: Ac Diodori quidem rationem, quoniã ea absurda aliquo pacto videri potest, Sirenumque fefellit, operępreciũ est planius adhuc aperire, id quod Alexandri Aphrodisiensis verbis facere decreui, nam is eam luculentè explicat in commentarijs in primum τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, vbi hæc verba leguntur.

„ guntur . δύναται λέγειν καὶ περὶ τῶν δυνατῶν ταῦτε ὃ Διοδώρῳ λέγε-
„ ται, ἤγουν ὃ ἐστὶν ἢ ἔσται, τὸ γὰρ ἢ ὂν ἢ ἐσόμενον πάντως δυνατὸν μό-
„ νον ἐκεῖνος ἐτίθετο, τὸ γὰρ ἐμὲ ἐν Κορίνθῳ γενέσθαι, δυνατὸν κα-
„ τ' αὐτὸν εἰ ἦν ἐν Κορίνθῳ ἢ πάντως μέλλοιμι ἔσεσθαι, εἰ δὲ μὴ γενοί-
„ μην, οὐδὲ δυνατὸν ἦν καὶ τὸ παιδίον γενέσθαι γραμματικὸν δυνατὸν εἰ ἔσοιτο. & reliqua : hoc est, Potest etiam de possibilibus dicere, tùm eo, quòd à Diodoro dicitur; quod videlicet vel est, vel erit: quod.n. vel est, vel futurũ prorsus est, possibile id tm̃ statuebat. Me enim Corinti esse possibile iuxta ipsũ erat, si Corinthi essem futurus, vel prorsus essem: si aũt nõ essem futurus, ne possibile quidẽ erat. puerũ item esse grammaticum possibile apud ipsum erat, si erat futurus. Eandem quoq; sententiã latenter attingit in libro de Fato, cũ inquit, absurdũ esse dicere eq; ex necessitate esse in aliquo, quorũ suscipi contraria nõ possunt, ab ijs, in quibus sunt, & ea, quæ nihilo magis ipsa, q̃ ipsis contraria, quouis possunt tempore suscipere. Neq; non idem prosequitur Natur. quęst. lib. 1. cap. 4. à quo non abhorrent, quę scripta sunt ab Aristot. Metaphysic. 9. Sed & ipse Cicero cum Varrone doctissimo viro seriò iocans vtramque opinionẽ (Diodori inquam & Chrysippi) attingit, epistola nimirum quarta libri 9. earum, quas ad fami-
„ liares conscripsit περὶ δυνατῶν (inquit) me scito κατὰ Διόδωρον κρί-
„ νειν, quapropter si venturus es, scito necesse esse te venire, sin autem
„ non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire; nunc vide vtra te κρίσις magis
„ delectet, Κρυσιππεία ne, an hæc, quam noster Diodorus non concoquebat. Puto iam vel ex ipso etiam M. Tullio abundè me ostendisse huiusmodi θέσιν ab eo in libro de Fato propositam fuisse, quæ adhuc ex Diodori decreto in disquisitionem vocari posset, itaque meritò Sirenus à me reprehensus est.

Obscurus Iuuenalis sensus patefactus. *Cap.* II.

PVLCHERRIMA Iuuenalis sententia ignoratione antiquitatis non percipitur, nec quid poëta sibi voluerit satis liquidò cognoscitur eo in loco Satyræ quintæ.

Qui tegitur parma, & galea, metuensque flagelli
Discit ab hirsuta iaculum torquere capella.

Interpretes omnes hic se ridiculos præbent, atque illi præcipuè inscitiam suam manifestius produnt, qui se alios doctrina superare iactant; vide, quæso, quid Calderinus, quid Britanicus, quid Valla, quid Mancinellus, quid Merula super eo loco scriptum reliquerunt, moriar si risum continere poteris: audi contrà quid ego censeam de hac re. Allusit Iuuenalis ad veterum consuetudinem, qui infantes

hirci

hirci dorso imponere consueuerunt, vt inde equitandi artem, simulque iaculandi peritiam minimo periculo primùm ediscerent; quod ferè docet Homer. Odiss. 13. σχεδόθεν δέ οἱ ἦλθεν Ἀθήνη,
Ανδρὶ δέμας ἐϊκυῖα νέῳ ἐπιβώτορι μήλων,
Παναπάλῳ, οἷοί τε ἀνάκτων παῖδες ἔασιν.

Hoc est. Propè eum autem venit Minerua, similis viro corpore iuueni, pastori ouium, permolli, quales filij regum sunt. Nam quod hic dicitur ἐπιβώτορι μήλων in hanc sententiā à nonnullis accipi solet: atq; Hesychius quidē præcisè ita declarat. „ οἱ γὰρ τῶν βασιλέων υἱοὶ πρῶτον ἐπὶ τῶν κριῶν ἱππεύειν, ἐμάνθανον. „ Quin hùc Iuuenalis carmen respiciat, nemo sani capitis inficiabitur: & libet nihilominus lectorē interim admonere de vetere illo prouerbio ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα: si fortè quicquā ad rem faciat, quod ego ferè crediderim.

Q. Catuli epigramma declaratum. Cap. III.

VENVSTISSIMVM, & ab ipsis propemodum Gratijs confectum epigramma legitur apud M. Tullium lib. 1. De Natura Deor. auctore Q. Catulo.

Constiteram exorientem Auroram fortè salutans,
Cùm subitò à læua Roscius exoritur.
Pace mihi liceat, cœlestes, dicere vestra,
Visus mortalis pulchrior esse Deo.

Vbi quid significet à læua non omnibus notum est: imò eos quoque id latere animaduerti, qui alijs veterum poëtarum sensa aperire se profitentur, itaque operæprecium me facturum arbitratus sum, si veram huius epigrammatis sententiam ostenderem, & Q. Catuli mentem patefacerem: Est igitur à læua.i. ab Occidua cœli regione, σκαιὰ enim τὰ δυτικὰ, hoc est Occidua dici animaduertit Eusthathius: Hyginus quoque obseruauit Orientem nominari dextram celi partē, Occidentem verò sinistram; quare Plinius auunculus errantia sydera læuum cursum mundi vertigini contrariū, illo semper in dextram præcipiti tenere affirmat; ad q̄ cælestium plagarū designationē respiciens Orpheus poëta vetustissimus, Solem dextrum Auroram producere, læuum noctem dixit, hoc est, in Oriente diem perferre, in Occasu noctem: idem etiam confirmat Aristoteles, quemadmodum Chalcidius Timæi Platonici interpres testatur, neque non item Plutarchus narrat de Placit. Philoso. lib. 2. tametsi diuersi diuersa senserint, quorū argutas disceptationes irridet Arnobius lib. aduersus Gentes 4. Augur apud T. Liuiū in Numa regiones ab Oriente ad Occasum determinans, dextras ad Meridiem partes, læuas ad Septentrionem statuit,

quam-

quamquam Ioannes Tzetzes aliter de augurum disciplina loquatur his verbis.

Οἰωνοσκόποι δὲ, οἱ πρὶν τὰς πτήσεις τῶν ὀρνέων,
Τὰς δεξιάς τε βλέποντες, ἤτοι τὰς ἐκ τῆς ἕω,
Καὶ τὰς ἀπὸ τῆς δύσεως, ἅσπερ λαιὰς ἐκάλουν. Ἐκεῖνον. &c.

Hoc est. Auspices autem, qui olim volatus auium dextrosque videntes, siue illos ex Aurora, & illos ab Occasu, quos sinistros vocabant, iudicabant. & reliqua. Iam igitur abundè intelligimus, quid sibi voluerit auctor eo epigrammate.

Quo indicio deprehendi possit, priscos illos sapientes viros de religione sua non omninò rectè sensisse. Cap. IIII.

ETSI Reip. commodo, & quòd rebus suis ita conducere existimarent, prisci illi viri multùm, atq; adeò plurimùm suæ religioni deferebant, eamq; in animis hominum, quacunq; ratione possent, alere, atque augere studebant, haud propterea ita stulti, atque inepti fuisse videntur, vt eius vanitatem interdum non agnoscerent, ipsamque summo studio celare conarentur; neque.n.aliter sentire poterãt, quicumque paulò prudentiores, & rerum diuinarum intelligentiores essent: itaque ferunt Catonem quoties in augurem incidisset, vix risum continere potuisse gnarum videlicet vanæ, ac superstitiosæ illius facultatis, & scientiæ: Possem hoc, quod dico, multis, ac propemodum infinitis argumentis constituere: sed nolo in re valdè perspicua diutius immorari: hoc vnum præstabo, vt duo quædam duorum veterum scriptorum testimonia, quæ hoc ipsum manifestò declarant, in vnum conferam, atque in propinquo statuam: quod eò etiã libentius facio, quia video eorum collatione mutuam lucem vtrique inferri, atque alterum altero, nescio quo modo, magis adhuc aperiri, atque illustrari. Aristoteles de Rep. lib. 7. qua parte monet benè institutæ vrbis ciues laboribus assuetum corpus habere oportere docens quomodo id in mulieribus prægnantibus (nam et has quoq; corporum curam gerere debere affirmat) consequi posit legislator
„ inquit, χρὴ δὲ καὶ τὰς ἐγκύους ἐπιμελεῖσθαι τῶν σωμάτων, μὴ ῥᾳ-
„ θυμούσας: μὴ δ᾽ ἀραιᾷ τροφῇ χρωμένας. τοῦτο δὲ ῥᾴδιον τῷ νομοθέτῃ
„ ποιῆσαι, προστάξαντι καθ᾽ ἡμέραν τινὰ ποιεῖσθαι πορείαν πρὸς θεῶν
„ ἀποθεραπείαν, τῶν εἰληχότων τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμήν. hoc est. Oportet autem & prægnantes curam gerere corporum, non desidiæ deditas: neque alimento tenui vtentes: hoc autem facile erit legislatori præstare, si iusserit, vt singulis diebus iter quoddam faciant ad cultum dearum, quę sunt nactæ honorem, vt opem ferant genera-

generationi: Vides hic, quomodo velit Aristoteles fœminis vterum gerentibus persuaderi, ipsarum paritiones à Dijs iuuari, doloresq; ipsarum huiusmodi dearum beneficio leuari, cùm tamen, si cautio illic tradita seruetur; huius effectus ratio naturalis sit nec quicquam in se diuini habeat: id.n.eo pacto fœminas consequi posse docuit etiã idem Philosophus de Hist. anim. Similis ferè locus est apud Vitruuiũ ad idẽ, quod volo, demonstrandũ valdè accomodatus: verba Latini scri-
» ptoris apposui ex lib. De Archite. I. Naturalis decor sic erit: si pri
» mùm omnibus templis saluberrimæ regiones, aquarumque fontes in
» his locis idonei eligentur, in quibus Fana constituentur: Deinde
» maxime Esculapio, Saluti, & eorum Deorum, quorum plurimi me-
» dicinis ægri curari videntur. cùm.n.ex pestilenti in salubrem locum
» corpora ægra translata fuerint, & è fontibus salubribus aquarum
» vsus subministrabuntur, celerius conualescent. Ita efficietur vti,
» ex natura loci maiores, auctasque cum dignitate diuinitas excipiat opiniones.

Cur naues à Lycophrone πελαργοχρώτιδας vocatæ fuerint aduersus Gulielmum Canterum. Cap. V.

CVR naues πελαργοχρώτιδας dictæ sint à Lycophrone initio Cassandræ ibi.

αἱ δὲ παρθενοκτόνον θέτιν
Ἰυλόπεζοι θεῖνον δρώπιδας σπάθαις
Πελαργοχρώτιδας, αἱ φαλακραῖαι κόραι.

Hoc est. Virginicidam autem Thetim Iulipedes pulchræ sulcabant remis ciconipelles Phalacreæ filiæ: Videor mihi satis commodam rationem (aliorum interim cõmento tanquam futili, ac nullius ponderis reiecto) nuper inuestigasse, nam ipsas à Græco poëta eo pacto vocatas fuisse, quòd instar ciconiarum partim albæ essent, ratione velorum, partim nigræ, si nauium reliquum corpus consideretur (quæ fuit Gulielmi Canteri sententia) mihi persuaderi non potuit multis de causis, quibus recensendis, vt orationis compendio rem omnem absoluam, libenter supersedeo: Ipse de hac re ita censeo: Inter nauium ornamenta, quæ multa, & varia fuisse constat, effigies quasdam diuersorum animalium à scriptoribus commemorari comperio, quæ in vniuersum παράσημα nuncupantur, cuiusmodi ea fuisse existimare licet, à quibus nauium quarundam nomen sumpsit Maro illis carminibus ex quinto grandioris operis.

Velocem Mnestheus agit acri remige Pristin,
Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi:
Ingentemque Gyas ingenti mole Chimæram,

Vrbis

Vrbis opus, triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi:
Sergestusque, domus tenet à quo Sergia nomen,
Centauro inuehitur magna. Scyllaque Cloanthus: & rursus ex. 10.
Massicus ærata princeps secat æquora Tigri.

Sic nauis, qua Phryxus, & Helles vecti sunt, arietem insculptum habuit, quemadmodum Europę nauis taurum, vnde fabulæ ansam arripuerunt poëtæ: scribit tamen Iulius Pollux quásdam Lybicas naues fuisse, quas Arietes, Hircosque proprio vocabulo Lybici homines appellarent. Hinc igitur vero proximum esse arbitror nauem illam, cuius illic meminit Lycophron, ciconia fuisse insignitam, à qua eo pacto deinde composita dictione ipsam vocauerit poëta, sicut ex carmine, quod superius à me posita statim consequitur, cognosci potest.

Ὑπὲρ Καλυδνῶν λευκὰ φαίνουσα πτίλα.

Hoc est. Vltra Calydnas albas ostendens alas: neque.n.hoc loco pro albis alis remos accipere oportet, tantùm.n.abest, vt hi sint albi, vt soleant etiam vnà cum tota naui pice oblini, quę propterea ab Hesiodo, & Homero *μελαίνη* quandoque nuncupatur: ac nescio, quàm commodè remi nauis alę dicantur, Propertius certè non remos, sed vela potius eo pacto appellasse videtur, cùm ait.

Nec te, quòd classis centenis remiget alis,
Terreat, inuito labitur illa mari.

Valet.n.vt nunc loquimur, Armatá di cento vele: sic dixit Virgilius.

velorum pandimus alas.

Quare & hic quoque Canteri diligentiam requiro: Intelligit igitur illic poëta alas ciconiæ, quæ effictaerat ad puppis ornamentum non secus, atque anserculus ille, de quo Lucianus De veris narrationibus. ὅ, τε γὰρ (inquit) ἐν τῇ πρύμνῃ χηνίσκος ἄφνω ἐπτερύξατο, καὶ ἀνεβόησε. id est. Anserculus.n.qui ad puppim erat, repente alas premere cepit, & clangorē fundere: eiusdē meminit in dialogo, cui titulus πλοῖον ἢ εὐχαί, his verbis ὡς δὲ ἡ πρύμνα μὲν ἐπανέστηκεν, ἠρέμα καμπύλη, χρυσοῦν χηνίσκον ἐπικειμένη, καταντικρὺ δὲ ἀνάλογον ἡ πρῷρα ὑπερβέβηκεν, ἐς τὸ πρόσω ἀπομηκυνομένη, τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς θεὸν ἔχουσα τὴν Ἶσιν ἑκατέρωθεν. hoc est. Vt aūt ipsa quidem puppis paulatim assurgit inflexa aureum anserculum supernè habens impositum, è regione autem æqua proportione prora prominet in anteriorem partem longè porrecta, cognominem naui deam, Isidem videlicet, vtrinque additam habens: Hinc etiam scire licet, quid sibi voluerit M. Varro illis versibus in descriptione tempestatis.

At nos caduci naufragij ciconiæ,

Quarum

Quarum bipennis fulminis plumas vapos
Percussit altè, mestè in terram cecidimus.

Aristotelis locus, qui maculam in se continebat, emendatus. Cap. VI.

QVIS mihi vitio verterit, aut de eo me insimulare iure poterit, quòd à Cyriaci Strozzę sententia, viri illius quidem eruditissimi, & in Græcis præcipuè scriptoribus diligenter versati, discedere non sim veritus in Aristotelis quodam loco ex Rhetoricis emendando, qui propter historiæ obscuritatem maculam aliquam continere in viri nomine appellando iudicatus est, si discrimen, quod inter veterem, & in excusis, manuque exaratis codicibus peruagatam lectionem, & hanc à Strozza excogitatam intercedit, secum diligenter considerare voluerit, castigandique malè conceptas scripturas cautiones omnes sedulò reputauerit? Equidem ita mihi persuadeo, licere vnicuique de studijs literarum quid sentiat nullo huius, aut illius respectu liberè pronunciare: & sanè in Repub. literaria soluta iudicia esse oportet, nec quisquã tantùm sibi sumere debet, vt postquam ipse de re aliqua sententiam tulit, cæteris hiscere non liceat, esset.n.id tyrannidem in literas, non iustum imperium exercere: quare si Strozzæ coniecturam (huic etenim Aristotelei loci emendationẽ tribuit Hieronymus Magius) non fuero sequutus, non absque ratione, atque exemplo id fecisse existimari debebo. Aristotelis verba, in quibus vitium subesse creditur, sunt hæc De artificio dicendi lib. 1. καὶ εἰς ὃν
" πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη. οἷον εἰς Ἱππόλοχον, καὶ Ἁρμόδιον, καὶ
" Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι.i. Et in quem prima cõmendatio facta fuit, vt in Hippolochum, & Harmodium, & Aristogitonem in foro statui: De Hippolicho, quod ad rem attinet, nihil vnquam fando auditum, aut in veterum monumentis legendo visum: de Antilocho multa quidem memoriæ prodita sunt, sed nimis longè abest à vestigijs veteris lectionis in id nomen castigatio, quę vna causa fuit, quamobrem ipsam repudiari debere censuerim: ac olim sanè emendaram Hippolitum; sed postquam incidi in Aeliani locum libro de Var. hist. 14. in aliam sententiam protinus discessi, & Ἱππόνικον, tenui mutatione, apud Aristotelem reponendum esse iudicaui: Fuit is Calliæ filius, cuius ita meminit illic Aelianus, vt dicat, ipsum olim in animo habuisse statuam ponere sacrosanctum patriæ donarium, & cum quidam ei consuleret, vt à Polycleto faciendam imaginem curaret: respondisse, nolle se eiusmodi donarium ponere, cuius gloria non ad consecratorem, sed ad artificem esset reditura: etenim liquere,

ſpectatores in ea ſtatua ſpectanda magis artem, & induſtriam Polycleti, quàm ſuam liberalitatem, & munificentiam admiraturos eſſe: Ex his, quæ de homine illo refert Ælianus, quiddam colligi arbitror, quod Ariſtotelis mentem nonnihil iuuet, ac nobis porrò ſuadeat, ita, vt propoſui, illic legendum eſſe: eiuſdem Hipponici meminit etiam Plutarchus De Herodoti Malignitate.

Plauti carmen corrigitur, & declaratur. *Cap. VII.*

FACETE Curculio paraſitus apud Plautum in fabula ſibi cognomine Lycum trapezitam irridet nominum quarundam regionum perplexitate; dum cauſſam comminiſcitur, quamobrem Therapontigonus virginem, quam de Lyco emerat, Curculioni tradi velit, neq; ipſe eò ſe tranſtulerit, vt eam reciperet, quod nonnullam trapezitę ſuſpicionem fraudis iniecerat: inquit igitur illic Curculio.

dicam, quia enim & Perſas, & reliqua.
Lybiamq;, & oram omnem Conterebromniam,
Dimidiam partem nationum vſque omnium
Subegit ſolus intra viginti dies:

Vnde factum ſit nomen Conterebromniam ſe quærere diſtuliſſe dicit Lambinus: Ego primùm malè conceptam in vulgatis exemplaribus lectionem caſtigo, vt ſit Contenebrionìam, deinde explico regionem, in qua tenebriones habitent, id eſt vani, mendaces, ac doloſi homines; id.n. hoc nomen valere auctor eſt Nonius; à tenebrionibus igitur ridiculè nomen factum eſt illi regioni: Neque etiam diſplicet, quod mihi olim in mentem venerat; videlicet vt legamus Conterebromiam, à verbo conterere, & bromio, quo nomine Bacchum vocatū fuiſſe ſcimus à vino, cui Deus ille præeſt: Hanc meam coniecturam ſi cuiquam probauero, non verear eidem perſuadere pergere, vt illic apud Plautum pro Lybiam legat Bibiam vrbanè itidem confictа voce à Bibendo, vt eædem, aut ſaltem conterminæ fuerint ex Curculionis ſententia duæ illæ regiones, Bibia, & Conterebromia: eodem modo ridiculè appellatum fuiſſe Tyberium Neronem comperio ab illis, qui ipſius temulentiam exprobrarent, ſcribit enim Suetonius ipſum in caſtris tironem etiam tum, propter nimiam vini auiditatem, pro Tyberio Biberium, pro Claudio Caldium, pro Nerone Meronē vocatum fuiſſe: Non diſsimili ratione apud eundem Comicum Captiuis Hegio ſenex facetè Piſtorienſes, Placentinos, Paniceos, Turdetanos, & Ficedulenſes nominat, innuens videlicet non ab oppidis, ſed ab eſculentis rebus, placenta, pane, eiuſque confectoribus, turdo, & ficedula illorum populorum nomina deriuari.

Non

Non pol (inquit) mirandum est, fugitare hanc prouinciam,
Multis, & multigeneribus opus est tibi
Militibus, primùm dum opus est Pistoriensibus;
Eorum sunt genera aliquot Pistoriensium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus est Ficedulensibus.
Iam maritum omnes milites opus sunt tibi.

Falsum videri, quod scribit Petrus Victorius, Philippeum potionis genus fuisse. Cap. VIII.

OBSERVATVM est à Petro Victorio potionis genus quoddam fuisse, quod Philippeũ diceretur, cuius meminerit Varro Octagesi περὶ νομισμάτων referente Nonio In quo (inquit ille) nobilius est Philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus: cùm alterùm abdamus (sic enim malo, quàm quomodo citant Victorius, Turnebus, Scaliger, & alij Addamus) in bulgam, alterum in vesicam. Hic ego maius in tanto viro iudicium requiro, nam quod super hac re scriptum reliquit, falsum omninò est, ac reijci debet, id quod primùm suadet Varroniani operis epigraphe περὶ νομισμάτων. Sed constituamus prius, quomodo appellandum sit numisma illud, de quo intellexit Varro, nàm hoc quoque perperàm accepit Victorius: Atque Horatius quidem, alijque boni auctores ipsum Philippum vocant, non Philippeum, nisi cùm adiectiuè (vt loquuntur Grãmatici) enunciant: veluti Plautus in Bacchidibus.

Nam istic fortasse auro opus est. Pi. *Philippeo quidem.*

Cùm itaque dicat Varro In quo nobilius est Philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus. Intelligere oportet numisma, vel argentum; nam de pecunia dicimus Philippum, non Philippeum, atq; ita loquitur Horatius in Epistola ad Augustum. Iam quòd aliud accipiamus, aliud bibamus, id est alterum abdamus in bulgam, alterum in vesicam, intelligendum est eadem ex aduerso loquendi formula dictum esse, qua scripsit Iuuen. Saty. 11.

Nec mullum capias, quùm sit tibi gobio tantùm
In loculis. itidem Martial. lib. 12. in Labienum quendam.
Addixti, Labiene, tres agellos,
Emisti, Labiene, tres cinædos,
Pædicas, Labiene, tres agellos.

Sic etiam loquutus videtur Cicero, cùm numos, patrimonium, & bona comedere dixit; & optimus Comicus patria abligurire bona: citat Nonius carmen hoc ex Neuio poëta.

Aedepol paternam qui comest pecuniam.

Martialis quoque lib. 1. eodem modo loquitur hoc epigrammate.

Cùm data sint Equiti bis quinque numismata, quare
Bis decies solus, Sextiliane, bibis?

Iulius Pollux ὀνομας. 9. hunc Senarium Menandri profert.

Μακάριος ἐκεῖνος δεκατάλαντον καταφαγών.

Idem Græcus poëta dixit γλῦ καταφαγεῖν, cùm intelligi vellet paterni agri pretium ab adolescente quopiam in ventrem mersum fuisse: tale est Plautinum illud ex Epidico.

Pe. *Quid autem istuc mirabile est?*
Quasi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.

Confert hùc etiam Catonis iocus in Albidium, qui, quòd sua bona comedisset, & nouissimè domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, Proteruiam fecisse dicebat, quod comedisse non potuerit, id combusisse: refert Macrobius. Philippeum igitur in vesicam abdere idem valet apud Varronem, quod tantùm vini ingurgitare, quantum Philippeo numismate comparari potuisset: Non absimili ratione bos, qui in Sacris Herculis mactari consueuit perpetuus appellabatur, quoniam eius bouis reliquiæ carius vendebantur caussa religionis, & inde vitulus alter redimebatur, qui ex illius precio comparatus esse videbatur, docet Seruius ad illud Maronis ex libro 8.

Vescitur Aeneas, simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis: & lustralibus extis.

Magis adhuc tamen confirmat iudicium meum id, quod statim subdit Iuuenalis loco nuper indicato. *quis.n.te deficiente crumena*
Et crescente gula manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem, fœnoris, atque
Argenti grauis, & pecorum, agrorumque capacem.

Sed & testimonium, quod citat Caper Grammaticus docens profundum pro ventre nõnumquam sumi, sententiam nostram mirificè constituit, namque ait ille. In profundum numi, vel in arcam conduntur, quòd est vel in ventrem mittuntur, vel in arcam. Quocirca si Philippeum vocatum fuisse potionis genus aliquod nobis persuadere conatur Victorius, alia prorsus ratione est ei innitendum: hæc.n. valdè infirma est, & imbecillis.

Vellei Paterculi contextus duobus in locis purgatus, inque eorum altero Manutius reprehensus. Cap. *VIIII.*

POST illud vnum prælium Pompeianis valdè prosperum, quo grauiter impulsi sunt Cæsaris milites, cùm ex ducibus suis sententiã exqui-

exquireret Pompeius, essetne insequendus Cæsar, an verò consistere oporteret, bellumq; longius trahere, Plerique hortabantur (sunt autem hæc Vellei Paterculi verba ex volumine posteriore, quæ quoniam deprauata esse non dubito, adscripsi, vt, si possem, emendarem) vt in Italiam transmitteret: neque hercules quicquam partibus illis salubrius fuit; alij, vt bellum traheret, quod dignationi partem in die ipsi magis prosperũ fieret: Quæ sententia subsit his posterioribus verbis, obscurũ est, ac fortasse locus mendi suspicione nõ caret, mihi quidem haud aliter videri solet, itaq; non dubito interim, dum melius aliquid occurrat, ex ingenio restituere, Alij vt bellũ traheret, quod dilatione partim in dies ipsi magis prosperum fieret: Sed quod statim ibidem sequitur, & in quo Manutius valdè pueriliter versatur, ita prorsus legi debet, Effossumque alterum imperij Romani lumen, vt persistat Paterculus in metaphora, etenim cùm statim dixisset collisa esse inter se duo Reip. capita, commodè subdit, & alterum oculum Imperij Romani erutum esse, quomodo etiam loquitur idem auctor eodem libro, Ducum maximus (inquit) fama, fortunaque celeberrimus, & verè alterum Reip. lumen, & caput: hoc.n. valet eo in loco lumen, sicut apud Virgilium in Æneide. *cui lumen ademptum.* Quin & hoc ipsum effodere lumen elegantissimum est, & ab eodem Marone vsurpatum Æn. 3. cùm de Polyphemo loquitur.

& ad æquora venit
Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem.

Ac multo prius, a Laberio, cuius versus profert Gell. lib. 10.

Democritus Abderites physicus philosophus clypeum
Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere vt posset splendore æreo.

Sic etiam loquitur elegantissimus poëta Catullus.

Effossos oculos voret atro gutture coruus.

Desinat igitur suspicari Manutius effusum lumen dictum esse à Paterculo pro eo, quod esse debuit, extinctum, ipsumque hac de caussa ne optimis quidem Latinæ linguæ scriptoribus minus elegantem putet, nam (vt ostendi) Effossum, non Effusum illic legi debet, quæ locutio non caret exemplo: Ac fortasse etiam nihil peccabimus, si Offusum legere voluerimus, nam sic loquitur M. Tull. de Finib. lib. 3. Sed potestne rerum maior esse dissensio? vt.n. obscuratur, & offunditur luce solis lumen lucernæ; & reliqua.

Cice-

Ciceronis locus, quem Petrus Nannius deprauauerat, pristinæ lectioni restitutus. *Cap. X.*

VTIQVE non assentior Petro Nannio Ciceronis locũ emendanti, qui, cùm nulli vitio sit affinis, maculam tamen aliquam continere ab ipso creditus est: ego certè bono (nisi me animus fallit) commodoque sensu veterem scripturam constanter defendo. Ciceronis verba sunt hæc postremo secundo libro Offic. Ex quo genere
„ comparationis illud est Catonis senis, à quo cùm quæreretur, quid
„ maximè in re familiari expediret, respondit, Bene pascere, quid
„ secundum? Satis bene pascere: quid tertium? Bene vestire: quid
„ quartum? Arare. Hoc loco Nannius vetusti nescio cuius exemplaris fidem nobis allegans pro Vestire Vitire supposuit. Primùm pro vulgatæ scripturæ assertione considerari velim: an Cato intellexerit de vestitu, quo indui debent rustici, & agricolæ: nam eius rationem haberi oportere à patrefamiliàs docet idem Cato: atque Apuleius
„ deinde his verbis. Istic verò nec Dijs rurationis, qui cùm pascunt,
„ ac vestiunt segetes vllas, aut vites, aut gregis primitias impartit. Plinius quoque de C. Furio Cresino loquens sic ait lib. 18. Adduxit
„ filiam validam, atque (vt ait Piso) benè curatam, ac vestitam: Et Vul
„ pianus de fundo instructo. cap. 12. Item lanificas, quæ familiam rusticam vestiunt. Sed ne valdè sinceræ scripturæ sententiam mendicari videar, apud Ciceronem verbum Vestire non aliter accipere soleo, atque ipsemet Nannius accipiendum existimat: ea siquidem notione illud quandoque vsurpati à bonis auctoribus animaduerti: sicut (exempli gratia) à Marone in Georgic.

iuuat Ismara Bacco
Conserere, atque olea magnum vestire Taburnum.

„ Vestire (inquit Seruius) implere significat. Claudianus de Raptu Proserpinæ lib. 3.

Itur in æterno vestitos gramine campos.

Iuuenalis Satyr. 11.

Legitimè fixis vestitur tota tabellis.

Et nos adhuc in Etruria agros vestitos, ac exutos appellamus, qui arboribus consiti sunt, aut ipsis omninò destituuntur: Dixit autem simpliciter Cato Vestire nullo vitium, aut arborum adiuncto, vt orationis breuitati consuleret, quam illis responsionibus vsurpare voluisse constat: sic etiam locutus fuisse videtur cap. 61. dum inquit.
„ Quid est agrum benè colere? primùm bene arare: quid secundum?
„ arare: quid tertium? stercorare.

Martialis

Martialis carmen emendatum. Cap. XI.

CVM Galli Lingoni pueri exilitatem miris modis augere vellet Martialis, ſic inquit lib. 8.

Tàm macer, vt minimam vix poſſet ferre lacernam,
Succurrit miſero caſus, opemque tulit.

Vbi non leuis mihi oritur ſuſpicio ex eo, quod initio epigrammatis dictum eſt.

Dum repetit ſera conductos nocte penates
Lingonis à recta, Flaminiaque recens.

Itemque ex re ipſa, legi illic deberi Lucernam pro Lacerna, propte-reaquòd veriſimilius omninò fiat Gallo Lingoni domum noctu repètenti ſeruum lumen in laterna clauſum prætuliſſe, vnde ipſius imbecillitatis argumentum elici potuit, cùm ipſam laternam præ maciè vix regeret, ac ſuſtineret, quàm lacerna indutum fuiſſe, neque enim argutia aliqua epigrãmate digna hinc ſumi potuiſſet. Lucernam porrò cornu perpolito, aut veſica includi conſueuiſſe ad ventorum iniuriam propulſandam docet idem Martial. lib. 14. cui nomen Apophoreta.

Dux laterna viæ clauſis feror aurea flammis:
Et tuta eſt gremio parua lucerna meo.

Sic etiam Plaut. Amphitruonis Prologo.

Sed Amphitruonis illic eſt ſeruos Soſia:
A portu illic nunc cum laterna hùc aduenit.

Et Scen. i. περιφραστικῶς inquit.

Quò ambulas tu, qui Vulcanum in cornu concluſum geris?

Franciſci Luiſini ſententia in Ariſtotelis cuiuſdam loci explicatione reiecta. Cap. XII.

LAVDO Franciſci Luiſini conatum in bonis auctoribus tum emẽdandis, tùm explicandis, at exitũ interdum laudare non poſſum, proptereaquòd videam perſępè eum voto fruſtrari, conatuſque ipſius fruſtrà cadere: id adeo verũ eſſe ſupra à nobis pluribus in locis demonſtratum eſt, atque aliàs etiam fortaſsè inferius oſtendetur: Interim operæprecium eſt conſiderare, quàm frigidè locum quendam Ariſtotelis explicauerit. Ἠθικῶν μεγάλων libro 2. docens Ariſtoteles amicitiam ſimilitudine contrahi, quiddam de Empedocle narrat his verbis. „ ἐρωτηθέντα τὸν Ἐμπεδοκλέα διὰ τί ποτε ἡ κύων „ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος καθεύδει, εἰπεῖν, ὅτι ἔχει τὶ κεραμίδι ὅμοιον „ ἡ κύων, ὡς διὰ τὸ ὅμοιον τῶν κύνα φοιτῶσαν. id eſt. Interrogatus

fertur

fertur Empedocles,cur canis semper in eadē tegula dormiret: qm̄,respondit,simile quiddā canis habet cum tegula,& proinde ob similitudinem eò tendit. Luisinus putat κεραμίδας esse vrceos fictiles creta confectos, in quibus plerumque modò auem, modò canem, modò aliud animal figuli depingunt, ad quos vrceos canis accurrit,quoniā in eis canem pictum videt: & sic simile quiddam cum terra cretacea habet. Hic ego. Valdè insignem pictorem fuisse necesse est, qui canem in vase cretaceo expresserit, ad quem similitudine deceptus alter canis accesserit; talem vtique non pinxisset Aristides, nam formæ similitudine animantes decipere insignis est artificij. Deinde cur additur ἀεὶ, et αὐτῆς, si plerumque in huiusce modi vasis animalia effinguntur? an non semel canem decipi instar miraculi fuisset? Denique de amicitia ob similitudinem corporis iam dixerat Aristoteles καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν. Quocirca mihi de hac re aliter videtur; Existimo.n. Empedoclem respexisse ad occultā illam amicitiam, quę inter multas res intercedit latente, vel maximè obscura caussa, eam Græci ἄῤῥητον ἰδιότητα vocant, cuiusmodi est ferri, & magnetis συμπάθεια, palearum & succini, multarumque prætera aliarum rerum mutuus consensus: horum effectuum caussas in amicitiam, atq; discordiam quandam latentem contulisse philosophum illum constat ex pluribus locis Aristotelis; quo egregio inuento omnes quæstiones facillimè dissoluebat.

Aeliani locus castigatus. Cap. XIII.

INTER multas, variasque scriptorum de Romuli matre sententias, nullam adhuc reperire potui, quæ ipsum Seruia natum fuisse prodat, itaque cùm scribit Ælianus Var. hist. lib. 7. Ὅτι Ῥώμη
„ ὑπὸ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου ἐκτίσθη, τῶν Ἄρεως καὶ Σερβίας παίδων. ἦν
„ δ' αὕτη μία τῶν Αἰνείου ἀπογόνων. hoc est. Roma condita est ab Remo, & Romulo filijs Martis, & Seruiæ, quæ vna erat ex prosapia Aeneæ. existimari potest ex proximo Syluiæ nomine in id deflexisse, nisi potius lapsionis huius culpam scriptor librarius sustineat, neque .n. fit verisimile in re tàm nota, atque omnibus peruia diligentissimum,eruditissimumque Græcum scriptorem peccasse, nomenque vnum pro altero ~~alio~~ inprudenter posuisse: constat igitur illic legi debere Σιλβίας, etenim, auctore Plutarcho in Romulo, Numitoris filiam, quæ à Marte cōpressa fuisse creditur, & ex qua deinde Romulus,& Remus orti sunt, alij Iliam, Rheam alij, alij Syluiam appellarunt; Liuius sanè, Procopius, Messala Coruinus, itemque alij postrema duo nomina coniungentes ipsam Rheam Syluiam appellatam fuisse tradunt; certè,

certè, vtcumque sit, Seruiæ nomen in bonis auctoribus nusquam reperias, Syluiæ, aut Rheæ Syluiæ omnes meminerunt, quomodo in Æliani contextu reponi velim.

Cur sinistro oculo æquè, ac dextro videamus, & super ea re Philippus Beroaldus reprehensus. Cap. XIIII.

SCRIBIT Suetonius in Augusto, huius principis viri oculos claros, ac nitidos vsque adeò fuisse, vt existimari vellet quiddam diuini vigoris ipsis inesse, vehementique gaudio ipsum affici consueuisse, si quis sibi acrius contuenti, quasi ad fulgorem solis vultum summitteret; Sed in senecta (addit illic Suetonius) sinistro minus vidit: Hęc postrema verba enarrans Beroaldus philosophi personā induit, nimirum infans Herculis coturnos (vt prouerbio fertur) sibi aptare studuit, nam quàm commodè homini illi ea conueniat, hinc iam ostēdere incipiam. Ex intimis naturæ penetralibus caussam quærens Beroaldus, cur in senecta sinistro oculo minus viderit Augustus, huiusm. affert, quæ partim communis sit omnibus, nec Augustum vlla ex parte propius attingat, cùm tamen secus facere oporteret: partim etiam à vero abhorreat, ac propterea fide prorsus careat; inquit enim. Partes in homine sinistræ imbecilliores sunt, quia frigidiores: contra dextra pars robustior est, cùm sit calidior, vt philosophi, & medici prodiderunt. senecta autem morbus est naturalis, vnde minimè mirum est, si Augustus iam senescens sinistro oculo minus videbat, cùm virtus optica, id est visiua sit in senecta debilior, & ea potissimum parte, quæ infirmior est. Hanc Beroaldi rationem (vt rem paucis absoluam) Aristoteles ipse minimè obscuris, atque impeditis verbis, apertissimaque sententia refellit Problematum segmento 31. quærens.n. illic philosophus cur oculus sinister nihil imbecillior sit, sed æquo modo, atque dexter videre possit, cùm reliquæ corporis partes omnes sinistris inhabiliores, quàm dextræ sint, quæstionis exitum dissoluit, vt dicat. ἢ ὅτι τὰ μὲν δεξιὰ τῷ ποιητικὰ εἶναι διαφέρουσι, τῷ δὲ παθητικὰ, οὐ διαφέρουσιν; αἱ δὲ ὄψεις παθητικαί. hoc est. An quia pars dextra in eo discrepat à sinistra, quòd efficacior est, non in eo, quòd affici aptior: videndi autem vires, non vt afficerent, sed vt afficerentur, comparatum natura est. Valeat igitur Beroaldus cum ista sua philosophia.

An currum pro naui vsurpauerit Catullus, & de sententia quadam M. Antonij Mureti super eadem re. Cap. XV.

CVRRVM pro naui sumpsisse Catullum in pulcherrimo illo poëmatio, quod de nuptijs Pelei, & Thetidis confecit, non magis fuit adnotandũ, quàm cæterę diuersarum rerum circũscriptiones, quibus tum Græci, tùm Latini poëtæ referti sunt, itaque mirum mihi videri solet, quid venerit in mentem M. Antonio Mureto, vt currum pro naui ἁπλῶς ab illo poëta illic vsurpatum esse crediderit, & capite suarum adnotationum. 11. lib. 1. testatum reliquerit: Catulli carmen, ne quis fortasse desideret, apposui.

Diua quibus retinens in summis vrbibus arces,

Ipsa leui fecit volitantem flamine currum.

Vbi licet obseruare non appellâsse poëtam simpliciter currum, sed cum adiuncto Volitantem flamine, vt hinc iam satis intelligamus, noluisse ipsum currum pro naui simpliciter denotare, sed περιφραστικῶς eandem describere, & circumlucutione adhibita spectandam proponere: sed tamen ἁπλῶς dictum videri potest à Platone in tertio de legibus. „ πόρεια δὲ ὥστε ἐπ᾽ ἀλλήλους τότε πορεύεσθαι κατὰ γῆν, ἢ κατὰ „ θάλασσαν, σὺν ταῖς τέχναις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντα σχεδὸν ἀπολώλει. hoc est. Vehicula ita, vt tunc inter se commeare possent siue terra, siue mari, omnia, vt ita dicam, cum artibus ipsis perierant. Iulius quoque Pollux de rerum vocabulis lib. 1. capite de nauibus, & nauticis nominibus (quod à re, de qua agimus, non est alienum) „ ita scriptum reliquit. λέγοις δ᾽ ἂν τὰς ναῦς καὶ πορεῖα θαλάττια, καὶ „ ὀχήματα θαλάττια, καὶ πελάγια. quod est. Sed & naues marina itinera, & vehicula pelagia vocare licebit.

Vetus quædam lectio Tibulli, quæ à Iosepho Scaligero sedes mutare coacta fuerat, in pristinum locum restituta. Cap. XVI.

AVGYAE fimetum egerere velim, si tres illos poëtas, qui ob argumenti similitudinem, paremque propemodùm eruditionem, atque elegantiam indissolubili quasi quodam nexu vincti, non secus, ac Gratiæ, simul prodire, neque vnquam disiunctos se spectandos præbere consueuerunt; ab omni labe, quam ipsis nuper aspersit Iosephus Scaliger, vindicare coner, esset .n. id labor verè Herculeus, adeò multa sunt, quæ homo ille nescio quo sinistro numine afflatus, in illis temerè, atque audacter cælum terra miscens demutauit: verùm quoniam bono publico fieri video, vt sinceræ lectiones in optimis auctoribus conseruentur, vnum, atque alterum insigniorem locum,

cum, prout ij sese mihi offerent, de tàm multis excerpam, ipsosque à praua Scaligeri vel emendatione, vel explicatione, quantum potero, vindicabo. Tibulli carmen hoc ex lib. 1. eleg. ad Messalam

Tantalus est illic, & circum stagna; sed acrem
Iamiam poturi deserit vnda sitim.

Bonus Scaliger, vt postliminio verbum vnum Latio reddat, legi debere affirmat.

Tantalus est illic, & circat stagna.

Non quero modò, an verbum hoc Latinum sit, quamquàm apud nullũ scriptorem ipsum adhuc reperire potui, neque ipse Scaliger testem aliquem profert, qui illo vsus fuerit, nisi illi ipse confessionem equuleo, & fidiculis extorqueat, hoc tantum affirmo, verisimile non videri Tibullum deliciarum patrem, & suauissimæ orationis, lectissimorumque verborum amatorem adeò priscis, & obsoletis dictionibus vti vnquam in animum induxisse, meminerat.n. se cum Messala, non cum Euandri matre sermonem habere: Deinde Tantalus non circuit stagna, sed in medio paludis consistens sitim extinguere conatur. Ioannes Tzetzes Chil. 5. postquàm de Tantali viuentis punitione locutus est, de eiusdem mortui pœna sic inquit.

Θανὼν δ' ἄλλας ἐφεύρηκε βαρείας τὰς κολάσεις.
Διψῆ γὰρ οὗτος, καὶ πεινᾶν εἶαν;
Μέσω γὰρ λίμνης ἵσατε. & reliqua.

Hoc est. Moriens autem inuenit alias graues punitiones; sitit.n. is, atque esurie, siti, & esuriè quali? Medio.n. paludis stat qui locus ex Homero deptomptus est, apud quem Vlysses hæc de Tantalo narrat Alcinoo ὀδυσσ. λ.

Κ' μὴν Τάνταλον ἐσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα,
Ἑσαότ' ἐν λίμνῃ. & quæ sequuntur.

Hoc est. Et Tantalum ipsum vidi graues dolores perferentem, stantem in palude: Vides hinc iam, mi Scaliger, vt Tantalus in media palude consistat, non se loco moueat, & stagna perambulet: simulque intelligis nihil necesse omninò fuisse veterem scripturam in Tibulliano codice commouere, teque de noui istius vocabuli assertione tantopere venditare.

Gulielmi Xylandri insignis error patefactus. Cap. XVII.

QVAMQVAM de nullius fama detractum volo, imò verò illorum laudi plurimum faueo, qui bonas literas vtcunque colunt, ipsarumque amatores pro virili sua editis libris iuuare pergunt, nequeo tamen dissimulare crassum, ac puerile Gulielmi Xylandri viri

alioquin eruditissimi peccatum, quod in auctore legis theatralis nominando per imprudentiam admisit, verendum.n.est,ne parum cautam iuuentutem in eundem errorem trahat, si id silentio prætermittatur. Dico igitur ipsum vehementer falli eo loco suarum ad Dionē à se conuersum adnotationum, quo de Roscio loquitur, nam illic (ad librum nimirum *36.*) Xylander existimasse videtur L. Rosciū illius legis auctorem alium quendam fuisse ab Othone, cuius Plutarchus, Cicero, Horatius, & Iuuenalis meminerunt, seque ex hoc nodo explicare nescit: quem ego tamen nodū facillimè, ac nullo prorsus labore ita dissoluo, vt dicam, illius legis auctorem vocatum fuisse L. Roscium Othonem, vt Roscius gentis, Otho familiæ nomen fuerit, nam & Reguli quoque inter Roscios numerabantur, non igitur diuersus fuit, qui nomine Roscius, ab eo qui cognomine Otho vocabatur, neque alium profectò intelligit Horatius Od. 4. Epod. cum inquit.

Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contempto sedet.

Quàm de quo sensit Epist. 1. lib. 1.

Roscia dic sodes melior lex, an puerorum
Nænia; quæ regnum rectè facientibus offert?

Sic Cicero quem semel Othonem appellauit Oratione pro Murena, iterum vocat Roscium Philippica 2. vnde obiter castigandus est Paterculi contextus ex editione Beati Rhenani, vt pro eo, quod nunc „ est Horoscius lege sua equitibus in theatro loca restituit, legatur Otho Roscius, & quæ sequuntur.

Turpis macula sublata, quæ Lucretij carmen inquinabat.
Ca. XVIII.

MIRVM mihi videri solet, vndenam adeò supina negligentia nostræ ætatis eruditos viros, Pium, Lambinum, Gifanium, quique Lucretio lucem aliquam hactenus inferre conati sunt, irrepserit, vt cucurbitas lippientibus oculis carmen illud præterierint, quod semel, atque iterum politissimus auctor, naturalisque philosophiæ studiosissimus in suo poëmate extulit ad hunc quidem modum, sicut vitiosè legitur in omnibus libris tùm impressis, tùm manuscriptis.

Denique in æthere non arbor, non æquore in alto
Nubes esse queunt; nec pisces viuere in aruis.

Potuitne quicquam à naturali ratione magis alienum pronunciari, quàm nubes in mari non gigni? cùm eo potissimùm elemento generentur, supraque illud densissimæ ferantur, vt cælum, diemque nonnumquam nautis eripiant.

Eripiunt (inquit Maro) subito nubes cælumque, diemque
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra. ac rursus.
Inuoluere diem nimbi, & nox humida cælum
Abstulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.
Hic noster libro *6.*
Quò magis ad nubes augendas multa videntur
Posse quoque è salso consurgere momine ponti.

Denique non alia de caussa finxerunt poëtæ nubes Oceani filias esse, quàm quia plurimæ ex maris exhalatione cogantur, concrescantque eo modo, quo docet Aristoteles primo Meteorologicorum. Dicam quod sentio. Fuit olim scriptum in veteribus exẽplaribus Ningues, cui dictioni ab aliquo studioso glossema fuit appositum .i. Niues: quæ deinde vox tanquam notior, & vulgatior irrepsit in contextum vetere scribendi consuetudine, qua b, ἀντὶ τοῦ u, sæpissimè collocabatur, vt esset, Nibes, atque hæc etiam vox, & scribendi ratio non satis intellecta errandi ansam præbuit, vt ex affinitate literarum fieret Nubes, quomodo deinceps constanter ad hanc vsque diem cæcutientibus omnibus peruasit, præsertim cùm Niues ratio carminis non admitteret: Restituo igitur Ningues, qua dictione alibi quoque vsus est idem poëta, ne quis vocabuli insolentia offensus, germanam scripturam reijciat, inquit enim lib. *6.*

Forsit & Aethiopum penitus de montibus altis
Crescat, vbi in campos albas decedere ningues
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans. & inferius.
Extructas ningues radiis tabescere cogit.

Qua de re admonet etiam Priscianus, & Carisius. Cur autem ita restituerim (nam communem errorem satis iam confutatum scio) facti ratio in promptu est; scribit.n. Plinius lib. 2. niues in alto mari non cadere. Nam quod Πόντος νιφόεις appellatur à Theocrito in Dioscuris.

καὶ νιφόεντος ἀταρτηρὸν στόμα Πόντου.

Hoc est. Et niuosi graue os Ponti; ratio habetur tot fluminum ipsum ingredientium, quibus lacui fit similis, vnde non modò vires, verum etiam colorem mutat, porrò lacus omnes, vel Aristotele teste in Problematis, mari sunt candidiores: Pontus autem in lacus speciem propemodum transit, eo quòd multi in eum fluuij influant. Huc respexit Ouidius, cùm ait.

Quinetiam stagno similis, pigreque paludi
Coeruleus vix est, dilutiorque color.

Ab Homero autem non est accuratè ratio exigenda, quod dixerit Iliad. 12.

Τῶν

Τῶν δ᾽ ὥστε νιφάδες χιόνος πίπτωσι θαμειαὶ
Ἤματι χειμερίῳ.
Καὶ τ᾽ ἐφ᾽ ἁλὸς πολιῆς κέχυται, λιμέσιν τε καὶ ἀκταῖς,
Κῦμα δ᾽ ἐμιν προσπλάζον ἐρύκεται Grecos et Troianos. & reliqua.

Hoc eſt. Horum autem (Achiuorum) ſicut flocci niuis crebri decidunt hyemali tempore, & ſuper cano mari funduntur, ſuperq; portubus, litoribuſque, fluctus autem accedens, atque recedens ipſos abſorbet. Nam poëtæ iure quodam ſuo vagantur, & cùm afflatu illo diuino corripiuntur, nihil in carmen non conijciunt, quantumuis à naturali ratione abhorrens: cuius licentiæ plura exempla diligenter à me obſeruata aliàs indicabo: ſed Lucretius non tantum ſibi ſumeret, qui diuinos illos hauſtus funditus euerterit, cunctaque naturæ accepta retulerit. Vnde effici volo, primùm à veritate longè ab eſſe, quod dicitur, nubes in alto mari non gigni, deinde tàm verum eſſe niues in alto mari non cadere, quàm quòd veriſsimum, vnde poſtmodum ſequitur, vt legendum videatur apud Lucretium.

nec æquore in alto
Ningues eſſe queunt.

Petri Victorij ſententia quædam confutata de conſtitutione conſilij Areopagitarum. *Cap. XIX.*

SI Latinæ linguæ vis, ac proprietas diligenter attendatur, ceſſabit, (ni fallor) omnis controuerſia, quam inter Ciceronem, atq; Ariſtotelem nuper excitauit erudiciſsimus vir, ac literarum laude percelebris Petrus Victorius exiſtimans Latinum ſcriptorem à Græco diſſentire in conſtitutione conſilij Areopagitarum, ſiquidem ſcriptũ reliquit Ariſtoteles non fuiſſe à Solone ordinem illum conſtitutum, ſicut M. Tullius cenſuiſſe videtur; ſed à maioribus acceptum in ſua Rep. retentum, ac conſeruatum: Hanc horum grauiſsimorum auctorum diſſenſionem facillimè conciliabimus, ſi, quid valeat vox Conſtituere, declarabimus: ac ſanè idem mihi interdum ſignificare videtur, quod diſponere, & in meliorem quaſi formam redigere, cuius notionis plura exempla afferrem, niſi ea vel mediocriter eruditis, & in bonorum auctorum lectione leuiter admodum exercitatis in promptu eſſe exiſtimarem, illud tamen inſtar omnium erit, quod legitur apud eundem ſcriptorem in Somnio Scipionis. Ac, ne multa, Dictator
„ Remp. conſtituas oportet, ſi impias propinquorum manus effugeris.
At Petrus Victorius illum ſermonem perinde accepit, ac ſi dictum eſſet, Inſtituere: quomodo ſi locutus fuiſſet Cicero, aliquid dixiſſe Victorius cenſeri poſſet, nunc, cũ ibi vtatur verbo Conſtituit, nulla contro-

trouersiæ suspicio oriri debet, satis .n. constat Ciceronem loqui de Areopagitarum curia, non vt à Solone primùm instituta, sed tãquam ab eo in meliorem statum redacta, & nouo quodam ordine disposita, quod nec Aristoteles quidem inficiatur dicens. *ἔοικε δὲ Σόλων*
„ *ἐκεῖνα μὲν, ὑπάρχοντα πρότερον, οὐ καταλῦσαι, τήν τε βουλὴν καὶ*
„ *τὴν τῶν ἀρχῶν αἵρεσιν: τὸν δὲ δῆμον καταστῆσαι, τὰ δικαστήρια ποι-*
„ *ήσας ἐκ πάντων*: id est. Solon autem videtur illa quidem, cùm prius essent, minimè sustulisse, consilium inquam, & delectum magistratuum. populum autem constituisse, cùm fecerit, vt omnes ad caussas iudicandas peruenirent. Non ignoro tamen aliter quandoq; vsos fuisse dictione illa bonos auctores, vt cùm ait Liuius libro 6.
„ Ludi Capitolini fierent, quod Iupiter optimus max. suam sedem,
„ atque arcem Pop. Rom. in re trepida tutatus esset, collegiumque
„ ad eã rem M. Furius Dictator constitueret ex his, qui in Capitolio,
„ atque arce habitarent. His illud insuper accedit, quòd qui rem aliquam constituit, atque confirmat, ipsius auctor iure dici potest: certè idem Cicero non aliter locutus videtur, cùm pronunciauit se Consule Romam fortunatam natam fuisse.

O fortunatam natam me Consule Romam.

Perinde.n.est, ac si dixisset, fælicem illo Reip. tempore Romam fuisse, quam constituerat, confirmaueratque in Consulatu: sic Manilius lib. 1. *Romamque Camillus Seruando posuit.* Præterquàm quòd Plutarchus in Solone varias dè consilio Areopagitarum opiniones fuisse longa oratione disputat, vt nulli culpæ affines iudicandi sint aut Aristoteles, aut Cicero, si diuersas diuersorum de eadem re auctorum sententias sequuti fuerunt.

Calphurnij versus, qui parum emendatè (vt puto) in vulgatis editionibus circumfertur, ex ingenio restitutus. Cap. XX.

FACILE mihi fuerit eruditis viris, atque aliquo iudicio præditis coniecturam meam approbare, quam de Calphurnij quodam loco iam inde feci, cùm primùm in illum incidi; ea namque poetæ sententiæ mirificè conuenit, & à vulgatæ scripturæ vestigijs minimùm discedit: versus, in quo *ἀστοχίαν* expertus sum, legitur Ecl. 5. hunc in modum. *nam tibi lites*

Afferet ingentes lectus possessor in arvo.

Ex quo quem sensum eliciat Diomedes Guidalottus, omnibus videre in promptu est, ipse certè, qui oculorum acie non ita valeo, nihil tale perspicere in eo potui, itaque necesse habui confugere ad notum illud, communeque patrocinium, quod in alijs persæpè reprehendo,

tùm ſcilicet, cùm abſque neceſsitate imploratur. Dico igitur locum mendo non vacare, ac (ſi quicquam coniectura valeo) emendandum eſſe.

Auferet ingentes lectus poſſeſſor in armo.

Hoc ſenſu. Nota in armo pecoris inuſta auferet tibi multas litigandi cauſſas, ea.n. perſpicuè indicabit pecoris dominum ita, vt cum nemine tibi præterea de eo controuerſia futura ſit: ac ſenſus quidem, vt vides, planus eſt, atque obuius, qui tamen illuſtrior adhuc fiet hac breui appendice. Conſueuerunt armentorum cuſtodes, quò ſuum pecus ab alieno internoſcerent, ſigna quædam ei imprimere, quæ, quoniam ferro candenti inurebantur, à Græcis ἐγκαύματα dicta ſunt, eorum meminit præcisè Calphurnius illa ipſa Ecl. paulò ante. *viui quoque pondera melle*

Argenti coquito: lentumque bitumen aheno,

Impreſſurus oui tua nomina.

Necnon Virgil. Georg. 1.

Aut pecori ſignum, aut numeros impreſſit aceruis. rurſus in 3.

Continuòque notas, & nomina gentis inurunt.

„ Apuleius de Aſino Aureo lib. 11. Nec non & equum quoque illum
„ meum reducentibus, quem diuerſæ diſtractum notæ dorſualis cognitione recuperauerunt. Ex Græcis Anacreon ita inquit.

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι *Equi ſolent inuſtum* hoc eſt
Πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι. *Coxis habere ſignum.*

Scribit Arrianus Sibas Indorum gentem, & ipſos clauam geſtare conſueuiſſe, & bubus clauæ notam inurere in memoriam Herculis, qui illucuſque penetrauerit, quod etiam refert Euſtathius in Dionyſium de Situ orbis: Equi, quibus Σ litera inſcripta eſſet, vocabantur à Dorienſibus Samferi, quemadmodum tradit Athenæus: de quibus, & alterius generis, qui dicerentur Coppatij, ſic extat apud Suidam.
„ κοππατίας ἵππους ἐκάλουν, οἷς ἐγκεχάρακται τὸ Κ στοιχεῖον. ὡς σαμ-
„ φόρας τοὺς ἐγκεχαραγμένους τὸ Σ. καὶ V χαρασσόμενον ἄλλοις. ac
„ paucis interiectis de Bucephalo ſubdit. οὐδὲ γὰρ βουκεφάλας καλοῦμεν
„ διὰ τὸ μορφὴν τοιαύτην ἔχειν. ἀλλὰ διὰ τὸ οὕτω κεχαράχθαι. & reliqua. Idem equorum meminit, qui Phaſiano aue inſigniti eſſent, propterea quòd propè Phaſidem pulchri equi naſcerentur. Scribit Pollux quibuſdam equis non ita generoſis imprimi quoddam ſignum cõſueuiſſe, quod τρίσιππον diceretur. Neque verò gregibus tantùm, & armẽtis diſtinctionis cauſſa notas quaſdã veteres inurebãt, verùm etiã ipſis mancipijs, vnde literatos ſeruos apud Plautũ, & inſcriptos apud Martialem inuenias: conſule etiam (ſi libet) Xenophontem in Comment. περὶ προσόδων: Sed iam receptui canere oportet, ne

exem-

exemplorum congerie lectorem vel obruam, vel tædio saltē afficiam: ita igitur faciam, si prius paucula hæc verba Isidori ex 20. libro Ori
„ ginum apposuero. Character (inquit) est ferrum coloratum (ma-
„ lim ego caloratum) quo notæ pecudibus inuruntur. χαράκτης autē
„ Græcè Latinè forma dicitur. Cauterium dictum quasi cauturium,
„ quòd vrat, & prouida sit in eo, seueraque cautio, vt dum videtur, cu
„ ius sit, auaritia refrenetur.

Martialis carmen secus, ac fecerit Domitius Calderinus, declaratur. *Cap. XXI.*

APRI à se occisi condituram explicans Martialis lib. 7. epigrammate 26. inquit.

Sed coquus ingentem piperis consumet aceruum,
Addet & arcano milla falerna garo.

Quo loco Domitius per arcanum garum exiguum liquamen intelligit, quia (inquit) Falerni potio superabat garum. Ego non dum video, quò pertineat ista vini potio, cùm de conditura illic mentio fiat: deinde cur verborum ambages quæsiuit Martialis, cùm in promptu esset vox longè significantior, ac magis propria Exiguo, qua simili in re vsus fuit Ouidius prima Heroida.

Pingit & exiguo Pergama tota mero?

Dicamus igitur interim, dum harum difficultatum exitum inuenerit Calderinus, arcanum garum iecirco vocari, quia eius conditura exquisita esset, neque omnibus nota, vtpote quam Martialis coquus solus teneret, nec cum quoquam communicaret, cuiusmodi conditurris in conuiuijs apparandis se vti consueuisse iactat coquus Plautinus Pseudolo his verbis.

Nam ego ciliendrum quando in patinas indidi,
Aut si polindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
Ex ipsæ se se patinæ feruefaciunt illico,
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt.
Terrestres pecudes cicimandro condio:
Aut hapalopside, aut cataractria:

Videnda etiam sunt, quæ arrogantes illi coqui apud Hegesandrum, Nicomachum, Philemonem iuniorem, Archedicum, & Sotidem me diæ comediæ poëtam de se iactant, quorum omnium testimonia citat Athenæus lib. 7.

Pliniana quędam vetus lectio defensa contra Melchiorem Guilandinum. Cap. XXII.

QVID caussæ fuerit, quamobrem Melchior Guilandinus in suo de Papyro commentario quædam Plinij verba proprio loco mouerit, alienasque sedes occupare coegerit, ipse viderit, ego quidem cur veterem lectionem sedulò retineri oportere existimem, haud imbecilliorem caussam habeo, quàm se Guilandinus habere deputet; sed fuerit operęprecium Plinij verba prius spectanda proponere, deinde quæ ex ipsis bona sententia elici possit ostendere: libro igitur
„ Natur. hist. 13. ita scriptum reperias. Papyrum ergo nascitur in
„ palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, vbi euagatæ sta-
„ gnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali ra
„ dicis obliquæ crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius
„ cubitorum longitudine in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modò cacumen includens. Huius complexionis verba nullam maiorem continent difficultatem, quàm quòd Melchiori illi, quem modò nominaui, Guilandino haud satis, superque se aperuisse videntur ea præcipuè sui parte, vbi de triangulis lateribus fit mentio, itaque ipsorum obscuritati se occurrere posse credidit, si legeret: Brachiali radicis
„ obliquæ crassitudine, decem non amplius cubitorum longitudine,
„ triangulis lateribus in gracilitatem fastigiatum, & reliqua. Nolo in præsentia Guilandini coniecturas pluribus confutare, quid .n. opus est longiori sermone lectorem detinere, cùm in promptu sit veram illorum verborum sententiam aperire? Vocat Plinius papyri radicis crassitudinem brachialem περιφερείας habita ratione, cuius ambitu scirpi latera triangula comprehensa in brachialem crassitudinē exurgunt: quo modo si verba Plinij accipiantur, & sua ipsi auctori sententia perbellè constabit, & nihil præterea necesse fuerit vulgatam scripturam demutare.

Virgilii carmen declaratum de Turni morientis gemitu. Cap. XXIII.

DIXI iam sæpè, ac verò sæpius, & scriptis etiam non semel testatus fui mirificum, ac propè diuinum poëtam esse Virgilium, curque de ipso ita sentiam, non leues mehercule caussas in medium protuli: id quod libet nunc iterum, atque iterum clara voce profari, atque alio, vt sese nunc mihi dat, indicio planum facere. Extremum grandioris poëmatis carmen est hoc omnibus notum.

Vitaque cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Fie

Fit autem sermo de Turno Rutulorum rege ab Ænea cæso, in cuius viri nece cur dictione Gemitu vsus fuerit Maro, nemo est, qui nobis explicet, & tamen digna res fuit, quæ silentio minimè prætermitteretur, cùm heroï illi sæuo, atque immani in bello præsertim morienti, & fortissimi viri dextra cadenti, quæ res non minimum, vt in illo statu, solatium occumbentibus afferre consueuit, nihil minus conuenire videatur, quàm gemere, & fæmineos vlulatus emittere: esset hoc non leue Maronis peccatum, ac nescio, an vllum grauius reperiri posset; Veruntamen, quod Grammatici nostri non viderunt, nunc ipse ostendere sum paratus, & ex rei natura locutum fuisse poëtam apertissimè demonstrare, vt, quemadmodum in vniuerso illo poëmate doctissimum se, ac perspicacissimum præbuit, ita in hac parte non minorem eruditionem ostendisse cognoscatur. Quærunt naturalium affectionum studiosi, quid caussæ sit, quamobrem moribundi sonum edant, tanquam murmur aquæ labentis per salebras, locaque anfractuosa, atque incurua, aut qualem syphunculi, ac fistulæ in aquæ ductibus sonitum excitant, neque aliunde hoc contingere affirmant, quàm quia, cùm vocalem arteriam occludi contingat, spiritus, qui confertim erumpere gestit, nactus angustum meatum, collapsamq; fistulam, gargarismo quodam prodit, ac raucum murmur efficit; cō glomeratus itaque spiritus, spumaque turgida commixtus, sonitum excitat reciprocantis maris æstui assimilem: quod ipsum in nonullis etiam fit ob panniculos, ac membranas in rugas contractas, sic vt spiritus obliquè, ac sinuoso volumine decurrat. Hi autem, qui valido sunt, vastoque corpore, & qui violenta morte pereunt, quod de Turno illic narrat Virgilius, grauius resonant, diutiusque cum morte luctantur ob humoris copiam, ac densos, crassosque spiritus: ijs verò, qui extenuato sunt corpore, ac lenta morte contabescunt, minus impetuosè, lenique sonitu fertur spiritus, ac sensim, placidèq; extinguntur, ac quodāmodo obdormiscunt: Vocem porrò Gemitus aptissimam esse huic rei significandæ sciri potest ex illo Maronis Ecloga .1.

Nec gemere aërea cessabit turtur ab vlmo.

Neq; nō itē ex hoc altero Martial. lib. 5. de Villa Faustini ad Bassum

Gemit hic palumbus, inde cereus turtur.

Vbi gemere non est flere, & lachrymas fundere, verùm quendam raucum sonum emittere, cuiusmodi turtures, & palumbi propriè edere consueuerunt: eandem pulchro simili ad aquas transtulit Flaccus Od. 20. lib. 2.

Visam gementis litora Bosphori:

Et suauissimus noster poëta Hetruscus.

Del Mar' Tirreno à la sinistra riua,
Doue rotte dal vento piangon l'onde.

Prouerbium quoddam, quod ab Erasmo, & aliis paræmiographis prætermissum fuerat, explicatur. Cap. XXIIII.

NESCIO quanam de caussa prætermissum fuerit ab Erasmo, cæterisque, qui post ipsum prouerbiales sententias apud diuersos auctores extantes in vnum quasi corpus contraxerunt, Herodoti dictum hoc, quod legitur in Calliope Melampodem imitari: nam tametsi nulla particulari nota insignitum sit, qua parœmiæ à sententijs dignosci solent, non est tamen dubitandum, quin adagionis instar vsurpari posit, quotiescunq; se nobis eius vtendi occasio obtulerit, multa siquidem huius generis prouerbia reperiuntur, quæ nulla prę mollitione sunt enunciata: sic etiam vulgo iactatum refert Diogenianus Ἱππόλυτον μιμήσομαι.i. Hyppolitum imitabor: volo autem integrum Herodoti locũ appingere, vt prouerbij vsus, atq; origo manifestius cognoscatur; ait igitur. ταῦτα λέγων οὗτος ἐμιμέετο Μελάμποδα, ὡς εἰκάσαι, βασιληΐην τε καὶ πολιτηΐην αἰτεόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἄργει γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου, μισθὸν προετείνετο τῆς βασιληΐης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς ἐμαίνοντο πολλῷ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες τὰ ὁ Μελάμπους προετείνατο, ἤισαν δώσοντές οἱ ταῦτα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγετο, ὁρέων αὐτοὺς τετραμμένους, φὰς, ἢν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι τὸ τριτημόριον τῆς βασιληΐης, οὐ ποιήσειν τὰ βούλονται. καὶ οἱ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν, καταινέουσι καὶ ταῦτα.i. Hoc dicens (Tisamenus) imitabatur, vt conicctare licet, Melampodem, regnum pariter, & ciuitatem deposcens. Etenim Melampus, quum ab Argiuis mercede conduceretur è Pylo ad compescendum morbum furoris mulierum Argiuarum, deposcebat pro mercede dimidium regni; recusantibus id Argiuis, atque digressis, quum plures è mulieribus insanirent, ita obtemperantes, quod Melampus poposcerat daturi reuerterunt: ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optauit, negans se indulturum, quæ vellent, nisi & fratri suo Bianti tertiam partem regni donassent. Argiui in arctum redacti hoc quoque annuerunt; Huic historiæ consimilem alteram narrat Liuius lib. 1. de vetula quapiam, quæ Tarquinio Romanorum regi fatidicos libros emendos obtulit. Constat autem hinc, iam prouerbij vsus, atque origo, quo scriptiones nostras ornare posthac licebit Herodoti exemplo.

Emendatus, & explicatus locus in Plauti Casina. Cap. XXV.

NON video, cur quisquam magnum aliquod facinus facere se putet, si eodē in saltu feras duas capiat, id.n. crebrò venatoribus vsu venit, qui non duas modò, sed longè etiam plures interdum assequuntur: atq; Alexander quidem in Bazaniæ regionis saltu quatuor millia ferarum interfecit, vt narrat Q. Curtius: Cyrus quoq; quàm multas capit apud Xenophontem? Sed & priuati homines Dianam infensam se habere queruntur, cùm fera vna, atq; altera tantùm intercepta domum repetunt: itaque non est, quod magnoperè de illo glorietur Chalinus in Plauti Casina, inquit tamen illic.

Iam egò vno in saltu lepidè apros capiam duos.

Dicam quod sentio. Puto delendam esse præpositionem voci Saltu adiunctam, vt hic integer sensus remaneat: Ego vno saltu, vel vna atque eadem cursura duos apros capiam, id est vnico dolo Stalinonem herum, & Olympionem villicum eludam, vna atque eadem opera res duas efficiam: Hanc loquendi formulam inter prouerbiales retulit Erasmus eo sensu, qui mense Iulio ingens frigus gignere possit, Erasmum deinde sequutus est Lambinus, ac deinceps alij pari frigiditate.

ROBERTI TITII
BVRGENSIS,
LOCORVM CONTROVERSORVM
LIBER OCTAVVS.

Nonii Marcelli sententia in trium vocabulorum expositione reiecta. Cap. I.

CÆCILII carmen hoc, quod profert Nonius.

Consequitur comes insomnia, ea porrò insaniam affert.

Aliter omninò accipiendum est, quàm Grammaticus ille existimauerit; nam insomnia ibi non pro insomnio ponitur, sed ἀϋπνίαν, i. vacuitatem à somno, vigiliamque cum molestia quadam coniunctam significat, cuiusmodi illi experiuntur, qui numquam somnum oculis videre possunt; ea si diuturnior fuerit, insaniam parit, teste Gale-
,, no, quod innuit etiam Macrobius Saturnal. 7. Vt si quis (inquit)
,, adolescentem coràm parentibus, vel magistris irrideat, quòd insani-
,, re posit continuis vigilijs, lectionibusque nocturnis. Reperitur autem eadem vox apud A. Gellium ex Tuditano, cuius verba, quoniam manifestò vocis illius notionem demonstrant, apposui: Loquebatur autem vetus ille historiarum scriptor de memorabili cruciatu, quo Carthaginienses Attilium Regulum Romanorum ducem in præ-
,, lio à Xantippo captum affecerunt. Tuditanus (inquit Gellius) som-
,, no diù prohibitum (Attilium) atque ita vita priuatum refert. Idq;
,, vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis
,, Reguli a Senatu deditos, & ab ijs in armario muribus præfixo desti-
,, tutos, eademque insomnia cruciatos interijsse. Porrò autem de hac dictione fusius, atque eruditius disputat Charisius lib. I. in hanc sen-
,, tentiam. Insomnia plurali numero significari volunt Grammatici
,, somnia, addita scilicet præpositione, vt Græci dicunt ἐνύπνια, nam
,, & Virgilius.

Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.

,, Singulari verò numero vigiliam significare, vt Pacuuius in Antiopa dixit.

Perdita illuuie, atque insomnia,

,, id est vigilia. Sed . . . . . Virgilius insomnia pro vigilijs posuit.

Quæ

Quæ me suspensam insomnia terrent.

„ Quamuis & hic somnia intelligi posſint, quibus terreor. Quid igitur aliud dicemus, quàm veræ notionis falſum exemplum attuliſſe Nonium? Sed & etiam peccauit idem Grammaticus in tradenda ſignificatione verbi Tollere, quod pro pati quandoque ſumi admonet; ſiquidē in exemplis ab eo adductis verbum Tuli non à Tollo, ſed à Fero deriuatur. Præterea verbum Appulit, cùm de naui enunciatur, ab Appello, cuius infinitiuus modus eſt Appellere, non Appellare, formatur, ſecus, atque exiſtimaſſe videtur Grammaticus ille.

Conatus emendandi Ciceronis locum ex Oratore, qui maculam continebat. Cap. II.

VERBA hæc ē primo libro De Oratore corrupta eſſe nemo dubitat. De his, credo rebus (inquit Craſſus) vt in condicionibus ſcribi ſolet, quibus ſciam, poteroque. Sed quomodo eadem reſtituenda ſint, non conuenit inter eruditos: nam Petrus Victorius, qui vitiū primus deprehendit, exiſtimat legi debere Actionibus pro Conditionibus. Franciſcus Hotomanus, Franciſcus Duarenus, & M. Antonius Muretus reponendum cenſent Cretionibus. Ego (verum vt fatear) neutram caſtigationem ſatis probo, proptereaquòd nimiū abeſt à ductu impreſſarum literarū, qui demum religioſius cuſtodietur, ſi legamus in Condictionibus eodem propemodum ſenſu, quo Victorius Actionibus emendauit: Eſt autem Condictio actionis ſpecies, qua cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, & ſemper aduerſus eundem locum habet: Ac (vt ſcribit Vulpianus Iuriſconſultus) actionum genera ſunt duo, in rem, quæ dicitur vendicatio, & in perſonam, quæ condictio appellatur, à verbo condicere, id eſt denunciare; hinc condictio ex lege, condictio furtiua, condictio triticaria, condictio indebiti, de quibus integri tituli extant in Pandectis. Videtur autem M. Tullius vſus quoque fuiſſe hoc vocabulo, quamquam non eadem omninò ſententia, in Orat. pro C. Rhabirio perduellionis reo ibi. Harum omnium rerum non ſolùm euentus, atque perpeſsio, ſed etiam condictio, expectatio, mentio ipſa denique indigna ciue Romano, atque homine libero eſt. Ita.n. hunc locum emendauit eruditiſsimus vir M. Antonius Muretus, cùm antea legeretur Conditio: Fateor autem eandem me huius loci caſtigandi rationem iniuiſſe, quam antea in alio eiuſdem ſcriptoris emendando vir ille doctiſsimus ſequutus fuerat.

Pomponij Melæ contextus maculosus, vt videtur, de opinione restitutus. Cap. III.

POMPONII Melæ verba sunt hæc propè finem libri 13. Hinc iam lætiores agri, amœnique saltus. Terotæ, & Berini ebore abundant. Quæ neutiquam attigissem, nisi vidissem Ioachimum Vadianum, & Petrum Oliuarium eruditos, ac diligentes illius auctoris interpretes, haud satis inde se explicare potuisse, vt deinde necesse habuerit Adrianus Turnebus vir pari doctrina, atque eruditione prę ditus nouam eius loci scripturam comminisci, quò sensus aliquis, si non omninò verus, at commodus saltem, & tolerabilis elici posset: quod idem consilium si ipse quoque sequutus fuero, nemo (arbitror) id mihi iure vitio verterit. Existimo igitur ex dictionibus Terotæ, & Berini satis bellè conflari posse Terothoes ebeno; vt legamus Terothoes ebeno arbore abundant. Terothoas autem appello, quos & Trogloditas vocari tradunt, nimirum à venationibus, quarum sunt illi populi perstudiosi, vt scribit Plinius: qui eosdem ad Atlanticum mare, sicut etiam Mela, collocat, & apud quos huiusmodi arborem nasci satis indicat libro 12. vbi etiam ebenum inter arbores locat, cùm alioquin Pausanias in Atticis narret se à Cyprio homine audiuisse, cùm diceret ebenum nulla folia, nullumque omninò fructum ferre, quin & stirpem nullam esse Soli expositam: radices tantùm terra occultari, quas eruant Æthiopes, atque ij in primis, qui, quo maximè loco reperiantur, norunt: Nunc Pausaniæ verba sua lingua loquentis adscribam. ἤκουσα ἀνδρὸς Κυπρίου (inquit) διακρῖναι πόας ἐς ἀνθρώπων ἴασιν εἰδότος. ὃς τὴν ἔβενον φύλλα οὐκ ἔφη φύειν. οὐ δὲ εἶναι καρπὸν οὐδένα ἀπ' αὐτῆς. οὐ δὲ ὁρᾶσθαι τὸ παράπαν αὐτὴν ὑπὸ ἡλίου. ῥίζας δὲ ὑπὸ γαίους εἶναι. ταύτας δὲ ὀρύσσειν τοὺς Αἰθίοπας καὶ ἄνδρας εἶναι σφίσιν, οἳ τὴν ἔβενον ἴσασιν εὑρίσκειν. Turnebus, vt notum est, illic apud Melam suspicatur legi debere Terebintho arbore abundant: quam lectionem si quis sequatur, me aduersarium non habebit.

Notio quædam huius vocabuli σκάφη aduersus Petrum Victorium explicata, & quid σκάφιον valeat apud Iuuenalem ostensum. Cap. IIII.

Σκάφην apud Græcos non semper valere nauigiolum quoddã, quę vocis eius peruulgata notio est, nuper ostendit Petrus Victorius, atque id quidem rectè: vereor tamen ne in eo peccauerit, quòd scribit ipsam interdum significare instrumentum coqui, quo ex ollis

ollis ius hauritur; atque Alexidis quidem, & Antiphonis testimonia, quæ ad suam illam sententiam constituendam illic ex Athenæo depromit Victorius, parùm omninò momenti habent ad id, quod cupit, ostendendum, sicut ipsorum poëtarum verba accuratè perpendenti facilè apparebit. Imò verò (dicam.n.iam confidentius) nullo modo vox σκάφη instrumentum illud significat, sed aliud longè diuersum, nimirum vas, in quo farina aqua conspergitur ad panem conficiendum, cuiusmodi nos vulgò Madia nuncupamus & in quo etiam solent coqui tractas, polentas, aut alia dulciaria subigere, ac distendere; id Florentinæ muliereulæ appellant tafferia, quo Cybale Virgiliana vtitur, legas enim in Moreto.

læui tùm protinus illam
Componit tabula, tepidas superingerit vndas:
Contrahit admissos tùm fontes, atque farinas
Transuersat, duratque manu, liquidoque coacto
Interdum grumos spargit sale, iamque subactum
Format opus, palmisque suum dilatat in orbem,
Et notat impressis æquo discrimine quadris.

Didici autē hoc, quod dico ex Iulio Polluce, cùm ait libro 7. Ὁ μάττων τὰ ἄλφιτα μαγεὺς ματτευόμενος, καὶ τὸ ἀγγεῖον, μαγὶς, καὶ μυλήκορον, καὶ μάκτρα, καὶ σκάφη. καὶ παρὰ Μενάνδρῳ, λινός. hoc est. Qui farinas macerat, macerator, & macerans: & vas ipsum, magis, molicorum, mactra; & scapha: atque apud Menandrum linter dicitur: etenim cùm inquit Pollux καὶ τὸ ἀγγεῖον, intelligit vas, in quo farina maceratur, nam statim ματτευομένων meminerat. Videndum autem an potius vox σκαφὶς, seu σκάφιον valeat id, quod Victorius quærit, nam & huius quoque vocabuli multiplex est significatio; & vas præter cætera, significat liquori continendo accommodatum: de quo scilicet intellexit Iuuenalis eo carmine.

Et ride, scaphium positis cùm sumitur armis.

Risum autem mihi excitant, qui hoc in loco Scaphium accipiunt pro instrumento rustico à verbo σκάπτω; ac Ferrandus quidem Adducensis præclarum suæ doctrinæ specimen nobis edidit hac interpratatione: Ego non dubito affirmare poëtam illum sibi ad imitandum proposuisse Plautini Pistocleri sententiam, in qua rustico instrumento nullus locus esse potest, ait.n.adolescens ille Bacchidibus.

vbi ego capiam pro machæra turturem,
Vbique imponat in manum alius mihi pro cestu cantharum.
Pro galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis,
Pro hasta talus, pro lorica malacum capiam palleum.
Vbi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet.

Vides nunc vt idem polleat sumere scaphium pro armis, quod penes Comicum scaphium pro galea, apud quem deliciosæ vitæ plura instrumenta enumerantur, de sarculo, aut rastro ne verbum quidem.

Locus T. Liuii declaratus, in quo Henricum Glareanum vehementer hæsisse apparet. *Cap. V.*

Livius libro 4. ab Vrbe condita narrans bellum, quod Popul. Romanus A. Posthumio duce aduersus Volscos gessit, de ipso Posthumio loquens ait. Egregiæ Dictaturæ tristem memoriam faciunt, qui filium A. Posthumio, quòd occasione benè pugnandi captus, iniussu discesserit præsidio: victorem securi percussum tradunt. nec libet credere: & licet in varijs opinionibus: & argumento est, quòd imperia Manliana, non Posthumiana, appellata sint: quùm qui prior auctor tàm sæui exempli foret, occupaturus insignem titulum crudelitatis fuerit. Hic Glareanus nescit se explicare ex illis verbis, Et licet in varijs opinionibus; & argumento est: quæ tamen planissimum sensum continent: dicit.n.Liuius diuersas circumferri scriptorum opiniones de hoc Posthumij facto, neque.n. desunt, qui prodant ab eo filium victorē securi percussum fuisse, propterea quòd iniussus præsidio excesserit, sunt item alij, qui hoc negent, quorum opinionem tanquam probabiliorem sequitur Liuius: primùm autem ostendit sibi licere absque reprehensione ab ea sententia discedere, quę tunc fortasse plurium sermone circumferebatur, atque eam amplecti, cui ratio magis faueret; ait igitur in varijs opinionibus esse vnicuique liberum suas conlecturas sequi, quod totidem fermè verbis dixerat superius de Cosso loquens. Tertius ab Consulatu Cosi annus tribunum eum militum consulari potestate habet: eodem anno Magistrum equitum, quo in Imperio alteram insignem edidit pugnā equestrem: ea libera conlectura est: sed (vt ego arbitror) varia versare in omnes opiniones licet: Nec multò post: atq; alibi sæpè, cùm res vetustissimas Populi Romani, & à memoria suorum temporum longè dissitas exequitur: Deinde rationem affert, quamobrem illorum opinionem falsam putet, namque ait, eo præcipuè argumento eorundem sententiam posse confutari, quòd imperia Manliana, non Posthumiana appellata sint; & reliqua. Hinc satis iam intelligimus, quàm facilè superetur salebra illa, in quam Glareanus impegit.

Calphurnij duo loci cum duobus alterius poetę, vnde illi expressi videntur, diligenter collati. *Cap. VI.*

Nvmqvam eos malos esse poëtas existimabo, qui summos, principesque in eo artificio viros sibi imitandos proposuerint: itaque

Itaque hoc nomine plurimùm Calphurnium admiror: eique præter ingenij fælicitatem incredibile ſtudium adfuiſſe video bonos poëtas imitandi, quocirca conſequutus eſt, vt inter primi ordines ſcriptores enumerari mereatur: in ipſius ego, & Nemeſiani Bucolica vberes Commentarios confeci, quos propediem in lucem dabo: interim volo ſpecimen aliquod Calphurnianæ induſtriæ in aliorum poëmatis imitandis præbere. Quod igitur hic ait Ecl. 1.

nec carcere pleno
Infelix raros numerabit curia patres.

Ex Horatio aliquo pacto ſumptũ videtur, cuius hoc eſt Ode quapiã.

Audiet pugnas vitio parentum
Rara iuuentus.

Nota eſt Herodoti ſententia, quæ ait, In pace parentes à filijs, in bello è contra filij a parentibus humari ſolere: An verò hùc reſpexit Horatius, cùm illa ſcribebat? Sed ad Calphurnium: quod apud eundem legitur Ecl. 4.

Tu quoque mutata ſeu Iupiter ipſe figura
Cęſar ades: ſeu quis ſuperùm ſub imagine falſa,
Mortalique lates. Manifeſtè ex eodem Lyrico imitatum eſſe conſtat, cuius hæc ſunt eadem Oda.

Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitaris almę
Filius Maiæ, patiens vocari *Cæſaris vltor.*

Multi præterea loci ſunt, quos duo illi poëtæ ab optimis alijs mutuò ſumpſerunt mutatis verbis, firma nihilominus manente ſententia, de quibus ego in meis Commentarijs copioſè diſſero.

Plautus emendatus, ac declaratus duobus in locis Truculento. Cap. VII.

ALII vt lubet, ego lego in Plautina Truculento.

ſuam non enim ille meretriculis
Moliendis rem coëgit, verùm parſimonia,
Duritiaque, quæ nunc ad vos iam exportatur, peſſumę,
Em tu es exungula.

Moliri meretrices valet eas exornare, vel inſtrumenta, quibus ſe comere, & polire poſsint, mundumue muliebrem eiſdem præbere; quod dùm abundè ſuppeditare conantur miſeri adoleſcentes amore irretiti, earumdemque blanditijs deliniti, multo patrum labore partas diuitias breui perdunt, atque dilapidant: id Lucretius elegantiſsimis verſibus expreſsit hunc in modum.

Labitur interea res, & vadimonia fiunt:
Languent officia, atque ægrotat fama vacillans:
Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident.
Scilicet, & grandes viridi cum luce smaragdi
Auro includuntur, teriturque Thalassina vestis
Assiduè, & Veneris sudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ.
Interdum in pallam, ac Melitensia, Ceaque vertunt.
Eximia veste, & victu conuiuia, ludi,
Pocula crebra, vnguenta, coronæ, serta parantur.

Verbum autem Moliri id, quod dico, significare in Latino sermone, docet Terentius Heautont.

Non cogitas hinc longius abesse, & nosti mores mulierum.
Dum moliuntur, dum comuntur; annus est.

Porrò Exugula nuncupatur, quæ alienas opes exhaurit, & quasi ebibit, à verbo exugo; nam Exungulare in Ioannis Baptistę Pij officina ortum puto. Sic autem fermè loquitur idem Comicus Curculione.

Sussilite (pessuli) obsecro, & mittite isthanc foràs,
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.

Sophocles quoque in Electra eodem translato vocabulo vtitur, cùm Clytemnestram inducit animi sui securitatem verbis exprimentem, propterea quòd duplici cura eo ipso die liberata esset, Electrę scilicet præsentia, quàm ob oculos sibi quotidie versari ægrè patiebatur, & Orestis metu: locus notissimus est. Theocritus quoque imagine insuper adhibita Plauti sententiam iuuat hoc sermone.

Αἶ, αἶ, ἔρως ἀνιηρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα
Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Quod valet. Hei hei, amor improbe, cur nigrum è corpore sanguinem totum inhærens, vt palustris hirudo, ebibisti? Appellat igitur Exugulam Comicus meretricem, quæ amatori suo facultates abstrahit, & perinde, ac hirudo sanguinem, ita ipsa pecuniam, & opes exugit: valdè.n.accomodata est hæc similitudo ad huiusmodi animi conceptionem exprimendam, itaque eadem quoque vtitur Epidico.

sed eccum ipsum antè ędes conspicor Apecidæ
Quales volo vetulos duos. iam ego me conuertam in hirudinem,
Atque eorum exugebo sanguinem: senatui qui columen cluent.

Vnde illud fortasse mutuatus est Horatius, quod posuit epistola ad Pisones in fine.

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

Detegitur non leue peccatum Roberti Constantini, ignorantis quid valeat apud Senecam Remittere iniuriam. Cap. VIII.

REDDERE iniuriam valere puto, quod aliàs diceretur vnico verbo, vlcisci, id est acceptam iniuriam alia iniuria illata rependere, ac retaliare: hoc si ita est (quemadmodum sanè videtur) iniuriam remittere significabit apud Senecam par pari referre, illic, „ vbi ait libro de Tranquillit. 2. Cato, cùm illi os percussum esset, non „ excanduit, non vindicauit: Iniuriam non remisit quidem, sed factam negauit. Atqui alia prorsus huius loci sententia est, nimirùm hæc. Cato percussus non modò, non remisit, id est, condonauit iniuriam, sed negauit sibi factam; qui.n. iniuriam alicui remittit, eo ipso, quòd remittit, sibi iniuriam illatam fuisse fatetur, eamque agnoscit: Cato igitur ei, à quo cæsus fuerat, iniuriam non remisit, ne scilicet eo ipso fateri videretur sibi iniuriam fuisse impositam: quid igitur opus habebat ille iniuriam percussori remittere, qui eam non agnosceret, nec ad animum reuocaret? ergo non modò iniuriam non retaliauit Cato, sed ne remisit quidem; cur autem? quia ipsam ad se non pertinere existimauit. Atque hæc (ni fallor) germana sententia est verborum Senecæ: Fallitur itaq; Robertus Constantinus, qui Remittere iniuriam illic accepit, pro iniuriam reddere, ac retaliare: Neque verò inficior sententiam, quam Constantini interpretatio efficit, Socraticam esse, & Catone dignam, sed nego verbis Senecæ conuenire: Illa altera in ore Socratis posita est apud Platonem in Dialogo *περὶ* „ *πρακτοῦ*, qui Crito inscribitur. *Οὐδὲ ἀδικούμενον ἄρα ἀνταδικεῖν;* „ *ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται· ἐπειδήγε οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν.* hoc est. Neque igitur licet ei, qui iniuriam accepit, iniuriam rependere, sicut multi existimant; quandoquidem nullo modo oportet iniuriam facere: cui Crito assentitur dicens, *οὐ φαίνεται.* Verè igitur dictum fuisset à Seneca, optimum illum virum noluisse iniuriam reponere, sed maluit dicere ipsum eam non agnouisse, cui etiam consequens erat, vt non rependeret, sed illud nescio quid maius fuit, & Catonis animum benè compositum, ac constitutum expressius demonstrauit.

Disputatur de sententia quadam Gulielmi Canteri super Callimachi versu in hymno Dianæ. Cap. IX.

LIBENTER accipio, quod dat Canterus, nam & alij quoque docti viri multò antè munus illud nobis commendarunt, magnoq; in precio habendum esse admonuerunt; intelligo autem Callimachi versum ex hymno *εἰς τὴν Ἄρτεμιν* ex his priorem.

Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ (Λιπάρῃ νέον, ἀλλά τότ' ἔσχεν
Οὔνομά οἱ Μελιγουνὶς) ἐπ' ἄκμοσιν Ἡφαίστοιο
Ἑστῶτας περὶ μύδρον.

Ita.n.ipſum legit, atque interprætatur Franciſcus Floridus: vt nullum operæprecium fecerit Gulielmus Canterus, qui nuper admonuerit hoc pacto illum ſcribi debere, pro eo, quod antea erat, *Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ νέον*. Nam codices nulli extant (quantùm quidem videre potui) in quibus ita ſcriptū reperiatur, &, ſi fortè aliqui vnquã extiterunt, Floridus ipſe iamdiù docuit veram, germanamque illius carminis lectionem. Hoc primùm: deinde ſciat velim Canterus haud magnum omninò erratum admiſſurum fuiſſe Callimachum, ſi eam inſulam, quæ ſub Cyclopibus Meligunis diceretur, ipſe Liparim appellaſſet: loquitur.n.poëta eo in loco ex perſona propria, non alterius vice, qui Cyclopum ætate vixerit, quod ſi feciſſet, culpa fortaſſe non careret, cui Virgilium affinem eſſe volunt critici eo verſu.

aut tu mihi terram
Iniice, namque potes, portuſque require Velinos.

Hic.n.Palinurus, non poëta ipſe verba facit, quòd ſi ſecus eſſet, res aliter procederet, veluti Paterculus cenſuit volumine hiſtor. priore, ait enim de Theſſalia loquens, cui Heroum ætate Mirmidonum „ ciuitati nomen eſſet. Quo nomine, mirari conuenit eos, qui Ilia„ca componentes tempora, de ea regione, vt Theſſalia commemorant; „ quod cùm alij faciant, Tragici frequentiſsimè faciunt: quibus mini„mè id concedendum eſt: nihil.n.ex perſona poëtæ, ſed omnia ſub eo„rum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. Hac de cauſſa tanquam rectè pronunciatū accipere oportet, quod ait Auſonius Protreptico.

Sic neque Pelidem terrebat Achillea Chiron
Theſſalico permiſtus equo: nec pinifer Atlas
Amphytrionidem puerum.

Neque.n.tunc temporis Atlas in montem ſui nominis conuerſus fuerat, vt pinifer dici poſſet. Sed quòd Græciæ ſapientes Terentij teſtimonium ter apud eundem laudant, fortaſſe reprehenſionem meretur; ac Seruius quidem Virgilium negligentiæ inſimulat in pari negocio, cùm is inquit Æn. 3. *& fatis numquam conceſſa moueri*

Apparet Camarina procul, campique Geloi,
Immaniſque Gela fluuii cognomine dicta.
Arduus inde Agragas oſtentat maxima longè
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.

Siquidem nauigante Ænea nec fuerat Camarina ſiccata, nec Gela, vel Agrigentum condite. Eiuſdem generis illud quoque cenſendum eſt, quod ait Alexis in fabula quapiam, vbi Linum fingit Herculi ad-

ſe diſciplinę gratia deducto mandare, vt ex multis adiacētibus libris, vnum aliquem ſumeret, quemcunque primùm ſors ei offerret, librorum auctores Orpheum, Heſiodum, Chærilum, Homerum, Epicharmum nominat, homines videlicet Lino, & Herçule multò poſteriores; Alexidis verba ex ea ipſa fabula, cui Lino nomen fecerit, citat hæc Athenæus lib. 4. Βιβλίον

Εντεῦθεν ὅ τι βύλει, προσελθὼν γὰρ λάβεῖ,
Επει τ' ἀναγνῶς πάνυγε διασκοπῶν
Ἀπὸ τῶν ἐπιγραμμάτων ἀτρέμα τε, καὶ σχολῆ.
Ορφεῦς ἔνεσιν, Ησίοδος, τραγωδία,
Χοίριλλος, Ομηρος, Επίχαρμος συγγράμματα
Γαντοδαπά. & reliqua.

Hoc eſt, vt quidem vertit interpres. Quemuis librum hinc cedens cape: illum poſtea conſideratè perlegas: inſcriptio monſtrabit illum protinus quális ſiet. Orpheus ineſt, & Heſiodus, Tragœdia, Chærilus, ac Homerus, Epicharmus, ſimul plures libri: Velim etiam diligenter cōſiderent ſtudioſi, an Plautus quoque in numerum redigi debeat, propterea quod Amphytruone Soſiam, & cum ipſum Amphytruonem Herculis auxilium implorantes faciat, cùm adhùc ille non modò non eſſet in Deos relatus, ſed ne in lucem quidem editus. Rei nouitas effecit, vt paulò fortaſsè longius, quàm oporteret, in hunc ſermonem digrederer: id lector æqui, bonique conſulere debebit.

Carmen Virgilii declaratum de ratione pugnę equeſtris. Cap. X.

RECTE admonet Seruius non eſſe turpem fugam, quam penes Virgilium tùm Latini, tùm ipſi Troiani capeſſunt.

Extemplò turbatę acies, verſique Latini
Reĳciunt parmas, & equos ad mœnia vertunt.
Troës agunt; princeps turmas inuadit Aſylas.
Iamque propinquabant portis, verſique Latini
Clamorem tollunt, & mollia colla reflectunt.
Hi fugiunt, penituſque datis referuntur habenis.

Deinde, poſtquam poëtico more ad imaginem, & comparationem diuertit, ſubdit idem Maro.

Bis Thuſci Rutulos egere ad mœnia verſos,
Bis reiecti armis reſpectant terga tegentes.

Siquidem ſcriptum reperitur apud Polybiū, ita olim fieri conſueuiſſe more, atque inſtituto equeſtris prælij, & pugnandi ex equis ratione ita exigente: Græci auctoris verba ſunt hæc ex libro 3. vbi Cannenſe

„ nense prælium describit. ἅμα δὲ τῷ τοὺς Ἴβηρας καὶ Κέλτους ἱππεῖς ἀπὸ
„ τῶν εὐωνύμων πελάσαι τοῖς Ῥωμαίοις, ἐποίουν οὗτοι μάχην ἀληθι-
„ νὴν καὶ βαρβαρικήν. οὐ γὰρ ἦν κατὰ νόμους ἐξ ἀναστροφῆς καὶ μεταβολῆς ὁ
„ κίνδυνος. ἀλλὰ ἐσάπαξ συμπεσόντες, ἐμάχοντο συμπλεκόμενοι
„ κατ' ἄνδρα παρακαταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. quod est. Po-
„ stea facto à Gallis, atque Hispanis equitibus ex sinistro cornu in Romanos impetu, non solùm fortiter, verùm etiam crudeliter dimicabatur. Neque.n.equestris more pugnæ conuertere se, atque iterùm in hostem procurrere licebat, sed aduersis frontibus pugnare omnes equis delapsi cogebantur. Præter hunc insignem Polybij locum, potest etiam nobis constare de modo illo, ac ratione ex equis pugnandi Sallustij testimonio, quod illic citat Seruius. More (inquit)
„ prælij sumptis tergis, ac redditis. Nunc apud nos stataria pugnâ magis in vsu est; motoria illa ad Turcas, Arabas, & Mauritanos relegata, quorum equi graciliores sunt, atq; ideo ad cursum longè magis, quàm nostri, appositi. Cùm equites terga vertunt, vt mox in hostem inuehantur, dicuntur militari sermone Riceuere la carica, id est, impetum illum non quidem excipere, sed fuga declinare, qui.n.excipit, videtur potius contra niti, quàm loco cedere, quod faciunt barbaræ illæ nationes.

Versus Propertii à menda purgatus, quæ ipsum inquinabat. Cap. XI.

SOLIS equorum pernicitas vulgò notissima est: videmus.n. ipsum quotidie cęli vniuersum ambitū peragrare, & vigintiquatuor horarum spatio ad idem punctum, vnde primùm digressus fuerat, reuerti; neque verò loquor nunc de Solis cursu accuratè, atque subtiliter ex Astrologorum disciplina, sed crassè, & communiter ex poëtarum captu; id adeò cum ipsorum poëtarum figmentis copulatum effecit, vt crederem legi debere Pigros equos apud Propertium, non, quomodo nunc visitur in typis exaratis codicibus Nigros, ibi.

Terra prius falso partu deludet arantes:
Et citius pigros sol agitabit equos.

Quid.n.color ille, aut quiuis etiam alius Solis equis adiunctus opis, atque auxilij afferre potest eo in loco ad poëtæ mentem nobis ostendendam? aut rem, de qua illic agitur, efficacius exprimendam, in quem vsum epitheta depromi solent? Propono igitur alterā scripturam, eandemque vulgatæ illi præponere nil planè dubito.

Locus Ciceronis paulò obscurior explicatus ex libro secundo de Oratore. *Cap. XII.*

GLAVCIAE falsa vox, qua vir ille Caluinum obscurè tetigit, variè accipitur ab eruditis: valdè.n.breuiter, atque concisè à M. Tullio commemoratur libro 2. de Oratore his quidem verbis: „ Hoc ridiculum est, quòd Caluino Glaucia claudicanti, vbi est vetus „ illud? num claudicat? at hic Clodicat. Super quo quidem scommate, quid illic Strebæus, quid item Luisinus in suis Parergis excogitauerint, equidem accuratè, diligenterque sæpenumero mecum ipse reputaui, ac, vt alij porrò considerent, vehementer cupio: namq; ego (ne quid dissimulem) post quantamuis animi contentionem ex ipsorum scriptis non modò quicquam, quod ad Glauciæ mentem intelligendam conferret, elicere non potui: verùm etiam multas tenebras, quæ eius splendorem obducunt, ab ipsis offusas fuisse animaduerti: conabor igitur, quantùm in me erit, ipsas disijcere, atque dispellere: & loco illi non mediocre lumen (nisi mea me fallit coniectura) apportare. Iocus latet in vicinate vocum claudicare, & Clodicare, quæ tùm ipsa pronunciatione, tùm etiam significatu aliquam inter se affinitatem habere videntur. Primo itaque intuitu obijcit Glaucia Caluino corporis, atque animi claudicationem, interius tamen, atque in recessu eundem notat, quòd Clodij hominis factiosi, & Reip. perturbatoris partes sequeretur, eique socium, ac satellitem se præberet: inquit.n.Glaucia, quasi verò prius dictum corrigere velit: Caluinum, tametsi pede vno debilis esset, neque eo perinde, atque altero vteretur, non propterea claudicare, id est, non esse dubiæ, inconstantisque fidei: atque ita verbum illud Claudicare & ad corpus, & ad animum retulit, verùm subdit, Clodicat, id est P. Clodij factionem amplectitur, & in hoc constans est, vt eius partes acriter tueatur. Alij ergo, qui ea corporis habitudine præditi sunt, qua Caluinus præditus erat, dicebantur claudicare, de quibus veteri prouerbio quæri consueuit, num claudicarent; id est, an ipsorum animus corporis vitium sequeretur, essentq; perfidiosi, parumque constantes. Glaucia verò non claudicabat, id est, non erat fluxæ fidei, sed Clodicabat, hoc est, Clodij partes fouebat, & in hoc valdè constans erat, vt non posset vllo modo dici claudicare. Nisi hoc pacto Glauciæ scomma intelligamus, quid is sibi velit illis verbis, quæ superius ex Cicerone produxi, ego me ignorare non diffiteor.

Veteris, atque eruditi Grammatici Seruii opinio de Panacea in disquisitionem vocata. *Cap.* *XIII.*

VIx mihi persuaserit Seruius diligens cæteroqui, eruditusque Virgilij interpres, ac ne persuaserit quidem Panaceam à Lucretio salem vbique nuncupari. Ac primùm quidem nusquam apud Lucretium pro sale herbam illam capi exploratum est, idque ego, qui poëtam illum, semel, iterumque, ac tertiò ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς (vt ait Homerus) diligenter perlegi, ipsumque sæpè aliàs manibus, oculis, menteque tractaui, meo periculo affirmo; Itaque vel emendare
„ oportet verba Seruij. Sciendum tamen Lucilium Panaceam vbiq; salem dicere. Vel aliquod aliud Lucretij poëma intelligere oportet; quod non extet: aut etiam Lucretius alius accipiendus est, cuius itidẽ scripta interierint: hoc primùm. Deinde non possum adduci, vt credam quemquam putasse Panaceam salem dici: est.n.herba hæc, & fuit semper notior, quàm vt de ea quisquam dubitare debuerit: Denique (ne longum faciam) propius vero mihi videri solet, si dicamus, poëtam illum, quem Seruius illic designauit, sali adiunxisse epithetum panaceum, cùm ostendere vellet miram salis proprietatẽ, quæ scilicet innumeros propemodum morbos curare posset, quemadmodum & Panacea, nam si quis huius, atque illius vires medicas enumeret, facilè intelliget, vix statui posse, cui partes priores concedendæ sint, ac prouerbium sanè, quod de ipso circumfertur, Sale nihil vtilius, nonnullum huius rei argumentum præbere potest, cui fauet etiam epithetum diuini, quo ipsum ornauit Homerus, quamquã in aliũ sensum id accepisse videantur conuiuæ illi apud Plutarchum;

Vna pertica tractare quo sensu accipiendum sit apud Plinium Iuniorem, vbi Iacobus Ræuardus notatur, qui perperàm locum interpretatus fuit. *Cap.* *XIIII.*

EXTANT Plinij Secundi verba Epistola ad Caluisium libro 8. parùm à Iacobo Ræuardo intellecta, imò (verùm vt fatear) per-
„ uersè nimis accepta: verba ipsa Plinij sunt hæc. Nam regione tota,
„ & nouitas remissionis, & forma laudatur; ex ipsis etiam, quos non
„ vna (vt dicitur) pertica, sed distinctè, gradatimque tractaui. Quibus hanc sententiam subesse putauit Ræuardus. Loquitur Plinius
„ (inquit ille) de suis vindemijs, quas ait certatim negociatoribus
„ ementibus se vendidisse, & ex ijs nonnullos vna pertica, nonnullos
„ distinctè, gradatimque tractasse; hoc est (vt mihi videtur) vinde-
„ mias partim quidem auersione, partim vero sectione se vendidisse.

Nunc

Nunc ego peto à lectore, atque enixè quidem peto, vt totam illam Plinij epistolam diligenter, accuratèque perpendat, nam longior omnino est, quàm vt huc transferri debeat, omnemque suum conatum deinde adhibeat; summaque ope nitatur, vt in eum sensum Plinij verba nuper à me allata interpretetur, in quem ea Ræuardus accipienda esse hariolatur: Malè peream, si vllis vnquam machinationibus ita distorqueri poterunt, vt illi sensui propius accedant. Quid igitur? Quid? Etsi res planior est, quàm vt cuiusquam interpretationem requirat, dicam tamen. Loquitur illic Plinius de Iustitia Geometrica, quam se in liberalitate illa exercenda seruasse dicit, ea verò seruatur, cùm non omnes vno modulo, eademque mensura metimur, sed pro meritis cuiusque tribuimus. Docet autem Plato de Legibus 6. & Aristoteles περὶ ἠθικῶν ad Nicomachum 5. quibus in rebus Geometrica, quibus Arithmetica proportione vti conueniat: Negociū sanè, cuius meminit Plinius, Geometricam ἀναλογίαν requirebat: ipsamque adeò se in eo explicando sequutum fuisse Caluisio significat, dicens se non vna pertica, sed distinctè, gradatimque negociatores tractasse, id est, prout quisque meritus esset. Atque hunc eius loci sensum esse, quamquam satis iam ostensum est, ipsemet Plinius manifestius adhuc aperit, dum illic subdit. Quantò quis melior, & probior, tantò mihi obligatior abit, expertus non esse apud me.

Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλὸς.

Hoc Homeri carmen ex. 9. Iliad. depromptum, quod prouerbii vice vsurpatur, docet nos quo consilio dictum sit à Plinio paulò antè: Non vna pertica omnes metiri: significant. n. Gręca verba in eodem precio, atque honore esse malum, ac bonum virum, quod tamen apud se non obtinuisse ait Latinus auctor, quicquid Achilles cum Vlysse colloquens dixerit apud Homerum, cuius carmen ita quis reddiderit.

Vir malus, ac fortis precio ducuntur eodem.

Porrò quid ego de Auersione, ac Sectione existimem, qua de re pluribus Ræuardus disputat, alibi docebo, ipsiusque peccatum apertè demonstrabo.

Duę quędam sententiæ, Sallustii vna, Arriani altera, quas inuicem pugnare existimauit Muretus, nullo negocio conciliatæ. Cap. XV.

CVm primùm incidi in caput vigesimum libri decimiterij Var. Lect. quas M. Antonius Muretus nuper edidit, tùm primùm didici Nilum flumen Europam, vt ea nunc passim à duabus reliquis

terrarum orbis partibus distinguitur, præterlabere, cùm antea existimassem ipsum illud Africam regionem interfluere: quæ res, quoniam noua, atque insolens ad aures meas tunc primùm accidit, effecit, vt eius veritatem curiosius inuestigarem, & rationem aliquam inirem, qua Sallustium, atque Arrianum, qui aduersis (quod aiunt) frontibus inter se discrepare Mureto visi sunt, componerem, nec ipsos diuersa prodere, cùm de illorum fluminum magnitudine loquuntur, ostenderem: Nosse igitur operęprecium est vniuersum orbem terrarum à nonnullis in duas, ab alijs in tres præcipuas partes distingui, ac segregari; qui eius tres partes faciunt, vnam Europæ, Asiæ aliam, tertiam Africæ tribuunt: qui alteram diuisionem sequi malunt, Africam, atque Europam eandem esse censent, quæ opinio Eratosthenem auctorem habet, sicut M. Varro prodit libro De Re Rust. 1. atque hanc distinctionem à plurimis, qui res diuinas euidentius agnouerunt, receptam fuisse testatur Æthicus initio Cosmographiæ: Et re vera hoc ita esse euidenti documento monstrari ait, quia non solùm venenorum malè altrix terra partem habet spatij, verùm etiam est & cæli aduerso sydere destituta: nam qui illam partem tertiam vocauerunt, non vt æqualem inclitis, præcellentibusque posuerunt, sed situ pessimo, languidam ardoribus suis, in extremo positam, ab optimis secauerunt non diuisionis merito, sed sic vt incisa suis fluctibus inuenitur: & quę illic plura sequuntur penes Æthicum. De vniuersa hac diuisione sic extat apud Isocratem in extremo fermè
,, Panegyrico. τῆς δὲ γῆς ἁπάσης τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης δίχα τετ-
,, μημένης καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δ' Εὐρώπης καλουμένης, τὴν ἡμίσεα ἀ-
,, νὲκ τῶν συνθηκῶν εἴληφεν. hoc est. Nam cùm terra vniuersa, quæ cæli circumflexu tegitur, in duas sit diuisa partes, quarum hæc Europa, illa Asia dicitur; medietatem accepit ex pacto: Atque hanc rectam esse, naturæque magis conuenientem diuisionem pluribus disputat Lucanus lib. 9. dicens.

Tertia pars rerum Lybię, si credere famæ
Cuncta velis, at si ventos, cælumque sequaris,
Pars erit Europę, nec enim plus litora Nili,
Quàm Scythicus Thanais à Gadibus absunt. & reliqua.

,, Denique Sallustius ipse Plerosque, ait, in diuisione orbis terræ in
,, parte tertia Africam posuisse, paucos tantum modo Asiam, & Eu-
,, ropam esse, sed Africam in Europa: inter quos paucos ipsum quoq; se connumerari voluisse opinor; quod si verum est (vt mihi quidem fit verisimile) rectè ab eodē scriptum est Nilum flumen omnium, quę Europam irrigant, maximum esse, proxima magnitudine Istrum: quibus tertium Rhodanum addit Varro: ex hac etenim orbis diui-

 sione

ſine apparet Nilum per Europam fluere, quem Iſtro, & Rhodano maio rem eſſe nemo dubitat: itaque rectè Salluſtius proxima magnitudine Nili eſſe Iſtrum flumen ſcripſit, ipſumque (Nilum intelligo) in Europa fluere memoriæ prodidit. Arrianus porrò vulgatam, atq; inter plures receptam opinionem de orbis terrarum partitione ſequutus æquè rectè ſcripſit Iſtrum omnium, quæ in Europa ſunt, maximum cenſeri, nam profectò, cùm Nilum exceperis, qui non Europam, vt eam nunc ab Africa ſeiungit Arrianus, ſed Africam ipſam perlabitur, magnitudinis laus Iſtro concedi debet, quod & Salluſtius quoque, ſi diligenter ipſius mentem intuearis, affirmat: atque Ariſtoteles quidem Meteorologic. 2. fluminum eorum, quæ in Mediterraneum mare illabuntur, Iſtrum, & Nilum maxima eſſe pronunciat. διόπερ (inquit) ὅτε Ἴςρος ϗ ὁ Νεῖλος μέγιςοι τῶν ποταμῶν εἰσὶ τῶν ἐς τὴν δὲ τὴν θάλασσαν ἐξιόντων. Summa itaque eſt, vt Nilus maximum flumen dicatur eorum, quæ Africam irrigant, ſi hæc orbis terrarũ pars ab Europa diſtinguatur, quemadmodum quidem à pluribus ſcriptoribus diſtingui ſolere oſtendimus, Iſter verò omnia flumina Europæ magnitudine excedere eadem partitione poſita; quòd ſi (vt quibuſdam placuit) Africa in Europa conſtituitur, vt ſic Nilus Europę flumen efficiatur, tunc verè dictum erit à Salluſtio ipſum omnia illius regionis flumina magnitudine ſuperare.

Verè ne dictum ſit à Tibullo Hircum oues augere, vbi Mureti, & Scaligeri iudicium reprehenditur. Cap. XVI.

OSTENDAM nunc haud abſurdè dici hircum oues inire, vt cuſtodiatur videlicet vetus lectio in Tibulliano carmine, quod extat lib. 2. ad hunc modum.

Dux pecoris hircus: auxerat hircus oues.

Vbi Muretus, ipſumque deinde ſequutus Scaliger malunt Duxerat egregia, ſed minimè neceſſaria coniectura: egregia quidem, quoniam ſcriptam lectionem vix quicquam mouet; non neceſſaria, quia hircus oues implere quandoque conſueuit, cuius rei ignoratione factum eſt, vt duo illi docti viri locum mendo non vacare exiſtimauerint: Sed non eſt ita: nam, cùm hircus ouem ſalit, tityrum gignit, quemadmodum è contra capra ab ariete compreſſa muſinum concipit: docet hoc Iſidorus Orig. lib. 12. Certè Afrorum lingua tityrus hircum notat, eum fortaſſe, qui ex oue & hirco natus eſt, vnde etiam exiſtimare licet nomen traxiſſe paſtorem illum Virgilianum, qui in prima Ecloga loqui ab ipſo introducitur.

Assas tibias legi debere apud Solinum, non Vastas, aut Vascas; quod putarunt Perottus, ac Turnebus, & quę nam illę dicerentur demonstratum. Cap. XVII.

„ THERMITANIS locis insula est arundinum ferax, quæ accommodatissimæ sunt in omnem sonum tibiarum, siue præcentorias „ facias, quarum locus est ad puluinaria præcinendi, siue vascas, quæ „ foraminum numeris præcentorias antecedunt; seu puellatorias, & reliqua. Quas vocat hoc loco Vascas tibias Solinus? an quibus tibicines modos vocis, & tenores regebant, qualis erat fistula Gracchi, id est μελετητικός? An verè coniecit Nicolaus Perottus, Vastas legendum esse admonens? Neutrum probo, & tamen aliquid habet hæc, atque illa coniectura, quod veritati cognoscendæ lumen nobis præferat. Laudo Perotti iudicium, qui mendum aliquod subesse illi dictioni suspicatus est; non probo consilium, quo vsus fuit in deprauata dictione restituenda: rursus libenter accipio à Turnebo vocis illius expositionem, eundem tamen satis probare nequeo, qui de vitio nil prorsus fuerit odoratus: cùm tamen dictio Vascas nihili sit, atque ideo reijci debeat. Nolo studiosorum desideria diutius remorari: itaque admoneo legi illic debere Assas pro Vascas: neq; verò hic meus sermo est, sed quem præcepit Seruius Grammaticorum eruditissimus, cuius hæc verba legas ad illud Maronis ex .2. Georgic.

Iam canit extremos effœtus vinitor antes.

„ Et Antes alij extremos vinearum ordines accipiunt, alij macerias, „ quibus vineta clauduntur, quæ maceriæ fiunt de assis, id est de „ siccis lapidibus: vnde & Assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce.

Senecæ vetus lectio contra Iusti Lipsii iudicium defensa. Cap. XVIII.

„ SCILICET hic pius, & iustus, quoniam Druidarum perfidæ gen„tis Gallicæ immanem gloriam, à qua ciues submoueram, prorsus extirpauit? Verba sunt hæc L. Annæi Senecæ in Ludo, quem De morte Claudij, Cæsaris conscripsit, quibus furtim suppositas fuisse ab incrudito aliquo librario has tres voces Perfidæ gentis Gallicæ, putauit Iustus Lipsius: nam (inquit ille) Druidæ sacerdotes Gallorum sunt, non gens aliqua Galliæ peculiaris: Sed ne erres, Lipsi, narro tibi gentem aliquando sumi pro familia, & collegio philosophorum, vt cùm dicimus gentem Cynicam, Stoicam, Peripateticam: valet ergo gens Druidarum ordinem, sectamque illorum sacerdotum

tum? reperi autem hanc vocem apud Plautum Persa ex editione Camerarij.

Cynicam esse gentem oportet parasitum probè.

Cui respondet Græca ἔθνος, qua vsus fuit Aristoteles libro primo „ μεταφυσικῶν dicens. διὸ περὶ Αἴγυπτον αἱ μαθηματικαὶ πρῶτον τέχ- „ ναι συνέστησαν. ἐκεῖ γὰρ ἀφείθη σχολάζειν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος. hoc est. Quare circa Ægyptum mathematicę artes primùm constitutę sunt, illic.n.gens sacerdotum vacare permissa est: Eandem vsurpauit Xenophon Oeconomico: eam dictionem Cicero Latinè conuertit Natio- „ nem, ait enim De Nat. Deorum. Ita salem istum, quo caret vestra „ natio, in irridendis nobis nolitote consumere. & ignotus mihi poëta illo versiculo.

Scholasticorum natio madens pingui.

Retineo itaque veterem scripturam, postquam ratio, quæ ipsam vitio affinem esse videri faciebat, satis à me (ni fallor) labefactata est.

Irridendi quandam rationem, qua nunc in stupidos, bardosque vtimur, à veteribus manasse. Cap. XIX.

NVLLO vnquam tempore defuerunt adeò hebetis ingenij homines, vt quædam sibi pro veris obtrudi paterentur, quæ ne veritatis quidem vmbram vllam gererent, mitto autem Corœbos, Macconas, Myrichos, & si qui præterea sunt, qui stultitiæ fama longa temporum serie ad hanc vsque ætatem peruenerint, libet.n.eorum loco genus quoddam hominum commemorare, quod eodem stultitiæ morbo nobile fuerit apud veteres, quo nunc quoque apud nos passim traducitur: Neminem ignorare arbitror iocoso dicterio quosdam illudendi morem esse, qui faciles, paratosque se præstant ad quiduis credendum, ijs.n.occinere consueuimus, non benè ipsos Lunam, quæ Bononiæ lucet, cognitam habere, quasi verò Luna, quam hic Florentiæ spectamus, alia sit, atque diuersa ab ea, quam Bononienses, atque adeò omnes vbique populi intuentur: Manauit autem hic sermo à veteribus, ne quis domi nostræ nuper natum existimet: reperi namque apud Plutarchum in Commentario de exilio eundem irridendi modum vsurpatum, vbi cùm plura adduxisset, quæ exilij incommodum extenuare, nisi etiam tollere possent, demùm subdit. „ καί τοι γελῶμεν τὴν ἀβελτηρίαν τοῦ φάσκοντος ἐν Ἀθήναις βελτίονα „ σελήνην τῆς ἐν Κορίνθῳ. τρόπον τινὰ τὸ αὐτὸ πάσχοντες, ὅταν ἀμ- „ φιγνοῶμεν ἐπὶ ξένης γενόμενοι, τὴν γῆν, τὴν θάλατταν, τὸν ἀέρα, τὸν „ οὐρανον, ὡς ἕτερα καὶ διαφέροντα τῶν συνήθων. hoc est. Atqui stultitiam eius irridemus, qui Lunam Athenis meliorem, nitidioremque

esse dicat, quàm quæ Corinthi: & tamen in idem quodammodo vitium mentis incidimus, quùm peregrinantes, terram, mare, aërem, cælum, vt diuersa, aliaque à consuetis esse contendimus. Non est autẽ in hunc eundem sensum accipiendũ, quod à Marone dictum est.

Largior hic campos æther, & lumine vestit
Purpureo: solemque suum, sua sydera norunt.

Namque illic de Inferis loquitur poëta, tanquam de orbe alio ab hoc nostro disiuncto, qui & suo Sole, suaque Luna, cæterisque astris ornatus sit, quæ orbis nostri signis vsquequaque respondeant: neque item Martialis illud ex libro 13.

Caseus Etruscæ signatus imagine Lunæ
Præstabit pueris prandia mille tuis.

Nam illic Luna Etruriæ ciuitatem significat, non sidus.

Ostenditur, quæ fuerint cœnæ ex symbolis, & ex sportis, atque insuper Catulli endecasyllabum declaratur, in cuius expositione peccasse videntur Franciscus Robortellus, & Michael Brutus. *Cap.* XX.

DISTINGVAM accuratius εὐωχίας, hoc est, conuiuiorum genera, vt quorumdam error detegatur, qui Catullianum illud perperàm interpretati sunt.

Cœnabis benè, mi Fabulæ, apud me,
Paucis, si tibi Di fauent, diebus,
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cœnam.

Conuiuiorum igitur alia vnius conuiuantis sumptu, alia verò collatione multorum apparabantur, atque in hæc quidem aut symbolæ dabantur, aut sportulæ à conuiuis afferebantur. erat autem symbola pignus collatitium, puta anulus, aut aliquid huiusmodi: sportulam secum afferebant, qui ad cœnam communem euntes in sportam conijciebant cœnæ portionem, veluti panem, vinum, carnes, cæteraque obsonia: hoc genus conuiuij appellabant Græci δεῖπνον ἀπὸ σπυρίδος, portionem ipsam Argiui αἶσαν vocabant: illud alterum dicebatur ἔρανον, vel δεῖπνον ἐκ συμβολῆς, hoc est Argiuorum lingua χῶν. Non igitur eadem fuit cœna ex symbolis, quæ ex sportulis: nam ex symbolis esse dicebatur, cùm vnus quispiam symbolis collectis, id est pignore ab vno quoque conuiua accepto, cœnam ipse instruebat: ex sportulis edebant, cùm sibi quisque cœnam parans, ac in sportulam componens abibat apud alium cœnaturus. Antipho adolescens apud Terentium Eunucho de cœna symbolica ita loquitur.

Heri

Heri aliquot adolescentes coimus in Peireo,
In hunc diem vt de symbolis essemus: Chæream ei rei
Præfecimus: dati anuli; locus, tempus constitutum est.
Præterijt tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.

Theocriti Scholiastes citat hos senarios prouerbiales ex poëta quopiã

Ὅσις ἐπὶ δεῖπνον ὀψὲ κληθεὶς ἔρχεται,
Ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς.

Hoc est. Qui ad cœnam vocatus tardius venit, aut claudus est, aut non dat symbolas. Qui symbolam dedit, nisi ad præscriptam horam adsit, haud impunè feret, siquidem pignore iam collato fieri potest, vt incœnatus abeat, atque ita pecuniæ portione illa, pro qua symbolum dedit, mulctetur; qui secum cœnam affert in sporta, si tardè ad conuiuium accesserit, mensasque iam remotas inuenerit, nihil patitur incommodi, habet.n.secum, vnde cœnet: quod Antipho,& reliqui adolescentes illi non habebant; vnde ipsis Chæream inuenire necesse erat, si cœnare vellent, alioqui non tantoperè cum quæsituris, si sportulas secum attulissent. Sed Athenæus extremo libro octauo hanc differentiam apertè demonstrat, neque nihil etiam de ipsa notatum reperias apud Suidam, vbi de Brumalibus agit, quos auctores consulere poteris. Dico igitur verum non videri, quod Franciscus Robortellus,& Ioann. Michaël Brutus, homines cæteroqui cunctis politioribus literis instructissimi, existimarunt; nimirùm illic ab erudito poëta cœnam significari symbolicam, siue collectitiam; neq;.n. hæc, sed illa altera ex sportulis, cuius aliquoties meminit Martialis, & in Nerone Suetonius, innuitur eo in loco; de quibus nos plura agemus in nostris libris De cœnis antiquorum.

Nullum esse discrimen inter Inuenire, & Reperire, vbi Ouidii carmen explanatur. Cap. XXI.

TENVIS illa,& minuta differentia, quam Grammatici constituunt,inter Inuenire,& Reperire,mihi numquam digna visa est, quæ pro vera à doctis viris reciperetur,propterea quòd nullius probati scriptoris testimonio nitatur: & quoniam Ouidij carmen huic superstitioni ansam dedisse videtur, libet nunc ostendere eius poëtæ veram, germanamque sententiam; Carmen est huiusmodi ex primo Metamor. vbi Iûs fabula recensetur.

Me miserum ingeminat, tu ne es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta reperta es.

Hinc plerique omnes opinati sunt abundè ostendi verbum Inuenire artis esse,& industriæ, Reperire autem casus, & fortunæ; sed fallun-

tur illi sanè, totaque aberrant via, nec poëtæ mentem satis percipiũt: siquidẽ Ouidius non dicit Inachum filiam reperisse postquam ipsam quærere desijsset, sed dum adhuc summo studio,& cura omnes regiones illa vna de caussa peragraret. *nunc es quęsita per omnes,*

Nata mihi terras.

Nec aliter sanè vebo hoc vtitur Maro Æn. 7.

quod cuique repertum est,

Rimanti telum, ira facit.

Itaque cum hæc ingeniosè magis, quàm vere à Perotto, Valla, Florido, Rhegio, alijsque disputentur, ostendendum est tandem quid sibi voluerit Latinus poëta eo in loco; atque ego quidem existimo illis verbis hanc sententiam subesse; Tu filia, & inuenta es, & non inuenta, id est, aliqua ratione potes dici inuenta, aliqua non inuenta, illud quidem, quoniam quoquo modo non lates, hoc verò, quoniam pristinam formam amisisti; veteres autem, bonosque scriptores ita interdum loqui consueuisse hæc, quę subieci exempla, indicio erunt. Maro Æn. 7.

Num capti potuere capi?

Quod ex Ennio sumptum est Annal. 10. cùm de Pergamis loqueretur in hanc sententiam.

Quæ neque Dardaniis campis potuere perire;

Nec cùm capta capi, nec cùm combusta cremari.

Ad quod etiam respexit Petronius eo versu.

Ibat iuuentus capta dum Troiam capit.

Lucr. lib. 1. *interea perpotet amarum*

Absinthi laticem, deceptaque non capiatur.

Sic Aristoteles Alexandro querẽti, quòd ἀκροαματικοὺς λόγους publicauerit, respondit ipsos καὶ δεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους εἶναι. i. neque editos, neque non editos esse, significans videlicet ijs solis editos esse, qui ipsum audiuissent. Aeliodorus historiæ Æthipicæ lib.
„ 1. inquit. ὦ θύαμι, τὴν δὲ σοι παρθένον ἐγὼ παραδίδωμι. σὺ δὲ ἔχων
„ οὐχ ἕξεις. ἀλλὰ ἄδικος ἔσῃ καὶ φονεύσεις τὴν ξένην. ἡ δὲ οὐ φονευθήσεται. hoc est. Thyami, hanc virginem tuæ commendo fidei: veruntamen habens non habebis, sed iniquus eris,& occides hospitem, nec
„ tamen illa occidetur: Herodotus quoque lib. 8. ἢν γὰρ σύ τε περιῇς, καὶ
„ οἶκος ὁ σὸς, πολλοὺς πολλάκις ἀγῶνας δραμέονται περὶ σφέων αὐτέ-
„ ων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἤν τι πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται. οὐδὲ τι νι-
„ κῶντες οἱ Ἕλληνες νικῶσι, δούλων ἀπολέσαντες. hoc est. Etenim si incolumis es, & domus tua, profectò Gręci sæpenumero pro se ipsis multa certamina cursitabunt: at si quid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momenti, Græcique vincendo, non vicerint seruo

tuo

tuo interempto: his quoque cognatum est ænigma illud, quod legitur apud Suidam in voce μεγαλοδοξία. οὔτε δὲ ἑωρᾶτο ὁρώμενος, οὔτε ηὑρίσκετο εὑρισκόμενος. οὔτε κατελαμβάνετο ἁλισκόμενος. id est. Neque.n.videbatur (inquit) cùm videbatur, nec inueniebatur cùm inueniebatur, neque deprehendebatur, cùm capiebatur. à quo non valdè abhorret vox illa Themistoclis ὦ παῖδες ἀπωλόμεθα ἂν εἰ μὴ ἀπωλόμεθα, i. O pueri perieramus, nisi perijssemus: atque hæc quidem de re non aliter mihi videri solet.

Insignis Horatij locus declaratus ex epistola ad Pisones. Cap. XXII.

OMNINO mihi non conuenit cum Horatij interpretibus quot cunque hactenus eius poëtæ epistolam ad Pisones conscriptam suis explicationibus illustrare conati sunt, super eo carmine.

Nec circa vilem, patulumque moraberis orbem.

Nec libet tamen in presentia ipsorum sententias aut referre, aut pluribus confutare, esset.n. id frustrà tempus terere, neque ego nunc ocio ita abundo, vt bonas horas huic rei impendere velim: videamus igitur, an quicquam conferre posit ad illius loci sententiam magis intelligendam, quod mihi nuper in mentem venit. Certum est Horatium eo in loco præcepta tradere voluisse, quibus possimus materiam ab alijs tractatam, atque iccircò communem, priuatam, ac proprij iuris efficere, ait enim,

Difficile est propriè communia dicere, tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm si proferres ignota, indictaque primus.

Quoniam autem hanc rem periculi plenam esse apparet, cautiones docet, quæ in ea pertractanda seruari debent, quoniamque imitatio vel circa materiam versatur, vel circa verba, de vtroque præceptiones proponit, & quod ad materiæ quidem imitationem attinet, docet non oportere nos imitari eas partes, quæ viles sunt, nec tractatæ splendescere queunt, veluti (exempli gratia) si quis ex insigni aliquo poëmate, nempe ex eo, quod Æneæ res gestas contineat, illam partem sibi imitandam proponat, quæ Cælenus vaticiniũ explicat, quod apud Maronem est huiusmodi Æn. 3.

Ibitis Italiam, portusque intrare licebit.
Sed non ante datam cingetis mœnibus vrbem,
Quàm vos dira fames, nostræque iniuria cædis
Ambesas subigat malis absumere mensas.

Cuius postrema pars, quæ ad Horatij locum pertinet, sic deinde explicatur Æneid. 7.

Consumptis hic fortè aliis, & vertere morsus
Exiguam in cererem penuria adegit edendi,
Et violare manu, malisque audacibus orbem
Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris;
Heu etiam mensas consumimus, inquit Iulus.

Præcipit itaque Horatius sumendam esse ad imitandum materiam aliquam, quæ splendida sit, & nobilis, non quæ vilis, & plebeia, quemadmodum esset accurata nimis, & putida descriptio vilis illius crusti, quod eduliorum penuria Æneæ socij consumpserunt: ac nescio sanè an huic vitio affinis existimandus sit Catullus, qui in poëmatio De nuptijs Pelei, & Thetidis tàm minutè, tàm multis verbis aulæi, puluinarisque Ariadnæ descriptionem prosequitur, est.n.hoc morari circa vilem orbem; certè si quis Catullum imitari studens amputet partem hanc ex illo carmine, eamque pluribus ornare pergat, non faciet publicam materiam sui iuris, etenim circa vilem, patulumque morabitur orbem, quæ conditio abesse debet, cùm publica materies efficienda est propria, namq; id sub conditione effertur ab Horatio.

Publica materies (inquit) *priuati iuris erit, si*
Nec circa vilem, patulumque moraberis orbem.

Ne quis verò putet me existimare Horatium eo in loco respexisse ad Virgilij poëma, quod fortasse, cùm epistolam illam Horatius scribebat, nondum in vulgus dimanauerat, is sciat velim huiusmodi commentum de crusto panis in cibariorum inopia deuorato Græcos auctores agnoscere, à quibus deinde in suum poëma transtulit Virgilius; testem dabo Strabonem, cuius hæc sunt libro 13. γεογραφ. loquitur autem de Aeneæ erroribus, de quo multi multa tradiderunt, atque aliquos quidem affirmare ait ipsum in Siciliam fuisse profectũ & cum Elymno, & Troiano Erycem, & Lilybęum occupasse, & fluuios circa Aegestam appellasse Scamandrum, & Simoëntem; ἔνθεν
" δ' (inquit) ἐς τὴν Λατίνην ἐλθόντα μεῖναι κατά τι λόγιον τὸ κελεῦ-
" ον μένειν ὅπου ἂν τὴν τράπεζαν καταφάγοι. συμβῆναι δὲ τοῖς Λατί-
" νοις περὶ τὸ Λαουίνιον τοῦτο, ἄρτου μεγάλου τεθέντος ἀντὶ τραπέζης κατ'
" ἀπορίαν, καὶ ἅμα ἀναλωθέντος τοῖς ἐπ' αὐτῷ κρέασιν. Hoc est. Inde in Latium profectum, ibi permansisse responso quodam iubente, in eo loco sibi permanendum esse, vbi mensas ederet; quod in Latio propè Lauinium accidit. ibi.n.ingens panis pro mensa per imprudentiã appositus, cum carnibus, quæ super eo erant, absumptus est. Hoc idem factum commemorat Dionysius Alicarnaseus ἀρχ. 1. vt priscã fabulam agnoscas. Eruditissimus vir, omnique liberali disciplina perpolitus, idemq; ciuis meus Christophorus Rufus hunc Latini poetæ locum aliter accipit, atque interpretatur in suis Antexeggematis

doctè

doctè quidem, & peringeniosè (vt mihi videtur) sed idem tamen non ægrè feret, me aliter de hac tota re censuisse; quamquam eatenus veram esse arbitrabor sententiam meam, quatenus eam ab ipso probari intellexero; viuit enim adhuc summo Reip. literariæ commodo, inque ea studia sedulò incumbit, quæ & ipsi immortalitatem & patriæ nostræ ingens decus quandoque sint allatura.

Correctum, & declaratum Martialis carmen, quod in cognomine Romanæ gentis deprauatè legebatur. Cap. XXIII.

NON percipiunt Martialis acumen, qui libro epigr. 5. illic, vbi Apollonij Rhetoris imbecillam admodum memoriam carpit, legendum putant.

Quintum pro Decimo, pro Crasso, Regule, Marcum
Ante salutabat rhetor Apollonius.

Nam profectò res ipsa docet, pro eo, quod est Marcum, scribi debere Macrum vnius literulæ parua traiectione, alioquin non constabit, in quo peccauerit Apollonius, si in Licinio Crasso appellando, vsus fuisset prænomine Marci, ita enim vir ille vocabatur. Macrum igitur scribi debet, vt opponatur Crasso, quod consultò à Martiale positum est, vt infirmissima rhetoris illius memoria magis dignosceretur, vtpote qui res contrarias pronunciaret, Macer siquidem opponitur Crasso, & est nihilominus gentis Veturiæ, Octaciliæ, Æmiliæ, Papiriæ, Pompeiæ, ac fortasse nonnullarum aliarum, de quibus quærere distuli, cognomen, quemadmodum Crassus Liciniæ: Macri cuiusdam meminit Tibullus ibi.

Castra Macer sequitur, tenero quid fiet Amori?

Apollonius itaque adeo fuit obliuiosus, vt pro Decimo Quintum, quæ vtraque sunt Romana prænomina, idemque pro Crasso, quod est Liciniæ gentis cognomen, Macrum enunciaret, aliud videlicet cognomen non modò illi alteri nulla vicinitate literarum, aut sono, significationeue proximum, ac propè par, verùm etiam penitus contrariũ, vt liquidò apparet.

Discutitur Plinij locus, vbi agitur de Laserpitio. Cap. XXIIII.

DE Laserpitio loquens Plinius lib. 19. sic inquit. Multis iam an-
„ nis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pascua con-
„ ducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Nodus inextricabilis, quem ego tamen Alexandrum imitatus aut dissoluam, aut, nisi hoc præstare potero, certè, quod proximum fuerit, dissecabo. Inquit Plinius Cyrenaicam prouinciam laserpi-

„ tium ferre multis iam annis desijsse; caussam addit, Quoniam (in-„ quit) publicani depopulantur pecorum pabulo. Si ager ille tantam laserpitij copiam fundit, vt pecori alendo sufficiat, quanam, quæso, ratione dictum erit à Plinio multis iam annis in ea terra non inueniri, vt vnus omninò caulis sua memoria repertus Neroni Principi speciosi muneris instar mitti debuerit? Hæc (si quid video) simul non cohærent, Cyrenaica prouincia laserpitium gignere desijt, & publicani id depopulantur pecorum pabulo; neque.n.depopulari vnquam potuissent; nisi eo regio illa abundasset; atque abundauit quidem omni ferè tempore, ex quo primùm illud ferre cepit, vnde Cyrenæ laserpiciferæ dictæ sunt à Catullo in Endecasyllabo; ac Synesius epistola ad Pylæmenum scribit se munera quæpiam Tryphoni adornasse, inter „ quæ succum laserpitij numerat addens ἀγαθὸν δὲ ἡ Κυρήνη καὶ τοῦτον ἐκ-„ τρέφει: ac rursus alia ad eundem epistola ἠρόμην (inquit) τὸ μειρά-„ κιον περὶ τοῦ σιλφίου, πότερον ἀπὸ γεωργίας σοὶ γέγονεν, ἢ δῶρον λα-„ βὼν, ἔθου μερίδα καὶ μοί. καὶ δὴ τὰ μαθὼν, ὡς τὸ σπουδαζόμενον περὶ σοῦ „ κηπίον, πρὸς ἅπασι καὶ τοῦτον ἐκόμισε τὸν καρπὸν ἥσθην διπλῆ, τῷ, τε „ κάλλει τοῦ λαχάνου. καὶ τῇ φήμῃ τοῦ τόπου. & reliqua: id est. Interrogaui adolescentulum de silphio, an ab agricolatione tibi prouenerit, an dono accipiens decideris & mihi partem. Et tandem postquam didici, quòd hortulus iste magno abs te studio comparatus, cùm cæteris etiam hunc tulit fructum: lætatus sum duplici nomine, & oleris pulchritudine, & loci fama. Denique Arrianus de expeditione Alexandri lib. 3. laserpitij historiam pluribus prosequitur, cuius verba Plinij loco non aliena subijcio. ἀλλά ἔν γε τούτῳ τῷ Καυκάσῳ οὐδὲν ἄλ-„ λο ὅτι μὴ τέρμινθοι πεφύκασι, καὶ σίλφιον, ὡς λέγει Ἀριστόβουλος. ἀλλὰ „ καὶ ὡς ἐπῳκεῖτο πολλοῖς ἀνθρώποις, καὶ πρόβατα πολλὰ καὶ κτήνη ἐνέ-„ μοντο, ὅτι, ὅτι καὶ χαίρουσι τῷ σιλφίῳ τὰ πρόβατα. καὶ εἰ ἐκ πολλοῦ προ-„ βάτον σιλφίου αἴσθοιτο, καὶ θεῖ ἐπ᾽ αὐτὸ, καὶ τὸ, τε ἄνθος ἐπινέμε-„ ται, καὶ τὴν ῥίζαν ἀνορύττον καὶ ταύτην κατεσθίει. ἐπεὶ τῷ δὲ ἐν Κυ-„ ρήνῃ ὡς μακροτάτω ἀπελαύνουσι τὰς ποίμνας τῶν χωρίων, ἵνα καὶ „ αὐτοῖς τὸ σίλφιον φύεται. οἱ δὲ καὶ περιφράσσουσι τὸν χῶρον, τοῦ μηδ᾽ „ εἰ πελάσαιεν αὐτῷ τὰ πρόβατα, δυνατὰ γενέσθαι εἴσω παρελθεῖν, „ ὅτι πολλοῦ ἄξιον Κυρηναίοις τὸ σίλφιον. hoc est. At in hoc Caucaso nihil præter terminthum, & silphium nascitur, vt auctor est Aristobulus: & nihilominus multos incolas habet, multæque in eo pecudes, atque armenta pascuntur, quòd pecudes silphium ament; & si ex longinquiore loco id per odoratum senserint, citatim eò feruntur, depastoque flore radicem etiam suffodiunt, atque arrodunt; eamq; ob caussam Cyrenæi greges ouium quàm longissimè ab ijs locis arcent, quibus silphium nascitur: alij sepem obducunt, ne si pecudes

pro-

propius accedant, ad interiora loca penetrare possint: magno enim apud Cyrenæos in pretio est silphium. Ac Strabo sanè probabiliorem caussam affert, cur Cyrene plantam illam ferre desierit, quàm fecerit Plinius; ille.n.sic ait lib. 17. ὁμορεῖ δὲ τῇ Κυρηναίᾳ ἡ τὸ σίλφιον φέρουσα, καὶ τὸν ὀπὸν τὸν Κυρηναϊκόν, ὃν ἐκφέρει τὸ σίλφιον ὄπισθεν. ἐγγὺς δ' ἦλθε τοῦ ἐκλιπεῖν ἐπελθόντων τῶν βαρβάρων κατ' ἔχθραν τινὰ καὶ φθειράντων τὰς ῥίζας τοῦ φυτοῦ. εἰσὶ δὲ Νομάδες. hoc est. Cyrenæis finitima est regio, quæ silphium gignit, & Cyrenaicum succum, quem silphium posterius effert: id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingruissent, ac radices eius penè omnes eruissent: fuere hi Nomades. Hunc, atque illum Plinij locum fuisse complexus videtur Solinus his verbis. Apud Cyrenenses præterea Syrpe gignitur odoratis radicibus, virgulto herbido magis, quàm arbuto: cuius è culmo exudat æstatis tempore pingue roscidum, idque pascentium hircorum inhæret barbulis: vbi cùm arefactum inoleuit, guttis styracis legitur ad vsum mensarum, vel medelę magis: Dictum est primùm lac Syrpicum, quoniam manat in modũ lacteum, deinde vsu deriuante Laser nominatum: quæ germina initiò barbaricæ impressionis vastatis agris: postea ob intolerandam vectigalis nimietatem fermè penitus ipsi accolæ eruerunt. Hæc ego de laserpitio quasi quadam tumultuaria opera vndique decerpta in vnum locum coëgi, vt posset lector facilius de tota re aliquid certi constituere, nam mihi adhuc aqua hæret: Nunc reliquum est, vt difficultatem, quæ in Plinij verbis residere videtur, aliquo pacto auferre coner; cuius rei efficiẽdæ expeditissima ratio mihi videri solet, si legamus. Multis iam annis ex ea terra non inuehitur; scilicet ad nos; ac tunc rectè infertur, Quoniam publicani, & reliqua; vt intelligamus Plinij ætate maius lucrum facere consueuisse publicanos, si greges laserpitium depasci permitterent, quàm si inde succum exprimentes ad morbos persanandos pharmacopolis ipsum distraherent, quod cùm Arrianus illa scribebat, secus eueniebat; fuit igitur in caussa, cur à laserpitij penuria Romæ laboraretur, publicanorum auaritia, qui pecudes in agros eo refertos immittebant; vt illic saturarentur; similem caussam affert Galenus libro primo de Antidotis, cur iunci flos non ita frequens sua ætate in pharmacopeis viseretur; nam (inquit) etsi tota advehãt herba, sunt tñ eius superiores partes à camelis sępè depastę, vescuntur.n.ea, & delectãtur maximè. Est etiã pari emẽdandi ratione corrigendus locus ille Isidori lib. Orig. 14. Capris copiosa (Creta) ceruis eget, lupos, & vulpes, aliaq; ferarũ noxia nusq̃ gignit, serpẽs ibi nullus, & noctua nulla, etsi inueniat̃ statim morit̃; nam pro Inueniat̃, substituere oportet Inuchat̃ longè cõmodiore sententia.

T. Liuii

T. Liuij contextus de opinione restitutus. *Cap. XXV.*

NARRAT Liuius libro Annal. 3. C. Terentillum Arsam tribunum plebis capta occasione ex Consulum absentia, qui in Volscos belli gerendi caussa profecti erant, plebem concitasse spe proposita Consultaris potestatis coërcendæ, quã nimiam, intollerabilemq; liberæ ciuitati esse affirmabat: qua de re cùm plura seditiosus homo disputasset, tandem hæc obliquè loquitur apud illum scriptorem.
„ Nomine tantum minus inuidiosum consulare imperium, reipsa pro
„ pè atrocius, quàm regium esse: quippe duos pro vno dominos acce-
„ ptos immoderata, infinita potestate, qui soluti, atque effrenati ipsi,
„ omnes metus legum, omniaque supplicia verterent in plebem, & quæ sequuntur. In his ego verbis mendum aliquod subesse nunquã non sum veritus, propterea quòd non satis cohærere iudicarẽ, quod dicitur Immoderata, infinita potestate, id quod etiam Glareano, & Sigonio difficultatem nonnullam peperit: meme igitur diligenter excussi, atque εὐστοχίαν meam auxilio aduocaui, atque ita re tota, quã ad Liuij sententiam, quà ad corruptæ vocis literarũ tractum, diligen
„ ter examinata, denique conieci oportere scribi: Quippe duos pro
„ vno dominos acceptos in eos delata infinita potestate: & reliqua: Ex Immoderata, seruatis quantum potui vulgatæ lectionis vestigijs, satis aptè (ni fallor) conformaui In eos delata, quæ clausula. C. Terentilli mentem ei rei, quam tunc plebi persuadere conabatur, valdè accomodatam exprimit, quemadmodum intelligent ij, qui vniuersum T. Liuij contextum sibi percurrendum duxerint: Non affirmo tamen ita omninò legi debere, nam, etsi aliqua mihi de mendo suspicio iamdiù orta est, non penitus tamen inualuit apud me hæc sententia, sed tantùm dico (si locus fortè emendationis indigere iudicatus fuerit) commodissimam mihi videri eius corrigendi rationem, quam proposui.

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER NONVS.

Propertij carmen obscurum, ac difficile explicatum. *Caput* I.

TIMIDE, ac dubitanter hunc Propertij locum attingam, nam, vt verè est, ita semper à doctis viris obscurus, atque explicatu difficillimus habitus est; neque ego sanè, vt cunque multùm, diùque laborauerim, vt bonum aliquem sensum inde eruerem, meque in hoc plurimùm torserim, quippiam adhuc me excogitasse intelligo, in quo animus meus iure acquiescere debeat; sed tamen quicquid est, quod mihi nuper totam illam Elegiam paulò diligentius, atque accuratius relegenti in mentem venit, his meis adnotationibus committere volui, vt iudicent eruditi, an aliquantò propius, quàm hactenus alij fecerint, Propertij mentis scopum attigerim, namque ipsum illum prorsus me assequutum esse, non confido: Ait igitur elegantissimus Poëta lib. 2.

Hoc merui sperare; dabis mihi perfida pœnas:
Et nobis Aquilo, Cynthia, ventus erit.

Mitto nunc, quę super hoc posteriore carmine Beroaldus, Turnebus, Scaliger, & si qui sunt alij, scriptum reliquerunt: et quid ego fermè censeam, breuiter indico. Queritur Propertius fidem sibi à Cynthia non esse integrè, ac religiosè seruatam, atque illi perfidiam, & leuitatem exprobrat, qua se tamen indignum esse dicit; pro qua quidem leuitate, atque inconstantia minatur se eodem leuitatis genere ipsam remuneraturum, nam cùm persępè conceptis verbis vterque iurasset, Propertius quidem nullam Cynthiæ se prælaturum, Cynthia vicissim nullum Propertio cariorem, ac potiorem vnquam habituram, Cynthia sanè iuramentum elusit, passaque est ipsum à ventis dissipari, atque ita irritum fieri, quam perfidiam vt eodem pęnæ genere vlciscatur Propertius, ait sibi quoque prestò futurum ventum Aquilonem, qui, sicut Cynthiæ verba olim discerpsit, ita sua quoque abripiat, atque irrita faciat: ventus igitur Aquilo etiam nobis erit, inquit Propertius, id est aderit, & promissa quoque nostra discerpet,

tùm ſcilicet, cùm aliam puellam adamauero, inque eius laudem, & commendationem ingenij vires omnes expromam, nam ſtatim illic ſubdit Latinus poëta.

Inueniam tamen è multis fallacibus vnam,
Quæ fieri noſtro carmine nota velit.
Nec mihi tàm duris inſultet moribus, & te
Vellicet; heu ſerò flebis amata diù. & quæ ſequuntur.

Porrò conſtat prouerbiali ſchemate vſurpari ſolere Ventis tradere, pro eo, quod eſt obliuiſci, atque ex animo eijcere, nam, quæ ventus rapit, noſtram cuſtodiam euadunt, & nobis quodammodo amplius cordi non ſunt: adnotat Seruius ad illud Virgilij ex 10.

nec ferre videt ſua gaudia ventos.

Vtitur prouerbio etiam alibi idem poëta, videlicet lib. 9. *ſed auræ.*
Omnia diſcerpunt, & nubibus irrita donant. rurſus in 11.
Audiit, & voti Phœbus ſuccedere partim
Mente dedit, partim volucres diſperſit in auras.

Catullus ad Alphenum, quem perfidiæ accuſat;
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaque
Ventos irrita ferre ad nebulas aëreas ſinis. Anacreon

Οτ᾽ ἐγὼ πίω τὸν οἶνον, hoc eſt. *Vbi ſuaue poto vinum,*
Αποῤῥίπτονται μέριμναι *Subitò moleſta cura, &*
Πολυφρόντιδὲς τε βȣλαὶ *Operoſa conſilii vis*
Ες ἀλικτύπους ἀῦτας. *Rapidas eunt in auras.*

Theognis in carmine elegiaco ad Cyrnum.
Τῶν ἀγαθῶν ἐσθλὴ μὲν ἀπόκρισις, ἐσθλὰ δ᾽ ἔργα.
Τῶν δὲ κακῶν ἄνεμοι δειλὰ φέρȣσιν ἔπη.

Quod eſt. Bonorum bona eſt reſponſio, & bona opera, malorũ autẽ venti miſera ferunt verba. Propertius hoc ipſum prouerbium reſpiciens ex ventorum numero Aquilonem ſelegit, vtpote impetuoſum, & vehementem, & qui propterea deſiderio ſuo melius obſequi poſſet: Tibullus quoque venti nomen expreſsit, cùm eandem rem ſignificare vellet; ait enim lib. 1.

Hei mihi fingebam, quæ nunc Caurusque, Notuſque
Iactat odoratos vota per Armenios. rurſus lib. 3.
Hæc Deus in melius crudelia ſomnia vertat,
Et iubeat tepidos irrita ferre Notos.

Vbi melius fortaſſe legetur Trepidos, quàm Tepidos: ſicut & in illo Ouidiano.

Quę tibi ſunt facienda tamen, cognoſce: nec Euris
Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.

Atque hoc quidem tempore nil melius mihi ſuccurrit, quod in commune

mune conferam, si quid prǽterea commodius reperire potero, harum literarum studiosos non celabo.

Emendatus T. Liuij contextus, quem pusilla quædam macula deturpabat, & de M. Tullij quodam loco disputatum. Cap. II.

PAPYRIVS Consul cum Samnitibus dimicaturus ita exercitum instruit apud Liuium lib. 10. Dextro cornu (sunt autem hæc ipsius Liuij verba) L. Volumnium, sinistro L. Scipionem, equitibus legatos alios C. Cæditium, & Trebonium præfecit. Sp. Nautium mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus in tumulum conspectum properè circumducere iubet, atque inde inter ipsam dimicationem quantò maximè posset moto puluere ostendere. Non video, quid caussę fuerit, quamobrē lectorē admonere debuerit Liuius tumulū illum fuisse conspectum, nam profectò nullus adeò exiguus tumulus esse potest, qui se clarè spectandum intuentibus non præbeat, vt omnis de eius conspicuitate admonitio superuacanea prorsus censeri debeat: quod cùm ita sit, facilè adducor, vt credam Liuij contextum parùm bona fide ad nos permanasse, ac pro eo, quod nunc legitur Conspectum, scribi oportere Conseptum, vt intelligamus videlicet collem illum arboribus consitum fuisse, quod quidem verisimiliter dici, sciri etiam potest ex re, quæ deinde consequuta est, nam sic ipsam narrat paulò post idem scriptor. Sp. Nautius (Octauium Metium quidam eum tradunt) dux alaribus cohortibus erat: puluerem maiorem, quàm pro numero excitabant insidentes mulis calones; frondosos ramos per terram trahebant: arma, signaque per turbidam lucem in primo apparebant. Sic etiam legi debere videtur apud M. Tullium Academic. quæst. lib. 1. ibi Quæ cùm sunt dicta, in consepto consedimus omnes: apparet enim ipsum indicare voluisse locum aliquem, in quo consederint, qui disputationi intererant, quomodo etiam fecit in Lucullo ibi. Cùm igitur pauca in Xysto locuti essemus, tùm eodem in spatio consedimus. Quamquàm vocem Conspectum, quæ extat in omnibus impressis libris, haud prorsus reijcio, plana siquidem est, nec malum sensum continet, hoc enim dicit, ita omnes consedimus, vt alter in alterum faciem obuersam haberet, atque ita omnium vultus facilè esset intueri, quod simul collocuturi facere consueuerunt. Porrò (vt ad Liuium reuertar) ne quid scrupuli animum lectoris angat, illud etiam sciendum est, dici Latinè locum aliquem conseptum absque vllius arboris adiectione. M. quidem Cicero ita loquitur Dialogo De Senectute. Cæteris in rebus (inquit) comem erga Lysandrum, atque humanum fuisse, & ei quendam conseptum agrum, & diligenter consitum ostendisse.

Lactantii Firmiani vulgata scriptura, quam Gulielmus Conterus tentauerat, germana esse ostenditur. *Cap. III.*

LACTANTIVS Firmianus Diuin. Instit. lib. 3. cùm philosophiæ originem satis recentem esse demonstrare vult, Persij emistichia hæc citat ex Saty. 6.

postquam sapere vrbi
Cum pipere, & palmis venit. statimq; de suo addit.

„ Tanquam sapientia cum saporis mercibus fuerit inuecta. Lactantij mentem, quæ his verbis continetur, nequaquam assequutus est Gulielmus Canterus, vnde etiam factum est, vt locum mendo non vacare crediderit, neque enim satis Latinè dici putat saporis merces: quid „ igitur ille? Certè (inquit) Saporis merces nunquam dubitabo La- „ ctantium dicere voluisse. Præbe mihi attentas aures, Cantere, nam ego facillimè docebo te illorum verborum genuinam sententiam. Non dicit Lactantius cum Saporis Persarum regis mercimonijs sapiētiam in vrbem inuectam fuisse, quoniā hoc ad Persij carmen relatum, quemadmodum quidem referri debere intelligunt omnes, nullo modo conuenire potest, cùm Persius multis annis regem illum ætate antecesserit, nam Persius circa tempora Claudij Tiberij floruisse creditur, Saporem verò cum Gordiano Iuniore, atque aliquot ipsum deinde insequentibus Romanorum Imperatoribus varia bella gessisse constat. Hoc igitur sibi vult Persius illo sermone, vt interpretatur Lactantius, philosophia in vrbem aduecta fuit cum saporatis, siue sapidis mercibus, quæ ex Asia deferri non multò antè ceperant, cuiusmodi est piper, atque alia huius generis aromata; interimque alludere videtur Lactantius ad sapientiæ nomen, quod à sapore quasi per contemptum deduci vult, inquit.n. sapientiam vnà cum cæteris sapidis Orientis mercibus in vrbem comportatam fuisse, à quibus etiam nomen traxerit; dicitur enim sapientia à sapore, quo merces illæ, quibus cum ipsa ad nos delata fuit, præditæ erant: atque ita dictio Saporis nunc vice adiuncti fungetur, quam tamen nouè ab eo, quod est sapor saporis, conformauit Lactantius exemplo quarundam aliarum dictionum, quæ eadem prorsus ratione à suis substantiuis deducuntur: veluti cùm ab odore dicimus odorum, à vapore vaporum, à canore canorum, ab honore honorum, à sopore soporum, & si quę sunt alia huius generis vocabula. Atque hæc (ni fallor) pura, putaque sententia est illius loci Lactantiani; quam (vt dixi) dum non percipit Canterus temerè, atque imperitè veterem scripturam deprauare adortus est.

E Cicerone macula quępiam sublata, quam Petrus Victorius eluere non potuit. Cap. IIII.

VLCVS, quod in M. Tullio detexit eruditissimus vir Petrus Victorius, neque tamen sanare potuit, non dubito, quin hac nostra curatione adhibita, ita prorsus tollatur, vt ne cicatrix quidem vlla posthac appareat: malè autem affecta pars in politissimo illo scriptore spectatur lib. 3. de Nat. Deor. ibi „ Singulas enim stellas numeras Deos: eosque aut belluarum nomine appellas, vt capram, vt lupam, vt taurum, vt leonem: aut rerum inanimatarum, vt Argò, vt aram, vt coronam. Nam quæ tandem bellua inter ζώδια reperitur, cui lupæ nomen inditum fuerit ab antiquis? refutauit enim iamdiù Petrus Victorius sententiam quorundam existimantium bestiolam, quam dextra manu tenet Centaurus, lupum nominari. Ita igitur est, locus non vacat mendo, veraque M. Tullij scriptura vitio librariorum prorsus dapranata est: emendabitur autem, ac pristino suo nitori restituetur, si pro Lupam, vox quæ huic proximè accedit, in contextum verborũ reponatur, nimirum Nepam, namq; venenata hęc bestiola in signifero orbe locum obtinet (vt docent Mathematici, & Astrologi) inter Libram, & Sagittarium: eius meminit Horatius in Odis.

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horę, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus vndę.

Scribit autem festus Nepam Afrorum lingua, sydus, quod cancer appellatur, vel (vt quidam malunt) Scorpium significare, vsus est hac voce idem M. Tullius in Arati versione.

Quare cùm magnis sese nepa lucibus offert,
Orion fugiens commendat corpora terris. ac rursus.
Exin proiectæ claro cum lumine chelę,
Ipsaque consequitur lucens vis magna nepai.

Quæ duo carmina respondent huic vni Arataeo non integro.

αἱ δ' ἐπὶ χηλαί, ϗ σκόρπιος αὐτός. iterum Cicero

Ille tamen nitens grauiter vestigia ponit
Atque oculos vrget pedibus, pectusque nepai.

Quod item ex Arato versum est. ὁ δ' ἐμμενὲς εὖ ἐπαρηρὼς
Ποσσὶν ἐπιθλίβει μέγα θηρίον ἀμφοτέροισι
Σκορπίον, ὀφθαλμῶ τε, ϗ ἐν θώρηκι βαβυκώς. Ορθός.

Denique Manilius (ne sim longior) eadem voce vtitur, cùm inquit.

ad sydera vectam
Erigonen, istuque nepam, spolioque leonem.

Angeli

Angeli Politiani peccatum detegitur in cuiusdam problematis Alexandri versione. *Cap. V.*

IPSAMET ratio, quam in cuiusdam quæstionis exitu aperiendo affert Alexander Aphrodisiensis, omninò suadere videtur verba cō textus aliter accipi debere, ac fecerit Politianus: Etenim cùm Græcè
" scriptum legatur. διὰ τί τὸ θερμαινόμενον ὕδωρ καὶ εἰς φρέαρ χαλώμε-
" νον, ψυχρότατον ὕδωρ ποιεῖται. ὅτι τὸ ἐν τῷ φρέατι ψυχρὸν, ἀντι-
" μαχόμενον τῷ θερμῷ ὕδατι, καὶ τῷ πλήθει τῆς ψυχρότητος ὑπερκρατοῦν
" αὐτοῦ, διώκει τὸ θερμὸν ἀθρόως, καὶ μετὰ πολλῆς ψυχρότητος διέρχε-
" ται διὰ τοῦ θερμαίνοντος ὕδατος, καὶ οὕτως ἄγαν αὐτὸ ψύχει. Hæc ver ba Politianus ita Latinè reddidit. Cur calida aqua puteo indita frigidissimam reddit aquam. quoniam quod in puteo frigus est, calidæ repugnat: cumque eam frigoris abundantia superet, calorem ipsum omni copia persequitur: atque ita multa cum frigiditate percalefacientem aquam influit, eamque hoc pacto admodùm refrigerat. Cùm tamen essent conuertenda: Cur calida aqua puteo indita frigidissima reddatur: etenim Alexander eo in loco non quærit caussam, quamobrem feruida aqua puteo indita putei aquam frigidissimam reddat, sed contrarium potius, quare scilicet ipsa frigidior efficiatur si calida, quàm si frigida in puteum demittatur, ait .n. ψυχρότατον ὕδωρ ποιεῖται non ποιεῖ: quod verum esse docet etiam Plutarchus Sympos. 6. sed & in Commentario περὶ τοῦ πρώτου ψυχροῦ de eadem
" reloquens ait. ἂν δὲ τις ψυχρὸν ἐκ φρέατος ὕδωρ λαβὼν ἐν ἀγγείῳ
" καὶ καθεὶς αὖθις εἰς τὸ φρέαρ ὥστε μὴ ψαύειν τοῦ ὕδατος τὸ ἀγγεῖον, ἀλλ'
" ἐν τῷ ἀέρι κρέμασθαι περὶ μὲν ἢ χρόνον οὐ πολὺν, ἔσται ψυχρότερον τὸ ὕδωρ. & reliqua; hoc est. Quid si quis frigidam ex puteo aquam in vase rursum in puteum demittat, ita vt aquam vas non attingat, sed in aëre pendeat: paulò post temporis spatio eam, quàm antè, frigidiorem sentiet. Patet itaque in re minimè obscura fuisse hallucinatum oculatissimum cæteroqui, ac perspicacissimum virum Angelum Politianum; non quidem (vt puto) vel rei, de qua illic agitur, ignoratione, vel Græcæ linguæ imperitia, sed nimia quadam animi securitate, ac negligentia, quæ doctos viros interdum subrepere consueuit.

Plinii locus emendatus de roseis coronis. *Cap. VI.*

QVANTOPERE in veterum coronamentis fuerit rosa expetita, omnes tùm Græci, tùm Latini scriptores abundè testantur, apud quos crebra mentio fit coronæ ex rosis textæ, quam iccircò sutilem appellare nonnumquam consueuerunt: eius floris laudes pulcherri-

cherrimis, suauissimisque carminibus extulit, præter cæteros, Ana
creon, & Sappho poëtria mellitissima. Quid igitur est, quod ait Pli
„ nius libro 21. Vsus eius (rosæ) in coronis propè minimus est?
Equidem Plinij mentem valdè admiror, nisi potius typographorum
incuriam, atque oscitantiam incusare oporteat, qui perperàm ita, vt
nunc vulgò circumfertur, eum locum descripserunt pro eo, quod
esse debuit Nimius: verius.n.hoc de rosa enunciari videtur, quàm
quod hactenus Plinij codices præsetulerunt: neque verò vlla ex par-
tè vulgatam lectionem iuuare crediderim, si quis dixerit, iccircò à
Plinio scriptum fuisse rosam minimum vsum in coronis præstare,
quòd ea citò deflorescat, vnde ab Horatio dictum sit.

Huc vina, & vnguenta, & nimium breues
Flores amœnę ferre iube rosæ.

Qua itidem ratione idem poëta alio loco lilium breue nuncupauerit

Neu desint epulis rosæ,
Neu viuax apium, neu breue lilium.

Quoniam commodè responderi posse videatur, mutuam societatem
illa duo non ita refugere, vt si rosa breui conflaccescat, eius tamen
vsus magnus esse non possit, velut & aliorum florum ad coronas ex-
petitorum, quorum ætas haud ita sit diuturnior, copia enim, & cre-
brior eorum vsus illud incommodum egregiè compensat.

M. Tullii peruulgata lectio aduersus Gulielmum Canterum defensa. Cap. VII.

MALIM ego peccare in antiquis lectionibus apud bonos au-
tores pertinacius retinendis, quàm in nouis curiosius excogi-
tandis, ita.n.vetustati addictus sum, adeòque ipsam veneror, vt ma-
gnum facinus aggredi eos existimem, qui in ea temerè quicquam
demutare audent, cui vitio quoniam multis in locis Gulielmum
Canterum affinem esse deprehendi, libuit pro virili tantæ petulan-
tiæ occurrere, & magno (ni fallor) studiosorum bono huiusmo-
di licentiam coercere: is igitur certò affirmare non dubitat locum
quendam M. Tullij pr. de Legib. corruptum esse, ac deprauatum: lo-
„ cum, vt, extat in impressis codicibus, apposui. Ipsum autem homi-
„ nem (inquit Cicero) eadem natura non solùm celeritate mentis orna
„ uit, sed etiam sensus, tanquam satellites attribuit, ac nuntios: & re-
„ rum plurimarum obscuras, & necessarias intelligentias enudauit,
„ quasi fundamenta quædam scientiæ, figuramque corporis habilem,
„ & aptam humano ingenio dedit. Canterus hunc locum deprauatum
esse in vocabulo Enudauit arbitratur, pro quo reponendum exist-

mat

mat inchoauit: Ego (ne quid dissimulem) prorsus contendo locum rectè se habere, neque vlli culpæ obnoxium esse, putoque intelligi debere de anticipatis animo notitijs, ac prænotionibus, quæ scientiarum omnium principia antecedunt, atque ita sunt omnium animis à natura insitæ, vt nullo doctore præterea egeant: qua ratione verè possunt dici fuisse nobis à natura denudatas, nulla.n. mentis agitatione, ac discursu percipiuntur, nec aliqua præterea disciplina ad sui intelligentiam opus habent, de quibus quidem ita scriptũ reperias apud
„ Aristot. ἀναλύτ. ὑστερ. πᾶσα διδασκαλία, καὶ πᾶσα μάθησις διανοη-
„ τικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. hoc est. Omnis doctrina, omnisque disciplina intellectiua fit ex præexitente cognitione: Eæ verò duplici in differentia constitutæ sunt, aliquæ dicuntur ὅτι ἐστὶ,
„ aliquæ τί ἐστι. διχῶς δ' ἀναγκαῖον προγινώσκειν τὰ μὲν γὰρ ὅτι ἔστι προϋ-
„ πολαμβάνειν ἀναγκαῖον, τὰ δὲ τί τὸ λεγόμενον ἐστὶ ξυνιέναι δεῖ. quod est Latinè. Dupliciter autem prænosse necesse est, quædam.n. esse, quædam quid dictu significent percipiamus oportet. Iam quòd Cicero paulò post ibidem scribit, quod huic nostræ sententiæ aliquo
„ pacto officere videtur. Nam & communis intelligentia nobis notas
„ res efficit, easque in animis nostris inchoauit, vt honesta in virtute
„ ponantur, in vitijs turpia. ac rursus. Quæ etiam nullo docente pro
„ fecta ab ijs, quorum ex prima, & inchoata intelligentia genera co-
„ gnouit, conformat ipsa per se rationem, & perficit. Intelligi debet de informibus illis scientiarum notitijs, quæ à natura primùm nobis ingeneratæ, vsu deinde, ac doctrina perficiuntur: de quibus disputans Aristoteles Ethic. 2. præter cætera inquit. οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε
„ παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί. ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι
„ αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους. id est. Non ergo natura, neque præter naturam ingenerantur nobis virtutes, sed sic affectis, vt ad eas suscipiendas apti simus natura, perficiamur autem, perpoliamurque more, & consuetudine. Hæc scientiarum semina, atque principia, quà referuntur ad perfectam, atque absolutam alicuius rei cognitionem, verè dicuntur notitiæ inchoatæ, neque.n.adhuc summã, certissimamque scientiam consequti sumus, sed earum ope, atque auxilio ad illam nobis iter aperimus: quòd si per se, ac simpliciter considerentur, nihil impedier, quominus à natura nobis enudatæ dicantur: ac magnus sanè vir, summusque philosophus Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. cognitionem, ac præcognitionem duplicem esse affirmat, vnam, quæ accuratam, exactamque sui habeat naturam, alteram verò, quæ mancam, & imperfectam: Et Cicero lib. 2. de Finibus de eadem re loquens dicit naturam dedisse hominibus talem mentem, quæ omnem virtutem iam accipere posset, ingenuisseque

sine

sine doctrina notitias paruas rerum maximarũ, & quasi instituisse docere, & induxisse in ea, quæ inerant, tanquam elementa virtutis: sed virtutem ipsam inchoasse; nihil amplius. Non est igitur res tàm aperta, quàm eam videri vult Gulielmus Canterus, neque illius ponderis, vt ægrè admodum ferre debuerit ipsam pro sua à Dionysio Lambino, qui tamen Ioannem Auratum eius auctorem citat, in sua illorum Ciceronis librorũ postrema editione fuisse diuulgatã: sed Canterus, vtpote custos pauperis horti, vel bliti iacturam indignis modis conquerit̃, & pro eo furti actionẽ intentare non dubitat, qđ est ridiculũ.

M. Antonius Muretus notatur, qui vocem Venustate ex M. Tullii codicibus quodam loco expunxit, cùm quid ea illic valeret, non intelligeret. Cap. VIII.

QVAMQVAM libenter agnosco vocem Venustate apud M. Tullium in Oratione pro Archia, vt propriam, vulgatamque notionem illic retineat; loquitur enim Cicero eo in loco non de venustate Archiæ, sicut Paulus Manutius censuisse videtur, sed de morum suauitate Archiæ amicorum; possum tamen alia ratione eam illic custodire aduersus Mureti sententiam existimantis legi debere Ve-
,, tustate. Ciceronis verba sunt hæc. Quare conseruate, Iudices,
,, hominem pudore eo, quem amicorum studijs videtis comprobari,
,, tùm dignitate, tùm etiam venustate. Ratio autem eius vocis illic custodiendæ est, vt dicamus ipsam valere nunc auctoritatem, & existimationem, quomodo eandem vsurpasse videtur Gellius dicens: Disci-
,, plinã istam Caldęorũ tantę venustatis non esse, quantę videri volunt,
,, neque eos principes eius, auctoresque esse, quos ipsi ferant. Pollet etiam interdum hoc vocabulum idem, quod fortunatum, & fælix, veluti hoc Terentij exemplo constare potest ex Andria.

Adeon hominem inuenustum, aut infęlicem quemquam, vt ego sum?

Nos vulgò diceremus sgratiato, quasi hominem, cui Gratię minimè faueant, id est fortuna: huic voci respondet Græca ἐπαφρόδιτος,
,, qua vtitur Plutarchus in Sylla dicens. καὶ πέρας ἐκέλευσεν ἑαυτὸν τούτοις
,, εὐτυχῆ προσαγορεύεσθαι. τοῦτο γὰρ ὁ φοίλιξ βούλεται μάλιστα δηλοῦν αὐ-
,, τὸς δὲ τοῖς Ἕλλησι γράφων, καὶ χρηματίζον ἑαυτὸν ἐπαφρόδιτον ἀνηγό-
,, ρευσε, καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς τροπαιοις οὕτως ἀναγέγραπται. Hoc est. Ac tandem se ob ista iussit εὐτυχῆ appellari: hanc.n. significationem vocabulũ fælix pręsefert. Ipse certè in suis ad Græcos rescriptis venustum semet nuncupauit, qui titulus apud nos in eius trophæis visitur. Dicuntur itaque homines venustate præditi eo in loco, qui gratia, atque auctoritate apud Pop. Rom. plurimùm pollerent, siue etiam fælices, & fortunati, diuitijsque affluentes.

Explicatur Martialis carmen, quod Calderinus perperàm accepit. Cap. IX.

IN Gallam deformem meretricem, eandemque vetulam, quæ tamen aliunde aſcita pulchritudine iuuenes ad coitum incitare vellet, extat huiuſmodi Martialis epigramma libro 9.

Cùm ſis ipſa domi, mediaque ornere Suburra,
Fiant abſentes & tibi, Galla, comę.

Cuius poſterioris carminis ſenſum non videtur percepiſſe Domitius Calderinus in ſuis ad illum poëtam Commentarijs; per abſentes .n. comas eas intelligit, quę medicamẽtis accerſitis nigrore infectæ ſunt; cùm vera epigrammatarij ſententia ſit hæc: Dum tu, Galla, domi te contines, habes in media Suburra, qui tibi ornamenta muliebria conficiant, & illic, te abſente, comas ſuppoſititias parent; intelligit autem caliendrum, de quo Horat. Satyra 8.

Canidiæ dentes, altum Saganę caliendrum
Excidere. hoc eſt comam πρόσθετον: nam quæ rariorem capillum habebant, eo remedio vtebantur. idem Martial. lib. 12. in Cæliam quandam.

Dentibus, atque comis (nec te pudet) vteris emptis.
Quid facies oculo, Lælia, non emitur?

Quo in poſteriore verſu memini me in vetuſto (vt mihi tum viſum eſt) codice legere Culo pro Oculo, quod quanti faciendum ſit, ignoro; mihi certè non ſapit. iterum De Fabulla.

Iurat capillos eſſe, quos emit ſuos
Fabulla: nunquid illa, Paule, peierat?

Quos vocet Sordidos natos Horatius in Odis. Cap. X.

CVM quacunque, atque vndecunque poſſet, commiſerationem ciere vellet Horatius Ode quapiam, ibi *pellitur paternos*
In ſinu ferens Deos
Et vxor, & vir, ſordidoſque natos.

Epithetum ſordidos vſurpauit, vt filios (ni fallor) infantes, & iam iam in lucem editos ſignificaret, quod quantoperè πάθος augeat, nemo non videt: Maro certè doctiſsimus, & in primis incredibilis iudicij poëta hunc locum minimè ſibi prætereundum eſſe iudicauit, cùm in eadem promemodum re deſcribenda verſaretur, inquit enim Ecloga 1. *en ipſe capellas*

Protinus æger ago; hanc etiam vix Tityre duco:
Hic inter denſas corylos modò namque gemellos,

Spem

Spem gregis, ab silice in nuda connixa reliquit.

Filij autem, qui matrum vlnis gestantur, & obstetricum opera, ac diligentia opus habent, rectè sordidi dicuntur, ob stercus, atque vrinam, quam assiduè emittunt, quaque se nunquam non proluunt, & coinquinant: Vel, si de recenter natis intelligere malumnus, vocem sordidos ad cruorem, & tabum, quem in puerperio egerere solent parientes, referre oportebit. Sanè ab eodem Horatio dictum est de Canidia. *& tuo*

Cruore rubros obstetrix pannos lauit,

Vtcunque fortis exilis puerpera.

Sic quoque Iuuenalis Saty. 7. *distat .n. quę*

Sydera te excipiant modò primos incipientem

Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Hunc sensum, nemo ex ijs, qui hactenus Horatium suis scriptis illustrare conati sunt, aperuit, quare libuit de eo breuiter hic lectorē admonere, & quid ego sentirem, palàm facere.

Vera lectio restituta in Plautina Pseudolo. Cap. XI.

RECTE viderunt Lambinus, & Lipsius carmen hoc ex Plautina Pseudolo.

Quid ais, quantum terra tegit hominum periurissime?

Perperàm scriptū circumferri: neque .n. Calidorus dicit Pseudolum omnium hominum, qui mortui sunt, scelestissimum esse, sed omnium, qui viuunt: itaque alter emendat Quantum terra gerit: alter Quantum in terra degit: vtroque sanè modo appositissimè ad Calidori mentem ostendandam; sed non videtur custodita cautio, quæ in deprauatis veterum scriptorum locis emendandis adhiberi debet: fortassè autem custodietur, si legamus Quantum terra regit. Constat .n. facillimam esse traiectionem ex vna voce in alteram ob similitudinē, & propinquitatem vtriusque characteris. Pari autem verbo vsus est idem Plautus ad eandem rem significandam in Pœnulo dicens.

Venditque argento homini (si modò leno est homo)

Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.

" Seneca auunculus lib. 7. Controu. Deduxi (inquit) ad vos reum
" omnium, quos terra sustinet, nocentissimum.

Declaratur consilium Varronis in quodam suo epigrammate, vbi de medicina Serapis fit mentio. Cap. XII.

AEGRE admodùm in Deorum numerum à Romanis receptus fuisse videtur Serapis magnum alioquin Ægyptiorum numen;

ac ne tùm quidem, cùm ei templa dicata essent, Romanorum animos ad sui cultum penitus conuertere valuit; propterea quòd non ea suæ diuinitatis indicia præbuisse existimaretur, quæ cæteri Dij quandoque præbere consueuerunt: nam quòd animo, atque oratione morbos curaret, non tanti momenti habitum est, vt is propterea cultu, atque adoratione dignus censeretur: namque idem Aristoteles quoque philosophus præstare putabatur, cui tamen non iccircò Deorum honores exhibiti sunt. Hoc argumento vsus est Varro ad conuellendam opinionem illorum, qui diuinos honores Serapi tribuebant, ait.n.epigrammate quopiam.

Hospes, quid miras animo curare Serapim?
Quid, quasi non curet tantidem Aristoteles?

Est autem distichon (vt puto) exametro, & pentametro constans, neque posterius carmen vno pede breuius est præter legem dimensionis, vt censet Victorius. Porrò Dio lib. 40. narrat olim Romæ decretum factum fuisse, vt Serapis, & Isidis templa, quæ priuatim sibi quisque extruxisset, demolirentur, quòd eos non magnoperè inter numina statuebant: vbi ea sententia obtinuit, vt publicè iam coli inciperent, extra pomœrium eos Deos collocauerunt. δοκεῖ δέ ἐμοι-
„ γε καὶ ἐκεῖνο τὸ τῷ προτέρῳ ἔτει ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ περί τε τὸν Σάραπιν
„ καὶ περὶ τὴν Ἶσιν ψηφισθὲν τέρας, οὐδενὸς ἧττον γενέσθαι. τοὺς γὰρ
„ ναοὺς αὐτῶν, οὓς ἰδίᾳ τινὲς ἐπεποίηντο, καθελεῖν τῇ βουλῇ ἔδοξεν. οὐ γὰρ
„ δὴ τοὺς θεοὺς τούτους ἐπὶ πολὺ ἐνόμισαν, καὶ ὅτι γε καὶ ἐξενίκησεν, ὥστε
„ καὶ δημοσίᾳ αὐτοὺς σέβεσθαι, ἔξω τοῦ πωμηρίου σφᾶς ἱδρύσαντο. Scribit etiam idem Græcus auctor lib. 42. apes in Capitolio Romæ iuxta Herculis statuam quandoque consedisse, cùm Isidi sacra fierent: itaque Aruspices omnia templa Isidis, & Serapis dirui iussisse, quæ cum nemo opificum attingere auderet, L. Æmilius Paulus Cos. posita prętexta securim arripuit, templique foribus inflixit, auctore Valerio Maximo. Vnde apparet quid Senatus, & Romanæ religionis antistites de his Deis existimauerint: quamquam Diodorus, & Aristides mira de ipsorum potentia commemorent, ac plura encomia de eorundem diuinitate iactent.

Confutatur opinio quorundam, qui legunt apud Catullum Crepidas carbatinas, cùm sit legendum Trepidas cercolipas. Cap. XIII.

NVLLO magis nomine de nostris literis benemeritus mihi videri solet Iosephus Scaliger, quàm quòd suis illis in diuersos auctores castigationibus, & commentarijs effecit, vt veterum scriptorum monu-

monumenta, quibus ille manus admouit, aliquantò diligentius à nobis pertractetur, ac propterea eorum loci, de quibus aliquando inter eruditos controuersia exorta fuerit, nonnihil, atque adeò multùm illustrentur: sicut accidit nunc (vt interim vnum aliquod exemplum in medium proferam) in hoc Valerij Catulli carmine ex epigrammate in Vectium.

Ista cum lingua, si vsus veniat tibi, possis
Culos, & trepidas lingere cercolipas.

Vbi cùm rectè scriptum sit. Trepidas lingere cercolipas, mauult Scaliger Politianum sequutus, eiusque admiratorem Statium Crepidas lingere carbatinas. Primùm astruam vulgatam scripturam, deinde, cur Politiani commentum reiecerim, breuiter indicabo: Ac quod ad primũ quidem attinet, en tibi Aristophanis facetissimi, eiusdemque lepidissimi, atque in primis amarulenti subsannatoris testimonium, qui in Pluto Carionem seruum ad Chorum rusticorum hęc loquentem facit.

ἀλλ᾽ ἅα τέχεα θαμὶν᾽ ἐπαναβοῶντες
Βληχώμενοί τε προβατίων
Αἰγῶν τε κιναβρώντω̃ μέλη,
Επέσθ᾽ ἀπεψωλημένοι, τράγοι δ᾽ ἀκρατιᾶσθε.

Quod est. Sed eija filij frequenter acclamantes, balantesque ouium, caprarumque fætentium cantus sequimini; recutiti autem lingite hirci extremitates: Quod dictum est, quoniam hircus post coitum verenda sua lingere solet. Hoc primùm: Deinde peto à Politiani manibus, nec non à te, Iosephe Scaliger, vt nos docere velis, apud quemnam scriptorem vnquam legeris Crepidas carbatinas; Scio ego dici crepidas, itemque carbatinas. quod vocabulum quid significet docuit olim Politianus, & non esse in genere crepidarum calceamenti genus illud, exploratissimum habeo: denique duo substantiua (vt loquuntur Grammatici) simul iungi adeò nouum apud me est, vt huius rei auctorem desiderem, quem tu, Scaliger, sat scio, statim produces ex tuis schedis.

Plauti carmen, quod corruptè, ac deprauatè legunt Beroaldus, & Lambinus, de opinione restituitur. Cap. XIIII.

LAPIDES loquitur, qui dura, & grauia, & molesta verba profert instar lapidum, qui cerebrum ei, in quem iaciuntur, excutiunt, atque hoc est, quod ait Megadorus apud Plautum Aulularia, nam cùm ei soror dixisset.

Volo te vxorem domum ducere. respondet ille. *hei occidi.*

Eu.

Eu. *Quid ita?* Meg. *Quia mihi misero cerebrum excutiunt.*

Tua dicta, soror; lapides loqueris.

At non conuenit sententiæ Plauti, vt eodem modo dictum accipiamus à Milphione Pœnulo. *nihil, nisi laterculos loquitur.*

Sermo enim est de Adelphasio Agorastoclis amica, de qua adolescens ille statim dixerat.

Obsecro hercle, vt mulsa loquitur?

Sed, nec quod Milphio ipse deinde subdit, huic sententiæ concinit.

Sesamum, papaueremque, triticum, & frictas nuces.

Nam sesami semen, de quo nunc intelligere oportet, tantùm abest, vt gustui ingratum sit, vt id veteres adhibere consueuerint ad dulciaria in panificio tritum reliquo pani compinsentes: mox in summa panis cute integrum addentes: quemadmodum & papauer candidum, cuius tritum semen, vt scribit Plinius, in secundis mensis cum melle apud antiquos dabatur, eoque panis rustici crustæ inspergebantur affuso ouo, vt inhæreret, vbi inferiorem crustam apium, githque cereali sapore condidisset: quocirca ipsum vescum appellauit Maro in Georgicis; Non est igitur verum, quod ait illic Dionysius Lambinus, seruum Milphionē ad spectatores conuersum affirmare Adelphasium planè contraria loqui, quàm dicat herus eius Agorastocles, nempe dura, & iniucunda omnia: Itaque, vt sententia, quam superius indicaui, repræsentetur, legerim ego Lacertulos duobus elementis locum mutare coactis: Est autem Lacertulus mellitæ placentę genus à lacerti siue marini, siue terrestris similitudine, quam panes illi dulciarij referrent, nuncupatum: eius meminit Apuleius de Asino aureo. Vespera (inquit) post opiparas cænas, earumque splendidissimos apparatus, multas numero partes in cellulam suam mei solebant reportare domini: ille porcorum, pullorum, piscium, & eiusmodi pulmentorum largissimas reliquias: hic panes, crustula, lucuntilos (ita.n.legi debet, vt alibi ostendo) hamos, lacertulos, plura scitamenta mellita. Sed & quod nunc legitur illic apud Plautum Triticum, fortasse rectius habebit, si emendetur Struthеum, Beroaldi certę somnium reijci omninò debet, si quid iudico. Denique per Frictas nuces si quis mallet Fractas, nihil fortasse peccaret, vt allusum esset ad prouerbium, quo idem Comicus vtitur.

Qui è nucleo nucem esse vult, frangit nucem.

Sed de his duabus postremis coniecturis nihil determino, de priore illa nil prorsus dubito, quin vera sit, accipioque apud Plautum ex Milphionis persona Adelphasium loqui non lapides, vt Beroaldus, & Lambinus arbitrantur, sed ῥόδα potius, sicut alio prouerbio circumfertur, & mellita bellaria.

Obscu-

Obscurum Martialis carmen aperitur, cuius mentem Domitius Calderinus perperam nobis explicauit. *Cap. XV.*

QVONIAM Calderinus Martialis interpres noctem quasi quandam offudit huic senario ex epigrammate in Vetustinam.

Regelare nec te pestilentia possis.

Faciendum mihi putaui, vt aliquid lucis mea opera ipsi darem: peribit.n.epigrammatis gratia omnis, si carminis huius sententia ignoretur: Existimo igitur Martialem insigni frigiditate Vetustinam quandam notare voluisse, vtpote quam nec crebri, magnique ignes, cuiusmodi pestilentia grassante in vicis,& plateis frequenter excitari solent ad noxium aërem calore illo perpurgandum, calefacere queant, quod quidem insignis, vt dixi, frigiditatis argumentum esse debet; veluti si quis dicat aliquem vsque adeò frigidum esse, vt ne thermis quidem Neronianis paululùm modo calefieri possit. Plurimùm autem aduersus pestilentiam valere, si crebri ignes excitentur, notum est; ac Plutarchus quidem nullius non disciplinæ studiosissimus id testatum reliquit in Comment. De Iside, & Osiride propè finem dicens. ἰατροὶ πρὸς τὰ λοιμικὰ πάθη βοηθεῖν δοκοῦσι φλόγα πολλὴν ποιοῦντες ὡς λεπτύνουσαν τὸν ἀέρα, λεπτύνει δὲ βέλτιον, ἐὰν εὐώδη ξύλα καίωσιν, οἷα κυπαρίττου καὶ ἀρκεύθου, καὶ πεύκης. Αγρωνα γοῦν τὸν ἰατρὸν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν μέγαν λοιμὸν εὐδοκιμῆσαι λέγουσι, πῦρ κελεύοντα παρακαίειν τοῖς νοσοῦσιν. ὤνησε γὰρ οὐκ ὀλίγους: Dixeris tu Latinè. Medici censent aduersus pestem remedio esse copiosam flammam, vtpote quæ aërem attenuet. hoc autem fit rectius, si odorata ligna vrantur, vt cupressi, iuniperi, piceæ. Et Agro medicus Athenis tempore magnæ pestis gloriam sibi parauit, iubendo ignem ponè ægrotantes accendi: nam iuuit non paucos.

Declaratus Virgilij locus aliter, quàm hactenus ipsum exposuerint interpretes omnes. *Cap. XVI.*

PROGNOSTICVM instantis pluuiæ, quod ex mergorum, ac fulicarum à mari recessu desumi docet Virgilius in Georgicis ibi.

Iam sibi tùm curuis malè temperat vnda carinis,
Quùm medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora: quùmque marinæ
In sicco ludunt fulicę.

Non fuit rectè perceptum à Seruio, Ramo, Vuillichio, cæterisque eius poëtæ interpretibus, quos mihi videre contigit, dùm existimant id naturali mergorum, fulicarumq; prouidentia fieri: nimirùm quia, cùm

cùm illæ aues piſcibus alantur, turbatis æquoribus à mare recedant ſiccum petentes: ſudo autem, fluctibuſque compoſitis in mare ſe idẽtidem mergant piſcium prædam captantes: neque hoc.n. dicit Virgilius: ſed mergos, & fulicas imbres prædicere affirmat, quotieſcunq; à mari identidem refugientes litus petunt, rurſuſq; ab litore in æquor aduolant: ſeque in eo ſubmergunt: id quod etiam naturali ipſarum fit prouidentia: Hæc ita ſe habere docet Suida, declarans prouerbiũ
„ αἰθύης ἀπὸ πτερύγεσσιν ἔλυσαν πάσματα νηός. αἱ γὰρ αἴθυιαι (inquit)
„ ὅταν δύνωσι, κάκιστος οἰωνὸς ὑπάρχει τοῖς πλέουσι. τὴν δὲ αἰτίαν λέ-
„ γουσιν ὅτι γαλήνης οὔσης οὐ τολμᾷ προϊέναι. φοβουμένη τὰ θαλάσσια ζῶα.
„ χειμῶνα δὲ προορωμένη, προέρχεται. τῶν ἄλλων ζώων ἐν ταῖς κα-
„ ταδύσεσιν ὄντων. quod valet. Nam cũ hæ aues in mari ſe mergunt, peſsimum id eſt omen nauigantibus, cauſſam autem eam eſſe dicunt, quòd tranquillo mari propter marinas beluas progredi non auſint: tempeſtatem verò præſentientes progrediantur, quo tempore beluæ in profundo degant. Tunc igitur imbres inſtare admonemur, cùm mergi, & fulicæ crebrò in mari ſe mergunt, non cùm ſiccum petentes à mari omninò abſtinent, quæ fuit Villichij, atque aliorum ſententia: Abundè autem hoc, quod dico, ex ipſomet Virgilio colligere licet, dùm illic vtitur verbo Reuolant: neque non etiam M. Tullius idipſum oſtendit primo De diuinatione, cùm ait,

Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti,
Nuntiat horribiles clamans inſtare procellas.

Valet enim aduerbium hoc loco, quod aliàs magis propriè diceretur identidem, atque iteratò.

Apulei contextus maculoſus aliter, ac fecerit Beroaldus, caſtigatur. Cap. XVII.

„ Iamque ſermonibus aſsiduis, & conuerſatione frequenti, nonnumqum etiam cœna, poculoque communi carior, cariorque fa-
„ ctus, in profundam Romam cupidinis ſeſe paulatim neſcius præcipitauerat. Hæc ſunt Apulei verba libro de Aſino aureo. 8. in quibus videndum eſt diligenter, quid valeat vox Romam; & an eo loco bono aliquo ſenſu retineri poſsit, an verò ex contextu expungi aliqua alia commodiore ſuppoſita: & mihi ſanè nonnihil occurrit, quod in vtramque partem probabiliter diſputari poſsit: nam, ſi dictionem hanc volumus illic cuſtodire, videtur Roma κατὰ τὴν ἐξοχὴν pro qualibet vrbe ſumi, vt cùm dicimus Metropolim bonorum, & malorum, ſicut Βίων ὁ σοφιστὴς τὴν φιλαργυρίαν μητρόπολιν ἔλεγε πάσης κακίας
„ εἶναι, referente Stobæo: Pontianus apud Athenæũ dicebat πάντων

δεινῶν

θανῶν μητρόπολιν ἄνευ τὸν οἶνον. Quòd si nimis coacta existimetur expositio hæc, tunc ego non dubitarim vel meo aureo in alienum teruncium deposito affirmare legendum esse Rimam, tenui, vt appareret, ac tantùm nulla mutatione. Erit autem Rima cupidinis, fouea, & præcipitium aliquod profundum, & immensum, in quod Thrasillus se coniecerit, cùm primùm Charitem adamare cepit; Sic dicimus barathrum, & Charybdim: Horatius.

Ingluuies, & tempestas, barathrumque macelli.

Aristophanes in Equitibus.

Καὶ τελώνην, καὶ φάραγγα, καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς.

Beroaldus emendat Rotam, vel Foueam; sed, vt sumus omnes φίλαυτοι, nemoque non sua magis inuenta, quàm aliena complectitur, ac fouet, meam cum ipsius coniectura nequaquam mutarim.

Purgata macula ex Aeliani contextu in libris De Varia historia. Cap. XVIII.

QVAESIVI olim summa diligentia, an duo fuerint Xenocrates philosophi, quorum vnus esset Carthaginensis; nam de Chalcedonio mihi exploratum erat ex Græcorum monumentis: Eò autẽ pertinebat mea hæc inuestigatio, vt certò scirem rectè ne, an secus scriptum esset in Aeliani codicibus libro De Var. hist. 13. Ξενοκράτης ὁ Καρχηδόνιος ἑταῖρος Πλάτωνος. & c. Deniq;, cùm plures auctores diligenter excussissẽ, nullius alterius Xenocratis mentionẽ apud quemquam fieri deprehendi, quàm Chalcedonij; quocirca statui legendum esse illic apud Ælianum Χαλκηδόνιος duobus tantùm elementis paululùm immutatis, K in X, & ρ in λ: Facilè autem suspicatus fuissem typographorum incuriam huius errati culpam sustinere, nisi vidissem omnes Græcas editiones eo pacto constanter præseferre: atque hoc etiam apud me facilè veniam impetrasset: scio etenim, quàm imperitæ sint, & rudes operæ istæ typographicæ: sed, quoniam Iustus Vulteius eorum librorum interpres vitium conniuenter præteriuit, operepræcium esse existimaui, de eo pluribus lectorem admonere, ne, si aliter fieret, vulgata scriptura pro vera, ac germana reciperetur, præsertim Vultei, hominis alioqui eruditi auctoritate confirmata. Neq; verò dubitandum est, quin ita, vt proposui, illic emendari debeat; hunc. n. philosophum, quem & hic, & libro 14. Πλάτωνος ἑταῖρον vocat Ælianus, disertè Chalcidensem facit Laertius, familiaremque Platonis fuisse docet: cùmque ipsum semel, atque iterùm nominat Ælianus, Χαλκηδόνιον appellat, veluti libro 2. vbi de quibusdã potationibus deditis, & bibacibus agit, ac rursus 14. vbi de

Xenocratis patientia loquitur: ſed & factum illud, quo inſignem ipſius miſericordiam detegit Aelianus, huic Xenocrati Chalcedonio tribuit Laërtius dicens. *στρουθίου πότε διωκομένου ὑπὸ ἱέρακος καὶ εἰσπηδήσαντος εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ, καταψήσας μεθῆκεν, εἰπὼν τὸν ἱκέτην δεῖν μὴ ἐκδιδόναι.* hoc eſt. Cùm aliquando paſſer accipitri futurus præda ſe in eius ſinum recepiſſet, operuit, ac fouit dicens, non oportere ſupplicem prodere. Quis igitur poſthac amplius dubitabit de ſinceritate ſcripturæ, quam propoſui?

Mendum, quod in Petronij Arbitri codice ex Ioannis Sambuci editione adhuc reſtabat, de opinione ſublatum. *Cap.* XIX.

BONI partiarij munere fungar in Petronij Arbitri contextu emendando, quem alicui culpæ affinem eſſe partim docuit Ioannes Sambucus, partim à me vitium continere nuper deprehenſus eſt nihil tale ſuſpicante Sambuco: namq; eius loci caſtigationẽ, &, ſi quod inde laudis ornamentum colligetur, ex æquo cum erudito illo viro communicare ſum paratus. Arbitri verba ſunt hæc. Igitur ne maiorem iniuriam in ſcorto frater acciperet, conſurrexi ad officium nuptiale. Puellæ caput inuoluerat flammeo iam embaſico. ætas præferebat facem. iam ebriæ mulieres longum agmen plaudentes fecerũt; thalamumque inceſta exornauerunt veſte. Quiſquam ne bonis literis adeò imbutus reperitur, & qui priſcorum verborum vim omnẽ, ac notionem in numerato habeat, qui nobis aperire queat ſignificatũ illius dictionis Embaſico? Ipſe certè quem librũ non excuſsi? de quo paululùm modò erudito homine non ſum ſciſcitatus? quam denique viam intentatam reliqui, vt aliquando tandem ex hac me ſalebra eriperem? Nihil egi: fruſtrà omnis conatus cecidit: quare neceſſe habui ad Sambuci caſtigationem confugere, inque ea tantiſper acquieſcere, donec melius aliquid occurrat. Interim igitur exiſtimemus ita ſcripſiſſe Petronium; Puellæ caput inuoluerat flammeolum baſicum. Sed quid eſt, quod ſtatim ſequitur; Ætas præferebat facem? Noui equidem puerum ingenuum facem in nuptijs præferre conſueuiſſe, namque huius inſtituti crebra mentio extat in bonis auctoribus: ſed tamen Ætatem pro Puero apud quemquam Latinum ſcriptorem me legere non memini: & hanc igitur dictionem malè conceptã eſſe iudico, eamque ex ingenio leuiter mutata diphtongo caſtigo, vt ſit Oetas planiſsima ſententia, & quam ſimili in re expreſsit Catullus in Carmine Nuptiali.

Veſper adeſt, iuuenes conſurgite, Veſper Olympo

Expe-

Expectata diù vix tandem lumina tollit:
Surgite, iam tempus, iam pingues linquere mensas. ac rursus
Iam dudum Oeteos ostendit Noctifer ortus.
Neque non item Virgilius Pharmaceutria.
Mopse nouas incide faces: tibi ducitur vxor:
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus Oetam.
Hæc mihi illius loci recta scriptura, tutissimaq; sententia videri solet.

Perpenditur Iuuenalis locus, vbi de Breuibus, & Gyaris fit mentio. Cap. XX.

HAVD nunc primum oritur querimonia illa, qua nostræ ætatis conditionem deplorare consueuimus affirmantes ad malitiam breue, & compendiarium esse iter, atq; hoc ingredi oportere, si quis emergere ad opes, dignitatesque velit, nam probitas, etsi ab omnibus summis laudibus efferatur, reipsa tamen negligitur, neque vllum eius possessoribus commodum affert; audita enim iamdiù fuit querela hęc, omnique tempore patentem campum scriptoribus prębuit, vbi eloquentiæ vires exercerent, ac, præter cæteros, commune hoc vitium insectatus est Iuuenalis Saty. 1. vbi, cùm multa in eam rem verba effudisset, tandem inquit.

Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,
Si vis esse aliquid: probitas laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prętoria, mensas:
Argentum vetus: & stantem extra pocula caprum.

Sed quid est, quod hoc loco dicitur Breuibus Gyaris? An illius insulæ humilitatem, atq; exilitatem intelligemus, quæ vna omnium sententia fuit huius poetæ interpretum? An verò breuia dicuntur, quę Græci appellant βραχέα? Virgilius in Æneide verbum verbo reddens dixit. *Eurus ab alto*
In breuia, & Syrtes vrget.

An potius legemus quomodo erat in margine cuiusdam exemplaris, quo vsus fui, Breuius vna literula è medio extrita, vt sit sensus? Aude aliquod facinus breue, & expeditum, nam via ad scelus compendiaria est, & facilis, cùm ad virtutem ardua sit, & prolixa, etenim (vt inquit Plato in Protagora) γενέσθαι μὲν ἄνδρα ἀγαθὸν χαλεπὸν ἀληθέως. Hæc sententia ferri mihi posse videtur: est enim καθολική, & a poetæ mente minimè aliena; atque eam ipsam sic aliàs expressam inuenies apud hunc nostrum Saty. 14.

Elatam iam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit, quibus illa premetur

Hh 2 Per

Per somnum digitis? nam quæ terraque, marique
Acquirenda putes, breuior via conferet illi:
Nullus enim magni sceleris labor.

Syncsius epistola ad fratrē suum de Athanasio quopiam loquens, qui
„ malis artibus opes congerere studebat ἑτοιμωτάτην ὁδὸν (inquit)
„ τὸ πλουτεῖν ἐβάδισεν Ἀθανάσιος Compendiosissimam ad diuitias parandas viam ingressus est Athanasius. Extat quoque percelebris Hesiodi sententia in hæc verba.

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως, ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα. hoc est.

Malitiam quidem simul totam capere facile est: breuis.n.ad hanc via est, cùm ea propè adsit: virtuti verò sudorem dij beati obiecerunt, longum enim, atque arduum iter ad ipsum: primumque asperum est, at vbi ad extremum ventum est, facile deinceps apparet, quantumuis antea difficile fuerit.

Quos vocet Semitarios mœchos Catullus in scazonte, & de sinceritate illius scripturæ disputatum. Cap. XXI.

SEMITARIOS mœchos Catulli in illo versu.
Omnes pusilli, & semitarij moechi.
interpretabar viles, & abiectos, qui in semitis cum ignobilibus scortis coirent, neque aliter hanc vocem sumi posse hoc loco fatentur omnes, qui aliquem modò harum literarum gustum habent; nam Domitij Calderini somnium de expolitis, ac distinctis moechis per eburneam portam ad nos euolauit, itaque nullum interpretem nactus est, nec qui ei fidem præbeat, hactenus reperire potuit: Ac de semitarijs moechis ita statuo: Sed non est silentio prætereunda lectio Semissarij, quæ extabat in codice Petri Gherardij iuuenis mihi amicissimi, & ob patriæ, ac studiorum communionem dùm vixit, coniunctissimi: erunt autem mocchi Semissarij, qui semisse coeunt, vili scilicet pretio scortis dinumerato. Tertullianus Apolo-
„ getico. Licet nunc sarmenticios, & semissarios appelletis, quia ad
„ stipitem dimidij assis reuincti sarmentorū ambitu exurimur. Eadem ratione dixisse videtur Plautus Pœnulo.

Seruulorum sordidulorum scorta diobolaria.

Neque hinc longè abest Camerarij lectio in eadem Comœdia.

Quoius ego vel obulo grato septem noctes non emam.

Clodij

Clodij Metelli Celeris vxor, dicta est Quadrãtaria, ὅτι (inquit Plutarchus) τῶν ἐραςῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντων, ὡς ἀργύριον ἀσέπεμψε. quòd quidam ex his, qui eam amabant pro argenteis in illius loculum æreos numos immisisset.

Vulgata lectio custoditur apud Plinium, quam Adrianus Turnebus loco mouere tentauit. *Cap.* XXII.

NIL facilius mihi videri solet, quàm nouæ alicuius lectionis constituendæ rationes inuenire, postquam semel animum induxerimus εὐςοχίαν nostram experiri velle, & opinionem aliquam adamare ceperimus, semper.n.aliquem testem inuenire licet, qui saltem precariam operam nobis commodet, quòd si ne ita quoque nobis gratificari velit, certè in arctum constitutus, cùm ei fidiculę, & equuleus admouetur, nihil non affirmare dubitat tormẽtorum vi adactus, & periculi metuens: quare sedulò cauere oportet, ne cuiquã nouo cõmento facilè aditum aperiamus; insinuant.n.se altius istiusmodi φαντασίαι in intima, secretioraque mentis penetralia, quàm vt inde villa opera eijci possint. De hoc fuit admonendus, præter cæteros, Adrianus Turnebus: sed ætas mea non tulit, vt possem doctum alioquin hominẽ commonefacere: ille .n. obijt (vt accepi) multò antè, quàm hæc scribere aggrederer: faciam tamen, quod proximum est, vt illius segetem ab hoc lolio quandoque purgem: namque opus vniuersum absoluere labor esset planè Herculeus: Ille igitur, vbi nunc est apud Plinium libro 17. de terra fullonia loquentem. Durat triginta annis, densior iustu cymini modo strangulat solum. Emendat Signini: Sed nihil opus est vlla castigatione, nam de cymino, quòd huc spectat, sic alibi idem summus Naturæ indagator. Hipposelinum veteres præceperant in locis incultis, lapidosis, iuxta maceriam seri: nunc & repastinato seritur, & à Fauonio post æquinoctium autumni. Quippe cùm capparis quoque seratur siccis maximè, area in defossu cauata, ripisque vndique circumstructis lapide: alias euagatur per agros, & cogit solum sterilescere. Cyminus, vt capparis, solum strangulat, nisi macerie ipsum contineas, ne euagetur, aut area in defossu cauata: Laudo itaque Turnebi coniecturam, sed eam minimè necessariam esse contendo.

De duobus Propertii locis, quos Galeotus Martius pessimè acceperat, disputatum. *Cap.* XXIII.

ET *Tyberis nostris aduena bobus erat.*
Inquit Propertius lib. 4. hoc est; Ante Æneæ aduentum flumen

Tyberis ditionem nostram, id est Romanum imperium non interflue bat: hæc est germana sententia huius Propertij carminis, quæ Seruij testimonio constituitur super illo Maronis.

hinc Tusco claudimur amni.

Vbi ait Tyberim Romanis Imperij finem fuisse: & hoc Iuuenalis carmen citat. *& quę*

Imperij fines Tiberinum virgo natauit.

Ac rursus ad illud eiusdem Maronis. *Hetruscique duces.*

„ Vbi affert Hetruriæ etymon: Hetruria (inquit) dicta est, quòd eius „ fines tendebantur vsque ad ripam ipsam Tyberis, & quasi ἑτερόρια: „ nam ἕτερος est alter, & ὅρος finis. Roman.n.antea vnam tantum Ty„ beris ripam tenebat. Galeotus Martius multò sanè robustior miles, quàm eruditus poëtarum interpres, legit Tutus ἀντὶ τῶ Bobus, „ atque interpretatur. Tybris erat nostris, idest, regionis, ciuitatisq; „ nostræ iuris tutus, hoc est, neminem lædens: deinde plura de Tyberis etymo affert, inq; eo valdè laborat, vt ostendat Tutũ dici actiuè, & pas siuè. Mirum præpinguis athletæ ingeniũ: sed iam propè diuinũ, cùm tuetur corruptelam sinceræ scripturæ in eiusdem poëtę carmine hoc.

Pastor & ad calamos exta litabat ouis.

Vbi germanum putat Excalitabat: Apagesis cum ista barbariè.

Non videri verum, quod scribit Petrus Victorius, Romanos quadratis togis vsos fuisse. Cap. XXIIII.

MINIME mihi persuaserit Petrus Victorius Romanorum togas quadrata forma præditas fuisse, neque.n.hoc dicit Athenæus, quem testem ipse in sua caussa producit, sed contrarium potius: & quod eius sententiam penitus euertat: sunt.n. hæc ipsius verba ex li„ bro 5. τῶν δὲ ἄλλων Ρωμαίων οἱ μὲν θεῶν ἀγάλμασι προσπεπτώκασι· „ οἱ δὲ λοιποὶ μεταμφιεσάμενοι τετράγωνα ἱμάτια, τὰς ἐξ ἀρχῆς πα„ τρίδας πάλιν ὀνομάζουσι. Loquebatur autem Græcus auctor de sæuitia, qua in Romanos vsum fuisse Regem Mithridatem affirmabat in concione philosophus Athenio, qui occasione arrepta tyrannidem vsurpauerat: valet enim μεταμφιεσάμενοι τετράγωνα ἱμάτια quadrangulas vestes induere alijs vestimentis depositis: Cùm itaque Romani Mithridatem latere vellent, ne agniti ad supplicium raperentur, togas deponebant assumpto Græco, siue etiam Asiatico vestimento, quod forma quadrata constabat: vt hac ratione imminens periculum effugerent. Fuisse autem Romanorum togas non quadrangulas, sed rotundas, apertis verbis docet Quintilianus lib. 11. vbi de Oratoris „ cultu loquitur. Ipsam togam rotundam esse, & aptè cæsam velim.

Sed & Isidorus libro Orig. 19. Toga (inquit) dicta, quòd velamento sui corporis tegat, atque operiat. Est autem pallium purum forma rotunda, & fusiore. Dionysius Halicarnasæus lib. 3. loquens de insignibus regijs, quæ Tarquinio prisco Hetrusci miserunt, inquit. χιτῶνά τε πορφυροῦν χρυσόσημον καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ Περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς, πλὴν οὐ τετράγωνόν γε τῷ σχήματι, καθάπερ ἐκεῖνα ἦν, ἀλλ' ἡμικύκλιον. hoc est. Tunicam purpuream lati claui, & amiculum purpureum pictum, cuiusmodi Lydorum reges, & Persarum gestare olim solebant, non quadratum quidem illud, istorum ad modum, sed semicirculari forma: Fieri tamen potest, vt alia forma essent regum vestes, alia priuatorum: sed interim nihilominus facilè suspicari licet nullum discrimen inter eas intercessisse, dùm qui secus arbitrantur, sententiam suam aliquo teste muniant. Decepit autem Victorium verbum μεταμφιάσμαι, cuius notionem imperfectam esse putauit, nisi illi duæ sequentes dictiones τετράγωνα ἱμάτια adijcerentur, vt esset quadrangulas vestes induti, cùm doceant Græca dictionaria μεταμφιάσομαι πορφυρίδα valere Habitu permutato purpuram assumam.

Ostenditur verus sensus quorundam Paterculi verborum, in quibus Aldus Manutius mendam residere falsò putauit. Cap. XXV.

SCRIBIT Aristoteles laudes comparatione, & relatione quadam constare, vnde rebus præstantissimis laus non debetur, sed honor, quod intelligens Eudoxus, cùm primas partes voluptati tribuere vellet, dixit inde potissimum eius excellentiam apparere, quòd, cùm ea sit in numero rerum bonarum, non laudetur tamen, sicuti nec Deus quidem, & summum bonum. δοκεῖ (inquit Ethic. 1.) καὶ Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι περὶ τῶν ἀριστείων τῇ ἡδονῇ. τὸ γὰρ μὴ ἐπαινεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν οὖσαν, μηνύειν ᾤετο ὅτι κρεῖττόν ἐστι τῶν ἐπαινετῶν. τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸν θεὸν καὶ τ' ἀγαθόν. πρὸς ταῦτα γὰρ καὶ τ' ἄλλα ἀναφέρεσθαι. Dixeris Latinè: Videtur & Eudoxus rectè voluptati primas detulisse partes. Quod enim ea non laudaretur, indicare putabat præstabiliorem ipsam esse rebus laudabilibus: tale autem esse dicebat Deum, & summum bonum: ad hæc .n. cætera vniuersa referri. Hic Aristotelis locus tuetur scripturam Vellei Paterculi, cui, tanquam ea manca esset, ac decurtata, negationem addidit Aldus Manutius ibi Catonis integritatem laudari, nefas est: insolentia pænè argui potest: & reliqua ait.n. ille Hoc in Catonem conferri, credibile non est: cuius per omnem vitam laudata à bonis omnibus

„ nibus integritas. Addendum igitur puto Non, vt sit. Non laudari, nefas est. Minimè verò quicquam addideris, Manuti, si me audies: hoc enim ait Paterculus. Adeò nota est Catonis integritas, vt ei quodammodo iniuria inferatur, si laudetur, rerum enim præstantissimarum non est laus, δῆλον (inquit ibdem Aristoteles) ὅτι τῶν ἀρίστων
„ οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται.
„ τούς τε γὰρ θεοὺς μοκαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν. καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς
„ θαοτάτους μακαρίζομεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν. οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαι-
„ μονίαν ἐπαινεῖ, καταπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζει. hoc est. Constat optimorum non esse laudem, sed maius aliquid, pæstabiliusque, quemadmodum & videtur. Nam & Deos beatos, fælicesque dicimus: & virorum etiam eos, qui maximè sunt diuini, rerum bonarum simili modo: nanque fælicitatem laudat, vt iustitiam, sed vt diuinius quidam, præstabiliusue, rem dicit esse beatam. Longè itaque magis Catonis integritatem laudauit Paterculus, dicens ipsam laudari nefas esse, quàm si eam artificiosissimo encomio extollere tentasset: affirmat .n. ipsam adeò præstabilem esse, vt quasi polluatur, si laudibus eam quis prosequi velit, quo quid præclarius, quid absolutius ad Catonem commendandum excogitari potuit?

ROBERTI TITII BVRGENSIS

LOCORVM CONTROVERSORVM LIBER DECIMVS.

Virgilii carmen obscurum, ac difficile declaratur pusilla macula, quæ in eo residebat, inde amota. Cap. I.

PLVRIMVM cogitandi ansam mihi præbuit locus ille Maronis in extrema decima Ecloga.

Surgamus, solet esse grauis cantantibus vmbra,
Iuniperi grauis vmbra, nocent & frugibus vmbre.

Duo.n.mihi scrupulum inijciebant in his carminibus: Vnum, quòd vmbram cantantibus grauem esse dicat, cùm immò pastores vmbram aliquam petere consueuerint, cùm aut animi curas, aut æstum cantu, ac fistula fallere volunt: hic noster Ecloga I.

Tityre, tu patulæ recubans sub tegmine fagi,
Syluestrem tenui Musam meditaris auena. rursus ecl. 5.
Cur non Mopse (boni quoniam conuenimus ambo,
Tu calamos inflare leues, ego dicere versus)
Hic corylis mixtas inter consedimus vlmos? item. 7.
Fortè sub arguta consederat ilice Daphnis. ac paucis interiectis.
Et, si quid cessare potes, requiesce sub vmbra.

Nemesianus Ecl. I. *sed nobis ne ventosq; garrula pinus*
Obstrepat: has vlmos potius, fagosue petamus. & 4.
Populea Lycidas, necnon & Mopsus in vmbra
Pastores, calamis, ac versu doctus vterque
Nec triuiale sonans, proprios cantabat amores.

Calphurnius Ecloga I.
Nos quoque vicinis cur non succedimus vmbris?
Torrida cur solo defendimus ora galero?

Et quæ illic sequuntur ex persona Coridonis: idem Ecloga 2.
terras, hi, cùm grauis vreret æstas,
Ad gelidos fontes, & easdem fortè sub vlmos
Conueniunt. Cyrus Theodorus introducturus amicitiam querelas suas hospiti exponentem, sub pini vmbra vtrumque considere facit.

Οὐκοῦν καθιζήσαντες ἀμφὶ τὴν πίτυν,
(Ὁρᾷς τὸ δένδρον ὡς καλόν τε καὶ μέγα)
Τὸ πᾶν ἐπεξέλθωμεν ἤδη τοῦ λόγου;
Ἰδοὺ καθιζήκαμεν ἄρξαι τοῦ λέγειν.

Hoc est. Ergo ambo confidentes sub pinu (vides, vt arbor pulchra sit, & procera?) verbis rem omnem prosequemur: consedimus iam, sermonem aggredere. Denique Socrates apud Platonem de amore disputaturus sub vmbra agnocasti residet. Alterum, quod molestiam mihi exhibet, est, quòd iuniperi vmbra grauis dicatur, cùm non modò ea grauis non sit, sed valdè suauis, atque amœna, immò verò venenatas bestias, quæ sub ea fuerint, enecat, vnde Græcis *ἄρκευθος παρὰ τὸ τὴν ἀρὰν κωλύειν* dici videtur; quòd si ad fruges referamus, non tamen omninò scrupulus eripitur, namque necesse est ipsam arborem valdè frugibus nocere, & insigni huiusmodi aliqua facultate præditam esse, vt ex tot noxijs arboribus ipsam præcipuè deligere debuerit Maro, & tamen rara planta est, humilis, folijs minutis, ac minimè crebris, & in alpestribus locis oritur, vbi fruges non seruntur: Denique nec Valeriani commonitio difficultatem adimit affirmantis postremum carmen in vetustis codicibus non reperiri, nam Seruius vetus eius poëtæ interpres ipsum agnoscit, atque interpretatur: mihi igitur aqua hæret; ac, nisi pro Cantantibus legamus Cunctantibus, inde me explicare nequeo: esset autem honesta digressionis occasio à tempore sumpta similis illi alteræ.

Et iam summa procul villarum culmina fumant,
Maioresque cadunt altis de montibus vmbræ,

A qua non abhorret illud Nemesiani ex pr. Ecloga.

Sed iam sol demittit equos de culmine mundi,
Flumineos suadens gregibus præbere liquores.

Hoc.n. diceret Maro. Surgamus iam nocte adueniente, cuius vmbra solet esse grauis cunctantibus, atq; ita quidem grauis, vt vel ipsius iuniperi vmbra, quæ alioquin maximè amœna, ac salubris esse consueuit, cunctantes lædere queat, ac non homines solùm, verumetiam fruges, & sata; surgamus igitur, vt noxium aërem vitemus, & vmbram effugiamus hominibus, ac frugibus pestilentem.

Horatius declaratur in Epistolis, vbi Sestum, & Abydum turres vocat. Cap. II.

APAGESIS cum istis tuis amœnitatibus, Petre Nanni, quas Horatio conciliare studes: nam quod ille ait Epistola quadam ad Iulium Florum.

An

An freta vicinas intercurrentia turres,

Non aliunde melius, quàm ex Strabone intelligi potest, cuius hæc sunt lib. 13. ἐστι ἡ Σηστὸς ἐνδοτέρω κατὰ τὴν Προποντίδα, ὑπερδέξιος τοῦ ῥοῦ τοῦ ἐξ αὐτῆς. διὸ καὶ εὐπετέστερον ἐκ τῆς Σηστοῦ διαίρουσι παραλλαξάμενον μικρὸν ἐπὶ τὸν τῆς Ἡροῦς πύργον. κἀκεῖθεν ἀφιέντα τὰ πλοῖα συμπράττοντος τοῦ ῥοῦ πρὸς τὴν περαίωσιν. τοῖς δὲ ἐξ Ἀβύδου περαιουμένοις, παραλεκτέον ἐστὶν εἰς τἀναντία, ὀκτώ που σταδίους ἐπὶ πύργον τινὰ κατ' ἀντικρὺ τῆς Σηστοῦ. quæ sic Latinè reddidit interpres. Sestus autem est interius Propontidem versus, ad dexteram partem fluxus, qui ab ea fertur, quaproptèr facilius è Sesto nauigatur ad Iunonis turrim, si quis paululùm deflectat, atq; inde soluat, cũ fluxus ibi ad transitũ adminiculetur. ex Abydo verò transeuntibus in contraria præternauigandum est circiter octo stadia ad turrim quandam Sesto oppositam. Te igitur, Nanni, vehementer amo, quòd docueris vocem Borghi, quæ trita est materno sermone, ex Græcia ad nos delatam fuisse: eũdem tamen non laudo, quòd Horatij verbis lucem aliquam inde afferri posse credideris.

Disputatum de sinceritate scripturæ Catulliani epigrammatis, quam eruditi quidam viri deprauauerant. Cap. III.

RECTE explebitur lacuna Catulliani carminis, si, quomodo scriptum fuisse in antiquis libris testantur docti viri, legamus vna tantùm dictione paululùm immutata, hoc modo.

At Volusi annales Padoam porgentur ad ipsam.

Non Paduam per quintam vocalem: vt intelligamus alterum Padi ostium, quo se in mare flumen illud effundit, de quo scribit Polybius lib. 2. quòd vbi primũ ex fontibus erumpit simplici alueo fluit: mox in duos alueos finditur, atque ita in mare Adriaticum erumpit: vnius autem aluei os Padoam, alterius Olonam incolæ vocant. Græcè sic. τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἐκ τῶν πηγῶν ἔχει ῥύσιν ἁπλῆν, σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη, κατὰ τοὺς προσαγορευομένους τριγαβόλους. τούτων δὲ τὸ μὲν ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα, τὸ δ' ἕτερον Ὀλονα. Nam dictio Paduam, quam vulgatæ editiones pro Vrbe Patauio nobis ogerunt, haud ita pridem radices egit in nostro solo ex colluuie barbarorum: certè Catulli seculo nondum prodierat: vt hinc tutò pronunciare liceat, ipsam à sinistris aliquibus correctoribus propagatam fuisse. Scaligeri commentum de Apuam porgentur vt subtiliter, atque ingeniosè excogitatum sit, recipi tamen in verborum contextum non debet: ad oram libri haud inuitus admiserim: sed iam Polybij loco ostenso, nihil dubitationis superesse videtur.

Prouerbium quoddam, quod à Parœmiographo prætermissum fuerat, indicatum. *Cap. IIII.*

Ἀβρέντες ille Chiliadum auctor, quem ego tamen inuitus alicubi nomino, prouerbium quoddam prætermittit, quod Græcorum sermone iactari consueuit in eos, qui de alieno liberales essent, dicebant ennim illi aliquem θυμιάμασιν ἀλλοτρίοις τὸ θεῖον σέβεσθαι. Pausanias, qui prouerbij meminit, illud exemplo apposito planum facit: narrat enim, quòd Sylla Liberi Patris simulachrum dedicauit omnium Myronis operum, Erechtheo, qui Athenis est, excepto longè quod spectetur dignissimum ἀνέθηκε δὲ
„ (inquit) οὐκ οἴκοθεν. Ὀρχομενίους δὲ ἀφελόμενος τὰς μινύας. τοῦτο
„ δ᾽ ἐστὶ τὸ ὑπὸ Ἑλλήνων λεγόμενον θυμιάμασιν ἀλλοτρίοις τὸ θεῖον σέ-
„ βεσθαι. hoc est. Neque verò de suo (Sylla) donum dedit, sed illud Orchomenijs eripuit; Hoc illud est Græcis vsurpatum verbum. Deos alienis copijs venerari: Respondet huic prouerbio carmen illud, quod ex Homero citat parœmiographus.

ἐπεὶ οὔτις ἐπίσχεσις, οὐδ᾽ ἐλεητὺς

Ἀλλοτρίων χαρίσασθαι. hoc est. Quandoquidem nulla parsimonia, neque misericordia prohibet de alieno largiri: Sed magis sapit prouerbium, quod ex Pausania protulimus; Homeri namque sententia simplex est, nullisque coloribus vestita; prouerbia cultum amant, & quiddam à Communi vsu remotum exposcunt, vt gratiora ad aures accidant.

Queritur de veritate scripturæ in Plinii codice. *Cap. V.*

QVA ratione caussam suam egerit C. Furius Cresinus, cui diem dixerat Sp. Albinus, docet Plinius his verbis lib. 18. Instru-
„ mentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam,
„ atque (vt ait Piso) benè curatam, ac vestitam: ferramenta egregiè
„ facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos. & c. Indicare libet scripturam, quam olim inspexi in vetere, vt appare-
„ bat, codice; in eo igitur ita erat. Atque (vt inquit Piso) benè cura-
„ tam, ac vestitam. Ac sanè Pisonis testimonium non aduocasset Plinius, nisi locutionem, aut verbum aliquod aliqua particulari nota insignitum scriptor ille vsurpasset, quod in Latinè, pureque loquentium ore non ita frequens esset: ac certe vt bona crura, bona forma dicitur, non ita facilè reperies bonam cutem, sed nitidam potius, teneram, beneque curatam: quà de re meritò reprehensus fuit Bartolomeus Scala à Politiano in quadam suà epistola ad illum ipsum

scripta.

scripta. Plinius igitur illa cautione culpam vitauit, & quòd puellam benè cutatam vsurpauit, testem produxit, qui eo modo locutus fuerat: solet enim aliena fides allegari, cùm propriam liberare placet: atque adhibetur plerumque hæc cautio, cùm ob dictionis alicuius, aut constructionis, aut alterius huiusmodi rei nouitatem reprehensionem veremur: itaque Hircius, siue Oppius in libro de Bello Hispaniensi vetusti poëtæ Ennij auctoritatem citauit, cùm se à culpa liberare vellet, quam fortasse incurrisset, propterea quòd hemisti-
» chium solutæ orationi inseruisset ibi. Hic tamen (vt ait Ennius) no
» stri cessere parumper. Nam benè dicendi Magistri iubent abstinendum esse ab huiusmodi verborum compositione. Hinc igitur omninò mihi persuadetur, ita illic legi debere; valet autem puella benè cutata, quod materno sermone diceremus giouane di buona buccia, ò cotenna.

Declarati Virgilij versus de prognosticis tempestatum, quos interpretes omnes perperàm acceperunt. Cap. VI.

HAVD suo loco posuisse videbitur Maro prognosticum futuræ naualis victoriæ, si, cùm in Georgicis naturales prædictiones agricolas docere vellet, pertransierit statim ad superstitiosas diuinationes, atque ex ea arte præceptis desumptis ostenderit ex cæli constitutione tempus cognosci posse ad committendum nauale prælium accomodatum, sic.n.accipit Seruius, quod est apud Virgilium Deducere armatas classes.

Et quando infidum remis impellere marmor
Conueniat: quando armatas deducere classes.

Id quoniam poëtæ menti conuenire non puto, cui nimirum propositum sit naturales tempestatum caussas exequi, non superstitiones docere, nisi quatenus, vt Augusto gratificetur, mortis Cæsaris prodigia per transcursum enumerat, videndum est, an Deducere armatas classes illic valeat, naues, quæ in siccum ob anni tempus subductæ erant, rursus in salum deducere, quod ferè crediderim: hos.n. Hesiodi versus simpliciter interpræætari voluit Maro.

Ηματα πεντήκοντα μετὰ τροπὰς ἠελίοιο,
Ες τέλος ἐλθόντος θέρεος καματώδεος ὥρης
Ωραῖος πέλεται θνητοῖς πλόος.

Hoc est. Dies quinquaginta post versiones solis, ad finem veniente æstate, laborioso tempore, tempestiua est mortalibus nauigatio. Deducuntur autem naues, cùm ex terra in mare quibusdam machinis impelluntur, Horat. lib. I. Carmin.

Soluitur acris hyems grata vice Veris, & Fauoni:
Trahuntque siccas machinæ carinas.

Bis igitur idem dixit Maro duobus illis carminibus, in quo loquendi genere oppidò quàm liberales esse consuerunt poetæ omnes, sic idem Maro.

Continuò ventis surgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumescere, & aridus altis
Montibus audiri fragor, aut resonantia longè
Litora misceri.

Vbi Seruius iterationem esse admonet, quam eandem obseruare licet haud longè inferius in illis.

non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neque à terra moneat conuellere funem.

Porrò classes armatæ nuncupantur, quæ omnibus suis armamentis instructæ sunt, arma .n. cunctarum artium instrumenta dicuntur; atque ad nautarum quidem apparatum refertur illud.

sic deinde locutus
Colligere arma iubet, validisque incumbere remis.

Correctus, atq; explicatus Horatii locus ex Satyra. Cap. VII.

QVo tandem consilio apri leni Austro spirante capti meminisse dicemus Horatium in Satyra?

In primis Lucanus aper, leni fuit Austro
Captus, vt aiebat cænæ pater.

Equidem non video, quò pertineat ille sermo: & verisimile mihi fit quiddam illic exprimere Satyrographum voluisse, quod apro illi sua uitatem aliquam conciliaret, ipsumque palato iucundiorem efficeret, quod non consequetur, si leniter flantis Austri mentionem faciat in apri captura, parum enim interest hoc an illo vento spirante fera aliqua capiatur, nisi si eodem vento flante occidatur, quod postremum efficit id, quod quærimus, atque iccircò ipsum exprimi debuit ab Horatio, non illud alterū, in quo nulla vis inerat ad suauitatem alicui cibo conciliandam. Hæc ratio suadere videtur, vt legamus apud Horatium Coctus ἀντὶ τοῦ Captus, id est, tenerior effectus, hæc.n. qualitas præcipuè expetitur in carnibus: idem poeta Saty. 4. lib. 2.

Si vespertinus subitò te oppresserit hospes:
Ne gallina malum responset dura palato
Doctus eris viuam misto mersare Falerno.

Dicitur itaque hoc loco Aper Austro coctus, quomodo apud Plinium Sol fructus coquere, vnde poma cocta, id est matura: quam quidem maturitatem (vt ita loquar) consequuntur carnes ab Au-

stro,

ſtro, cùm is leniter ſpirat, reddit enim corpora humida, & calida, quæ putredini maximè opportuna ſunt; maturitas autem eſt quaſi quædam putredinis ſpecies: confert huc Alexandri Aphrodiſienſis ratio putredinis carnium, quæ ſub plenilunio fuerint: inquit.n.hoc ideo euenire, quia tunc aër calidus, atque humidus ab eo fit, quæ habitudo ad putrefaciendum maximè confert, vnde efficitur, vt, ſi modicus ſit calor, atque humor, concoctio fiat: ſi immodicus, extinctio; ſi calor præualuerit, exuſtio: & quæ illic deinceps ſequuntur, quod ex Ariſtotele ſumptum eſt in Problematis.

Purgatus Plinii locus, qui mendoſus eſſe videbatur. *Cap.* *VIII.*

AVES (inquit Plinius lib. 11.) nec venas, nec arterias habent. Erat in prõptu caſtigatio huius deprauatiſsimi loci: ſed fit interdum, vt, quæ maximè oculis ſubiecta ſunt, nos lateant, nec ſe conſpicienda præbeant, cuius rei Lucretius tibi cauſſam afferet. Torſi igitur me diutius, nec vnquam ſuccurrit, vt ex Aues facerem Apes, quæ vera lectio eſt: ſed hariolabar ſcribi oportere. Aues nec renes, nec vritiras habent. Bona quidem ſententia, ſed fortaſſe nimis longè diſsita à veſtigijs vulgatæ ſcripturæ præſertim in dictione Vritiras merè Græcanica: nunc liberum lectori iudicium relinquo: valdè enim duram prouinciam ſuſceperit, quicunque noſtrum inuentum pro vero, certoque recipi omninò velit, idque rationibus euincere conetur. in quo tamen (ne quid diſsimulem) nullam maiorem difficultatem habeo: quàm quòd noua hæc ſcriptura aliquantò longius, quàm vellem, ab impreſſorum codicum ſpecie diſcedit: nam quòd ad ſententiam quidem attinet, teſtem tibi dabo Alexandrum magnum mehercule Peripateticum, cuius hæc ſunt verba, dum quærit cur natura auibus neque veſicam vrinæ receptaculum, neque renes elargita fuerit. ὅτι πολλῆς ὑγρότητος ἐδεῖτο πρὸς γένεσιν καὶ αὔξησιν τῶν πτερῶν. καὶ τὸ γυμνάζεσθαι δὲ κατὰ τὴν πτῆσιν ἐξαναλίσκει ταύτην. καὶ οὐκ οὐροῦσιν μὲν ὅλως. πίνοντα δὲ, τὴν κόπρον ἔχει ἐξιοῦσαν σὺν ὑγρότητος ἀμετρίᾳ. id eſt. Quia multa indigebant humiditate, vt oriri pinnæ, atque increſcere poſſent: eamque ipſa volandi exercitatione conſumunt. Neque omninò quidem mingunt. Cùm verò bibunt, ſtercus immodicè humidum deijciunt. Porrò dicuntur à Græcis οὐρητῆρες meatus illi concaui, atque prælongi, qui à renum finibus ad veſicam feruntur.

Eluta

Eluta macula ex codice Appiani in Annibalicis. Cap. IX.

QVICQVID est incoctum non expromo: benè coctum dabo. Libet à Plauti sententia hoc caput exordiri, vt intelligant omnes me pro certis, ac firmis habere, quæ dicturus sum. Semel, atque iterum peccatum est ab ijs, qui typographicæ bibliothecæ præsunt cuiusdam in Appiani codice excudendo in paludis nomine effingendo, ad quã Centenium cum exercitu miserunt Romani, vt Annibali transitum ad vrbem prohiberet: in codicibus.n.ab Henrico Stephano typographo diligentissimo, eodemque eruditissimo excussis ita constanter legitur. „ Κεντώνιον αὐτοῖς τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἰδιωτῶν, οὐδεμιᾶς ἀρ- „ χῆς παρούσης, ἐπέστησαντε καὶ ἐξέπεμπον ἐς Ὀμβρικοὺς ἐς τὴν „ Πλεστίνην λίμνην, τὰ στενὰ προληψόμενον, ᾗ συντομώτατον ἐστὶν ἐπὶ „ τὴν Ῥώμην. rursus paucis interiectis Ἀννίβας δὲ, ἐπειδὴ τήν τε λίμ- „ νην εἶδε τὴν Πλεστίνην, καὶ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ αὐτήν. Ac ne per imprudentiã operarũ typographicarũ huiusmodi peccatum admissum esse arbitreris, audi quomodo duo illi loci conuersi legantur ab interpræte Beraldo ex editione eiusdẽ Henrici Stephani. „ Ipsis (octo millibus, „ qui supererãt) quia deerat alius magistratus, præfecerunt Centeniũ, „ priuatũ quidẽ, sed patritia gente virũ: & in Vmbriã ad Plestinã palu- „ dẽ, vt qua ad vrbem propior est via, fauces præoccuparet, emiserunt. „ Annibal Plestinam paludem, montemq; superiectum conspicatus: & reliqua. Quæ est hæc Plestina palus? vbinam regionum sita? in Vmbriane, an in Vtopia? quis denique eius meminit? Pudet me tàm crassę ignorantiæ, quam doctos istos viros occupasse video: nam quis (quæso) vnquam dubitabit, legi illic vtrobique debere Πομπτίνην: quæ palus est ad Circeios circa viam Appiam, ad quam constitit Annibal, cùm de Roma obsidenda cogitaret: Res notior est, quàm vt de ea pluribus agere oporteat: Paludis illius meminerunt Strabo, Plinius, Suetonius, Lucanus, Iuuenalis: hanc eandem voluit indicare Flaccus epistola ad Pisones. *siue receptus*

Terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus: sterilisue diù palus, aptaque remis
Vicinas vrbes alit: & graue sentit aratrum.

Denique nullus ferè Geographus, nullus historicus aliquam de ipsa mentionem non facit; cùm de Plestina mirum sit vbique silentium.

Lacus effossus in morem cochleæ apud Suetonium quomodo intelligi debeat, quid sit Codeta, & de Equiseto herba. Cap. X.

DE varijs spectaculis à Iulio Cæsare editis loquebatur Suetonius illic, vbi inter cætera inquit, Nauali prælio in morem cochleæ

cleæ defoſſo lacu, biremes, ac triremes, quadriremeſque, Tyriæ & Ægyptiæ claſſes magno pugnatorum numero conflixerunt. Vbi Lacus in morem cochleæ effoſſus dicitur, cuius os patentius eſſet, fundus verò anguſtior paulatim ſe ſpatio contrahente: Hunc locum dubium, & ſuſpectæ fidei ſibi eſſe clamat Turnebus, & de Ranconeto quippiam ſe inaudiuiſſe ait In minore Codeta. Non conſueuit adire veterum ſcriptorum interpretes Turnebus, antequam quicquam in illa ſua Aduerſaria conferret; namque ſi eos adiuiſſet, hoc ipſum, de quo ſe à Ranconeto commonefactum eſſe dicit, multò ante à Beroaldo fuiſſe animaduerſum cognouiſſet, vt nihil ei opus eſſet Latini ſcriptoris locum attingere, nam vel ipſum ex veteribus libris caſtigarat Beroaldus, ſi caſtigationis indigebat, vel etiam egregiè explicarat, vt ego quidem exiſtimo: omninò enim verum puto In morem cochleæ, vt gradus nimirum in lacu illo efformatos intelligamus, in quibus populus naumachiam ſpectaret, ij gradus torti, & anfractuoſi erant circa lacum in modum teſtæ cochlearis. Sed operæpretium fuerit diligentius conſiderare, an prorſus verum ſit, quod illic ſcribit Beroaldus, Codetam locum fuiſſe in campo Martio, nam Feſtus Pompeius præciſè ait. Codeta appellatur ager trans Tyberim, quod in eo virgulta naſcuntur ad caudarum equinarum ſimilitudinem. Campus Martius ætate Feſti non erat trans Tyberim: Ac, vt omnia cognoſcantur, quorum hic incidit mentio, ſciendum eſt intellexiſſe Feſtum de Equiſeto herba, quam Græci ἱππουρίδον vocant, ab equi caudæ, quam refert, ſimilitudine, de qua ſtatim apponam Dioſcoridis verba. Hoc Equiſetum in genere virgultorum ſtatuit Feſtus, vel quoniam haud ita curioſè herbas à virgultis diſtinguit, quemadmodum materiæ herbariæ intelligentiores diſtinguere conſueuerunt, vel quoniam, cùm ipſum per ſe infirmum ſit, libenter hæret ſtirpibus vicinis, vnde ἀνάβασος ab aſcendendo quandoque nuncupatur: poteſt itaque virgultum appellari non ratione ſui; ſed virgultorum, quibus innititur. Hæc autem de ipſo ſcripta reliquit Dioſcorides lib. 4. ἵππουρις φύεται ἐν τόποις ἐφύδροις καὶ τάφροις. καυλία κενὰ, ὑπέρυθρα, ὑποτράχεα, στερεὰ, γόνασι διειλημμένα· ἐμπεφυκόσιν εἰς ἄλληλα. ἐπὶ δὲ αὐτὰ σχοινώδη φύλλα πυκνὰ, λεπτὰ, αὔξεται δὲ εἰς ὕψος ἀναβαίνουσα ἐπὶ τὰ παρακείμενα στελέχη, καὶ κατακρημνᾶται περικεχυμένη κόμαις πολλαῖς μελαίναις καθάπερ ἵππου οὐρά. hoc eſt. Equiſetum in riguis locis, & ſcrobibus naſcitur. cauliculi prodeunt inanes, rubeſcentes, ſubaſperi, ſolidi, circum geniculati: & circa ipſos geniculos iuncea folia, crebra, exilia: in ſublime attollitur propinquas ſtirpes aſcendens, obuolutumque dependet, comis multis nigris ceu cauda equi.

Robertus Constantinus reprehenditur in explicatione cuiusdam vocabuli, quo vtitur Lampridius in Alexandro. Cap. XI.

NON possum dissimulare crassum, ac pudendum Roberti Constantini peccatum, quod is admittit in citandis, atque explicandis verbis quibusdam Ælij Lampridij, quæ leguntur in Alexandro Se„ uero ad hunc quidem modum. Voluptates scenicas in conuiuio nun„ quam habuit, sed summa illa oblectatio fuit, vt catuli cum porcellulis „ luderent, aut perdices inter se pugnarent, aut aues paruulæ sursum, „ & deorsum volitarent. Constantinus citat Procellulis, neque id verò per imprudentiam ipsi excidit, aut calcographorum inscitia admissus est error paruo deflexu literarum, sed certo prorsus illius hominis consilio ita, vt dixi, eo in loco scriptum visitur, est.n. illic ipsius „ scholion huiusmodi Procellulus diminutiuum à procerus. Lampridius in Alexandro. et cætera. Denique ordo literarum, qui in illo Supplemento perpetuò custoditur, manifestò indicat existimasse ipsum Procellulis scribi debere. Atqui editiones, in quas hactenus incidi, ad vnum omnes præseferunt Porcellulis, quod est paruis porcis, & sanè ita legi debet, vt constet sensus, & Latini sermonis forma: cùm alioquin futurum sit, vt adiectiuum nomen (sic .n. vocant Grãmatici) nulli substantiuo cohæreat, quod vitiosissimum esse norunt omnes, quid.n. (quæso) diceret Lampridius, si ita loqueretur? vt catuli cùm procellulis luderent: cum quibus nam procellulis? Modò igitur Porcellulis scribi debet, vt sint parui porci diminutiua figura, nam cęteroqui à Procerus fit Procerulus, queadmodum è contra Procerior, & Procerissimus, non Procellior, & Procellissimus.

Custoditur vulgata scriptura in Plinii codice, quam Hermolaus Barbarus per vim inde eiecerat ignoratione veteris consuetudinis mittendi epistolas laureatas in nuntio adeptę victorię. Cap. XII.

„ ROMANIS præcipuè lætitię, victoriarumq; nuntia additur lite„ ris, & militum lanceis, pilisque: Fasces Imperatorum decorat. Hæc sunt verba Plinij de lauro loquentis lib. 15. In quibus mendum latere suspicatus est Hermolaus Barbarus, quia cùm de lanceis, pilisque mentionem illic fieri videret, absurdum iudicarit literas inserere, & non potius instrumentum aliquod militare, quod cum lancea, & pilo commodius iungeretur, atque aliquam affinitatem haberet: cuiusmodi est Lituus, quam vocem illic pro Literis substituere non dubitat Hermolaus. Sed nihil opus fuit vulgatam scripturam

dispun-

dispungere; nam Plinius Romanorum Ducum morem expressit, qui cùm preclaram aliquam victoriam consequuti fuissent, literas ad Senatum dabant lauri ramo inuolutas: rem testibus confirmabo. Ci-
„ cero in Pisonem. Ne tum quidem, Paule noster, tabulas Romam cum
„ laurea mittere audebas. T. Liuius. Literæ à Posthumio laureatæ se-
„ quuntur, victoriam Pop. Rom. esse. Ouidius Amor. 1.

Non ego victrices lauro redimire tabellas.

„ Appianus in Mithridatico. καὶ Λεύκολλος περὶ τῶνδε Ῥωμαίοις ἐπέ-
„ στελλε τὰ γράμματα δάφνῃ περιβαλὼν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐπὶ νίκαις. hoc est. Quas ob res Lucullus Romam literas misit laureatas, vt in victorijs mos est.

Culpa quædam, quam Victorius Maroni obiecit, ab eo poëta depulsa. *Cap. XIII.*

VIDEOR mihi satis commodam rationem inuestigasse, qua Virgilium à negligentiæ culpa vindicarem, cui doctus vir Petrus Victorius ipsum astinem facit, existimans necessariam partem Maronem omisisse in Opere suo Rustico, cùm nullam mentionem fecerit de suibus domesticis, quorum alioquin greges in re pecuaria continentur, & de quibus agit Varro homo doctissimus, quique scientiam illam, quæ rei rusticæ vocabulo comprehenditur, diligentissimè prosequutus est: vt igitur hæc culpa ab eruditissimo poëta depellatur, fortassè dici potest, non fuisse ei propositum omnes omninò rei rusticæ partes tractare, sed eas tantùm, quæ illustriores essent, & cum dignitate heroico carmine exponi possent, quod de suibus facere nequiuisset, propterea quod ignobilis, & immunda ea sit bestia, cùm itaque aliquot tantùm rei rusticæ membra exponere in animo haberet Maro, multaque sibi prætermittenda esse iudicaret, summo consilio à suo poëmate sues exclusit: nam & in Bucolicis quoque cùm de pastoribus crebra fiat mentio, numquam tamen porcarij, aut subulci commemorantur, opiliones, caprarij, bubulci sæpè comparent. Horatius quoque de eadem re quandoque locuturus à porcorum commemoratione abstinuit; Non fuisse aût consilium Maronis omnes partes illius studij prosequi abundè constat; Siquidem cùm res pastoritia, teste Varrone, principes partes habeat ter tres, in totumque partes minimùm octuaginta & vnam, de quibusdam solùm locutus est Maro, vt ipsius Rusticum poëma legenti facilè apparebit, partes autem, quas enumerat Scrofa illic apud Varronem, sunt hæc; minores pecudes, pecus maius, tertia pecuaria, quæ non paratur, vt ex ijs capiatur fructus, sed propter eam, aut ex ea sint; sub prima

continentur tria, ouis, capra, ſus, ſub altera boues, aſini, equi, ſub tertia muli, canes, paſtores: ſatis igitur fuit Maroni, ſi inſigniores locos tractaret; itaque ex primo membro ſumpſit oues, & capras, ex ſecundo boues, & equos, ex tertio canes, & paſtores omiſsis interim ſuibus, aſinis, & mulis tanquam animalibus vilibus, & quæ tractata ſplendeſcere non poterant: ab huiuſmodi autem argumentis debere poëtas abſtinere docuit Horatius ad Piſones eo verſu. *qua*

Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit.

Ac Simonides quidem vix magno precio adduci potuit, vt mulos in certamine ſuperiores ſuo carmine celebraret, quod tandem facere cùm in animum induxiſſet, ita cecinit.

Χαίρετ᾽ ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων.

Noluit.n. parùm honeſto vocabulo mulos appellare, ſed ab equis eorum deſcriptionem ſumpſit, quamquàm Heſiodus hanc cautionem ſibi perpetuò cuſtodiendam eſſe non putauit, aliquoties etenim in ſuo Ruſtico opere ἡμιόνυς καὶ ὀρῆας nominauit, ſed Virgilius Romani imperij decus, ac maieſtatem aliquantò cautius cuſtodiuit, quã Græci ſuarum Rerumpubl. itaque cùm neceſſe haberet Latinus poëta nominare lucernam, periphraſim adhibuit, dixitque.

teſta cùm ardente viderent

Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

At ille noſter optimus maximus (vt quidam ipſum appellant) Solem vocauit mundi lucernam, quem antea Virgilius grandi ſanè, ac nobili vocabulo dixerat Lampada.

Argolyci clypei, aut Phœbeæ lampadis inſtar. ac rurſus.

Poſtera Phœbea luſtrabat lampade terras.

Sed hic verè ter optimus, ac ter maximus nec lucernam dixit, nec mergum nec ciconiam, ſed auem, *quæ circum litora, circum*

Piſcoſos ſcopulos, humilis volat æquora iuxta. &

Candida venit auis longis inuiſa colubris.

Sed quanta (quæſo) maieſtate res viles deſcripſit illis verſibus?

Tunc cererem corruptam vndis, cerealiaque arma

Expediunt feſſi rerum: frugeſque receptas

Et torrere parant flammis, & frangere ſaxo.

Quibus omnibus in locis Maronis iudicium obſeruari iubet Seruius Grammaticorũ præſtantiſsimus: nec verò quicquam officit, quod alicubi de ſuibus mentionem fecerit Virgilius, namque viget nihilominus ratio noſtra, quandoquidẽ aliud eſt vocabulum ipſum ἁπλῶς, ac nudè ſemel, atque iterum in carmine ponere, aliud de ſuibus fusè pertractare, quod proculdubio numquam feciſſet Maro, nec tam inſigne peccatum admiſiſſet.

Vetus

Vetus quædam scriptura custoditur in Plautina Pseudolo contra M. Antonii Mureti iudicium. *Cap.* XIIII.

PROBAREM sanè M. Antonij Mureti castigationem super illo Plautino carmine ex Pseudulo.

Per ceram, & linum, literasque interpretes.

Vt pro lino legatur Lignum, nisi mihi Ausonius aliter suaderet, nam Mureti castigatio commodam sententiam continet, proximéque ad vestigia vulgatæ scripturæ accedit, quod in primis deprauatas lectiones emendanti obseruandum puto: veruntamen Ausonius repugnat (vt dixi) meque in alias partes inuitum penè discedere cogit; epistola etenim 22. ad Paulinum scribens, sic inquit. "Hoc quò facilius impetrarem, aut quò maiorem verereris molestiam, si negares; concinnatam iambis, signatamque epistolam misi, ne subornatum diceres tabellarium, si ad te sine signi fide veniret; signaui autem non, vt Plautus ait,

Per ceram, & linum, literasque interpretes.

"Sed per poëticum characterem magis notauimus, tanquam signum impressum iudicares. Quibus verbis indicare videtur Ausonius loqui illic Plautum non de epistola, quæ nondũ sit exarata, atq; adhuc scribi debeat, verùm de epistola iam obsignata, cui scribentis character impressus fuerit: cùm.n. epistolam complicassent veteres, eam lino vinciebant, ne dissolueretur, ceraque insuper addita proprium signum illi imprimebant, vt recipienti fidem facerent, eam à se conscriptam fuisse, neque alicuius alterius manu adulteratam, quam cautionem & nos quoque adhuc obseruamus: de huiuscemodi igitur epistola loquitur illic Plautus. lini autẽ in simili vsu meminit etiam Suetonius in Nerone. "Aduersus falsarios tunc primùm repertum, ne tabulæ nisi pertusæ, ac ter lino per foramina traiecto obsignarentur: Ad quæ Suetonij verba Philippus Beroaldus præter Plauti locum superius à me positum, hæc duo carmina citat ex eodem Comico.

Effer citò stilum, ceras, & tabellas, & linum. & mox paulò

Cedo tu ceram, ac linum actutum; age obliga, obsigna citò.

Huius etiam consuetudinis meminit Q. Curtius de gestis Alexandri Magni dicens. "Parmenion vinculum epistolæ soluens, quidnam Rex ageret, requirebat. Quocirca Mureti coniecturam, quam olim tanquam valde εὐστόχως ab ipso excogitatam ad oram mei codicis adnotaram, nunc mutata sententia prorsus reijcio, ac deleo.

Varronis locus, qui diuulsus circumferebatur, coagmentatus. Cap. XV.

AMANVENSIVM vitio factum est, & illorum, qui libris excribendis operam dabant negligentia, vt verba quædam M. Varronis diuulsa, ac non suo loco posita circumferantur; vnde vix commoda aliqua sententia, ac ne vix quidem elici potest, quod sanè Petrus Victorius summi iudicij vir, & eruditionis exquisitæ videtur, nescio quo pacto, subodoratus, tametsi nihil opis afferre potuit ad loci sanationem: Medicea siquidem exemplaria nihil amplius pollicebantur, quàm isti formis impressi codices præberent. Complexio autem verborum, de qua nunc disputo, visitur libro De Re Rust. 3. eam ego vniuersam apponam, non quomodo habetur in vulgatis editionibus, quas hac in parte vitiosas esse non dubito, sed quomodo notatam reperi ad oram codicis, quo Benedictus pater meus vsus fuit; is.n. cùm Romæ degeret in contubernio Hieronymi Melchioris Maceratensium Antistitis, apud quem principem etiam locum obtinuit, ex peruetusto quodam, vt ipse mihi deinde narrare consueuit, & summæ auctoritatis exemplari hunc locum in margine sui codicis obscuris quibusdam notis, ac stellulis emendauit, & quomodo legi deberet, mihi per ocium ostendit: atque is est pater meus, vt optimè de his rebus iudicare posset: sed iam tempus est locum ipsum spectandum proponere, inquit igitur Varro. In fimo intra falere est stagnum cum margine pedali, & insula in medo parua: circum falere, & nauiæ sunt excauatæ anatium stabula (ita.n. hic de opinione restituo pro eo, quod in vulgatis habetur Naualia sunt excauata, namque & hunc locum parum sincerum esse ipsa lectionis varietas, quam Victorius obseruauit, subindicat, vocat autem Nauias Varro calathos ipsos, quibus anates oua incubant, & Nauia sanè vas quoddam nuncupatur cauatum instar nauis, auctore Festo) ex suggesto faleris, vbi solent esse περιπετάσματα, prodeunt anates in stagnum, ac nant, è quo riuus peruenit in duas, quas dixi, piscinas, ac pisciculi vltrò, ac citrò commeant, cùm & aqua calida, & frigida ex orbi ligneo, mensaque, quam dixi, in primis radijs esse epitonijs versis ad vnumquemque factum, sic vt fluat in conuiuam. In insula est columella, in qua intus axis, qui pro mensa sustinet rotam radiatam, ita vt ad extremum, vbi orbile solet esse acutum, tabula cauata sit, vt tympanum in latitudinem duo pedes, & semipedem, in altitudinem palmum. Hæc ab vno puero, qui ministrat, ita vertitur, vt omnia vnà ponantur, & ad bibendum, & ad edendum, & admoueantur ad omnes conuiuas. Intrinsecus sub tholo. Et quæ deinceps illic sequuntur.

tur; quòd si quis Varronis mētem diligenter inspiciat, & edificij illius structuram attentè consideret, agnoscet profectò ita, vt proposui, traiectionem illam emendari oportere verbis eo modo coniunctis, & copulatis, cùm, si aliter collocentur, nullus bonus sensus efficiatur.

De Syrenum cantu M. Tullii sententia confirmata aduersus Dionysium Lambinum. Cap. XVI.

SI quod aliorum exemplo fit excusationem meretur, magnorumque virorum auctoritas nos à culpa interdum liberare solet, nulla causa est, cur inscitiæ notam M. Tullio inuramus, proptereaquòd scriptum reliquerit lib. 5. De Finibus Syrenum cantibus nihil aliud ab Homero significari, quàm discendi studium, sciendique volupta
„ tem, sic.n.ait illic M. Tullius. Mihi quidem Homerus huiusmodi
„ quiddam vidisse videtur in ijs, quæ de Syrenum cantibus finxerit.
„ Neque.n. vocum suauitate videntur, aut nouitate quadam, & varie-
„ te cantandi reuocare eos solitæ, qui prætervehebantur, sed qui mul
„ ta se scire profitebantur, vt homines ad earum saxa discendi cupidi-
„ tate adhærescerent; ita.n. inuitant Vlyssem (nam verti, vt quædam
„ Homeri, sic istum ipsum locum)

O decus Argolicum, quin puppim huc flectis, Vlysses,
Auribus vt nostros possis cognoscere cantus?
Nam nemo hęc vnquam est transuectus cærula cursu,
Quin prius astiterit vocum dulcedine captus.

Quæ cùm legisset Dionysius Lambinus, plurimùm se mirari scripsit ijs de causis, quas ipse copiosè prosequitur in Commentarijs Horatianis, vbi inspici poterunt: sed, vt admirationem hanc homini illi eximam, narro ei non defuisse multos graues, vt existimare licet, & eruditos viros, qui de Syrenis ita, vt Cicero memoriæ prodidit, existimauerint, earundemque inuolucrum in optimam partem fuerint interprætati, de quorum sententia ea quoque scripta fuisse videntur, quæ leguntur apud Plutarchum Sympos. 9. his verbis. ἄγομεν Ὁμή-
„ ρου Σειρῆνας, οὐ κατὰ λόγον ἡμᾶς τῷ μύθῳ φοβοῦσιν, ἀλλὰ κἀκεῖνος ὀρ-
„ θῶς ᾐνιάτο τὴν τῆς μουσικῆς αὐτῶν δυνάμιν, οὐκ ἀπάνθρωπον οὐδὲ ὀλέ-
„ θριον οὖσαν, ἀλλὰ ταῖς ἐντεῦθεν ἀπιούσαις ἐκεῖ ψυχαῖς. ὡς ἔοικε, καὶ
„ πλανωμέναις μετά τὴν τελευτὴν ἔρωτα πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ θεῖα. λή-
„ θην δὲ τῶν θνητῶν ἐμποιοῦσα κατέχει καὶ κατᾴδει θελγομένας. αἱ δ' ὑπὸ
„ χαρᾶς ἕπονται, καὶ συμπεριπλέουσιν. & reliqua: hoc est. Homericarum Syrenum fabula præter rationem nos terret: nam poëta quoque rectè per ambages significauit Musices earum vim non inhumanam, neque perniciosam illam; sed quæ hinc istuc abeuntibus animis, vt

appa-

apparet, & post mortem vagantibus ingeneret amorem cælestium, ac diuinorum, obliuionem verò mortalium, detineatque & incantet oblectando præ gaudio sequentes, & vnà circumuolantes. Suidas quoq; harum rerum optimus testis idem latere existimauit sub ænigmate illius figmenti, inquit.n. in ἀοιδὸς Syrenas Vlyssi cecinisse ea, quibus maximè delectaretur, quæque eius & ambitioni, & scientiæ multiplici essent consentanea, quas dicunt, quòd quicunque earum cantus audierit, cum & cum delectatione recedere consueuisse, & doctiorem; Franciscus quoque Petrarca in quadam sua cantilena Syrenæ meminit, tanquam rei non omninò malę.

Cosi mi viuo; e cosi auuolge, e spiega
Lo stame della vita, che m'è data.
Questa sola frà noi del Ciel' Sirena.

Diogenes quoque dicebat (quod & ipsum aliquo pacto huc pertinere potest) Medeam sapientem, non veneficam fuisse, λαμβάνουσαν
" γὰρ μαλακοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ σώματα διεφθαρμένους ὑπὸ τρυφῆς,
" ἐν τοῖς γυμνασίοις, καὶ τοῖς πυρατηρίοις διαπονεῖν, καὶ ἰσχυροὺς ποιεῖν καὶ
" σφριγῶντας. ὅθεν περὶ αὐτῆς ῥυῆναι τὴν δ' ὄξαν ὅτι τὰ κρέα ἕψουσα-
" νέους ἐποίει. Acceptis.n. mollibus & effœminatis hominum corporibus, confirmasse ipsa gymnasijs, ac exercitijs, & robusta, vigentiaque reddidisse: hinc famam manasse, quòd coquendo carnes in iuuentutem restituerit. Non est igitur, quòd tàm multis verbis disputet illic Dionysius Lambinus de hac re aduersus M. Tullium, cùm insignis oratoris huius, ac philosophi sententia locupletissimis testibus fulciatur.

Virgilii vetus lectio, quam Iosephus Scaliger immutauerat, custoditur. Cap. XVII.

LONGA, diligentique obseruatione, quam in scriptionibus Iosephi Scaligeri tractandis sedulò adhibui, videor mihi illius hominis consilium ferè deprehendisse: apparet enim manifestè ipsum immodico desiderio flagrare nouarum rerum, adeò sæpè veterum placita conuellere studet, omniaque sursumuersum arbitratu suo immutare, quod non puto ferendum esse; intelligent autem me vera loqui, quicunque eius scripta paulò diligentius expendere voluerint, atque ego interim vnum, atque alterum specimen dabo illius hominis instituti, vt hinc, velut ex vngue, leonem agnoscamus. Virgilius in lepido illo poëmatio, cui Moretum ex re nomen indidit, ita habet,

Hortus erat iunctus casulę, quem vimina pauca,
Et calamo rediuiua leui munibat arundo.

Non putat Scaliger arundineta muniendis hortis, aut sepibus obtendendis vsum prętare consueuisse: quare mauult Minuebat, id est, vt Horatius loqueretur, denormabat: Sed errat Scaliger toto cælo, seq; aut ineruditum, aut seditiosum esse manifestò prodit: ineruditum, quòd arundinem φραγμίτην ignorauerit; seditiosum, quòd, si modò illam nouit, se tamen scire consultò dissimulauerit, vt recenti suo cōmento locum faceret. vtcunque sit, affirmo ego Virgilij contextum nulli culpæ obnoxium esse, namque arundo, quam φραγμίτην Theophrastus, & Dioscorides vocant, agris, atque hortis obsepiendis deseruiebat, vnde etiam nomen apud Græcos inuenit: ad vimen quòd attinet, nullum in præsentia mihi testimonium succurrit veteris alicuius auctoris, quo Maronis vulgatam scripturam confirmem, sed cùm nostros agros eo circumseptos passim intueri liceat, imbecillis ingenij esse arbitror in re adeò manifesta, atque in promptu posita testimonia quærere.

Xiphilini locus ex ingenio restitutus. Cap. XVIII.

XIPHILINVS in Adriano de Turbone loquens ait οἴκοι δ' ὁ Τούρβων οὔποτε ἡμέρας νοσήσας ὤφθη. quæ verba ita, vt sonant, verè, ac fideliter in Latinam linguam transfudit Gulielmus Blancus hunc in modum. „ Turbo autem nunquam interdiù, ne ęgrotus quidem domi visus est. An verò cuiquam verisimile videbitur Turbonem interdiù domi visum non fuisse? at vbi nam, quæso, cibū capiebat? vbi naturæ necessitati obsequebatur? deniq; si morbo aliquo correptus esset, vbi se curabat, domine, an in vijs, in foro, in theatro? Non sum adeò hebes, vt non intelligam, nullo opus esse longiore sermone ad persuadendum lectori maculam aliquam hærere in Xiphilini verbis, cùm etiam, quod locum à me positum statim consequitur, hoc liquidò arguat. „ ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἀδριανὸν συμβουλεύοντα αὐτῷ ἀτρεμίσαν, „ ἀπεν ὅτι τὸν ἔπαρχον ἑστῶτα ἀποθνήσκειν δεῖ. hoc est. Sed & Adriano consulenti sibi, vt quiesceret, respondit, Præfectum stantem mori oportere. Si hæc verba icc
ircò à Xiphilino apponuntur (quemadmodum quidem apponi certum est,) vt constituatur id, quod de Turbonis vitæ dura, atque aspera conditione statim dixerat, non video quomodo hæc inuicem cohæreant, quidque cum eo, quod statim consequitur, commune habeant: existimo itaque (& fortasse fallor) aliquid desiderari in contextu Xiphilini, quod cuiusmodi sit, vt certò sciri non potest, ita facilè crediderim verbum aliquod deesse, quod hanc sententiam conficiat. Turbo autem numquam interdiù sedere, ne ægrotus quidem domi visus est; vt sit, verbi

gratia κατακλίνεσθαι, κεῖσθαι, καθίζειν, aut aliquid ſimile; cui orationi ſtatim annectitur Sed & Adriano conſulenti, & reliqua: vult enim Xiphilinus hoc ſermone id, quod ſtatim dixerat, manifeſtius adhuc oſtendere, ac Turbonis voce coràm Adriano emiſſa id ipſum firmius conſtituere. Dixi quid ego ſentirem de hoc loco, nunc alij iudicabunt, an falſus fuerim.

Pulchra quæſtio propoſita de nuptis, atque innuptis militibus, vtri fortius gerant ſe in prælijs. Cap. XIX.

CVM militum animos ad fortiter, ſtrenuèque pugnandum acuere volunt imperatores, præter cætera, quæ ad hanc rem efficiendam argumenta colligere ſolent; frequenter ipſis ingerere conſueuerunt vxorum, filiorumque amorem, atque erga ipſos caritatem, valet.n. hoc multùm ad excitandos animos eorum, qui vel vxorem habent, vel filios quandoque ſuſceperunt: poſſunt autem hac de re infinita propemodum exempla in medium produci, ſed non committam, vt in re valde perſpicua meo, lectoriſque ocio ſecurè nimis abutar: vno Xenophontis, altero Liuij teſtimonio contentus ero, quæ fuerint inſtar omnium. Cyaxares in oratione, qua Cyro perſuadere conatur minimè perſequendos eſſe Aſsyrios, qui poſt ingens illud prælium infeliciter ab ipſis confectum nocturnam fugam meditabantur,
„ præter cætera, inquit. ἴσθι ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας
„ καὶ παῖδας ἐπιθυμεῖς λαβεῖν ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ᾽ ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπει-
„ δὰν ὀφθῶσι. φεύγουσι καὶ πολλαὶ οὖσαι σὺν τοῖς τέκνοις. ἐπιδὰν δέ τις
„ αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ᾽ ἢν μία τύχῃ οὖσα, ἀλλ᾽ ἵεται
„ παρὰ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον: hoc eſt. Scire debes, non tàm illorum vxores, ac liberos capiundi te cupidum eſſe, quàm ipſi ſeruandi ſint cupidi: etiam ſues cogitato, poſteaquam viſæ ſunt, cum natis fugere, tametſi multæ ſint numero: ſin quis natos venetur, non iam amplius, ne ſi vna quidem ſit, fugit, ſed eum, qui capere conatur, inuadit. Scipio quoque Conſul cum Annibale congreſſurus ita milites hortatur apud Liuiũ lib. 21. vt erga vxores, ac liberos amorem
„ ante oculos ipſis ponat, Vnuſquiſq; (inquit) ſe non corpus ſuum, ſed
„ coniugem, ac liberos armis protegere putet, nec domeſticas ſolùm
„ agitet curas, ſed identidem hoc animo reputet, noſtras nunc intueri
„ manus Senatum, Pop. Rom. qualis noſtra vis, virtuſque fuerint, ta-
„ lem deinde fortunam illius vrbis, ac Romani Imperij fore. Vnde colligi volo milites, qui vxorem habent alacrius, pro patria vitam profundere, eique minus omninò parcere, quàm qui cælibes viuunt: Sed quid eſt, quod Epaminondas interrogatus, quid vtilitatis cape-

rea

ret vir innuptus, respondisse fertur τὸ μὴ ὀκνεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκειν. hoc est. Pro patria mori non dubitare? An qui eo in loco pugnant, vbi vxores, ac liberos præsentes habent, vel cùm eorundem salus ab eorum victoria pendet, alacrius pugnant, vitæque periculum libentius adeunt, ne carissima pignora hostibus prodant: innupti verò non adeò fortiter se gerunt, quia non habent, cur magnopere laborent victoriam suo sanguine, ac vitæ profusione adipisci? cum verò illi procul ab ipsis absunt, vitæ parcunt, & se cautius in prælijs gerunt, vt ad penates reuerti possint, vbi sani, atque integelli vxoribus, ac liberis fruantur, quod de his alteris dici non potest? Sed huic sententiæ officere videtur Maronis illud ex. 10.

nunc coniugis esto
Quisque suæ, tectique memor.

Huiusmodi quæstiones proponere, vt habeant eruditi adolescentes, vnde ingenia acuere possint, fortasse non est inutile: cogitent itaque exitum huius labyrinti.

Sancire fœdera fulmine, quid valeat apud Virgilium, vbi Adriani Turnebi opinio confutatur. Cap. XX.

SANCIRE fœdera fulmine apud Maronem 12. Æn. ibi
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit.
Non est fulmine periuros, ac fœdifragos impetere, vt censuit Adrianus Turnebus; sed, quæ fuit Seruij veteris, atque eruditi Grammatici sententia, confirmare, ac sancta reddere: sumptum hoc ex fulminum natura, abditaque Hetruscorum disciplina, cuius peritissimum fuisse poëtam hunc abundè intelligunt, quicunque diligenter in ipsius scriptis versati sunt. Eruditissimi interpretis sententiam aduersus Turnebi commentitiam explicationē Senecę verba mirificè iuuāt, cùm de fulminum vi, ac natura loquens inquit Natur. quæst. lib. 2. „ Summam esse vim fulminum iudicarit, quia quicquid alia portendunt, interuentus fulminis tollit, quicquid hoc portenditur, fixum „ est, nec alterius ostenti significatione minuitur: quicquid exta, quicquid aues minabuntur, secundo fulmine abolebitur: quicquid fulmine denunciatum est, nec extis, nec aue contraria refellitur. Quamquam mox aduersus hanc obseruationem diligentissimè disputat; sed poëta sumpsit, quod suo instituto conducere intelligebat, quemmodum Horatium quoque fecisse crediderim in Odis, cùm ait.

namque Diespiter
Igni corusco nubila diuidens
Plerumque per purum tonantes

Egit equos, volucremque currum.

Neque.n.ex nihilo prodigium fulminis arripuit inter tot portenta, quæ in promptu habebat: Vera igitur est Seruij expositio, nec selecti quicquam Turnebus offert, quod cum merce veteris grammatici commutare præstet.

Ausonii locus declaratus aliter, atque ipsum exposuerit Cælius Rhodiginus. *Cap. XXI.*

EX Pythagoræ sententia περὶ παλιγγενεσίας καὶ μετεμψυχώσεως occasionem sumens Ausonius Marcum quempiam vrbano ioco subsannat, acerrimisq; stimulis exagitat: erat autem Marcus ille præposteræ Veneri valdè deditus, & in puerorum amoribus insanè admodum ferebatur; de illo itaq; sic vaticinatur Pythagoras.

Non taurus, non mulus erit, non hyppocamelus;
Non caper, aut aries; sed scarabeus erit.

Quem locum exponens Cælius Rhodiginus μυστήρια quædã (vt eius mos est) promit, & multa cæteris abdita, sibi vni cognita adducit, quæ in suis illis Antiquis Lectionibus inspici poterunt. Ego simplicius, ac fortasse non minus eruditè, certè auctoris menti magis accomodatè ad spurcissimum illud libidinis genus allusum fuisse crediderim, quo Marcus plurimùm delectabatur, & in quo peragẽdo mentula (sit honor auribus) coinquinari consueuit, & non secus, atque ex latrina aliqua educatur, stercore, & oleto īterdum repleri, à quo facto ille alter iocus ductus est, qui in fine cuiusdam epigrammatis in Priapum continetur hoc modo.

Smerdaleos certè nisi res non munda vocatur,
Et pædiconum mentula smerdalea est.

Dum enim significare velle videtur pędiconum mentulam immanem esse, ac formidolosam, quod valet Græca dictio σμερδαλέος, ἀπὸ τοῦ
» μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁρώντων τῷ φόβῳ, dicit ipsam oleto inquinatam esse; atque ita lectorem ludit duplici sensu, nam aliquis fortasse verbum illud accepisset in eam sententiam, in quam de eodem Priapo scriptum legimus alio epigrammate.

Herculis armata est inuicti dextera claua,
At me terribilem mentula tenta facit.

Et in endecasyllabo, vbi Priapus à furibus se irrideri queritur.

Eheu me miserum quid ista lignum est,
Quæ me terribilem facit videri?

Sed non illud sibi tunc volebat poëta eo sermone, verùm id potius, quod statim diximus. Itaq; (vt iam ad Ausoniũ redeam) quoniã scarabeus

rabeus è fimo oritur, eoque assiduè nutritur, & pædicones eo plurimùm delectari videntur, adeò frequenter ipsi immerguntur, atque eas partes assiduè fodicant, vnde is egeritur, iccircò dixit Ausonius fore, vt Marci animus scarabei corpus quandoque induat, quæ vera, & firma sententia est illius epigrammatis. Porrò (vt scribit Ælianus in libris de Animalib.) scarabeorum natio fęminei sexus quòd sit expers, ideò in fimi pilam semen emittit, quam octo & viginti dierum spatio & volutat, & concalefacit, deinde fœtum procreat: Græci scriptoris verba Latinis à me positis respondentia, si quis fortè requirat, & propria lingua auctorem loquentem audire malit, adscribere libuit; sunt autem hæc. ὁ κάνθαρος ἄθηλυ ζῶον ἐστι. σπείρει δὲ ἐς τὴν
„ σφαῖραν ἣν κυλίει. ὀκτὼ δὲ καὶ εἴκοσι ἡμερῶν τοῦτο δράσας, καὶ θάλψας αὐ-
„ τὴν ἅτα μὲν τοι τῇ ἐπὶ ταύταις, προάγει τὸν νεοττόν. De scarabeorum præterea natura, ac proprietate plura, si quis id curet, scripta reperiet penes Orum Apollinem, Clementem Alexandrinum, Porphyrium περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, Plutarchum libro de Iside, & Osiride, Plinium, atque alios item non paucos, quos in præsentia dinumerare non est necesse. Sunt hæc (fateor) obscæna quidem atque impudica, sed huiusmodi tamen, quæ ignorari non debeant propter lumē, quod inferunt priscis auctoribus, Ac quemadmodū medici venenorum cognitionem haud prorsus reijciunt, non vt ipsis vtantur, sed vt eorum pestilenti natura cognita diligentius in posterum ab eisdem sibi caueant, ita nos vitij obscænitate perspecta, cautius deinceps in toto vitæ curriculo ipsum vitare conabimur.

Rectum videri, quod legitur apud Lucretium Ningunt rosarum floribus, vbi Gifanij opinio confutatur, qui scripturam immutauerat, vt esset Pingunt. Cap. XXII.

INFIRMA est ratio Oberti Gifanij, cur potius Pingunt, quàm Ningunt legendum sit apud Lucretium lib. 2. ibi

Largifica stipe ditantes: ninguntque rosarum
Floribus, vmbrantes Matrem, comitumque cateruas.

Namque eodem prorsus pacto dictum videtur ab Anacreonte μύρα ψεκάζειν, cùm de columba loqueretur his verbis.

Ἐρασμίη πέλεια,	hoc est.	*Amabilis columba*
Πόθεν πόθεν πέτασαι;		*Vnde, vnde pergis, aut quò,*
Πόθεν μύρων τοσούτων,		*Tot vnde nunc odores*
Ἐπ' ἠέρος θέουσα,		*Huc aduolans per auras,*
Πνέεις τε καὶ ψεκάζεις;		*Spirasque, depluisque?*

Sic etiam Græcis in Prouerbium cessit δραχμὴν χαλαζῶσα, vt refert Suidas: nec absimile est, quod ait Pacuuius Paulo.

Sagittis

Sagittis, plumbo, & saxis grandiuat, niuit.

Item Ennius octauo Annal.

Hastati spargunt hastas, fit ferreus imber

Vnde sumpsit Virgilius. *Ac ferreus ingruit imber*

Rursus Ennius in 15. eorundem Annal.

Vndique conueniunt, velut imber, tela Tribuno

Configunt parmam. & reliqua. Hinc milites rorarij, vt docet Festus. Vsus quoque est pari dictione translatè suauissimus noster poëta Hetruscus, cùm cecinit in quadam sua cantilena.

Da bei rami scendea
Dolce ne la memoria
Vna pioggia di fior soura il suo grembo.

Valet igitur eo in loco verbum Ningere magnam vim florum, ac rosarum desuper fundere, vt copiæ tantùm ratio habeatur illo sermone, licet Iupiter nullam præstet operam in hoc negocio: quod ex his Homeri carminibus manifestum esse potest.

Τῶν δ' ὥστε νιφάδες χιόνος πίπτουσι θαμειαὶ
Ἤματι χειμερίῳ, ὅτε τ' ὤρετο μητιέτα Ζεὺς
Νιφέμεν ἀνθρώποισι, πιφαυσκόμενος τὰ ἃ κῆλα,
Κοιμήσας δ' ἀνέμους χέει ἔμπεδον, ὄφρα καλύψῃ
Ὑψηλῶν ὀρέων κορυφὰς καὶ πρώονας ἄκρους,
Καὶ πεδία λωτεῦντα, καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
Καί τ' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς κέχυται, λιμέσιν τε καὶ ἀκταῖς,
Κῦμα δέ μιν προσπλάζον ἐρύκεται, ἄλλα τε πάντα
Εἰλύαται καθύπερθ' ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.
Ὣς τῶν ἀμφοτέρωσε λίθοι. & reliqua.

Hoc est. Sicut autem grumi niuis crebri decidunt hyemali tempore, cùm Iupiter consiliarius ningere cepit sua ostendens tela, ac ventis quiescentibus copiosè fundit, donec montium vertices, ac summitates vndique cooperiat, necnon ipsos floridos campos, & sata, ij etenim grumi funduntur super mari, portubus, ac litoribus, fluctus verò accedens, ac recedens ipsos consistere vetat, sed cuncta alia desuper conteguntur Ioue ipso ningente, sic horum vtrinque lapides. Respicit.n.hoc simile vim, & copiam telorum, quæ ab vtroque exercitu iaciebantur, sicut apud Lucretium verbum Ningit florum abundantiam denotat, quibus Magna mater, ipsiusque sacerdotes de superiore loco petebantur.

Plautinum adagium nouo sensu explicatum. Cap. XXIII.

STATVRIO parasitus apud Plautum Comœdia, quæ inscribitur Persa dum se in parasitandi artificio gloriosè venditat, & leges

quasdam

quaſdam ex ſuo conſilio, ac prudentia promptas ferre conatur, poſt multa verba in ea re inſumpta, hæc tandem ſubdit.

Si id fiat, næ iſti faxim nuſquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.

In quibus prouerbiali ſpecie dictum eſt

albo rete aliena oppugnant bona,

Quod Chiliadum auctor adnotauit, ſuaque explicatione planius reddidit, alluſum exiſtimans ad codicillos, & dicas, ſyngraphaſque, quibus lis intenditur, peragiturque; neque etiam ei diſplicet, vt ad album Prætoris, quo leges, & litium formulæ proponebantur, reſpexerit Plautus, nam leges etiam Solon aranearum textis ſimiles eſſe dixit: hactenus quidem ille doctè, & ad Plauti ſententiam (vt exiſtimo) valde appoſitè: ſed non minus fortaſſe accommodatè illud etiam dici poteſt, quod ex Plutarcho videtur colligi in fine quæſtionis 13. vbi cauſſam inquirens philoſophus ille, quamobrem hyeme magis, quàm æſtate piſcatorum retia putreſcant, cùm alijs rebus hoc æſtate eueniat, ita ſcriptum reliquit. διὸ καὶ ςύφυσιν αὐ-
,, τὰ (δίκτυα) ταῖς βαφαῖς καὶ πυκνοῦσι φοβούμενοι τὰς ἀναλύσεις. ἐπεὶ,
,, μὴ βαφέντα, μηδὲ χρισθέντα μᾶλλον ἂν ἐλάνθανε τοὺς ἰχθῦς. ἐνάε-
,, ρον γὰρ τὸ τοῦ λίνου χρῶμα καὶ ἀπατηλὸν ἐν θαλάττῃ. hoc eſt. Ideo retia piſcatores ſtipant tincturis, atque denſant, metuentes diſſolutionem: nam alioqui nulla re tinctum rete, aut inūctum, facilius falleret piſces: cùm lini color ſit aëreus, & in mari facilè lateat: Idem quoque tradit in Commentario De ſolertia animal. dicens. ἔπειτα τὴν
,, ὁρμιὰν οὐ ποιοῦσι πολύπλοκον τοῖς ἅμμασι τῶν βρόχων, οὐδὲ τραχεῖαν.
,, ἐπεὶ καὶ τοῦτο τοῦ δόλου γίνεται τεκμήριον αὐτοῖς, καὶ τῶν τριχῶν τὰ καθή-
,, κοντα πρὸς τὸ ἄγκιστρον, ὡς ἔνι μάλιστα λευκὰ φαίνεσθαι μηχανῶν-
,, ται. μᾶλλον γὰρ οὕτως ἐν τῇ θαλάττῃ δι' ὁμοιότητα τῆς χρόας λανθά-
νουσι. hoc eſt. Sed & funiculum hami paucis nodis nectunt, leuemque faciunt; quòd alias dolum ſenſuros piſces putant; & ſetæ partes, quibus vncus alligatur, quàm maximè albas faciunt: ſic.n. magis latent in mari ob ſimilitudinem coloris. Ælianus quoque in ſargorum captura albæ lineæ meminit, quam piſcatores non arundini appendere ait, ſed virgæ de cornu arbore. αἱρεῖται (inquit) αὐτοὺς πολλοὺς
,, ἀγκίστρῳ σκληρῷ, καὶ ὁρμιᾷ λίνου λευκοῦ. ἐξῆπται δὲ οὐχὶ καλάμου, ἀλλὰ
,, ῥάβδου κρανείας. Iacobus Ræuardus illic apud Plautum legendum putat Pariete pro Rete, vt ad Prætoris album commodius referatur, ſed mihi longè magis arridet vulgata lectio eo ſenſu, quem modò expoſui.

Corrigitur de opinione Macrobij locus, qui deprauatus esse videtur in impressis codicibus. *Cap.* XXIIII.

AOιδορία, qua sutor ille in iudicio à Planco lacessitus lacessentem vicissim tetigit, refertur à Macrobio Saturn. 2. his verbis. Plancus in iudicio fortè amici cùm molestũ testem destruere vellet, interrogauit (quia sutorem sciebat) quo artificio se tueretur: ille vrbanè respondit. Gallam subigo. Sutorium hoc habetur instrumentũ, quod non infacetè in adulterij explorationem ambiguitate conuertit. Nam Plancus in Meuia Galla nupta malè audiebat. Cuiusmodi fuerit instrumentum illud sutorium, quod Galla diceretur, cùm multùm, diùque tùm ex mutis, tùm etiam ex disertè loquentibus magistris quęsiuissem, numquam tamen inuenire potui, vnde factum est, vt non satis pespicerem eius acutæ vocis gratiam, & venustatem: cepi igitur, vt fit in re valde obscura, & cognitu perdifficili, in diuersas partes animum diuidere, ac denique nulla mihi huius nodi explicandi commodior occurrit ratio, quàm si legamus. Sutorium hinc habetur atramentum. Reperio etenim apud Cęsarem Constantinũ lib. 14 de Agricultura ex galla & alumine cũ aceto trito atramentũ fieri ad oua conscribenda: Plinius quoque memoriæ prodit gallam in vsu fuisse tingendis corijs, eaque capillos denigrari consueuisse, quod item penes Dioscoridẽ inuenias, ait enim *μελαίνουσι καὶ τρίχας, ἀποβραχεῖσαι ὄξει ἢ ὕδατι*. sed etiamnum ad totidem vsus eandem asseruant nostrates homines, vt scias vera esse, quæ de ipsius facultate scripserunt veteres: Robertus Constantinus gallam interprætatur *ὀπύτιον*, id est subulam; sed quo auctore? deinde quis subigit *ὀπύτιον*, ac non potius eo aliquid aliud? Sutorij atramenti meminit Cornelius Celsus lib. 5. Iam verò superuacaneum fuerit lectorẽ admonere legi debere illic apud Macrobium Exprobrationẽ non Explorationẽ facili in tanta vocum similitudine ab altera dictione in alterã lapsu.

Ciceronis locus diligenter examinatus in Oratione pro C. Rabirio Posthumo. *Cap.* XXV.

AT permutata aliquando pecunia est; auditę naues Posthumi Puteolis sunt: auditę, visæq; merces fallaces quidẽ, & fucosæ: chartis, & lintei s, & vitro delatæ: quibus cũ multę naues refertæ fuissent, vna non latuit parua. Magis intelligemus hunc Ciceronis locum ex Oratione pro C. Rabirio Posthumo declarationis remedio adhibito, quàm vllius emẽdationis auxilio aduocato, prorsus.n. rectè se habet, omniq; macula caret, licet quidam typographi nimis, quàm vellem, diligentes asteriscum illi appingere non dubitarint, vnde factum est, vt

„ vt olim hariolarer ita ſcribi oportere. Auditæ, viſæque merces falla„ ces quidem, & fucoſæ, carris, & lintribus è vico delatæ. Vide quid præſtent interdum librarioli iſti ſua putida, ac ſuperſtitioſa diligentia. Dico igitur probam eſſe lectionem priore loco à me poſitam, optimèque declarari his, quæ ſubijciam, veterum ſcriptorum teſti„ monijs, Vopiſcus in Aureliano, Aurelianus (inquit) vitri, cartę, „ lini, ſtuppæ, atque ambolicas ſpecies æternas conſtituit. Vocat.n. ambolicas ſpecies, quas Romam Ægyptij mittebant annuo vectigali. Martialis de calicibus vitreis in Apophoretis.

Aſpicis ingenium Nili, quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties prodidit auctor opus.

Et alio epigrammate, quod legitur (ni fallor) lib. 12. ad Flaccum

Cùm tibi Niliacus portet cryſtalla cataſlus,
Accipe de circo pocula Flamminio.

Hæc Martialis teſtimonia tuentur ſcripturam vulgatam in M. Tullij codicibus, quam quidam Vopiſci auctoritate freti immutauerant, vt eſſet, Et nitro. Venio nunc ad Gręcos auctores. Arrianus in deſcriptione maris Erythræi loquens de regionibus, quibus tunc tēporis imperaſſe ſcribit Zoſcalem quemdā ſpectatæ probitatis virū inquit.
„ προχωρεῖ εἰς τοὺς τόπους τούτους, ἱμάτια βαρβαρικὰ ἄγναφα, τὰ ἐν
„ Αἰγύπτῳ γινόμενα, ἀρσινοητικαὶ στολαὶ, καὶ ἄβολοι νόθοι χρωμάτινοι,
„ καὶ λεντία, καὶ δικρόσσια, καὶ λιθίας ὕλης πλέονα γένη, καὶ ἄλλης μορ-
„ ρίνης, τῆς γινομένης ἐν διοσπόλει. καὶ ὀρείχαλκος, ᾧ χρῶνται πρὸς
„ κόσμον, καὶ εἰς συγκοπὴν ἀντὶ νομίσματος, καὶ μελίεφθα χαλκᾶ, εἴς
„ τε ἕψησιν καὶ εἰς συγκοπὴν ψελίων καὶ περισκελίδων τισὶ τῶν γυναι-
κῶν. et reliqua. hoc eſt. In hæc loca deportantur venalia; veſtes barbaræ, atque rudes, quæ fiunt in Ægypto, ſtolæ Arſinoiticæ, abollæ adulterini coloris, lintea; dicroſia, omnis generis vaſa vitrea, atque murrhina in vrbe Dioſpoli elaborata; item orichalcum, quo vtuntur ad ornatum, ex quo in fruſtra diſſecto etiam numiſmata conficiunt, nec non meliephtha ęnea, ex quibus etiam in fruſtra conciſis armillas, atque periſcelidas nonnullæ mulieres conficiunt. Georgius Cedrenus. Ἐπὶ καὶ βασιλείας Αὐγούστου Καίσαρος, εἰσῆλθε πλοῖον
„ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν πόρταν Ῥώμης, ὑποφερόμενον σίτου μο-
„ δίων χιλιάδας υ, ὑποβάτας ασ, ναύτας σ, πέπερι ὀθόνας, χάρτην,
„ ὑελία, καὶ τὸν μέγαν ὀβελίσκον. et reliqua. hoc eſt. Auguſto imperante nauis Alexandrina in portum Romę eſt aducta quadringenta modiorum frumenti millia adferens, claſsiarios mille ducentos, nautas ducentos, tùm piper, linea, chartas, vitra, magnumque obeliſcum. Confer hæc cum Ciceronis loco, vt intelligas cur fucoſas merces illicis appellauerit, itemque cur piperis, cartæ, & vitri mentionem fecerit, nam (vt dixi) optimè concepta eſt vulgata ſcriptura.

Mm

SCRIPTORVM INDEX, DE QVORVM LOCIS,

Aut sententijs in his libris disputatur.

Hora-

Frater Antonius Burdigonius de Massa Lunensi socius Reuerendi Patris Inquisitoris Florentiæ de mandato concedit, vt imprimantur libri decem hi Locorum controuersorum Roberti Titij Burgensis. In quorum fidem &c. Datum Florentiæ die 4. Augusti. CIↃ IↃ LXXXIII.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm.

Omnes sunt duerniones Mm est semifolium.

FLORENTIÆ
Apud Bartholomæum Sermartellium.
CIↃ IↃ LXXXIII.